

Akta

Landelijke Vergadering

Nederlands Gereformeerde Kerken

Apeldoorn

1994 - 1995

ISBN 90-6064-906-0
ISSN 0928-1800

Voorwoord

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994-1995 heeft in tien zittingen en twee voortgezette vergaderingen de zaken besproken zoals die voor haar lagen. Zaken, waarvan sommige bijzonder belangwekkend zijn voor het functioneren van onze kerken nu en in de toekomst. Met name de bespreking van de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente, de toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en de zaken van de opleiding vroegen veel tijd en aandacht.

Van deze vergaderingen heeft u nu de akta in handen. Per zitting werden uitgebreide notulen gemaakt om het verloop van de besprekingen te kunnen volgen. De eerste negen verslagen werden steeds op de eerstvolgende zitting goedgekeurd, het tiende verslag en de verslagen van de voortgezette vergaderingen zijn door het moderamen goedgekeurd nadat de afgevaardigden gelegenheid hadden zich daarover uit te spreken.

De uitgave van de akta beoogt de besluiten en besprekingen vruchtbaar te maken voor de kerken. Dat betekent dat ze toegankelijk dienen te zijn, zodat bij de besproken onderwerpen snel en gemakkelijk terug te vinden is wat er precies besloten is en welke argumenten en overwegingen bij de besluitvorming een rol hebben gespeeld. Voor de uitgave van deze akta is daarom gekozen voor een thematische behandeling. Dat wil zeggen dat niet de volgorde van de bespreking is aangehouden, maar van ieder onderwerp de verschillende delen van de bespreking bij elkaar worden geplaatst. Verwijzing naar de nummering van de notulen is opgenomen om de herkomst van de stukken te kunnen traceren (de aanduiding 3:27 verwijst naar punt 27 van de notulen van de derde zitting; VV-1 verwijst naar de eerste voortgezette vergadering). In de bijlagen wordt de nummering van de akta aangehouden. De tekst is meestal integraal overgenomen, zij het gecorrigeerd naar een uniforme spelling. Wel is bij de inhoudsopgave een verwijzing opgenomen naar de oorspronkelijke nummering van de stukken, die met de notulen zich bevinden onder het beheer van de landelijk archivaris, br. D. Smits, Koekoekstraat 25, 3136 XP, Vlaardingens.

Het is onze bede dat de beraadslagingen, besluiten en de uitgave van deze akta dienstbaar mogen zijn aan onze kerken als een deel van de kerk van de Here Jezus Christus.

Namens het moderamen van de LV Apeldoorn 1994 - 1995

Doorn, december 1995

R.R. Ganzevoort, 2e scriba

Inhoudsopgave

Bij ieder onderwerp is tussen haakjes aangegeven wat de originele stukkencode is van de rapporten en brieven. De eerste paginaverwijzing is die van de akta zelf, de tweede van de bijlagen

	pag.	bijl.
Voorwoord	1	
Intern kerkverbandelijke zaken		
1 Toetsing AKS (37, 40)	3	94
2 Openstelling Diakenambt (25)	26	104
3 Opleiding tot de Dienst des Woords (18)	40	135
4 Geestelijke Verzorging Militairen (19)	52	142
5 Zaken rond de Bijbelvertaling (20)	56	145
6 Zaken rond het Liedboek (38)	56	-
Zaken van ondersteunende of financiële aard		
7 Financiële Commissie (26,39)	57	145
8 Steunbehoevende Kerken (28)	59	152
9 Steunbehoevende Theologische studenten (23)	62	158
10 Taakverlichting Oudere Predikanten (32)	62	158
11 Landelijk Archief (27)	68	-
Externe zaken		
12 Contact en Samenspreking met andere kerken(22)	69	164
13 Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (35)	76	190
14 Gereformeerde Kerken in Nederland (36)	77	192
15 Radio en TV (16)	78	195
16 Hoge Overheid (24)	80	196
17 Stichting Evangelie en Moslims (31)	81	-
Vergadertechnische zaken		
18 Voortgezette vergadering	82	-
19 Volgende vergadering / mandaat moderamen	85	-
20 Memorabilia	88	-
21 Overzicht commissies en benoemingen	89	-
22 Moderamen, afgevaardigden en gasten	90	-

1. Toetsing Akkoord van Kerkelijk Samenleven

Besluiten

(Notulen 9:106)

De Landelijke Vergadering besluit om de inhoud van hoofdstuk 5 en 6 van het rapport van de commissie in de aandacht van de kerken aan te bevelen met de volgende brief:

Geachte Raad,

In haar rapport van november 1992 heeft de door de LV Ede 1991 ingestelde Commissie voor Toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (de Commissie TAKS) ook aandacht geschonken aan punt 2 van de aan het AKS voorafgaande Verklaring en aan artikel 34 AKS (resp. in de hoofdstukken 5 en 6 van het rapport). In beide gevallen heeft de Commissie aan de LV Apeldoorn 1994 overigens geen voorstellen tot wijziging of juist niet-wijziging gedaan. Waar het gaat om punt 2 van de Verklaring heeft de Commissie volstaan met op te merken, dat zij de vraag gewettigd acht of de tijd niet gekomen is, dat de kerken die het AKS niet of onder voorbehoud hebben aanvaard, zich ernstig bezinnen op de vraag of zij aan punt 2 van de Verklaring nog behoefte hebben. Ten aanzien van artikel 34 AKS geeft de Commissie de kerken in overweging of zij nog steeds behoefte hebben aan de bepaling betreffende het niet uitvoeren van een besluit om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen.

De LV Apeldoorn 1994 heeft zich in haar zitting van 10 december 1994 uitgebreid met deze beide onderdelen van het rapport van de Commissie TAKS bezig gehouden. Enerzijds bleek de LV er in meerderheid geen behoefte aan te hebben om tot wijziging van hetzij punt 2 van de Verklaring, hetzij artikel 34 te komen (nog daargelaten of dit kerkrechtelijk gekund zou hebben nu er geen voorstellen met een dergelijke inhoud vanuit de kerken waren ingediend); anderzijds vond een gedeelte van de LV de opmerkingen van de Commissie te belangrijk om deze zonder meer voor kennisgeving aan te nemen. Uiteindelijk heeft de LV besloten om de betreffende onderdelen van het rapport in de speciale aandacht van de kerken aan te bevelen, met het verzoek zich hieromtrent (eventueel op de voet van artikel 32 AKS in regionaal verband) te willen bezinnen. Conform dit besluit zenden wij u bijgaand deze onderdelen van het Commissierapport ter nadere overweging en bezinning toe. Of dit zal leiden tot voorstellen van welke aard dan ook aan de volgende LV is uiteraard een aangelegenheid, die uitsluitend tot de bevoegdheid van u als kerken behoort.

Gaarne spreken wij de wens uit dat uw overwegingen en gesprekken zullen zijn tot eer van God en tot zegen en opbouw van onze kerken.

(Notulen VV-2:6)

De Landelijke Vergadering besluit de tekst van artikel 17 AKS te wijzigen in de volgende tekst:

De ambtsdragers zullen de drie Formulieren van Enigheid (te weten: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels) ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer van de kerk.

Indien een ambtsdrager de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, zal de uitoefening van zijn ambt worden opgeschort, tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van zijn kerkeraad.

De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekenschap geven aan de zusterkerken, in regionale vergadering bijeen.

Ook zij die door een regionale vergadering beroepbaar zijn gesteld, of het recht hebben verkregen een opbouwend woord te spreken, zullen door de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid in die vergadering hun instemming met de leer van de kerk betuigen.

(Notulen VV-2:8)

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 der Nederlands Gereformeerde Kerken, op 23 september 1995 in voortgezette zitting bijeen,

kennis genomen hebbende van het Rapport van november 1992 van de Commissie voor Toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, overwegende dat

- het zowel ter vermindering van onduidelijkheid omtrent het geestelijk karakter van de binding aan de belijdenisgeschriften als vanwege een goede verhouding met andere kerken van gereformeerde signatuur in binnen- en buitenland wenselijk wordt geacht om een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords in te voeren;

- binnen de Nederlands Gereformeerde kerken serieuze bezwaren bestaan tegen het verplicht voorschrijven van een bepaald formulier;

- met het al of niet gebruiken van een ondertekeningsformulier de trouw aan de confessie niet in geding is,

besluit het onderstaande ondertekeningsformulier vast te stellen en aan de kerken het gebruik hiervan dringend aan te bevelen.

Wij ondergetekenden, dienaren van het goddelijke Woord in de Nederlands Gereformeerde kerken behorende tot de regio ..., verklaren oprecht en met een rein geweten voor God het volgende:

Wij erkennen de Heilige Schrift als het betrouwbare en door God ingegeven Woord van harte als enige regel voor geloof en leven.

Wij erkennen de drie algemene belijdenisgeschriften en de drie Formulieren van Enigheid als getrouwe onderwijzing in en verdediging van de waarheid der Schrift, en aanvaarden die krachtens hun overeenstemming met Gods Woord als getuigenis van ons geloof en richtsnoer voor onze ambtsbediening, te weten de prediking van het evangelie, de handhaving van de rechte leer en de weerlegging en bestrijding van dwaalleringen.

De gemeente van God, pijler en fundament van de waarheid (1 Timotheüs 3:15), leeft van het evangelie, zoals dat aan haar is overgeleverd (1 Corinthe 15:1-5).

Indien dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van wat de leer der kerk uitmaakt, beloven wij dit gevoelen niet te zullen leren, maar het vooraf voor te leggen aan de kerkeraad en daarna zonodig de regionale vergadering om het aan Gods Woord te toetsen en na samenspreking een uitspraak te doen.

Ook indien de kerkeraad of een regionale vergadering, uit zorg voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons een nadere verklaring van ons gevoelen over enig deel van de genoemde belijdenisgeschriften zou vragen, zijn wij daartoe bereid.

Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de regionale vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de gedane uitspraak niet recht is voor God, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

Zo willen wij ons beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Efeze 4:3) en vertrouwen wij dat de Geest der waarheid ons de weg tot de volle waarheid wijzen zal (Johannes 16:13).

Schriftplaatsen: 1 Corinthe 15:1,2; Galaten 1:9; Galaten 2:2; Efeze 3:17b-19; Filippenzen 1:9,10; 1 Thessalonicenzen 5:19,20; 1 Timotheüs 4:16; Titus 1:7-9; 2 Petrus 1:20; 2 Johannes 9.

Hoofdstuk uit de notulen

(2:18-20)

Als BIJLAGE 1.1 van deze akta is opgenomen het eindrapport van de commissie Toetsing AKS. Als BIJLAGE 1.2, is opgenomen het door de regio Noord-Nederland geconcipeerde ondertekeningsformulier.

In een toelichting op het rapport wordt ingegaan op de kritiek dat de commissie meer heeft gedaan dan de opdracht was. Het verzoek van de GKSA was feitelijk alleen een verzoek om nadere toelichting op enkele artikelen, maar de achtergrond van het totale verzoek was veel breder. Na de Landelijke Vergadering 1991 heeft overleg met het toenmalige

moderamen geresulteerd in een breder rapport. Het is nu aan de vergadering eventueel te besluiten het gesprek over de preambule en art 34 AKS niet te voeren. Benadrukt wordt dat op deze punten in het rapport geen concrete wijzigingsvoorstellen worden gedaan, maar dat er wel een oproep ligt aan de gemeenten die tot nu toe het AKS niet aanvaard hebben dit in de toekomst wel te doen. In het rapport wordt art 34 nader toegelicht op het punt van het motief van dit artikel en de grenzen van de vrijheid van de gemeente.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- Er blijft kritiek op de uitbreiding van de opdracht na de LV 1991, terwijl ook een voorstel is ingediend om het ondertekeningsformulier niet te bespreken.

- Van belang is dat de plaatselijke kerk centraal staat en de ultieme verantwoordelijkheid heeft voor haar ambtsdragers. Om dat mogelijk te maken is het kerkverband nuttig en nodig. Dit accent op de plaatselijke kerk behoort tot de klassieke gereformeerde kerkenordering en tot het eigene van onze kerken, en heeft dan ook een centrale plaats in het AKS. De voorgestelde wijzigingen in art 17 AKS worden gezien als een uiting van wantrouwen ten opzichte van de kerken en als een verschuiving in de richting van hiërarchie en synodocratie. Dat zou niet alleen de interne samenwerking, maar ook de contacten met andere kerkverbanden verslechteren, omdat juist het AKS daarvoor ruimte biedt. De commissie antwoordt dat de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken ook in het rapport centraal gesteld is. Wel wordt de bestaande praktijk geëxpliciteerd.

- Verschillende kerken hebben het AKS niet of onder voorbehoud ondertekend, maar functioneren op grond van lid 2 van de pre-ambule binnen ons kerkverband. Er lijkt openheid te bestaan voor een bredere aanvaarding van het AKS. Dat verdient voorrang boven de externe discussie. De voorgestelde aanscherping van het AKS wordt juist door deze kerken als bedreigend gezien. Daarom wordt met klem ontraden wijzigingen aan te brengen. De commissie meent dat haar voorstellen juist gericht zijn op het voortzetten van de interne gesprekken. Angst voor veranderingen is geen teken dat het werkelijk goed gaat. Verschillende afgevaardigden merken op dat er in de regio's niet overal behoefte is aan verdere discussie.

- Het wijzigingsvoorstel van de commissie in punt 3.3. van het rapport (m.b.t. art 17 AKS) is niet duidelijk (wie ontslaat de predikant?) en niet passend, omdat tucht over ambtsdragers elders geregeld is (art 30). De ondertekening van de formulieren van enigheid (art 17) vindt plaats bij het begin van een ambtsperiode. Het AKS schrijft bij veel bijzondere momenten formulieren voor (art 4,9,21,24,28,29). In art. 17 opvallend

genoeg niet. Bovendien kan de predikant blijkens het rapport de eigen kerkeraad passeren om direct de regio aan te spreken. De kerkeraad kan echter beter rekening houden met de persoon in kwestie, en vervolgens rekenschap geven aan de regio. Om die reden stelt de regio Amsterdam-Haarlem voor na de zin die eindigt met de woorden: "ten genoegen van zijn kerkeraad" in te lassen De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekenschap geven aan de zusterkerken, in regionale vergadering bijeen, en overigens art 17 ongewijzigd te laten. De commissie antwoordt dat dit inhoudelijk aansluit bij het commissievoorstel. Opvallend is wel dat bij dit voorstel de kerkeraad rekenschap geeft en niet langer de predikant zelf. De plaatselijke vrijheid die de regio zoekt kan bij meningsverschillen de predikant belemmeren. Het gaat niet om het passeren van de kerkeraad, maar om het bespreken van de zaken op die plaats die daarvoor het meest geschikt is. Een of-of constructie in de formulering biedt die ruimte.

- Verschillende afgevaardigden merken op dat het AKS in onze kerken goed functioneert. Verwijten van independentisme en leervrijheid worden als onterecht bestempeld. Dat heeft de commissie in haar rapport ook grondig aangetoond. Voorgesteld wordt dit aan de GKSA welwillend uit te leggen en te besluiten het AKS niet te wijzigen. Een ander meent dat het een teken van vrijheid is als onze kerken van harte doen wat anderen van ons vragen. Met het oog op onder meer de plaatselijke samsprekingen is het wenselijk tot bepaalde wijzigingen in art. 17 over te gaan (art. 40 AKS). De commissie reageert door de vraag te stellen of de voorstellen inhoudelijk dienstbaar zijn aan de kerken. De geconstateerde moeite om te doen wat andere kerken vragen toont dat we niet vrij zijn van de spanningen van het verleden. Uit de vergadering komt de vraag hoe de GKSA, die de DKO wil betrachten, art 80 DKO ziet, waar staat dat de buitenlandse kerken met andere gebruiken niet lastig zullen worden gevallen. Dat ontlokt de vraag waarom de welwillendheid van ons moet komen.

- Gevraagd wordt wat er voor bezwaar tegen kan zijn om expliciet te zeggen wat impliciet in het hele AKS zit. Het gaat in deze artikelen om de rechtspositie van predikanten en dat moet goed geregeld worden.

- Gewaarschuwd wordt voor een te strakke binding, en voor een te massieve formulering van de aard van de binding. De drie formulieren van enigheid zijn niet voldoende voor de vragen waar de kerk heden ten dage voor staat, bijvoorbeeld bij onderwerpen als Israël en de eindtijd, de zendingsopdracht, de leer van de voorbeschikking, waarin de plaats van Christus onderbelicht blijft, art 36 NGB en HC zondag 36. Om deze tekortkomingen moet er voor ambtsdragers een eerlijke en soepele binding aan de belijdenis zijn: instemming met de leer van de kerk. Als dat gebeurt, en het heeft verwijdering van andere kerken tot gevolg, dan

is dat zeer te betreuren. Toch hebben onze kerken in dezen een eigen verantwoordelijkheid. Voorgesteld wordt de zinsnede op te nemen dat de enige regel en norm de Schrift is. De commissie antwoordt dat het voorgestelde ondertekeningsformulier aansluit bij het klassieke en een hartelijke instemming met leer der kerk formuleert. Dit maakt ernst met het handhaven van het evangelie van Christus. Wel is gekozen voor een inhoudelijke herformulering, om het anti-confessionalistisch karakter te versterken en het confessionele karakter vast te houden. Het onderscheid tussen de fundamentele en minder fundamentele leerstukken wordt in de herformulering duidelijker. Er is geen leervrijheid, maar wel ruimte om vanuit het evangelie vragen te stellen. Zo willen we gereformeerd zijn met ruimte voor bezinning en open gesprek. Dat betekent dat er geen bindingen mogen zijn boven Gods Woord. Vanuit de vergadering rijst de vraag of het niet te idealistisch is in een nieuw ondertekenings-formulier een mogelijkheid te zien de geestelijke aard van de binding te formuleren.

- Op de vraag naar de situatie in Ten Post wordt medegedeeld dat de kerkeraad de bezwaren tegen delen van de leer met de predikant deelde, en niet accepteerde dat de regio daar over wilde spreken. Dat zij vervolgens geen afgevaardigden meer zond naar de regio betekende de facto een breuk met het kerkverband.

- Voorgesteld wordt in het concept-ondertekeningsformulier (zie in BIJLAGE 1.1) twee zinsneden over te nemen uit het voorstel van de regio Noord-Nederland (BIJLAGE 1.2). De woorden 'krachtens deze overeenstemming ...aanvaarden als' worden dan vervangen door Wij aanvaarden van harte de genoemde belijdenisgeschriften als.... De vierde alinea zou dienen te luiden: 'Indien dan ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van hetgeen in genoemde belijdenisgeschriften beleden wordt, beloven wij dit gevoelen niet te zullen uitdragen, maar het voor te leggen aan de kerkeraad, en bij blijvend verschil van mening aan een meerdere vergadering om dit gevoelen aan Gods Woord te doen toetsen en daarover een oordeel te laten uitspreken.'

- De mogelijkheid van kritiek op de belijdenis vanuit de Schrift moet in het formulier worden genoemd. Voorgesteld wordt de woorden 'daarmee geheel in overeenstemming ... aanvaarden als' te vervangen door en daarop gegrond. Daarom aanvaarden wij bij het licht van de Schrift van harte de belijdenisgeschriften als. Dat de belijdenis appellabel is aan de Schrift moet in het formulier na de verwijzing naar 1 Cor 15 worden genoemd. De uitdrukking 'nieuw verstaan van de Schrift' wordt gezien als een meerduidige term.

Na een korte schorsing voor overleg tussen moderamen en commissie legt de voorzitter aan de vergadering het verzoek voor amendementen en voorstellen aan de commissie te geven voor een nader voorstel. Het moderamen zal procedure-voorstellen doen op een latere zitting.

(8:91-95)

Als inleiding op de bespreking worden de ernstige bezwaren opgesomd die in een eerdere bespreking zijn opgenoemd: de LV Ede zou eigenmachtig opdrachten aan de commissie hebben gegeven, de commissie zou haar taak eigenmachtig hebben uitgebreid, het AKS zou worden aangescherpt, het ondertekeningsformulier zou als een strop gaan werken, de voorstellen zouden de toenadering van zusterkerken die het AKS niet voor hun rekening nemen belemmeren, en de voorstellen zouden overbodig zijn. In werkelijkheid, zo stelt de commissie, had de tekst van de opdracht de unanieme instemming van de LV Ede. In de opdracht was vermeld rekening te houden met onze positie temidden van andere gereformeerde kerken in de wereld. De wijzigingsvoorstellen zijn verduidelijkend en sober, waarbij de oproep betreffende punt 2 van de verklaring niet meer dan een oproep tot bezinning is.

In de bespreking wordt allereerst art 17 AKS aan de orde gesteld met de daarbij ingediende amendementen. Volgens het commissievoorstel zal in art. 17 tweede alinea gesproken worden van dienaar des Woords en worden toegevoegd na 'kerkeraad' of de regionale vergadering. Bij volhardende weigering na samenspreking over zijn gevoelens, zal hij uit zijn dienst worden ontslagen.

- De kerk van Oegstgeest heeft een voorstel ingediend de commissievoorstellen niet in behandeling te nemen. Dit voorstel kan door geen van de afgevaardigden worden toegelicht. Het wordt bij stemming unaniem verworpen.

- De Regio Utrecht heeft een voorstel ingediend dat luidt:

1. "Aan Die Gereformeerde Kerken in Suid-Afrika een schrijven te doen toekomen ter nadere verklaring van de artikelen 17 en 30 van het AKS, gebruik makend van de gegevens welke de commissie voor toetsing van het AKS in de paragrafen 2 en 3 van haar rapport heeft weergegeven. Daarin wordt immers overtuigend aangetoond dat de mogelijke gedachte van openingen tot independentisme in het AKS, waardoor de leerzuiverheid niet ten volle kan worden beveiligd, vreemd zijn aan het AKS."

2. "De voorstellen en suggesties van de commissie voorlopig aan te houden en te plaatsen in een breder kader, waarbij ook de voor de LV van 1981/1982 door onze eigen kerken ingebrachte voorstellen worden verdisconteerd. Een nieuw in te stellen commissie dient opdracht te

krijgen deze te inventariseren en met voorstellen te komen die niet alleen voor de zusterkerken in het buitenland duidelijkheid geven, maar er met name ook op gericht zijn onze eigen kerken die indertijd om gegronde redenen het AKS niet hebben kunnen aanvaarden het mogelijk te maken niet langer als bijwoner meer mee te leven, maar als volwaardige leden zich bij het verband van de Nederlands Gereformeerde Kerken te voegen.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- De commissie meent dat de interne bespreking nu juist plaats vindt dankzij de commissievoorstellen en daardoor niet bemoeilijkt wordt.

- Het blijkt dat er onder ons verschil van inzicht is over het AKS. De zorg leeft dat een spreken in meerder- en minderheden niet bevorderlijk is voor de interne bespreking. Als de spanning toe zou nemen is een uitspraak nu niet opbouwend.

- Na de invoering van het AKS bij meerderheid van stemmen zijn de kerken die zich niet wilden voegen onder het AKS op grond van de preambule mee gaan leven. De bespreking daarover is toen echter verzand. Het verzoek aan die kerken om nu zich te voegen bij de meerderheid is niet bevorderlijk voor de vrede. De punten die er toen lagen moeten nu uitgesproken worden. De huidige discussie kent twee ingangen: de vragen vanuit de GKSA en het onverwerkte verleden. Beide dienen in de bespreking aan de orde te komen. Andere afgevaardigden zien weinig heil in het inventariseren van oude geschilpunten. De commissie waarschuwt dat dit kan leiden tot een volledige herbespreking van 30 artikelen van het AKS. Dat zou een machtsoverschrijding van de LV zijn. Omdat geen enkele kerk om een commissie gevraagd heeft als in het voorstel van de regio Utrecht, is dit voorstel buiten de orde. Daarop wordt geantwoord dat de commissie deze zaak zelf aan de orde gesteld heeft. Het voorstel van de regio Utrecht sluit aan bij de voorstellen van de commissie dat nadere bezinning nodig is.

- Er wordt bezwaar gemaakt tegen de suggestie die de commissie wekt dat het gaat om een minimale wijziging. De commissie zelf acht het een wezenlijke verandering.

Het tweede deel van het voorstel van de regio wordt verworpen met 15 stemmen voor, 22 tegen en 4 onthoudingen. Het eerste deel van het voorstel wordt verworpen met 10 stemmen voor, 23 tegen en 8 onthoudingen. De voorzitter stelt dat de uitslag vraagt om vergaande zorgvuldigheid. Na de bespreking zal aan de orde komen hoe we naar zusterkerken (binnen en buiten het kerkverband) een en ander zullen expliciteren.

Daarna komen de volgende amendementen op het commissievoorstel aan de orde.

- Ds. H. de Jong stelt voor in plaats van een ondertekeningsformulier de volgende toevoeging aan art 17 AKS te doen plaatsvinden: De kerken verlangen van degenen die haar dienen in het ambt (of zich daartoe opmaken) dat zij dit zullen doen vanuit een hartelijke en onvoorwaardelijke en tegelijk onbekrompen verbondenheid aan de leer der kerk zoals die ligt uitgedrukt in de Drie Formulieren van Enigheid. Zij zien af van het opstellen en tot gelding brengen van een zogenaamd ondertekeningsformulier en achten een eenvoudige ondertekening van genoemde formulieren als blijk van instemming met de daarin beleden waarheid voldoende.

In de bespreking komt aan de orde dat het merkwaardig is in het AKS op te nemen dat we ergens van afzien. Dit besluit zou betekenen dat regio's die een formulier gebruiken daarmee moeten ophouden. Los van de vraag welk ondertekeningsformulier gebruikt wordt is er al in de preambule een bepaalde binding verwoord. Dit voorstel wordt later in de vergadering verworpen met 4 stemmen voor, 24 tegen en 16 onthoudingen.

- De kerk van Amersfoort stelt voor in de tekst van het commissievoorstel de term "dienaar des Woords" te wijzigen in ambtsdrager (conform de huidige tekst van art. 17 AKS). De woorden "of de regionale vergadering" worden in het amendement vervangen door en bij blijvend meningsverschil ten genoegen van een meerdere vergadering volgens de kerkelijke weg.

In de bespreking komt aan de orde dat in de commissievoorstellen van alle ambtsdragers instemming gevraagd wordt. In overeenstemming met de traditie is de vervolgpcedure bij dienaren des Woords geregeld, bij overige ambtsdragers niet. De keus tussen ambtsdragers of dienaren des Woords is voor de commissie geen wezenlijk punt.

Het eerste voorstel van Amersfoort wordt aangenomen met 26 stemmen voor, 6 tegen en 8 onthoudingen). Het tweede voorstel wordt verworpen met 17 stemmen voor, 21 tegen en 7 onthoudingen).

- De regio Amsterdam-Haarlem stelt voor de uitdrukking "of de regionale vergadering" te vervangen door de zin: De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekenschap geven aan de zusterkerken, in regionale vergadering bijeen.

In de bespreking komt aan de orde dat hiermee zowel independentisme als hiërarchie worden buitengesloten. Voorkomen wordt dat onmiddellijk van tuchttoefening gesproken wordt zoals in het voorstel van de commissie.

Het moment en de inhoud van het mededeling doen wordt bepaald door het oordeel van de kerkeraad dat de gegeven verantwoording al dan niet bevredigend is. Wel is het dan mogelijk dat predikant en kerkeraad samen afwijken van de leer, en dat de regio daar dan buiten gehouden zou kunnen worden. Dat is echter de huidige situatie, terwijl het voorstel inhoudt dat daarvan mededeling gedaan wordt, zodat de regio een grotere invloed krijgt. De commissie beklemtoont de samenhang tussen de verschillende artikelen en het ondertekeningsformulier. Art. 17, 30 en het ondertekeningsformulier hebben een verschillende ingang. Art. 17 gaat in op een afwijzing van de belijdenisgeschriften. Art. 30 begint bij een ambtsdrager die valse leer verkondigt. Het ondertekeningsformulier staat in eerste instantie geheel buiten tuchtzaken. De andere gevoelens die daar aan de orde zijn worden niet direct gezien als valse leer of als afwijzing van de belijdenisgeschriften. Dat andere gevoelens wordt aan kerkeraad of regio voorgelegd. Als blijkt dat dit andere gevoelens valse leer is kan volharding leiden tot een tuchtprocedure. Daarop wordt gereageerd dat bij afwijzing van de belijdenisgeschriften art. 17 niet aan de orde komt, omdat het gaat om de motieven van een weigering. De ondertekening op zich hoeft in de meeste gevallen niet tot een tuchtzaak te leiden. Als ambtsdragers weigeren te ondertekenen en daarnaast een verklaring bieden is dat een zaak van gesprek en niet direct van tucht. Dit amendement van de regio Amsterdam-Haarlem wordt aangenomen met 25 stemmen voor, 14 tegen en 6 onthoudingen.

Daarna wordt bij stemming het commissievoorstel, toegespitst op de zin "bij volhardende weigering..." aangenomen met 19 stemmen voor, 17 tegen en 8 onthoudingen.

Vervolgens wordt in de bespreking ingegaan op het ondertekeningsformulier (zie in BIJLAGE 1.1). Daarbij komt onder meer het volgende aan de orde:

- Het ondertekeningsformulier verwoordt vanouds elementen die niet in de kerkorde genoemd zijn zoals de aard van de binding, de weg die een predikant gaan kan bij onoverkomelijke bezwaren, en de mogelijkheid van de regio initiatieven te nemen om toe te zien op de leer. Invoering hiervan biedt duidelijkheid aan de GKSA en aan de eigen kerken. Het ontbreken hiervan leidt tot onzekerheid of vrijpostigheid. In verschillende voorstellen ontbreekt de tegemoetkomendheid aan zusterkerken elders. Het initiatief ligt in het formulier bij de ondertekenaar. Door middel van een ondertekeningsformulier worden de bezwaren en gevoelens langs de kerkelijke weg ten dienste van de kerken gebracht. De commissie wil uit het door de regio Noord-Nederland geschreven formulier en uit het amendement van de kerk van Apeldoorn elementen overnemen, mede

gezien ingediende voorstellen. Op verschillende punten heeft de commissie echter bezwaren tegen de formulering van Noord-Nederland, waardoor zij blijft bij haar eigen voorstel. Dat betreft de aanhaling van de Schriftgedeelten in het commissie-voorstel, de nadruk op de Schrift als enige norm, waarbij een beweging naar de belijdenis is geformuleerd, het verschillend soortelijk gewicht van delen van de belijdenis, de uitdrukking 'na samenspreking' en de notie van het 'metterdaad geschorst zijn'. Het voorstel van ds. J.H. Veeffkind om in de zinsnede "voor te leggen aan de kerkeraad" het woord vooraf toe te voegen wordt door de commissie overgenomen. De binding aan AKS en kerkelijke besluiten als voorgesteld door de regio Noord-Nederland wordt door de commissie niet overgenomen.

- Zowel de kerk van Oegstgeest als de regio Amsterdam-Haarlem stellen voor geen ondertekeningsformulier in te voeren. Deze voorstellen worden verworpen met 14 stemmen voor, 25 tegen en 6 onthoudingen.

- Stemming over het in het rapport opgenomen voorstel van ds. Horsman om af te zien van een ondertekeningsformulier en art. 17 AKS aan te vullen met de volgende bepaling: Indien een kerkelijke vergadering daarvoor goede gronden heeft, is zij gerechtigd om van een dienaar des Woords ten aanzien van zijn leer een nadere verklaring te vragen wordt uitgesteld tot duidelijk is hoe besloten is over een ondertekeningsformulier.

- De vergadering wenst geen bespreking over de voorstellen van de kerken van Amersfoort en Nieuwegein en van commissielid A. Kadijk om het Dordtse ondertekeningsformulier (in gemoderniseerde tekst) in te voeren. Deze voorstellen worden in gecombineerde stemming verworpen met 11 stemmen voor, 25 tegen en 9 onthoudingen.

- De regio Noord-Nederland handhaaft haar voorstel om het daar gebruikte formulier in te voeren (BIJLAGE 1.2). Het voorstel van de regio wordt gedragen door alle kerken in de regio, ook al hebben sommige zich niet onder het AKS geschikt. De binding aan het AKS en de kerkelijke besluiten fungeert nu reeds, en is daarom ook in het formulier opgenomen. De verbinding tussen Schrift en belijdenis is duidelijk geprononceerd in het voorstel. De commissie attendeert de vergadering er op dat het recht van onderzoek door een regionale vergadering niet expliciet wordt genoemd in het voorstel van de regio Noord-Nederland en wel in het commissievoorstel. Het voorstel wordt verworpen met 11 stemmen voor, 21 tegen en 13 onthoudingen.

- Het voorstel om in plaats van de zinsnede "daarmee geheel in overeenstemming. Krachtens deze ... van harte aanvaarden" te lezen en daarop gegrond. Daarom aanvaarden wij van harte de genoemde belijdenisgeschriften in het licht van de Schrift is door de commissie grotendeels overgenomen.

- Het voorstel de zinsnede "niet te zullen uitdragen" te laten vervallen en de zinsnede "voor te leggen aan de kerkeraad of een meerdere vergadering" te vervangen door voor te leggen aan de kerkeraad en eventueel de regionale vergadering wordt verworpen met 6 stemmen voor, 21 tegen en 17 onthoudingen.
 - Het voorstel in de zinsnede 'indien de kerkeraad of een meerdere vergadering' "een meerdere" vervangen door de regionale wordt verworpen met 7 stemmen voor, 20 tegen en 17 onthoudingen.
 - Het voorstel de zinsnede "metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn" te laten vervallen, waarbij de alinea zal luiden: 'Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad en eventueel de regionale vergadering, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de uitspraak niet recht is voor God. Daarbij beloven wij die uitspraak te zullen eerbiedigen zolang ons beroep in behandeling is' wordt verworpen met 9 stemmen voor, 20 tegen en 16 onthoudingen.
 - Het voorstel om de zinsnede 'voor te leggen aan de kerkeraad of een meerdere vergadering' te vervangen door voor te leggen aan de kerkeraad en bij blijvend meningsverschil aan een meerdere vergadering volgens de kerkelijke weg leidt bij stemming niet tot een besluit (14 stemmen voor, 11 tegen en 19 onthoudingen). De voorzitter constateert dat gezien de aard van het voorstel het de facto verworpen is.
 - Het voorstel om de zinsnede "krachtens hun overeenstemming met Gods Woord" te vervangen door van harte leidt bij stemming niet tot een besluit (3 stemmen voor, geen tegen). Er is verwarring over de vraag of deze woorden niet al in het gewijzigde commissievoorstel zijn opgenomen. Dat blijkt niet het geval.
 - Het voorstel om de zinsnede "van wat de leer der kerk uitmaakt" te vervangen door van wat in genoemde belijdenisgeschriften beleden wordt komt niet tot een besluit (9 stemmen voor, 16 tegen en 19 onthoudingen). Daarmee is het de facto verworpen.
- Over het voorstel om de zinsnede "voor te leggen aan de kerkeraad ... uitspraak te doen" te vervangen door voor te leggen aan de kerkeraad en bij blijvend verschil van mening aan een meerdere vergadering om dit gevoelen aan Gods Woord te doen toetsen en daarover een oordeel te laten uitspreken verlangt de vergadering geen stemming.

Vervolgens komt het gewijzigde commissie-voorstel, geamendeerd volgens de voorgaande besluiten, in stemming. De tekst luidt: als Landelijke Vergadering te besluiten het volgende ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords vast te stellen:

Wij ondergetekenden, dienaren van het goddelijke Woord in de Nederlands Gereformeerde kerken behorende tot de regio ..., verklaren oprecht en met een rein geweten voor God het volgende:

Wij erkennen de Heilige Schrift als het betrouwbare en door God ingegeven Woord van harte als enige regel voor geloof en leven.

Wij erkennen de drie algemene belijdenisgeschriften en de drie Formulieren van Enigheid als getrouwe onderwijzing in en verdediging van de waarheid der Schrift, en aanvaarden die krachtens hun overeenstemming met Gods Woord als getuigenis van ons geloof en richtsnoer voor onze ambtsbediening, te weten de prediking van het evangelie, de handhaving van de rechte leer en de weerlegging en bestrijding van dwaalleringen.

De gemeente van God, pijler en fundament van de waarheid (1 Timotheüs 3:15), leeft van het evangelie, zoals dat aan haar is overgeleverd (1 Corinthe 15:1-5).

Indien dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van wat de leer der kerk uitmaakt, beloven wij dit gevoelen niet te zullen uitdragen, maar het vooraf voor te leggen aan de kerkeraad of een meerdere vergadering om het aan Gods Woord te toetsen en na samenspreking een uitspraak te doen.

Ook indien de kerkeraad of een meerdere vergadering, uit zorg voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons op goede grond een nadere verklaring van ons gevoelen over enig deel van de genoemde belijdenisgeschriften zou vragen, zijn wij daartoe bereid.

Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de meerdere vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de gedane uitspraak niet recht is voor God, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

Zo willen wij ons beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Efeze 4:3) en vertrouwen wij dat de Geest der waarheid ons de weg tot de volle waarheid wijzen zal (Johannes 16:13).

Schriftplaatsen: 1 Corinthe 15:1,2; Galaten 1:9; Galaten 2:2; Efeze 3:17b-19; Filippenzen 1:9,10; 1 Thessalonicenzen 5:19,20; 1 Timotheüs 4:16; Titus 1:7-9; 2 Petrus 1:20; 2 Johannes 9.

Dit voorstel wordt aangenomen met 30 stemmen voor, 4 tegen en 11 onthoudingen. De bespreking zal op de volgende zitting worden voortgezet, als uit de notulen duidelijk is hoe de teksten precies luiden. Gewaarschuwd wordt voor het gevaar dat een inconsistente tekst zou zijn ontstaan.

De status van het ondertekeningsformulier is niet duidelijk (advies of verplichting) en het is de vraag of een verplichtende status de kerken zou dienen. Het voorlopig besluit impliceert meer dan een (vrijblijvend) advies, waarbij wel gewezen wordt op wat in art. 34 AKS is geregeld (hiertegen wordt opgemerkt dat art. 34 niet het welzijn van de regio, maar van de plaatselijke kerken op het oog heeft). De bespreking hierover komt op de voortgezette zitting weer aan de orde.

In de bespreking over de preambule en art. 34 AKS wordt aandacht gegeven aan het volgende:

- De paragrafen 5 en 6 van het rapport vormen een aanhangsel met een bezinnend karakter. De commissie heeft gemeend op deze punten geen directe voorstellen te moeten doen. Ze geeft enkel de vragen in overweging. Er is ook door de kerken op dit punt geen voorstel gedaan. Het ging bij de vaststelling van art. 34 (toegespitst op de woorden "om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen") om praktische zaken en liturgische vrijheid. Besloten is toen af te zien van de uitdrukking praktische zaken omdat die term nauwelijks te preciseren en af te bakenen is. De huidige formulering geeft ruimte aan plaatselijke bezwaren en moeiten, gekoppeld aan het afleggen van verantwoording tegenover de zusterkerken. De eerste zinsnede van art. 34 gaat over besluiten waarvan de rechtskracht betwist wordt (Schrift en belijdenis). Op die grond kan niet-bekrachtiging plaats vinden. Dat is de kern van art 34. De volgende zinsnede betwist echter niet de rechtskracht, maar de uitvoering. Dat is een volstrekt andere situatie. Punt 2 van de preambule is volgens de commissie een wat wonderlijk element, dat historisch verklaarbaar is. De vraag is gewettigd of we er nog behoefte aan hebben. In de praktijk is nooit een beroep gedaan op deze punten.

- In enkele regio's is over deze zaken gesproken, waarbij bleek dat de kerken geen behoefte hebben aan wijziging van pt. 2 van de verklaring of van art. 34. De prioriteit ligt in ons kerkverband bij de plaatselijke kerken. De kerken die het AKS niet hebben onderschreven trekken con amore op met de andere kerken in regionaal verband. Hen wordt in overweging gegeven het AKS (eventueel met voorbehoud) te aanvaarden. Verschillende kerken die het AKS hebben aanvaard hebben wel bezwaren, die de aanleiding dienen te vormen voor bezinning. Andere kerken hebben het AKS aanvaard onder voorbehoud. Voor veel kerken leeft nog steeds de behoefte aan het voorbehoud van pt 2. De commissie vermoedt dat het voorbehoud gelegen is in vrees voor de bevoegdheid van meerdere vergaderingen om bindende besluiten te nemen. De moeite van onze kerken ligt evenwel niet bij besluiten van meerdere vergaderingen, maar bij besluiten van plaatselijke kerken waarin geen

rekening wordt gehouden met zusterkerken. Daarom wordt gevraagd om een eerlijke bezinning en een duidelijk maken van het voorbehoud.

- Aangezien de bezinning op dit punt voortkomt uit kritiek van de GKSA, waar men wat strakker en formeler denkt dan in onze kerken, dienen we onze aandacht te wijden aan het oplossen van onduidelijkheden, en niet aan wijziging. De genoemde elementen zijn een aanwinst voor de kerken en het meest christelijke en schriftuurlijke onderdeel van het AKS.

- Bij de preambule en art. 34 gaat het om de vraag hoe je als kerken met elkaar omgaat als er verschillen zijn. We zoeken in onze kerken naar duidelijkheid en eerlijkheid in de onderlinge omgang. Over de functie van de termen van art. 34 in de toekomst is nader gesprek gewenst. Om die reden formuleert br. Wattèl globaal twee voorstellen:

1. De Landelijke Vergadering, kennis genomen hebbend van het rapport van de commissie voor toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven,

in ogenschouw nemend dat een aantal kerken het AKS niet of onder voorbehoud heeft aanvaard, maar dat deze kerken wel in regionaal en ander verband voluit met de andere Nederlands Gereformeerde Kerken samenwerken,

verzoekt de kerken in regionale vergadering bijeen met die kerken die het AKS niet of onder voorbehoud hebben aanvaard, in gesprek te gaan, en hen op te roepen het AKS zo mogelijk alsnog te aanvaarden, en indien dit niet mogelijk blijkt na te gaan welke bezwaren terzake bestaan, en hiervan op de volgende LV verslag uit te brengen.

2. De Landelijke Vergadering, kennis genomen hebbend van het rapport van de commissie voor toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven,

in aanmerking nemend dat uit de geschiedenis van de totstandkoming van art. 34 AKS kan worden afgeleid dat de zinsnede "om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen" betrekking heeft op praktische zaken, en dat in de praktijk onduidelijkheid blijft bestaan over invulling en reikwijdte van die bepaling,

verzoekt de kerken in de regionale vergadering bijeen zich te bezinnen op de vraag in hoeverre de kerken nog behoefte hebben aan een dergelijke bepaling, en zo ja, wat dan de invulling en reikwijdte daarvan zouden moeten zijn, en hiervan op de volgende LV verslag uit te brengen.

In de bespreking over dit voorstel en de voorstellen van Amersfoort, Nieuwegein, Oegstgeest en de regio Utrecht komt onder meer het volgende aan de orde:

- Bespreking van art. 34 op de regio's wordt door sommigen als ongewenst gezien. De voorstellen van de commissie om deze zaken in overweging te geven zijn volgens sommigen buiten de orde, maar wel is het nodig het gesprek aan te gaan op de regio's, waarna het eventueel op de volgende LV terug kan komen. Ook het voorstel van br. Wattèl is volgens sommigen buiten de orde. Aangezien de inhoud van het commissierapport terzake niet als buiten de orde is geklassificeerd kan echter ook dit voorstel in bespreking komen.
- Voorgesteld wordt de betrokken zinsnede uit art. 34 te verwijderen, en het in een aparte zin of artikel op te nemen.
- De scherpe formulering in met name het voorstel van Oegstgeest om deze zaken niet te bespreken wordt betreurd.
- Aangezien er geen concrete voorstellen liggen om iets te veranderen, hoeft er geen stemming plaats te vinden. De vergadering kan derhalve uitspreken dat ze het commissierapport voor kennisgeving aanneemt. Dat betekent dat de waarde van dit deel van het rapport tot nul gereduceerd wordt. Een stap verder gaat het besluit de inhoud aan te bevelen in de aandacht van de kerken. Tenslotte kan de lijn van het voorstel Wattèl worden gevolgd. De vraag is dus hoe we hiermee verder gaan.
- Het is voor de LV formeel niet mogelijk de regionale vergaderingen iets op te dragen. Daarom wordt voorgesteld het aan de kerken aan te bevelen met de opmerking dat de LV niet in staat is te komen tot een bepaalde uitspraak. Gezien art. 32 AKS zullen de kerken deze zaak dan op de regio aan de orde stellen.

Op grond van de discussie trekt br. Wattèl zijn voorstellen in en wordt besloten om de inhoud van het rapport terzake aan te bevelen in de aandacht van de kerken, met een verwijzing naar art. 32 AKS (8 stemmen tegen en 6 onthoudingen). Het moderamen zal op de volgende zitting een concepttekst aanbieden.

(10:122)

Bij de bespreking van de door het moderamen geconcipeerde brief aan de kerken komt onder meer aan de orde dat de brief ruimte geeft aan de door de commissie ingebrachte en niet aan de orde zijnde punten. Gevreesd wordt dat dit de discussie bij voorbaat zal belasten. Hiertoe is echter op een eerdere zitting reeds besloten.

(VV-2-6-8)

Uitgangspunt voor de bespreking zijn de volgende in het voorlopig besluit aan artikel 17 AKS toegevoegde zinnen:

- 3 De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekenschap geven aan de zusterkerken, in regionale vergadering bijeen.
- 4 Bij volhardende weigering na samenspreking over zijn gevoelens, zal hij uit zijn dienst worden ontslagen.

De verschillende ingediende reacties worden op voorstel van het moderamen gekwalificeerd als hetzij een verklaring van gevoelens (reactie zonder amendement en zonder uitspraak over specifiek wijzigingsvoorstel), hetzij een voorstel / gemotiveerde stemverklaring (reactie die geen tekstuele wijziging bevat voor een zin bevat, maar wel uitsprekt die zin al dan niet aan te nemen), hetzij een amendement (voorstel tot tekstuele wijziging). Stemming vindt alleen plaats over amendementen. Verklaringen van gevoelens en voorstellen komen niet direct in stemming, maar komen impliciet aan de orde bij de stemming over het betrokken onderdeel. De ingediende amendementen op zin 1,2 en 5 worden als niet ontvankelijk beschouwd, omdat hierover geen bespreking is geweest op de LV. De bevoegdheden van de voortgezette vergadering zijn conform eerdere afspraken beperkt tot het afhandelen van de voorlopige besluiten, die kunnen worden verworpen, bekrachtigd of geamendeerd. De amendementen worden in alfabetische volgorde besproken en in stemming gebracht, wat in dit geval samen valt met het uitgangspunt het meest vergaande amendement het eerst te behandelen. Aanvaarding van een amendement houdt geen impliciete bekrachtiging in van het betrokken tekstdeel. Dat zal in een afzonderlijke stemming aan de orde komen.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- Door de constructie die in het voorlopig besluit is opgenomen wordt een persoonlijke kwestie van een predikant direct een kerkelijk probleem, omdat de kerkeraad rekenschap moet afleggen aan de zusterkerken. De predikant is echter door de kerken ter beschikking gesteld als Dienaar des Woords en heeft daarom ook een eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van het kerkverband. Art. 17 moet de persoonlijke verantwoordelijkheid van de predikant helder houden.
- Anderzijds bestaat er bezwaar tegen een constructie waarbij de verantwoordelijkheid van de kerkeraad voor de HERE wordt ingeperkt door een andere instantie.

- Gewaarschuwd wordt dat de voorlopige besluiten de nadere aansluiting bij het AKS van kerken die het AKS nu nog niet ondertekend hebben kan bemoeilijken.
- Opgemerkt wordt dat deze problematiek het hart van de gemeente niet raakt. Ook is er bezwaar tegen de weg van nadere institutionalisering van belijden en geloven tot reglementen en precieze regels. De prioriteit van de kerken zou niet moeten liggen bij dergelijke procedurele zaken, maar bij het getuigenis in de wereld. Volgens anderen is verheldering van art. 17 nodig omdat de huidige tekst theoretisch tot misbruik kan leiden.
- Gewezen wordt op de spanning tussen zin 3 en 4. Zin 3 gaat over overleg, zin 4 over oordeel en sanctie. Het artikel ademt een geest van openheid en onderlinge hulp. In dit artikel gaat het niet om een nieuwe hiërarchie, en evenmin om het brengen van onschriftuurlijke leer. Om die reden wordt gesteld dat zin 4 van het voorlopig besluit dient te vervallen.

In de bespreking over zin 3 van het voorlopig besluit inzake wijziging art 17 AKS komt onder meer het volgende aan de orde:

- Het voorstel van Hoogeveen om de gehele tekst van het artikel te herschrijven is deels buiten de orde. Aannemen van enkele onderdelen daarvan kan schadelijk zijn voor de consistentie. Daarom wordt het amendement ingetrokken onder het uitspreken van de hoop dat de vergadering zal instemmen met het door Hoogeveen geformuleerde voorstel om het AKS niet te wijzigen.
- De kerk van Schiedam stelt voor de tekst te doen luiden: "De kerkeraad zal hiervan mededeling doen aan de gemeente ...", zodat de gemeente in haar eigenheid wordt gerespecteerd. Gereageerd wordt dat de logica van de tekst vervalst als het mededeling doen alleen betrokken wordt op de gemeente. Dit amendement wordt verworpen met 3 stemmen voor en 6 onthoudingen.
- De kerk van Schiedam stelt verder voor het zinsdeel 'en desgewenst rekenschap geven aan de zusterkerken' te laten vervallen, omdat dit in andere artikelen voldoende geregeld is. Omdat door de verwerping van het vorige amendement bij aanneming een zinloze tekst ontstaat, wordt dit amendement ingetrokken.
- De kerk van Steenwijk stelt voor het woord 'desgewenst' te verduidelijken in de formulering mochten de zusterkerken dit verzoeken. Geconstateerd wordt dat dit een beperking inhoudt, omdat de mogelijkheid van rekenschap geven op wens en initiatief van de kerkeraad vervalst. Dit amendement wordt verworpen met 4 stemmen voor en 7 onthoudingen.
- Gesteld wordt dat het van belang is deze zaken op de regionale vergadering te bespreken, maar dan op basis van vrijwilligheid. Er wordt terughoudendheid gevraagd bij wijzigingen. De voorgestelde wijzigingen

leiden tot meer spanning in het AKS. Zin 3 en 4 gaan inhoudelijk over predikanten, tekstueel over alle ambtsdragers.

In hoofdelijke stemming wordt zin 3 van het voorlopig besluit aangenomen met 46 stemmen voor, 31 tegen en 6 onthoudingen.

In de bespreking over zin 4 van het voorlopig besluit inzake wijziging art 17 AKS komt onder meer het volgende aan de orde:

- De kerk van Barendrecht stelt voor de tekst te doen luiden: 'Wanneer een dienaar des Woords zich niet naar genoegen van de regionale vergadering heeft verklaard, zal hij bij volhardende weigering de drie Formulieren van Enigheid te ondertekenen of terug te komen van zijn afwijkende gevoelens, na-samenspreking-over-zijn-gevoelens, uit zijn dienst worden ontslagen.' Op deze wijze wordt het onderscheid tussen predikant en andere ambtsdragers duidelijker. Daartegen wordt opgemerkt dat de procedure rond ouderlingen en diakenen daarmee niet geregeld is. Het gaat volgens Barendrecht in deze zin echter om de bijzondere taak van de regionale vergadering ten aanzien van predikanten. Dit amendement wordt verworpen met 18 stemmen voor en 9 onthoudingen.

- Het voorstel van de kerk van Steenwijk, om na 'samenspreking over zijn gevoelens' in te voegen tussen kerkeraad, betrokken ambtsdrager en desgewenst de regionale vergadering, wordt verworpen met 6 stemmen voor en 10 onthoudingen.

- Door de kerken van Amstelveen, Amsterdam-Centrum, Culemborg, Haarlemmermeer O.Z., Heemstede/Haarlem, Hoogeveen en Schiedam wordt voorgesteld om de gehele zin te laten vervallen. Redenen hiervoor zijn dat er geen rekening wordt gehouden met de motieven van ambtsdragers om de belijdenisgeschriften niet te ondertekenen, dat deze zin past in een tuchtprocedure en niet in de sfeer van art. 17, dat hier alleen de belijdenisgeschriften genoemd worden en de Schrift zelf buiten beschouwing blijft, en dat ontslag volgens art. 30 alleen kan plaatsvinden bij het brengen van een onschriftuurlijke leer of andere openbare grove zonde. Geantwoord wordt dat deze zin niet door de commissie of de LV is bedacht, maar voort komt uit de DKO, art. 53. Daar gaat het echter alleen over predikanten en niet ook over ouderlingen en diakenen. Opgemerkt wordt dat ambtsdragers in gereformeerde kerken instemmen met de leer der kerk (art. 17 eerste zin). Weigering betekent de facto dat ze geen ambtsdrager kunnen zijn. Daarmee is geen veroordeling uitgesproken, maar geconstateerd dat ambtelijke arbeid in onze kerken niet mogelijk is.

In hoofdelijke stemming wordt zin 4 van het voorlopig besluit verworpen met 32 stemmen voor, 40 tegen en 11 onthoudingen.

Uitgangspunt voor het volgende deel van de bespreking is de in het voorlopig besluit vastgestelde tekst van het ondertekeningsformulier. De bespreking spitst zich toe op de volgende (in verband met de bespreking genummerde) zinnen:

- 5 Indien dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van wat de leer der kerk uitmaakt, beloven wij dit gevoelen niet te zullen uitdragen, maar het vooraf voor te leggen aan de kerkeraad of een meerdere vergadering om het aan Gods Woord te toetsen en na samenspreking een uitspraak te doen.
- 6 Ook indien de kerkeraad of een meerdere vergadering, uit zorg voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons op goede grond een nadere verklaring van ons gevoelen over enig deel van de genoemde belijdenisgeschriften zou vragen, zijn wij daartoe bereid.
- 7 Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de meerdere vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de gedane uitspraak niet recht is voor God, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- De kerk van Rotterdam heeft schriftelijk verklaard te betreuren dat het niet mogelijk is gebleken de keus op het formulier van de Christelijke Gereformeerde Kerken te bepalen. De kerken van Culemborg en Schiedam hebben voorgesteld geen formulier in te voeren.
- Gesteld wordt dat in de hele procedure die gevolgd wordt voor een student tot predikant wordt bevestigd zoveel waarborgen zijn ingebouwd dat het niet nodig is ook nog eens een ondertekeningsformulier in te voeren.
- Inhoudelijke bezwaren in het formulier worden gezien in de nevenstelling van de kerkeraad en de meerdere vergadering. Ook zijn er vragen bij de ondertekening van de algemene belijdenisgeschriften. Omdat op dat punt geen amendement is ontvangen kan deze zaak hier niet in bespreking komen.
- Het voorstel van de kerk van Rijswijk om in zin 5 "uitdragen" te vervangen door leren wordt aangenomen met 13 stemmen tegen en 16 onthoudingen.
- Het voorstel van de kerk van Wapenveld om drie maal "meerdere vergadering" te wijzigen in regionale vergadering wordt aangenomen met 16 stemmen tegen en 17 onthoudingen.
- Het voorstel van de kerk van Doetinchem-Velp om "kerkeraad of een regionale vergadering" te vervangen door kerkeraad en daarna zonodig

een regionale vergadering wordt aangenomen met 29 stemmen voor, 25 tegen en 25 onthoudingen.

- Het voorstel van de kerk van Doetinchem-Velp om in zin 6 te spreken van "de kerkeraad of de betrokken regionale vergadering" wordt na ampele bespreking ingetrokken. De tekst is namelijk al geamendeerd door 'meerdere' te vervangen door 'regionale'. In de discussie wordt duidelijk dat elke regionale vergadering het recht heeft een predikant te bevragen, terwijl alleen de eigen regio het recht heeft een oordeel uit te spreken. Daarom wordt op voorstel van br. Wattèl in zin 5 bij 'een regionale vergadering' het lidwoord vervangen door 'de' (0 stemmen tegen, 7 onthoudingen).

- Het voorstel van de kerk van Rotterdam om in zin 6 de woorden "op goede grond" weg te laten als zijnde overbodig en multi-interpretabel wordt aangenomen met 37 stemmen voor, 29 tegen en 14 onthoudingen.

- Op het voorstel van de kerk van Hoogeveen om in zin 7 de woorden "de meerdere / regionale vergadering" te schrappen op grond van het feit dat alleen de kerkeraad schorsingsrecht heeft, wordt gereageerd door te stellen dat het accent ligt op "metterdaad". Niet onderwerpen aan de kerkeraad betekent de facto, door de aard van de zaak zelf, schorsing. Dat moet daarna de jure nog gebeuren. De grond van de schorsing ligt in het feit dat de ambtsdrager zichzelf door ongehoorzaamheid buiten het ambt geplaatst heeft. Er kunnen wel problemen ontstaan als kerkeraad en regionale vergadering verschillen van mening. Het gaat hier echter om de sanctie, en niet om de instantie die die voltrekt. Benadrukt wordt dat de toon van het formulier bepaald wordt door de ondertekening door loyale dienaren des Woords, die zich bewust zijn van het feit dat niet voegen onder het oordeel een schorsing impliceert. De procedure daartoe is in het AKS geregeld. Het amendement wordt verworpen met 17 stemmen voor en 16 onthoudingen.

- Het voorstel van de kerk van Schiedam om het ondertekeningsformulier in te korten, zodat het eindigt met de woorden "...waarheid der Schrift" wordt onderbouwd met de argumentatie dat het ondertekeningsformulier een positieve uitspraak inhoudt over waar de predikant voor staat bij het begin van zijn ambtsdienst. De gang van zaken bij problemen dient niet in een dergelijk formulier te worden geregeld. Dit amendement wordt verworpen met 14 stemmen voor en 11 onthoudingen.

De besluittekst voor de invoering vormt het uitgangspunt voor het volgende deel van de bespreking. Het moderamen vraagt excuus voor het feit dat een verkeerde tekst is gepubliceerd en een amendement heeft uitgelokt. De juiste tekst luidt: De Landelijke Vergadering besluit het volgende ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords vast te

stellen: Na overleg met de betrokken afgevaardigde blijkt dat het amendement kan worden ingetrokken.

- De kerk van Heemstede-Haarlem stelt voor de besluittekst grondig te wijzigen, met accent op de notie "dringend aan te bevelen", terwijl het voorlopig besluit algehele invoering impliceert. Het ingediende tekstvoorstel luidt:

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 der Nederlands Gereformeerde Kerken, op 23 september 1995 in voortgezette zitting bijeen,

kennis genomen hebbende van het Rapport van november 1992 van de Commissie voor Toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven,

Overwegende dat

- het zowel ter vermindering van onduidelijkheid omtrent het geestelijk karakter van de binding aan de belijdenisgeschriften als vanwege een goede verhouding met andere kerken van gereformeerde signatuur in binnen- en buitenland wenselijk wordt geacht om een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords in te voeren;

- binnen de Nederlands Gereformeerde kerken serieuze bezwaren bestaan tegen het verplicht voorschrijven van een bepaald formulier;

- met het al of niet gebruiken van een ondertekeningsformulier de trouw aan de confessie niet in geding is,

Besluit het onderstaande ondertekeningsformulier vast te stellen en aan de kerken het gebruik hiervan dringend aan te bevelen.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- Na enige discussie over de vraag of het voorstel van Heemstede-Haarlem niet feitelijk buiten de orde is, omdat het te ver afwijkt van de lijn van het voorlopig besluit, spreekt de vergadering uit dat het wel ontvankelijk is (7 stemmen tegen en 5 onthoudingen).

- De achtergrond voor het voorstel ligt niet in een principieel bezwaar tegen een ondertekeningsformulier als zodanig, maar tegen de verplichtende status, nu gebleken is dat diverse kerken en regio's bezwaar hebben tegen een dergelijk formulier. Het gaat dan ook niet om een hang naar leervrijheid. Trouw aan Schrift en confessie is niet in het geding. De vraag is wel hoe we als kerken met de geconstateerde verschillen in visie op een formulier omgaan. Daarbij wordt door de afgevaardigde van Heemstede-Haarlem opgemerkt dat dit inhoudelijk een goed formulier is.

- Het blijkt sommigen niet duidelijk of de genoemde bezwaren leven bij kerken, bij predikanten, of bij de regio. Bovendien is niet duidelijk wat die bezwaren inhoudelijk zijn. Gesteld wordt dat dit een geestelijk en herkenbaar Nederlands Gereformeerd formulier is. Als belangrijk bezwaar tegen een duidelijker binding wordt door verschillende afgevaardigden verwezen naar de pijnlijke ontstaansgeschiedenis van

onze kerken, en de wonden die op dat punt nog in belangrijke mate aanwezig zijn. Er wordt voor gepleit daar vergaand rekening mee te houden. Anderen menen dat dat intern wel degelijk van belang is, maar dat we in het contact met andere kerken niet steeds het argument van deze gevoeligheid moeten blijven gebruiken.

- Gewaarschuwd wordt voor de rechtsongelijkheid die ontstaat als dit voorstel wordt aangenomen en de taken en bevoegdheden die aan kerkelijke vergaderingen gegeven worden per regio verschillen. Daar tegen wordt opgemerkt dat dat de bestaande situatie is, en dat er op dat punt geen problemen zijn. Uniformiteit in dezen wordt door sommigen belangrijk geacht. Het feit dat er nu geen kwesties aan de orde zijn op dit punt biedt volgens sommigen de nodige rust om goede termen te smeden voor tijden van moeite.

- Gesteld wordt dat de derde overweging in het amendement te open en te absoluut is in vergelijking met art. 17 AKS en met zin 3 van het formulier zelf. Daardoor komt niet alleen de status, maar ook de inhoud van het formulier zelf op losse schroeven te staan.

Omdat de formele (amendement versus voorlopig besluit) en inhoudelijke (het verst strekkende eerst) argumenten voor de volgorde van stemming tegenstrijdig zijn is gekozen voor een nevenschikking in de stemming. Eerst wordt bij hoofdelijke stemming gekozen tussen het tekstvoorstel van Heemstede-Haarlem (40 stemmen) en het voorlopig besluit (36 stemmen bij 6 onthoudingen).

- Het voorstel van de kerk van Schiedam ('het laten vervallen van het ondertekeningsformulier als voorwaarde voor het bekleden van een ambt in de gemeente') wordt ingetrokken, omdat de intentie ervan door het aangenomen amendement van Heemstede-Haarlem gedekt is.

Bij de hoofdelijke slotstemming wordt het geamendeerde formulier, met de invoeringstekst van Heemstede/Haarlem aangenomen met 56 stemmen voor, 7 tegen en 19 onthoudingen.

Benoemingen

De commissie wordt van haar taak ontheven onder dank voor het verrichte werk.

De commissie bestond uit ds. J. Horsman, br. C. Huizinga, br. A. Kadijk, br. J. Meulink en ds. J.M. Mudde

2. Openstelling Diakenambt voor de zusters der gemeente

Besluiten

(notulen VV-1:7)

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 - 1995 der Nederlands Gereformeerde Kerken, in voortgezette zitting bijeen te Utrecht op 20 mei 1995,

kennis genomen hebbende van het Eindrapport (met bijlagen) van de kommissie "openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente", gemaakt in opdracht van de Landelijke Vergadering te Dronten 1988,

I overwegende

a. met betrekking tot de diensten of ambten dat:

1. - uit de Schrift blijkt dat de dienst der barmhartigheid naast en in verbondenheid met de dienst van het Woord in de gemeente van Christus zijn plaats ontvangen heeft (Handelingen 6:1-6),
2. - diakenen door de Here zijn geroepen en in de gemeente zijn aangesteld ten behoeve van de dienst der barmhartigheid en zij als zodanig een eigen ambt hebben met een eigen geheel van werkzaamheden en een eigen ambtelijke verantwoordelijkheid,
3. - diakenen in de dienst der barmhartigheid met de ouderlingen in de dienst van het Woord en het opzicht gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor het functioneren van Christus' gemeente,

b. met betrekking tot de gaven en posities dat:

1. - blijkens verschillende plaatsen in de Schrift vrouwen leidende posities hebben ingenomen, in zelfstandigheid hebben gehandeld, initiatieven hebben genomen, hebben geprofeteerd en in de prediking van het evangelie en het geven van onderricht hebben meegewerkt (Spreuken 31:10-31, 2 Koningen 4:8-37, Filippenzen 4:3, 1 Corinthe 11:5, Handelingen 18:26),
2. - uit vergelijking van deze Schriftplaatsen met teksten als 1 Corinthe 11:3-15, Efeze 5:22-24, 1 Corinthe 14:34-35 en 1 Timotheüs 2:11-15 kan worden afgeleid dat de laatstgenoemde teksten niet zonder meer in alle situaties en omstandigheden kunnen worden toegepast, zonder dat dit overigens betekent dat de genoemde teksten als tijdgebonden en achterhaald moeten worden beschouwd,

- c. met betrekking tot de ambten en het onderscheid in positie dat:
1. - in de Schrift op bestuurlijk-rechterlijk vlak onderscheid wordt gemaakt tussen de positie van de vrouw enerzijds en die van de man anderzijds, welk onderscheid betekenis kan hebben voor bijvoorbeeld de openstelling van het ambt van ouderling voor de zusters der gemeente, terwijl daarnaast evenzeer blijkt dat vrouwen in de gemeente van Christus een grote rol hebben gespeeld,
 2. - niet uit de Schrift kan worden afgeleid dat de Here het vervullen van het ambt van diaken door zusters der gemeente uitdrukkelijk verbiedt,
- d. met betrekking tot de kerkelijke vrijheid dat:
1. - met een verschil in gevoelens over de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente noch de eerbiediging van het gezag van de Schrift noch de trouw aan de confessie op zich in geding is,
 2. - het als een zaak van kerkelijke vrijheid is aan te merken als een plaatselijke gemeente een zuster der gemeente tot het diakenambt roept,
- besluit:
- het in de vrijheid der kerken te laten om onder biddend opzien tot de Here en in ootmoedige dankbaarheid voor de geschonken gaven zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt.

II overwegende dat:

1. - er binnen sommige Nederlands Gereformeerde kerken ernstige bezwaren leven tegen de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente,
2. - de kerken hebben verklaard te begeren ook in de inrichting van het kerkelijk leven als één in Christus naar buiten op te treden en elkaar hebben beloofd eendrachtig samen te werken en niet over elkaar te heersen, maar geduld met elkaar te hebben,

besluit:

de kerken op te roepen om in deze aangelegenheid niet over elkaar te heersen, maar aan elkaar ruimte te geven, met elkaars gevoelens rekening te houden en elkaar in Christus te blijven aanvaarden en vast te houden.

III overwegende dat:

1. - niet alleen binnen de eigen kerkgemeenschap, maar ook in de relatie met de kerken waarmee de Nederlands Gereformeerde kerken contacten onderhouden, over de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente verschil in gevoelens bestaat, waardoor de contacten met deze kerken door dit besluit tot openstelling kunnen worden bemoeilijkt,
2. - de Nederlands Gereformeerde kerken met deze kerken in gesprek wensen te zijn en te blijven in het verlangen reeds hier en nu aan de eenheid in Christus daadwerkelijk gestalte te geven,

besluit:

dit besluit tot openstelling aan de andere kerken toe te zenden met het verzoek het in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen te ontvangen en hun te vragen om bij verschil in inzicht samen met de Nederlands Gereformeerde kerken te blijven zoeken naar de wil van God in het vertrouwen dat Hij op zijn tijd de weg duidelijk zal maken.

Hoofdpijn uit de notulen

(4:37-39)

Als BIJLAGE 2.1. van deze akta is opgenomen het eindrapport van de commissie. De aan het rapport gehechte brief van ds. L.G. Compagnie behelst geen minderheidsrapport, maar een standpuntverklaring. Uitgangspunt voor de bespreking vormen de conclusies en aanbevelingen van het rapport. Daarbij komt onder meer het volgende aan de orde:

Conclusie 1-4

- Er is verschil van inzicht over de gelijkwaardigheid van de ambten. Sommigen menen dat de ouderlingen eindverantwoordelijkheid dragen voor al het werk binnen de gemeente, ook dat van de diakenen. Argumenten worden mede ontleend aan de vroege kerkgeschiedenis en het Nieuwe Testament. Anderen menen dat het gaat om twee ambten die een verschil in taak, maar niet in gewicht hebben, en voeren daartoe het AKS en de NGB aan. De kerkeraad is in de gemeente eindverantwoordelijk, en de diaken is binnen het college van de kerkeraad eindverantwoordelijk voor de dienst der barmhartigheid. Dat is geen deel-aspect binnen het werk van de ouderling, omdat ook de dienst der barmhartigheid gemeente-breed is. Het gaat om de proclamatie van het Koninkrijk in woorden en daden. Op het gebied van de dienst van de barmhartigheid doet de diaken dan ook hetzelfde als de ouderling op het gebied van de dienst van het Woord.

- Als de ambten als gelijkwaardig worden gezien is het eigene niet weer te geven met "leiding geven", omdat ook niet-ambtsdragers leiding geven.

Conclusie 5-8

- Het "onbevangen spreken" van de Schrift is nauwelijks een argument om er verstrekkende conclusies aan te verbinden.

- De commissie argumenteert dat de toepassing en de conclusies van Schriftplaatsen steeds te maken hebben met een specifieke situatie, maar dat dat niet wil zeggen dat ook de argumentatie tijd- of plaatsgericht is. De commissie voert een pleidooi om de teksten te lezen in hun functionaliteit. De these dat de man het hoofd van de vrouw is functioneert in 1 Corinthe 11 in een specifieke situatie over bidden en profeteren. Die argumentatie mag je niet isoleren en overal toepassen. Vanuit de bijzondere situatie van een tekst blijkt de diepe waarde en universele kracht van de Schrift. Een massieve visie op de Schrift doet tekort aan de actuele betekenis. Wanneer we nu de teksten anders gaan lezen is dat geen veroordeling van voorgaande exegese, maar een zaak van open staan voor de concrete situatie waarin we leven. Bij het spreken over functioneel lezen gaat het niet om een nieuwe verstaansleutel of een massieve nieuwe hermeneutiek. De gekozen benadering tracht te ontkomen aan de abstractie, en de teksten serieus te nemen. Natuurlijk kent de functionele benadering gevaren, maar de massieve benadering kent die ook, waaronder de vervreemding van de lezer. Volgens anderen leidt het argument van de functionaliteit echter tot pragmatisme in de exegese.

- Er bestaat spanning tussen het functionele lezen en de algemene lijn van de scheppingsorde in Paulus' argumenten. Dat leidt tot de vraag of het hier niet gaat om meer dan een andere schriftuitleg, en we te maken hebben met een andere schriftbeschouwing.

- In het eindrapport ontbreken belangrijke teksten als 1 Timotheüs 3:2 en Titus 1, terwijl veel nadruk wordt gelegd op een 'splintertekst' uit Romeinen 16. Het gaat bij de ambten om verantwoordelijkheid, beslissingen, leiding, enzovoorts. Niemand wordt uitgesloten van de roeping, maar niet allen worden geroepen tot specifieke taken en ambten. Geantwoord wordt dat teksten als 1 Timotheüs 3 weinig aan de orde zijn gesteld, omdat voorgaande commissies dat uitvoerig hebben gedaan, en omdat de uitleg hiervan weinig uitmaakt voor de lijn van het rapport. Bij deze tekst is veel variatie in de uitleg, zodat dit niet een heel belangrijke schriftplaats kan zijn in de argumentatie.

- Er is bezwaar tegen de uitleg van de teksten in het licht van de strijd tegen de gnostiek, en tegen verwijzingen naar Spreuken 31 en naar de Sunamietische. De commissie antwoordt dat de verwijzing naar Spreuken

31 niet bedoelt een voorafschaduw van het ambt aan te geven, maar een concreet voorbeeld te tonen van de zelfstandigheid van de vrouw, waarbij leiding geven en zorg voor behoeftigen samenkomen. De commissie beaamt dat de reconstructie van situaties waarin teksten ontstaan zijn altijd moeilijk is, maar meent wel dat er contouren van situaties zichtbaar worden, die voor de uitleg van belang zijn.

- Duidelijk is dat er in het Nieuwe Testament medearbeiders aanwezig zijn, maar hun taak en positie is niet bekend. De inzet en het functioneren van vrouwen in het Nieuwe Testament zegt dan ook niets over hun ambtelijke positie. Het voorstel kan gedaan worden alvorens de ambten open te stellen eerst maar eens een halve eeuw te proberen de taken en gaven in de gemeente voldoende de ruimte te geven.

- De uitdrukking 'hoofd-zijn' wordt in het studierapport uitgelegd als 'bron' en 'eerste'; in het eindrapport lijkt definitief gekozen te worden voor de betekenis van 'machthebber'. Het hoofd-zijn van de man zou juist ruimte kunnen bieden aan de vrouw, omdat hij verantwoordelijk is om haar verantwoordelijkheden te geven.

- In het rapport wordt het 'sola scriptura' terecht geaccentueerd, terwijl tegelijkertijd de stimulerende werking van de maatschappelijke ontwikkelingen wordt erkend. Dat kan bevrijden van krampachtigheid en angst. We zijn geplaagd door Christus in de twintigste eeuw. Dat is zowel een roeping als een uitdaging. We zouden blij moeten zijn met de gaven die God geeft, en er royaal gebruik van maken. De commissie meent dat in het voorstel de openstelling van het ambt voor de zusters niet zuinig bepleit wordt, maar positief en dankbaar. Deze blijdschap is echter onvoldoende om de zorgen en bezwaren zonder meer weg te nemen. Die dienen serieus aan de orde te komen.

- De achtergrond van de formulering 'bestuurlijk-rechterlijke positie' blijft onduidelijk.

Conclusie 9-12

- Een besluit om de openstelling van het diakenambt in de vrijheid van de gemeenten te laten zal gevolgen kunnen hebben voor de relatie met andere kerken in binnen- en buitenland, vooral als het gezien gaat worden als een toetssteen van rechtzinnigheid. Enerzijds wordt er dan ook gepleit voor terughoudendheid, anderzijds wordt opgemerkt dat als de jaren van gesprek en onderzoek en de discussie nu onvoldoende zijn om onze rechtzinnigheid te tonen, verwijdering wellicht niet alleen aan ons te wijten is.

- Accent ligt op het gezaghebbende van de ambten, het leiding geven, en het verantwoordelijkheid dragen. Gevraagd wordt of de commissie daarmee uitsprekt dat het ambt van diaken leiding en gezag omvat. Over de kerkeraad en de taken daarvan spreekt het rapport weinig. Als

het inderdaad om leiding geven gaat, dan is het voorstel zo verstrekkend dat een definitief besluit genomen zou moeten worden op een voortgezette vergadering. Om dat te bewerkstelligen is de steun van acht afgevaardigden nodig. Gaat het niet om leiding geven, dan is het de vraag of hier sprake is van een vierde bijzonder ambt dat opgenomen dient te worden in het AKS. Het geslachtloos spreken van de NGB en het AKS is geen argument, omdat in de tijd van schrijven deze vraag niet speelde. Natuurlijk moeten de gaven van de zusters gebruikt worden, maar dat hoeft niet per definitie in de ambten. In de beantwoording wordt gesteld dat kennelijk vooral het leiding geven een gevoelig punt is. Het gezag daarbij rust echter niet in de persoon, maar in het Woord. Het inzetten van de gaven onder leiding van de man miskent de leidinggevende gaven van de vrouw. De taak van de diaken is niet het werk van de barmhartigheid, maar het leiding geven aan het barmhartigheidswerk.

- Voorgesteld wordt om een commissie of platform in te stellen om de verhouding tussen man en vrouw in de Schrift nader te onderzoeken, om zo te groeien naar nadere eenheid. Speciale aandacht wordt gevraagd voor gemeenten die nu in een minderheid terecht komen. Ook wordt aandacht gevraagd voor onder meer de jongeren die moeilijk duidelijk gemaakt kan worden waarom de vrouw binnen de kerk ondergeschikt zou moeten blijven. In de fundamentele discussie met het (ideologisch) feminisme ligt wel een verrassende actualiteit en functionaliteit van de schriftgegevens over de man-vrouw-verhouding.

De bespreking wordt afgerond met het besluit dat het moderamen een voorstel zal doen voor een voorlopig besluit, zodat op een volgende bespreking niet de discussie wordt herhaald. Bij handopsteken blijkt dat het voorstel voor een voortgezette vergadering gedragen wordt door aanzienlijk meer dan acht afgevaardigden.

(6:61-63)

Het moderamen heeft een voorlopig besluit geconcipieerd, dat ligt in de lijn van de adviezen van de commissie, maar ten opzichte van het commissierapport verschillen en aanvullingen toont. Zo wordt niet gesproken over het leiding geven van de diakenen, maar is gekozen voor het begrip "zorgdragen voor, verantwoordelijk zijn voor..." Ook stelt het moderamen voor om niet artikel 14, maar artikel 15 van het AKS te wijzigen. Daarnaast is het begrip "functioneel Schriftgebruik" in het voorstel van het moderamen niet gebruikt. Het moderamen heeft niet verder willen gaan dan de formulering onder I.b.2. In zekere zin is dit een verlegging van accenten, dan wel een afzwakking. De aanvullingen ten opzichte van het rapport betreffen de delen III en IV van het

voorstel. Het moderamen heeft rekening gehouden met het verzoek om aandacht voor de kerken die het moeilijk krijgen bij een positief besluit over deze zaak. Dit dient ons een zorg te zijn; wij behoren elkaar vast te houden zoals verwoord in de preambule van het AKS. Verder dienen we rekening te houden met de relatie met binnen- en buitenlandse verwante kerken. In het moderamenvoorstel zijn verschillende ingediende voorstellen verdisconteerd. Niet echter het voorstel te komen tot een nieuwe studiec commissie.

Het voorstel bestaat uit vier onderdelen, die afzonderlijk in bespreking komen. De tekst is opgenomen in BIJLAGE 2.2. In de bespreking over deel I worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- Het verzoek om een studiec commissie wordt herhaald.
- Voorgesteld wordt overweging I.b.3 te laten vervallen en aan overweging I.b.4 toe te voegen: het in overeenstemming met het geheel van de Schriften is zusters der gemeente te roepen tot het diakenambt. Dan wordt niet alleen de negatieve conclusie, maar ook de positieve gehonoreerd. Het moderamen spreekt als argument tegen dit voorstel uit dat toevoeging zou inhouden dat tegenstanders van openstelling worden afgewezen. Het voorstel wordt verworpen met 4 stemmen voor en 5 onthoudingen.
- Er is blijvend bezwaar tegen de Schriftverwijzingen onder I.b.1 en I.b.2, mede op grond van de betwistbaar geachte exegese in het commissierapport.
- Verschillende tekstuele wijzigingen worden voorgesteld en deels overgenomen.
- Het voorstel in I.b.4, het woord "uitdrukkelijk" te schrappen wordt door het moderamen ontraden met als argument dat dan zou worden uitgesproken dat er op dit punt zelfs geen impliciet verbod is van Godswege. Het voorstel wordt verworpen met 6 stemmen voor en 3 onthoudingen.

In de beantwoording wordt opgemerkt dat het compromis-karakter van het besluit vraagt om voorzichtige bewoordingen. Gewezen wordt verder op de structuur van het voorstel. In overweging I.a. gaat het over de plaats van het diakenambt (ongeacht de eventuele bekleding door zusters), in overweging I.b.1. en I.b.2. over de plaats van de zusters (ongeacht het ambt). Pas na de voorzichtige kanttekening van I.b.3. wordt in I.b.4. gesproken over zusters in het diakenambt. De teksten van I.b.1. en I.b.2. zijn dan ook niet direct betrokken op het ambtelijk functioneren van zusters, en worden voor de openstelling niet als bewijstekst gebruikt, maar benadrukken enkel de rol die zusters in de gemeente hebben gespeeld. Het moderamen deelt dan ook niet de zorg dat hier sprake zou zijn van een onzuiver Schriftgebruik.

Tijdens de stemming bij handopsteken worden de volgende besluiten genomen:

I.a. (met tekstwijziging zijn plaats) wordt met algemene stemmen aangenomen.

I.b.1. wordt aangenomen met 5 stemmen tegen en 4 onthoudingen.

I.b.2. wordt aangenomen met 14 stemmen tegen en 1 onthouding.

I.b.3. (met tekstwijzigingen op het bestuurlijk-rechterlijke vlak en terwijl daarnaast) wordt aangenomen met 5 onthoudingen.

I.b.4. wordt aangenomen met 1 onthouding.

besluit I wordt aangenomen met 2 stemmen tegen en 1 onthouding*.

Zo is in grote meerderheid besloten het in de vrijheid der kerken te laten om zusters tot het diakenambt te roepen.

In de bespreking over deel II worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- Voorgesteld wordt om pt. II (wijziging artikel 15 AKS) geheel weg te laten. Argumenten daarvoor zijn dat het niet nodig lijkt dit zo expliciet te regelen. Ook bestaat de zorg dat wijziging van het AKS inhoudt dat de zusters-diakenen straks ook betrokken worden bij zaken van opzicht en tucht, wat een eerste stap zou kunnen zijn in de richting van vrouwelijke ouderlingen.

- Een gedeelte van de voorgestelde wijziging van het AKS is overgenomen uit de vrijgemaakte kerkorde, maar daar worden alleen de predikanten en ouderlingen tot de kerkeraad gerekend, terwijl volgens het AKS ook de diakenen daartoe behoren. Ook maakt de vrijgemaakte kerkorde onderscheid tussen getalsmatig grote en kleine kerkeraden.

- Bij amendement wordt de volgende alternatieve besluitekst voorgesteld: "... waar mogelijk gehandeld zonder advies van diakenen, in zaken van christelijke hulpverlening op verzoek met advies van ...". Zo wordt voorkomen dat alle zaken gezamenlijk besproken moeten worden.

- Als alternatief wordt voorgesteld een toevoeging in artikel 14 AKS op te nemen, luidende dat "de diakenen de verantwoordelijkheid hebben de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon".

In de beantwoording wordt gesteld dat het nodig is om artikel 15 AKS te wijzigen om de afzonderlijke verantwoordelijkheid van diakenen en ouderlingen te accentueren. Binnen het kader van hun eigen

* Het moderamen heeft geconstateerd dat de afgevaardigden van de regio Harderwijk in eerste instantie niet aan de stemming over het besluit hebben deelgenomen in verband met een ingediend amendement over de koppeling tussen deel I en deel IV. Aan de stemming over de overwegingen hebben de afgevaardigden wel deelgenomen. In de telling hier zijn ze niet opgenomen. Het totaal aantal stemgerechtigde afgevaardigden tijdens deze stemmingen bedroeg 44.

verantwoordelijkheid hebben ze wel degelijk met elkaar te maken. Het wijzigen van artikel 15 AKS is zeker niet in strijd met artikel 2, maar biedt in zekere zin een nadere uitwerking.

De tekst van het concept-besluit kan mogelijk misverstaan worden oproepen omdat de woorden "waar mogelijk" uitsluitend zouden kunnen worden betrokken op het advies van diakenen inzake opzicht en tucht en niet voor het advies van ouderlingen inzake christelijke hulpverlening. Bedoeld is dat "waar mogelijk" voor beide elementen geldt en daarom stelt br. Wattèl een tekstuele wijziging voor, waardoor de zin gaat luiden Waar mogelijk wordt in zaken van opzicht en tucht gehandeld met advies van de diakenen... De uitdrukking "waar mogelijk" is niet bedoeld om het besluit vrijblijvend te maken, maar brengt in rekening dat de praktische uitwerking soms niet haalbaar is. In een kerk met een grote kerkeraad waar diakenen en ouderlingen afzonderlijk vergaderen kan het moeizaam zijn om steeds het advies van de diakenen te vragen bij de besluiten die in de ouderlingenvergaderingen zijn genomen. Een andere mogelijkheid is toe te voegen de zinsnede tenzij praktische omstandigheden zulks onmogelijk maken.

Alvorens over tekstuele wijzigingen te stemmen wordt eerst de concepttekst in stemming gebracht. Daarbij wordt overweging II verworpen (11 voor, 28 tegen en 4 onthoudingen), zodat besloten is dat het AKS ongewijzigd blijft.

Bij de bespreking over deel III komt het voorstel ter sprake een commissie te benoemen om te komen tot een duidelijker verstaan van de man-vrouw-verhouding in de Heilige Schrift en in die weg te pogen tot eenheid van gevoelen en beleid inzake de roeping tot het ambt te komen. Dit voorstel wordt na ampele bespreking ingetrokken. Eventueel kan een volgende Landelijke Vergadering hierom verzocht worden.

Bij de bespreking wordt het volgende opgemerkt:

- Overweging III.2. is een constatering, zodat daarover niet gestemd hoeft te worden.
- De volgorde van de overwegingen kan beter worden omgekeerd, zodat eerst de bestaande situatie wordt beschreven en daarna hoe wij daar mee om moeten gaan. Het moderamen neemt dit over.

Bij stemming wordt het totaal van overwegingen en besluit III (inclusief de voorgestelde omkering) met algemene stemmen aangenomen.

Bij de bespreking over deel IV worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- De afgevaardigden van de regio Harderwijk hebben bij Besluit I niet deelgenomen aan de stemming omdat zij een koppeling met besluit IV

voortaan. Voorgesteld wordt de overwegingen gesteld onder punt IV te voegen onder punt I in een subparagraaf d. en dienovereenkomstig het besluit geformuleerd onder IV te betrekken in het besluit, geformuleerd onder punt I. Het ingediende voorstel geeft het besluit een voorwaardelijk karakter en houdt in dat het besluit ter beoordeling aan andere kerken wordt voorgelegd, waarna op de volgende Landelijke Vergadering een definitief besluit kan worden genomen. Na bespreking wordt het voorstel ingetrokken.

- Voorgesteld en door het moderamen overgenomen wordt in IV.1. de tekstwijziging in de relatie met in plaats van de tweede keer "binnen" en in het besluit het woordje "ons" om taalkundige redenen te schrappen.

- Voorgesteld wordt de besluittekst als volgt te wijzigen: ... te willen beoordelen, en hen te vragen bij verschil van inzicht samen met ons in dezen verder te zoeken... Het moderamen neemt het voorstel "op te roepen" te vervangen door te vragen over, maar acht de andere onderdelen niet nodig.

- Voorgesteld wordt overweging IV.1. te wijzigen in: - onze kerken contacten onderhouden met kerken die inzake de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente een ander gevoel hebben.

- Voorgesteld wordt de besluittekst te wijzigen op verschillende punten, waarna uit de bespreking de volgende tekst ontstaat: dit besluit tot openstelling aan de andere kerken toe te zenden met het verzoek het in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen te willen beoordelen, deze kerken te verzoeken bij een gebleken verschil van gevoelens met de Nederlands Gereformeerde kerken contact te blijven onderhouden, en te verklaren als Nederlands Gereformeerde kerken tot gesprek over het genomen besluit bereid te zijn. Dit voorstel zal als alternatief gelden voor het moderamenvoorstel met de overgenomen wijzigingen.

Het voorstel om het besluit afhankelijk te maken van het oordeel van andere kerken acht het moderamen ongewenst. De Landelijke Vergadering heeft een besluit genomen, dat beschouwd wordt als verantwoord ten opzichte van God en van elkaar. We hebben onze eigen afweging in ootmoed en verantwoordelijkheid gedaan, en dienen dat niet afhankelijk te maken van hoe andere kerken daarover denken. Het commissierapport is bovendien toegezonden aan de ons verwante kerken in binnen- en buitenland. Men heeft hen om een reactie gevraagd, doch daar is niet op gereageerd. De gelegenheid tot meedenken door verwante kerken is dus geboden, maar niet benut.

De overwegingen worden met algemene stemmen aangenomen. De voorkeur van de vergadering blijkt uit te gaan naar het tekstvoorstel van

het moderamen en niet naar het alternatief (24 versus 20 afgevaardigden). Bij stemming wordt de concept-tekst van het moderamen in meerderheid aangenomen (4 onthoudingen).

(VV-1)

Drie onderdelen van het moderamenvoorstel zijn aangenomen en in het voorlopig besluit aan de kerken meegedeeld. Besluit I is het besluit over de openstelling op zich. Besluit II betreft de interne werking, Besluit III de externe werking. Het afgewezen besluit betrof een wijziging van het AKS. Na een algemene reactie-ronde zullen de onderdelen afzonderlijk in bespreking en stemming komen.

De aard van de door de kerken ingediende schriftelijke reacties is drieërlei: de kerken van Culemborg en Enschede-Noord hebben geen amendementen ingediend, maar van hun gevoelens blijkt gegeven. De kerken van Arnhem, Doorn, Heerde-Epe, Nijverdal, Wapenveld, Wormer en Zwolle II hebben wel amendementen ingediend, die bij het betreffende onderdeel ter sprake komen. De brief van de kerk van Urk behelst een voorstel tot besluit dat in beginsel contrair staat op het voorlopig besluit. Het moderamen stelt dan ook voor dit voorstel niet te beschouwen als een amendement, maar als een verklaring van gevoelens. De redenen hiervoor zijn dat deze voortgezette vergadering geen nieuwe Landelijke Vergadering is, maar de voortzetting van de voorlopig gesloten LV Apeldoorn 1994 - 1995. Nieuwe voorstellen kunnen dan ook volgens artikel 32 AKS niet worden behandeld. Het voorlopig besluit betreft een zaak die dient te worden afgehandeld (artikel 38 AKS), niet minder dan dat en niet meer. Er wordt geen nieuwe procedure gestart, maar gewerkt aan de laatste fase van een proces van besluitvorming. De bevoegdheid van de voortgezette vergadering is dat zij het voorlopig besluit kan aannemen, verwerpen of amenderen binnen de lijn van het voorlopig besluit.

In de eerste reactieronde wordt zorg uitgesproken over de aard van de argumentatie in het voorlopig besluit, de mate waarin een nieuwe hermeneutiek een rol zou hebben gespeeld, en de vraag hoe we als kerken elkaar kunnen vasthouden bij verschil van gevoelens op dit punt.

Bij de bespreking van de overwegingen onder I.a. komen de volgende voorstellen in bespreking en stemming (er zijn 84 stemgerechtigde afgevaardigden aanwezig):

- Het voorstel tot wijziging van de Schriftverwijzing onder I.a.1 in Filippenzen 1:1 en 1 Timotheüs 3:8-13 wordt verworpen met 27 stemmen voor en 5 onthoudingen.

- Het voorstel tot weglating van de Schriftverwijzing in La.2. wordt aangenomen met 30 stemmen tegen en 4 onthoudingen.
- Het voorstel daarvoor in de plaats een Schriftverwijzing op te nemen in La.2. naar 1 Timotheüs 3:8-13 wordt verworpen met 18 stemmen voor en 12 onthoudingen.
- Het voorstel bij de taak van de ouderlingen in La.3. toe te voegen "en het opzicht" wordt aangenomen met 26 stemmen tegen en 14 onthoudingen.
- Het voorstel in La.3. toe te voegen een Schriftverwijzing naar Filippenzen 1:1 wordt verworpen met 12 stemmen voor en 20 onthoudingen.

Bij de bespreking van de overwegingen onder Ib. zijn verschillende amendementen aan de orde. De kerken van Wormer en Zwolle II stellen een geheel herschreven tekst voor. In het voorstel van Zwolle II ligt daarbij het accent op het 'hoofd'-zijn van de man, dat gelovige vrouwen volop de ruimte geeft naast de mannen te staan in hun gemeenschappelijke dienst aan God en de naaste. Uit de vergadering komt het bezwaar dat in die overwegingen een uitgewerkte man-vrouw-visie geboden wordt, en dat dat de reikwijdte van dit besluit te boven gaat. Het voorstel van Wormer benadrukt de taken die vrouwen vervuld hebben, maar zet daarnaast dat het leren, leiden en gezag hebben vooral tot de taken van de man behoort. Deze beide voorstellen worden verworpen (Zwolle II met 5 stemmen voor en 6 onthoudingen; Wormer met 21 stemmen voor en 12 onthoudingen).

- Het voorstel om na overweging Ib.2. een nieuwe overweging toe te voegen over de inschakeling van de gaven die ook aan zusters gegeven zijn, los van de vraag of dit binnen of buiten het bijzonder ambt een plaats dient te krijgen, luidende de Here zijn gemeente wil opbouwen door aan alle leden gaven te geven waardoor de taken in de gemeente verricht kunnen worden, zodat het op de weg van de christelijke kerk ligt zoveel mogelijk gebruik te maken van de geschonken gaven (1 Corinthe 12), wordt verworpen (33 stemmen voor, 42 tegen en 9 onthoudingen).
- Voorgesteld wordt in Ib.3. de uitdrukking 'op het bestuurlijk-rechterlijke vlak' vervangen door in het leiding geven, omdat een meer Bijbels woordgebruik de voorkeur verdient. Wel leeft in de vergadering de vraag wat de woorden 'leiding geven' in dit verband dan betekenen. Als alternatief wordt voorgesteld op het terrein van het regeren. Beide voorstellen worden verworpen (respectievelijk 28 stemmen voor met 11 onthoudingen en 13 stemmen voor met 10 onthoudingen). Het voorstel de zinsnede aan het begin van de zin te plaatsen wordt aangenomen met 10 stemmen tegen en 7 onthoudingen.

- De voorstellen om de uitdrukking ... welk onderscheid betekenis kan hebben... te vervangen door hetzij zou kunnen hebben, hetzij een duidelijke betekenis heeft worden verworpen (respectievelijk 2 stemmen voor met 5 onthoudingen en 33 stemmen voor met 4 onthoudingen). Kern van de bespreking is het verzoek aan de vergadering duidelijk aan te geven dat dit besluit niet impliciet reeds een opening biedt voor de openstelling van het ambt van ouderling voor de zusters der gemeente.
- Het voorstel aan de overwegingen toe te voegen ...(terwijl) het in overeenstemming met het geheel der Schriften is zusters der gemeente te roepen tot het diakenambt wordt verworpen met 10 stemmen voor en 5 onthoudingen.
- Het voorstel om het woord "uitdrukkelijk" te schrappen wordt verworpen met 19 stemmen voor en 8 onthoudingen.

Bij de bespreking van de tekst van Besluit I wordt het voorstel om de zinsnede "in ootmoedige dankbaarheid voor de geschonken gaven" te laten vervallen, met het oog op kerken die hier moeite mee hebben, verworpen met 26 stemmen voor en 8 onthoudingen.

- Voorgesteld wordt de structuur van de overwegingen te verhelderen door tussenkopjes te plaatsen en I.b. te splitsen in twee delen. Om te voorkomen dat verkeerde consequenties worden getrokken uit met name I.b.1 en I.b.2, als zou het daar al gaan over het diakenambt, dient de structuur geëxpliciteerd te worden. Het tekstvoorstel behelst de volgende tussenkopjes boven de onderdelen I.a, I.b (tot nu toe I.b.1 en I.b.2), I.c. (tot nu toe I.b.3 en I.b.4) en I.d (tot nu toe I.c):

- a. met betrekking tot de diensten of ambten dat;
- b. met betrekking tot de gaven en posities dat;
- c. met betrekking tot de ambten en het onderscheid in positie dat;
- d. met betrekking tot de kerkelijke vrijheid dat;

Dit voorstel wordt aangenomen met 9 stemmen tegen en 20 onthoudingen.

Over besluit II wenst de vergadering geen bespreking.

Bij de bespreking van Besluit III wordt opgemerkt dat de crux van de voorgestelde tekst is dat, omdat wij er zonder meer van uitgaan dat ons besluit door andere kerken zal worden beoordeeld, wij de andere kerken verzoeken dat in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen te doen. De vergadering merkt op dat de huidige tekst verzoekt om een reactie, en doet verschillende voorstellen om dit te verbeteren.

- Het voorstel om de tekst te wijzigen in ... dit besluit tot openstelling aan de andere kerken toe te zenden in de verwachting dat er in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen kennis van zal worden genomen wordt verworpen met 5 stemmen voor en 8 onthoudingen.

- Een combinatievoorstel van deze tekst met de tekst van het voorlopig besluit wordt verworpen met 18 stemmen voor en 8 onthoudingen.
 - Het voorstel "te beoordelen" te vervangen door te ontvangen wordt aangenomen met 11 stemmen tegen en 15 onthoudingen.
- Het voorstel om taalkundige redenen het woord "willen" weg te laten wordt aangenomen met 6 stemmen tegen en 17 onthoudingen.

Ds. van Es spreekt namens de kerk van Urk een appèl uit in de geest van de gestuurde brief. Wat volgens hem opviel in de discussie is dat de wezenlijke achtergronden van het ontstaan van de vraag naar openstelling van het diakenambt, van de nieuwere hermeneutiek en van de fundamentele theologische vragen niet aan de orde zijn geweest. Als dit besluit wordt aangenomen is dat niet in de lijn van het gewone bijbellezen van gewone gemeenteleden, maar een triomf van de theologie. Aanvaarding van dit besluit zal bij vele gemeenteleden teleurstelling en zorg opleveren. Volgens de kerkeraad van Urk kon dit besluit alleen worden genomen langs de weg van een verkeerde hermeneutiek.

De voorzitter benadrukt dat deze zorgen niet terzijde geschoven zijn in de beraadslagingen. Besluit II gaat hier expliciet op in en de overwegingen daar vermeld worden door het appèl van Urk benadrukt. Vanuit de vergadering wordt gevraagd de zorg voor kerken en gemeenteleden die moeite hebben met dit besluit ter harte te nemen. Wel is er bezwaar tegen de suggestie dat dit besluit genomen is op basis van een nieuwe hermeneutiek. Het besluit is genomen om recht te doen aan alle schriftgegevens.

Met het oog op de stemming hebben de afwezige kerken van Amsterdam-Tuinstden Zuidwest, Assen, Den Helder en Lelystad zich schriftelijk uitgesproken. Gezien de formuleringen wordt besloten deze stemmen bij de stemming over Besluit I en bij de finale stemming mee te tellen. De afgevaardigde van Houten is verhinderd de stemming bij te wonen, zodat 83 afgevaardigden hun stem kunnen uitbrengen, naast de schriftelijke stemmen. Dat leidt tot de volgende uitslagen:

BESLUIT 1 aangenomen (74 stemmen voor, 11 tegen, 2 onthoudingen).

Tegen stemmen de kerken van Bunschoten-Spakenburg, Enschede-Noord, Neede, Nijverdal, Urk, Wapenveld, Wezep, Wieringermeer, Zaandam, Zalk en Veecaten, Zwolle.

De kerken van Baarn en Wormer onthouden zich.

BESLUIT 2 aangenomen (73 stemmen voor, 5 tegen, 5 onthoudingen).

Tegen stemmen de kerken van Bunschoten-Spakenburg, Neede, Urk, Wapenveld en Zalk en Veecaten.

De kerken van Baarn, Enschede-Noord, Wieringermeer, Zaandam en Zwolle onthouden zich.

BESLUIT 3 aangenomen (74 stemmen voor, 4 tegen, 5 onthoudingen).

Tegen stemmen de kerken van Bunschoten-Spakenburg, Neede, Wieringermeer en Zalk en Veecaten.

De kerken van Baarn, Enschede-Noord, Urk, Wezep en Zwolle onthouden zich.

Bij finale stemming wordt het gehele **BESLUIT** aangenomen met 73 stemmen voor, 11 tegen en 3 onthoudingen.

Tegen stemmen de kerken van Bunschoten-Spakenburg, Enschede-Noord, Neede, Nijverdal, Urk, Wapenveld, Wezep, Wieringermeer, Zaandam, Zalk en Veecaten, Zwolle.

De kerken van Baarn, Wormer en Zwartsluis onthouden zich.

Er blijken geen bezwaren te zijn tegen de procedure van afhandeling en de stemmingen.

Benoemingen

(notulen 6:63, 10:121)

De commissie "Openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente" is opgeheven onder dank aan de leden voor het grondige rapport dat de basis is geweest voor de besluitvorming. De commissie bestond uit ds. L.W.G. Blokhuis, ds. W. Borgdorff, ds. L.G. Compagnie, ds. A. van der Dussen, Prof. dr. H.G. Geertsema, zr. R. Meyer-Kuipers, ds. H. Smit, zr. M. Vrijmoeth-de Jong.

3. Zaken van de opleiding tot de Dienst des Woords

Besluiten

1 (notulen 3:27)

De vergadering aanvaardt het verslag van de Raad van Toezicht en Advies.

2. (notulen 3:29)

De vergadering benoemt ds. J.C. Schaeffer per 1 januari 1995 in de vacature die is ontstaan door het vertrek van ds. O. Mooiweer. Ds.

Mooiweer zal zijn arbeid tot die datum voort zetten. Ds. H. Smit zal zijn werk voor de TSB voortzetten tot aan de volgende Landelijke Vergadering, in welke periode de Raad van Toezicht en Advies de opvolgingsprocedure van ds. Smit hoopt af te ronden.

3. (notulen 9:103)

De Landelijke Vergadering heeft kennis genomen van het door de Raad van Toezicht en Advies ingediende rapport voor de opleiding, studiebegeleiding en kerkelijk onderzoek van predikanten binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook heeft de Vergadering kennis genomen van het rapport van de kerkeraad van Zaandam, waarin de vraag wordt gesteld om het Nederlands Gereformeerd Seminarie positief te betrekken inzake de keuze van een opleidingsinstituut. De Landelijke Vergadering is van mening dat de vraag van Zaandam gesteld moet worden in samenhang met de vraag naar de wenselijkheid van een gehele of gedeeltelijke eigen opleiding voor de kerken.

De Landelijke Vergadering besluit daarom een commissie in te stellen die de vraag met betrekking tot de opleiding c.q. begeleiding in het licht van de gegroeide situatie binnen de kerken gaat onderzoeken en zal rapporteren op de volgende Landelijke Vergadering.

Regelingen

(notulen 9:103)

REGELING VOOR DE OPLEIDING, STUDIEBEGELEIDING EN KERKELIJK ONDERZOEK VAN PREDIKANTEN BINNEN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN.

INLEIDING

"Wat gij van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten." (2 Timotheüs 2:2)

Op dit apostolische woord heeft de christelijke kerk zich altijd beroepen wanneer zij zich inliet met de vorming en opleiding van haar aanstaande dienaren des Woords. De dienst des Woords met de verrichtingen die daaruit voortvloeien is voor de christelijke gemeente dermate belangrijk dat zij het terecht tot haar taak rekent om ook ten aanzien van de toerusting van gegadigden voor deze dienst stimulerend, regulerend en controlerend werkzaam te zijn. De apostel spreekt van betrouwbaarheid en bekwaamheid als de hoofdvereisten voor dit werk. Vanzelfsprekend onder de vooronderstelling dat diegenen die er zich voor aanmelden de Here Jezus Christus en zijn Woord van harte liefhebben en geloven. Wat de betrouwbaarheid betreft, deze is hoofdzakelijk een zaak des harten en derhalve een aangelegenheid tussen de Zender en Zijn gezondene. Toch

verlangen de kerken, dat zij die zich presenteren tot deze dienst, een positief getuigenis van hun kerkeraad kunnen overleggen. Terzake van de bekwaamheid kan de kerkelijke bemoeienis intensiever zijn. Zo rekenen de kerken het tot haar taak de aanstaande dienaren des Woords bij hun studie te begeleiden, waartoe zij de Theologische Studiebegeleiding hebben ingesteld. Deze heeft tot taak de studenten in de theologie te begeleiden en toe te rusten, zodat de kerken de afgestudeerden met vertrouwen kunnen toelaten tot het beroepbaarstellingsonderzoek.

OPLEIDING

A. Kennisverwerving

Van diegenen die voor beroepbaarstelling als predikant binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken in aanmerking wensen te komen (en niet vallen onder de uitzonderingsbepaling van artikel 5 van het AKS), verlangen de kerken dat zij een deugdelijke theologische opleiding hebben gevolgd. Onder een deugdelijke opleiding verstaan zij dat onder leiding van bekwame docenten op het gebied van de hierna volgende disciplines een kennisniveau is bereikt dat gelijk staat met dat van een doctoraal examen aan één der universiteiten of met dat van een kandidaatsexamen oude stijl. Met behoud van het beginsel der vrije studie adviseren de kerken haar toekomstige predikanten zich voor een zodanige opleiding te laten inschrijven aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn (het zgn. Apeldoorn-advies). Het volgen van de studiedagen van de Theologische Studiebegeleiding is voor alle studenten gedurende de gehele duur van hun studie verplicht en een schriftelijke verklaring dienaangaande vereist. Studie in het buitenland is vanwege deze verplichting in het algemeen te ontraden, tenzij als aanvulling op de gewenste opleiding.

a. De disciplines waarin een opleiding als bovenbedoeld moet worden gevolgd zijn:

1. de bijbelkundige vakken: de uitleg of exegese van de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament volgens de grondtalen, met de aanklevende bestudering van archeologie, cultuur- en godsdienstgeschiedenis en geografie van de bijbellanden, tekstgeschiedenis, canoniek, openbaringsgeschiedenis of bijbelse theologie en uitlegkunde of hermeneutiek.
2. de leerstellige vakken: de geloofsleer of dogmatiek (waaronder gerekend worden belijdeniskunde of symboliek, geschiedenis van het dogma, geloofsverdediging of apologetiek, godsdienstgeschiedenis en geschiedenis van de wijsbegeerte) en de ethiek (algemeen en bijzonder). Ook de doorlichting van de

theologiestudie als geheel ofwel de encyclopaedie der theologie valt hieronder.

3. de kerkhistorische vakken: de algemene kerkgeschiedenis (waartoe behoren de beginselen van de griekse en latijnse patristiek), de nederlandse kerkgeschiedenis en het kerkrecht.
4. de ambtelijke vakken: de predikkunde of homiletiek, bezinning op de eredienst of liturgiek, doordenking van de geloofsoverdracht of catechetiek, bezinning op de gemeenteopbouw, de herderlijke zorg of pastoraat (met de daarbij behorende zielkunde of psychologie), de dienstverlening der kerk of diakoniologie en de doordenking van zending en evangelisatie.

b. De kerken vertrouwen het toezicht op het voldoen aan bovengenoemde eisen toe aan de Theologische Studiebegeleiding. Zodra een student zich bij de secretaris van de TSB aanmeldt zal deze een gesprek tussen hem en de begeleiding organiseren waarin onder andere de studievereisten ter sprake worden gebracht en waarin wordt nagegaan of de student gaat studeren of onverhoopt is gaan studeren op een studieprogramma dat ten opzichte van deze vereisten onvolkomenheden of deficiënties vertoont. Is dat het geval dan zal de TSB deze studie ontraden, of wanneer geen andere mogelijkheid voorhanden is stappen ondernemen om deze gebreken te verhelpen, hetzij dat zij bemiddelt bij het zoeken naar een goede docent, hetzij dat zij zelf een aanvullende opleiding verzorgt. Daarvan moet dan op de regiovergadering waar het beroepbaarstellingsonderzoek plaats vindt, naast het reguliere diploma, een schriftelijk bewijs worden getoond.

B. Praktische vorming

De student is verplicht, tijdens de twee laatste jaren van zijn studie door middel van stages, die in totaal drie maanden moeten beslaan, praktische vaardigheden op het terrein van pastoraal werk, catechese, gemeenteopbouw en het leiden van een kerkdienst (die hij voor zijn toekomstige taak nodig heeft) op te doen. De TSB zal hierin bemiddelen, keurt het stageplan goed en controleert de voortgang. In het algemeen zullen deze stages plaats vinden in gemeenten die zich daarvoor met hun predikant(en) beschikbaar stellen. Leiding en toezicht berusten bij de betreffende predikant en kerkeraad, waarbij de TSB via de aangewezen begeleider toeziet op het verloop van de stage aan de hand van het stageprogramma. Kerkeraad, predikant en begeleider geven een schriftelijk bewijs af van een met bevredigend resultaat doorlopen stage. Pastoraal werk en catechese in een vacante gemeente kunnen slechts als onderdeel van een stage aanvaard worden indien regelmatige begeleiding en controle door een predikant of begeleider is gegarandeerd. Ook het

preekconsent is onderdeel van de praktische vorming, maar kan als zodanig slechts gerekend worden als daarbij sprake is van een deskundige beoordeling en doorspreken van ervaringen, wat bij minimaal vier preekbeurten dient te geschieden. De vraag of aan een stage een financiële vergoeding verbonden zal zijn wordt in onderling overleg tussen kerkeraad en stagiair afgehandeld. De kerken treden daar niet in. Wel moet steeds duidelijk zijn dat het in de eerste plaats om de praktische vorming van de student gaat. Dat ook de betreffende kerk hierbij gebaat kan zijn is een bijkomend belang.

BEGELEIDING

1. De begeleiding en vorming worden uitgevoerd door drie studiebegeleiders, belast met de zorg voor de bijbelkundige, de leerstellige, de kerkhistorische en de ambtelijke vakken. Eén van hen, bij voorkeur de begeleider in de ambtelijke vakken, is speciaal verantwoordelijk voor de praktische vorming en de stages.
2. De studiebegeleiders worden bijgestaan door een Raad van Toezicht en Advies die toeziet op hun taakvervulling, hen van advies dient en fungeert als forum van overleg. De Raad behartigt tevens de financiële kant van het begeleidingswerk, waarvoor hij de beschikking heeft over de door de kerken daarvoor ter beschikking gestelde middelen. De Raad zorgt voor geregelde informatie over het begeleidingswerk aan de kerken en legt jegens de Landelijke Vergadering rekening en verantwoording af.
3. De Raad bestaat uit leden, aangewezen door de Regionale Vergaderingen der kerken en wordt bijgestaan door een penningmeester. De Raad kiest uit zijn midden een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter en een secretaris. Hij vergadert minstens twee maal per jaar. De Raad is voor de kerken aanspreekbaar via de Regionale Vergaderingen en de Landelijke Vergadering. De afzonderlijke leden zorgen voor het contact met de (kerken van de) regio die hen afvaardigde en rapporteren eenmaal per jaar op een Regionale Vergadering over het werk van de studiebegeleiding.
4. Studiebegeleiders zijn als regel dienstdoende predikanten der kerken die door de Landelijke Vergadering als zodanig zijn benoemd. Deze benoeming geschiedt op grond van een geargumenteerd voorstel van de Raad, dat een vertrouwelijk karakter heeft. Een dergelijk voorstel bevat ook informatie waaruit blijkt dat de voorgedragene en zijn kerkeraad met een eventuele benoeming akkoord zullen gaan.
5. Een benoemingsvoorstel van de Raad wordt voorbereid door een commissie uit zijn midden, waarvan de voorzitter van de Raad deel

- uitmaakt. Van serieuze kandidaten wordt verwacht dat zij zich ook schriftelijk aan de Raad presenteren en deze heeft met hen een gesprek. De Raad kan voor zijn beslissing extern advies inwinnen.
6. Een studiebegeleider wordt als regel voor een periode van minimaal zes jaar benoemd, met mogelijkheid van verlenging. De benoeming eindigt als regel bij de emeritering als predikant, maar kan, bij emeritering anders dan om gezondheidsredenen, indien de Raad dit wenselijk acht, met telkens twee jaar verlengd worden.
 7. Studiebegeleiders die dienstdoende predikanten zijn worden voor hun werk gehonoreerd via de kerkeraad, die hen daarvoor gedeeltelijk vrijstelde van hun ambtelijke werkzaamheden. De honorering wordt bepaald door de omvang van de vrijstelling en de taak van de studiebegeleider, waarover tussen de Raad, de studiebegeleider en zijn kerkeraad een schriftelijke afspraak wordt gemaakt. Deze principes worden uitgewerkt in een afzonderlijke "Regeling honorering studiebegeleiders".
 8. De Raad maakt met de studiebegeleiders in hun benoemingsbrief schriftelijke afspraken over de omvang, inhoud en vorm van hun taak op basis van een afzonderlijke "Instructie begeleiders".
 9. Een studiebegeleider verricht zijn taak in gebondenheid aan de belofte bij zijn ambtsaanvaarding als predikant afgelegd. Hij moet, desgevraagd, aan de Raad verantwoording afleggen over zijn taakvervulling en de inhoud van het door hem gegeven onderwijs en bereid zijn, vragen hierover te beantwoorden.
 10. Bij ernstige bezwaren tegen zijn werk kan een studiebegeleider met de stemmen van tenminste tweederde van het aantal leden van de Raad van zijn werkzaamheden worden ontheven. Dit zal niet geschieden dan na een voorafgaand gesprek met de kerkeraad die het ambtelijk toezicht op hem heeft. Een ontheffing blijft van kracht totdat de raad de redenen hiervoor vervallen acht of de Landelijke Vergadering een definitieve beslissing neemt.
 11. Wanneer een studiebegeleider om redenen van gezondheid, onvoorziene omstandigheden of wegens ontheffing zijn taak niet meer kan vervullen is de Raad gerechtigd een tijdelijke vervanger aan te trekken tot de eerstkomende Landelijke Vergadering in de vacature voorziet.
 12. De Raad fungeert als beroepsinstantie bij geschillen tussen de studiebegeleiders onderling, tussen studiebegeleiders en studenten, en tussen studiebegeleiders en kerken (zowel hun eigen kerkeraad als de kerkeraad waarmee zij in verband met stages of kerkelijke examina te maken hebben). Kunnen problemen niet opgelost worden dan is een eenmalig beroep op de Landelijke Vergadering voor arbitrage mogelijk.

KERKELIJKE ONDERZOEKEN

A. Het toelatingsonderzoek

Het toelatingsonderzoek met het oog op de toelating tot (het staan naar) het ambt van dienaar des Woords draagt een geestelijk karakter. De bedoeling is niet dat het afsluitend examen van de opleiding op enigerlei wijze wordt overgedaan, maar dat de kerken, die in hun afgevaardigden vertegenwoordigd zijn, een goede indruk krijgen van de wijze waarop de betrokkene zijn opgedane kennis eerbiedig en gelovig ten dienste van de verkondiging van het Woord en van de overige arbeid weet te gebruiken.

a. Ter regionale vergadering dient aanwezig te zijn:

1. een gunstig getuigenis van de kerkeraad;
2. een geldig diploma als bewijs van voldoende kennisverwerving overeenkomstig het studieprogramma, vastgesteld in deze regeling;
3. zonodig een schriftelijk bewijs van het met goed resultaat gevolgd hebben van een aanullende opleiding overeenkomstig het onder 2 genoemde studieprogramma;
4. een schriftelijke verklaring over het tot tevredenheid afgewerkt hebben van een stageperiode overeenkomstig de daarvoor in deze regeling vastgelegde eisen;
5. een getuigschrift van de Theologische Studiebegeleiding.

b. Er wordt onderzoek gedaan naar:

1. de bekwaamheid om Gods Woord aan de gemeente prediken, waarvoor tenminste één preek gehouden dient te worden over een vantevoren opgegeven tekst;
2. de bekwaamheid om Gods Woord duidelijk uit te leggen vanuit de grondtalen. Dit gebeurt aan de hand van een vantevoren opgegeven hoofdstuk, zowel uit het Oude als uit het Nieuwe Testament;
3. de kennis van en het inzicht in de Heilige Schrift;
4. de kennis van de leer der kerk aan de hand van de belijdenisgeschriften;
5. de kennis van de schriftuurlijke levenswandel in deze wereld;
6. de kennis van de kerkgeschiedenis, de regering der kerk en haar wijze van samenleven.

c. De afhandeling van het onderzoek

1. Na een goede uitslag van het onderzoek zal de betrokkene het "ondertekeningsformulier voor proponenten", vastgelegd door de Landelijke Vergadering van Wezep (1978) ondertekenen.
2. Na de ondertekening zal de vergadering hem beroepbaar verklaren.

3. Aan het besluit tot beroepbaarstelling, waarvan de betrokkene schriftelijk bevestiging ontvangt, zal de Regionale Vergadering zo spoedig mogelijk bekendheid geven.

B. Het afsluitend onderzoek

a. Ter regionale vergadering dient aanwezig te zijn:

1. een beroepbaarverklaring door een Regiovergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken;
2. de beroepingsbrief van de toekomstige gemeente;
3. de verklaring van aanneming van het beroep;
4. een gunstig getuigenis van de kerkeraad der gemeente waarvan de a.s. predikant lid is, c.q. was.

b. De inhoud van het onderzoek:

1. de uitleg van de Heilige Schrift;
2. visie op de preek (wezen, aanpak, doel);
3. visie op ambt en gemeente;
4. ethische en geloofsvragen;
5. catechese.

Wanneer er tussen dit onderzoek en het toelatingsonderzoek langere tijd verlopen is, kan de Regionale Vergadering besluiten onderdelen van het toelatingsonderzoek te herhalen.

c. De afhandeling van het onderzoek:

1. Na een goede uitslag van het onderzoek zal de a.s. predikant instemming betuigen met de belijdenis door ondertekening van het ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords.
2. De Regionale Vergadering zal aan de a.s. predikant schriftelijk bevestiging geven van zijn toelating tot het ambt van dienaar des Woords in de Nederlands Gereformeerde Kerken en zal van deze toelating kennis geven aan de zusterkerken.
3. De Regionale Vergadering zal een ervaren predikant uit de regio aanwijzen als mentor om de nieuwe predikant waar nodig met raad en daad terzijde te staan.

C. Het onderzoek voor het verlenen van preekconsent

a. Ter regionale vergadering dient aanwezig te zijn:

1. een gunstig getuigenis van de betreffende kerkeraad;
2. een positief advies van de Theologische Studiebegeleiding.

b. Er wordt onderzoek gedaan naar:

1. de bekwaamheid om Gods Woord aan de gemeente prediken. Daarvoor dient tenminste één preek te worden gehouden over een vantevoren opgegeven tekst;
2. kennis van en inzicht in de Heilige Schrift;
4. kennis van de leer van de kerk aan de hand van de belijdenisgeschriften.

c. De afhandeling van het onderzoek.

1. Hij die het preekconsent ontvangt, betuigt ter vergadering zijn instemming met de leer van de kerk door ondertekening van het ondertekeningsformulier voor proponenten, vastgesteld door de Landelijke Vergadering van Wezep (1978).
2. Een student die preekconsent ontvangt dient zich in verband met stagebegeleiding, conform het bepaalde in deze regeling, met de studiebegeleiding te verstaan.
3. Het consent wordt verleend voor de periode van één jaar en kan als regel twee keer voor een jaar verlengd worden.
4. Aan het besluit tot verlening van preekconsent, waarvan de betrokkene schriftelijk bevestiging ontvangt, zal de Regionale Vergadering zo spoedig mogelijk bekendheid geven.

(notulen 9:103)

TAAKOMSCHRIJVING VAN DE COMMISSIE OPLEIDING PREDIKANTEN:

De commissie onderzoekt de wenselijkheid c.q. de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke eigen opleiding. Onder een gedeeltelijke opleiding wordt verstaan een uitgebouwde Theologische Studiebegeleiding aanleunend tegen een bestaand opleidingsinstituut, waarbij in eerste instantie aan Apeldoorn gedacht wordt.

Zij onderzoekt de organisatorische en financiële consequenties die aan deze mogelijkheden vastzitten, alsmede de erkenning van overheidswege. De commissie houdt daarbij het theologisch niveau van de opleiding c.q. begeleiding in het oog, zoals deze o.a. zijn geformuleerd in de door de LV aanvaarde regeling voor de opleiding, studiebegeleiding en kerkelijk onderzoek voor predikanten in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook zal de commissie de kerkelijke status van de opleiding in haar onderzoek betrekken.

De commissie gaat in gesprek met het Nederlands Gereformeerd Seminarie om te komen tot eenheid van opleiding binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Hoofdpijn uit de notulen

(3:27)

Gememoreerd wordt het vijftiende jarig jubileum van de TSB. Het huidige rapport heeft het oog op betere regelingen voor opleiding en begeleiding, terwijl de Raad van Toezicht en Advies ook druk bezig is met de opvolging van de studiebegeleiders.

Bij de bespreking van het verslag (BIJLAGE 3.1) komen onder meer de volgende punten aan de orde:

- Op welke wijze wordt gedacht over het toenemende tekort aan predikanten in de toekomst? Is het mogelijk hierbij pastoraal-medewerkers in te schakelen? Geantwoord wordt dat hier vooral een taak van de kerken ligt om jonge mensen te stimuleren zich voor te gaan bereiden op het ambt.
- Welke motieven hebben studenten om een bepaalde opleiding te prefereren? Dit blijkt te maken te kunnen hebben met vakkenpakketten, met de mogelijkheden voor studie naast een baan, en met onbekendheid over de verschillen tussen de opleidingen.
- Dient het hoge financiële saldo niet te worden vertaald naar een verlaagde bijdrage van de kerken? Gezien de invoering van stages en boekentoelagen is gekozen voor vergroting van het fonds.
- Hoe kunnen de gaven van vrouwelijke studenten meer ten dienste van de kerken worden ingeschakeld? Deze vraag wordt terug verwezen naar de kerken. Wel draaien vrouwelijke studenten gelijkwaardig mee in de TSB, en in het stage-programma.

Op voorstel van de voorzitter aanvaardt de vergadering het verslag.

Bij de bespreking van de voorgestelde regelingen in het rapport van de commissie (zie boven) is een voorstel ter sprake van de kerk van Zaandam (BIJLAGE 3.2.). Het rapport is uit op het formuleren van eisen die aan de opleidingen voor predikanten gesteld dienen te worden. De Raad spreekt geen oordeel uit over bepaalde opleidingen, maar wijst wel op het Apeldoorn-advies. Wie een andere opleiding volgt maakt het zich niet gemakkelijk. De TSB geeft in afzonderlijke gevallen een oordeel en waar nodig aanvullende studie-eisen. Nieuw in de voorstellen is verder de praktische stage. Voor een zinvolle stage komt alleen de tweede fase van de studie in aanmerking omdat een zekere rijpheid en kennis bij de student nodig zijn. Deelnemen aan de TSB-dagen en de stage hebben een verplichtend karakter. Daartoe zal de aanwezigheid van studenten worden bijgehouden.

Verschillende onderwerpen komen aan de orde in de bespreking:

- Het gesprek over en beoordeling van het studieprogramma vindt plaats in een zo vroeg mogelijk stadium. Concreet betekent dat na aanmelding

bij de TSB. Dit geldt ook voor studenten met andere verwachtingen dan het ambt.

- Bij de studie-eisen zou meer accent moeten komen te liggen op de pastorale vaardigheden. De stage zou meer nut kunnen krijgen door combinatie met een toegespitste training. Ook is het nodig goede richtlijnen op te stellen voor de uitvoering van de stages en de vergoeding van door de student gemaakte kosten. De supervisie over de stage vindt plaats door de TSB in samenwerking met de opleiding in Apeldoorn. Hierover is nog overleg gaande. Van de stage-richtlijnen van de opleiding in Apeldoorn wordt gebruik gemaakt.

- Voorgesteld wordt in I.B. van de regeling te spreken over de aanstaande predikant in plaats van "de student" met het oog op vrouwelijke studenten. De Raad adviseert tegen dit voorstel omdat dat studenten die niet staan naar het ambt bij voorbaat zou uitsluiten. Het voorstel wordt verworpen met 14 stemmen voor, 30 tegen en 2 onthoudingen.

Voorgesteld wordt in 3.B.c.3. in de zin "De Regionale Vergadering kan een ervaren predikant uit de regio aanwijzen als mentor..." het woord "kan" te vervangen door zal. Dit voorstel wordt unaniem aangenomen.

- Bij de beroepingsbrief die bij het afsluitend onderzoek aanwezig dient te zijn behoort ook de financiële bijlage.

- Gevraagd wordt hoe de toetsing van de opleidingen concreet zal plaatsvinden. Nadere bezinning op het totaal van de opleidingen, en concreet op het Seminarie is gewenst. In dat kader heeft Zaandam gevraagd om een verbreding van het positieve studie-advies, zodat niet alleen Apeldoorn, maar ook Kampen (Broederweg) en Amersfoort (Seminarie) genoemd worden. De Raad wil graag breder spreken over opleiding en begeleiding en daarbij het Seminarie betrekken. Voorgesteld wordt vanuit de vergadering om een gezamenlijke commissie vanuit de Raad en het Seminarie de situatie verder te laten analyseren en te onderzoeken waar de mogelijkheden liggen voor een eigen aanvullende opleiding in samenwerking met Apeldoorn en Kampen. Verder zouden studieprogramma, niveau en didactiek van verschillende opleidingen door een deskundige commissie beoordeeld moeten worden.

Opgemerkt wordt dat de TSB en de Raad een instelling vanwege de kerken zijn, terwijl het Seminarie feitelijk een particulier initiatief binnen de kerken is, waar de kerken geen rechtstreekse invloed op kunnen uitoefenen. Dit gesprek leidt tot het volgende moderamen voorstel:

De LV benoemt een commissie om te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om te komen tot een meer eigen kerkelijke opleiding, vorm te geven in nauwe samenwerking met een of meer bestaande opleidingen.

Hierop volgt ampele bespreking of deze opdracht aan een nieuwe commissie moet worden gegeven of aan de Raad. Daar de bespreking hier wordt onderbroken wordt instemming gevraagd met de lijn van het rapport van de Raad in de zin van versterking van de positie van de begeleiding, afgezien van concrete invulling op punten. De vergadering gaat hiermee accoord.

(9:103)

Het moderamenvoorstel wordt ingetrokken ten gunste van het nieuwe voorstel van de Raad van Toezicht en Advies (Tekst: zie besluit en regelingen). De Raad vraagt goedkeuring vooralsnog op de ingeslagen weg verder te gaan door de voorstellen definitief goed te keuren, met name voor het organiseren van de stages. Daarnaast vraagt de Raad om versterking van de TSB in het licht van het bestaande Apeldoorn-advies. De Raad zoekt mogelijkheden van uitbreiding en wil daarbij niet om het Seminarie heen. Uitgangspunten zijn de eis van een degelijke opleiding tot een niveau gelijk aan een doctoraal-examen of kandidaatsexamen oude stijl aan een der universiteiten, het beginsel van vrije studie en het Apeldoorn-advies, en het verplicht deelnemen aan de TSB.

Zaandam heeft een bijgesteld voorstel ingediend dat luidt:

1. De LV besluit dat de Raad van Toezicht en Advies dient te zoeken naar een meer hedendaags opleidingsadvies. Dat zou moeten leiden tot een verbreding van het zgn. 'Apeldoorn-advies'. Te denken valt aan een advies dat als volgt luidt: De kerken adviseren haar toekomstige predikanten zich voor een doctoraal examen in te schrijven aan theologische universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn, of voor een doctoraal examen aan de theologische universiteit van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt of voor een kandidaatsexamen oude stijl aan het Nederlands Gereformeerd Seminarie te Amersfoort.

2. (gewijzigd moderamenvoorstel 28 mei) De LV benoemt een commissie om te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om te komen tot meer samenwerking tussen de TSB en de drie hierboven met name genoemde opleidingen.

3a. De LV spreekt uit dat de TSB ten behoeve van het toezicht op het voldoen aan de opleidingseisen een concreet programma van eisen dient op te stellen. Zij legt dit programma ter goedkeuring voor aan de Raad van Toezicht en Advies.

3b. De LV draagt de TSB op studenten te examineren in alle onderdelen van het studieprogramma die door haar zijn toegevoegd aan het studieprogramma van het opleidingsinstituut waaraan de student zijn theologische vorming krijgt.

Voorstel 1 wordt verworpen met 5 stemmen voor en 1 onthouding.
Voorstel 2 vervalt omdat het voorstel van de Raad om een commissie in te stellen wordt aangenomen.
Voorstel 3a wordt verworpen met 1 stem voor en 15 onthoudingen.
Voorstel 3b wordt verworpen met 1 stem voor en 12 onthoudingen.

In de bespreking komen verder de volgende aspecten aan de orde:

- De verwijzing naar het ondertekeningsformulier op p. 7 (B.c.l.) valt onder het voorbehoud van invoering van dat formulier door de voortgezette vergadering. Goedkeuring van het ondertekeningsformulier door de voortgezette vergadering zal ook onmiddellijk deze zinsnede bekrachtigen *. De door de Raad voorgestelde regeling wordt inclusief de reeds aanvaarde wijzigingen aangenomen met 1 stem tegen en 2 onthoudingen.

Bij de taakomschrijving van de commissie wordt gevraagd een duidelijker verwijzing naar de drie genoemde opleidingen op te nemen. Geantwoord wordt dat uitgegaan is van de huidige situatie, maar dat er in dit stadium geen mogelijkheden worden geblokkeerd. Benadrukt wordt dat de commissie breed en onafhankelijk zal worden samengesteld. Toegevoegd wordt dat op de volgende Landelijke Vergadering gerapporteerd zal worden. Het voorstel van de Raad om de commissie in te stellen met de vermelde taakomschrijving wordt aangenomen met 1 stem tegen.

Benoemingen

(notulen 3:29, 10:121)

Tot Studiebegeleider: ds. J.C. Schaeffer

Tot Leden van de Commissie Opleiding Predikanten: Drs. M.H.T. Biewenga, Prof. dr. A. Th. van Deursen, Dr. R.R. Ganzevoort, M. van der Klis, Prof. dr. J.J. Oostenbrink (voorzitter), ds. J. Stuij, prof. dr. K.R. Veenhof, Drs. R. Venderbos.

4. Geestelijke verzorging van militairen

Besluiten

(notulen 8:94)

De vergadering aanvaardt het verslag van de commissie (BIJLAGE 4).

* Hetgeen geschiedde op de tweede voortgezette zitting, d.d. 23/09/95

Regelingen

(notulen 8:94)

REGELING VOOR DE KERKELIJKE POSITIE VAN DE PREDIKANTEN, BELAST MET DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN

1. Een predikant wordt op voordracht van de Commissie der Kerken voor de Geestelijke Verzorging van militairen door de Overheid benoemd tot geestelijk verzorger in de krijgsmacht. Hij zal in overeenstemming met artikel 11 van het Akkoord van kerkelijk samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (AKS) als predikant verbonden zijn aan die Kerk, die hem voor deze dienst beschikbaar heeft gesteld. Hij zal derhalve zijn arbeid verrichten in opdracht en onder verantwoordelijkheid van deze Kerk.

2. Wanneer de benoeming door de Overheid tot krijgsmachtpredikant geschiedt voor een korte periode - in de regel een jaar en zes weken actieve dienst -, verbindt een predikant zich, na deze periode terug te keren naar de gemeente, die hij voorheen diende, om zijn ambtsdienst aldaar voort te zetten. Van deze regel zal slechts worden afgeweken wanneer de predikant met bewilliging van de kerkeraad van zijn gemeente en met positief advies van de Commissie der Kerken langer ter beschikking van de geestelijke verzorging van militairen zal blijven.

3. Wanneer een predikant zich op verzoek en voordracht van de Commissie en met instemming van zijn kerkeraad voor een bepaalde tijd, anders dan genoemd in art.2, of voor onbepaalde tijd voor de geestelijke verzorging van militairen beschikbaar stelt, zal het volgende gestipuleerd worden:

a. de kerkeraad zal zijn predikant ontslaan van alle verplichtingen ten aanzien van de gemeente, zoals genoemd in art.11 AKS;

b. de kerkeraad is vanaf het moment van indiensttreding van zijn predikant bij de Overheid ontslagen van alle financiële verplichtingen, zoals deze in de beroepsbrief of op andere wijze overeengekomen waren, en kan tot het beroepen van een andere predikant overgaan;

c. de kerkeraad zegt zijn predikant toe hem in zijn dienst bij de geestelijke verzorging van militairen naar vermogen met raad en daad te steunen en zijn arbeid ook in de samenkomsten van de gemeente in de gebeden te gedenken;

d. de verhouding, waarin de betrokken predikant tot de Kerk, waaraan hij verbonden blijft, staat, zal overeenkomstig art.11 AKS onder goedkeuring van de regionale vergadering geregeld worden.

4. Wanneer iemand, die wel binnen de Kerken beroepbaar gesteld werd maar nog niet aan een gemeente verbonden is, voornemens is om als geestelijk verzorger bij de krijgsmacht te gaan arbeiden, zal de

Commissie in overleg met hem een Kerk verzoeken om hem in overeenstemming met art.6 en 8 AKS als predikant te beroepen en in het ambt te doen bevestigen teneinde hem langs die weg voor de dienst bij de krijgsmacht ter beschikking te stellen. Hierbij zal gestipuleerd worden, dat de betreffende Kerk geen financiële verplichtingen tegenover deze predikant aanvaardt.

5. Wanneer een predikant als bedoeld in art.3 deze dienst verlaat en de wens te kennen geeft om binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken beroepbaar gesteld te worden, zal de Commissie daarbij zonedig bemiddelend optreden. In het geval dat een predikant de dienst van de geestelijke verzorging van militairen verlaat zonder door een van de Kerken te zijn beroepen zal de Kerk, waaraan de predikant verbonden is, de Kerken in de regio waartoe zij behoort verzoeken een regeling te treffen voor het levensonderhoud van de predikant - en eventueel van zijn gezin - tot op het moment, waarop hij in een der Kerken bevestigd wordt dan wel op andere wijze in dat levensonderhoud kan voorzien. Zonedig zal de betrokken regio hiervoor een beroep kunnen doen op de overige Kerken; deze hebben zich immers verplicht het nodige bij te dragen voor het levensonderhoud van deze predikant, omdat een geestelijk verzorger van militairen zijn dienst verricht namens alle Kerken.

6. Van een krijgsmachtpredikant wordt verwacht, dat hij regelmatig contact onderhoudt met de Commissie der Kerken en aan haar verslag uitbrengt van zijn arbeid onder de militairen. Ook zal hij met zijn kerkeraad overleggen op welke wijze en met welke regelmaat hij de kerkeraad en de gemeente van zijn werkzaamheden op de hoogte zal houden en ook anderszins de band met de Kerk, waaraan hij ambtelijk verbonden is, inhoud kan geven.

7. Een krijgsmachtpredikant ontvangt, wanneer hij vanwege leeftijd, ziekte of gebreken, ongeschikt is geworden voor de uitoefening van zijn dienst, van de Kerk waaraan hij als predikant verbonden is eervol emeritaat, waarbij hij in overeenstemming met art.9 AKS alle bevoegdheden van een dienaar des Woords zal behouden.

8. In gevallen, waarin deze regeling niet voorziet, is de Commissie bevoegd een voorstel te doen aan de betrokken Kerk en regio-vergadering of aan de eerstvolgende Landelijke Vergadering der Kerken.

Hoofdlijn uit de notulen

(8:94)

De commissie wijst op het afscheid van br. B.H. van Wijk na 18 jaar actieve medewerking. Er ligt een verzoek om de gewijzigde samenstelling van de commissie te bekrachtigen. Op dit moment wordt niet gezocht naar kortverbanders. De ingrijpende veranderingen binnen de

krijgsmacht hebben geweldige gevolgen voor het werk van de geestelijke verzorging. Dat werk blijft even noodzakelijk als het gaat om begeleiding, vorming, ethische vragen, enzovoorts. De commissie dringt er op aan zoveel mogelijk pastorale zorg en aandacht te bieden aan en voorbede te doen voor allen die uitgezonden worden, alsmede aan en voor de thuisblijvers. Op het rapport wordt aangevuld dat de reductie van het aantal geestelijk verzorgers waarschijnlijk (veel) sterker zal zijn dan verwacht werd.

Door het CIO-M wordt van kandidaten verwacht dat ze een opleiding aan een theologische faculteit of (theologische) hogeschool hebben gevolgd. De commissie ervaart op dit punt geen concreet probleem, maar wel enige verlegenheid en vraagt daarom duidelijkheid omtrent het niveau waarop studenten en afgestudeerden van het Nederlands Gereformeerd Seminarie dienen te worden ingeschaald. Verder vraagt de commissie goedkeuring van de vergadering ten aanzien van de regeling van de kerkelijke positie van krijgsmachtpredikanten. Tenslotte wordt het verzoek om meer meeleven met krijgsmachtpredikanten en het inschakelen van hun specifieke deskundigheid benadrukt.

Bij de voorgestelde regeling komen de volgende punten aan de orde:

- De wervingscriteria in het rapport (p. 3) gelden naast elkaar; zowel de ambtelijke bevoegdheid als de opleiding gelden als voorwaarde.
- Wat gebeurt er als een predikant tijdens zijn dienstverband lid wordt van een ander kerkverband? Er blijken geen regels te zijn voor overgang naar een ander kerkverband. Als in een gebroken situatie dergelijke zaken voorkomen tracht men in goed overleg tot oplossingen te komen. (Door de vergadering wordt hier ook verwezen naar artikel 11 AKS.)
- Is er geen meer sluitende regeling te vinden voor het levensonderhoud van predikanten die uittreden? Wat betreft uitgetreden predikanten handhaaft de nieuwe regeling de oude tekst. De kerken dragen hierdoor verantwoordelijkheid ook voor het levensonderhoud. Goed contact tussen predikant, commissie en kerken is van groot belang. De plaatselijke kerk is de eerst verantwoordelijke.
- De commissie ziet voor zichzelf een taak in de opvang van de uitgezonden krijgsmachtpredikanten. Daarnaast heeft met name de plaatselijke kerk een opdracht.
- De kerken kunnen gebruik maken van de deskundigheid van krijgsmachtpredikanten via de commissie of rechtstreeks.
- De commissie wordt gevraagd er op te letten dat bij eventuele afvloeiing van predikanten de opleiding geen criterium wordt.

Benoemingen

(notulen 8:94)

Tot leden van de commissie: Mr. Drs. C. van der Berg (penningmeester), Lt-Kol J.W. Wicherink, Kapt KMAR F.D. Meyer.

5. Raad voor contact en overleg betreffende de Bijbel

Besluiten

(notulen 8:89)

De vergadering gaat accoord met het verslag van de twee vertegenwoordigers (BIJLAGE 5).

Benoemingen

(notulen 8:89)

Herbenoemd worden als vertegenwoordigers ds. W. Borgdorff en ds. J.H. Veeffkind. Ds. Veeffkind is tevens benoemd als supervisor voor het project Nieuwe Bijbelvertaling van het NBG en de KBS. Br. A. van der Worp is benoemd als lid van de begeleidingscommissie.

6. Interkerkelijke stichting voor het kerklied

Besluiten

(notulen 8:88)

De vergadering besluit twee vertegenwoordigers aan te wijzen om namens onze kerken waar mogelijk deel te nemen aan de voorbereidingen voor het "Liedboek 2000".

Hoofdpijn uit de notulen

(8:88)

Door de kerk van Wezep is gevraagd te participeren in de Interkerkelijke stichting voor het kerklied, eventueel als waarnemers, met het oog op de totstandkoming van een herziening van het Liedboek. De voorbereidingen voor het 'Liedboek 2000' zijn reeds gaande, maar het dagelijks bestuur van de stichting staat open voor onze inbreng.

In de bespreking wordt gewezen op de argumenten voor het Liedboek 2000, waarin gesteld wordt dat te weinig ruimte is in het bestaande liedboek voor vrouwen, kinderen en 'stamelend geloven'. Geconstateerd wordt dat dit een andere belevingswereld is dan de onze, zodat de vraag rijst of het zin heeft hier mensen voor af te vaardigen. Daartegenover

wordt voorgesteld niet bij voorbaat een nieuw liedboek af te wijzen, maar ook niet nu al uit te spreken dat we een dergelijk liedboek ook daadwerkelijk zullen gaan gebruiken.

Gevraagd wordt ook open te staan voor andere mogelijkheden, zoals samenwerking met andere orthodox-gereformeerde kerken om eventueel te komen tot een eigen gezangenbundel.

Het voorstel wordt aangenomen met de kanttekeningen die gemaakt zijn. (2 stemmen tegen, 3 onthoudingen). Het moderamen doet op de tiende zitting in overleg met de NGK Wezep en de regio Harderwijk een voordracht tot benoeming om zo dit besluit uit te voeren.

Benoemingen

(notulen 10:121)

Tot vertegenwoordigers br. T. Hoekstra en drs. J.H. Veefkind.

7. Financiële commissie

Besluiten

(notulen 1:5)

- De vergoeding voor autokosten blijft gelijk tot aan volgende LV (f 0,57 per km), waarbij wordt aanbevolen zoveel mogelijk samen te reizen.

(notulen 10:115)

- De penningmeester wordt gedechargeerd voor zijn werk over de periode 1989-1991, en over de jaren 1992 en 1993.

- De FC wordt gedechargeerd voor haar beleid over dezelfde jaren.

- Het moderamen wordt gemachtigd tot het verlenen van voorlopige decharges, en tot het vaststellen van begroting en bijdragen. Deze zullen gelden tot en met het jaar 1998.

- De reiskosten voor de voortgezette vergaderingen zullen niet door de FC vergoed worden, maar komen voor rekening van de kerken zelf.

Hoofdpijn uit de notulen

(7:74)

In een brief heeft de regio Schiedam haar zorg uitgesproken over het feit dat door de landelijke vergadering steeds meer omslagstelsels zijn ingesteld. Daardoor zouden de minst draagkrachtige kerken nauwelijks ruimte over houden zelf nog initiatieven te ontplooien. Gevraagd wordt om terughoudend te zijn in dit opzicht en het meer aan de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten zich financieel (of anderszins) in te spannen voor een bepaald doel. Dat zou ook de betrokkenheid van de

kerken ten goede komen. Alleen wanneer de aard van de zaak dit vereist zou een omslagstelsel dienen te worden gehanteerd.

Het moderamen heeft zorg gedragen voor een overzicht van huidige omslagstelsels en heffingen binnen onze kerken. De door de LV ingestelde omslagstelsels bedragen totaal nog geen twintig gulden, terwijl de overige heffingen (SEV, STAGG en Zending) rond de honderd gulden belopen. De berekening van de zendingsbijdrage is onder voorbehoud door de verschillen die er per zendende kerk bestaan in de berekeningsmethode. De bedragen van deze heffingen en omslagen zijn richtbedragen, die niet in alle gevallen ook daadwerkelijk betaald worden.

In de bespreking komt aan de orde dat geen vergelijking is gemaakt met andere kerken. Die vergelijking is waarschijnlijk ook niet eenvoudig door de andere structuren. De SEV-bijdragen liggen wel hoger dan vergelijkbare bijdragen, maar dat heeft mede te maken met betere rechten voor de predikanten.

Er wordt gesproken over de mogelijkheid niet te rekenen naar leden, maar naar belijdende leden. Dat heeft echter als gevolg dat het genoteerde bedrag hoger wordt en dus ook de discussie zal toenemen. Verder wordt daarmee de problematiek van de randleden (die wel meetellen, maar vaak niet meebetalen) verschoven van het lokale naar het landelijke vlak. Het is de vraag of die verantwoordelijkheid voor randleden niet bij de plaatselijke kerken dient te blijven. Wel wordt opgemerkt dat een randkerkelijk deel van de kerken niet alleen uit doopleden bestaat.

Besloten wordt deze opmerkingen mee te geven aan de Financiële Commissie en mee te wegen bij financiële aspecten van overige onderwerpen.

(10:115)

De FC werkt in principe met drie-jaarsperioden, gebaseerd op de tijd tussen twee landelijke vergaderingen in. De commissie en de penningmeester worden na afsluiting van de LV (wanneer alle kosten bekend zijn) door het (door de LV daartoe gemachtigde) moderamen voorlopig gedechargeerd en verkrijgen goedkeuring voor de begroting en de vaststelling van de bijdragen. De volgende LV verleent dan achteraf goedkeuring aan de besluiten van moderamen en FC. De uitgaven over 1994 wijken niet ernstig af van de begroting. De LV is echter nog niet afgesloten. Daarom stelt de FC voor om 1995 bij de huidige periode te betrekken. De geldende bijdrage van f 1,- per ziel kan volstaan als de kerken de reiskosten voor de voortgezette vergaderingen zelf betalen. Het moderamen moet dan eind 1995 voorlopig decharge verlenen voor de

rekening 1994-1995 en goedkeuring geven voor de begroting voor de volgende periode (1996-1998), en de bijdrage voor 1996.

Naast deze centrale kas controleert de FC de TSB, de Commissie Steunbehoevende Theologische Studenten en de Commissie Steunbehoevende Kerken. In de volgende periode zal volgens besluiten van de LV ook de commissie Taakverlichting Oudere Predikanten en de steunverlening aan de Stichting Evangelie en Moslims door de FC worden gecontroleerd. De FC adviseert de procedure van de CSK te verfijnen door waar nodig regionale vergaderingen te vervroegen en voorschotten alleen te verstrekken op basis van het regio-advies. Verder dienen verleende voorschotten tijdig verrekend te worden.

Benoemingen

(notulen 10:115)

Br. D.G. Kroese wordt benoemd tot lid van de FC in de vacature ontstaan door het vertrek van br. F. Veltman.

8. Steunbehoevende Kerken

Besluiten

(notulen 10:116)

"De Landelijke Vergadering, kennisgenomen hebbend van het rapport d.d. 28 februari 1994 van de CSK,

verzoekt met het oog op een evaluatie de commissie:

- a. aan de komende LV opnieuw inzicht te geven in aard en inhoud van de door haar gehanteerde criteria en toetsingselementen,
- b. aan de komende LV aan te geven aan hoeveel kerken sinds de aanvang van haar werkzaamheden welke steunbedragen zijn verleend en voor welke periode en tot welke bedragen deze kerken naar verwachting nog steun zullen behoeven,
- c. op steunaanvraag van kerken eerst te beslissen nadat de bevoegde regio terzake haar advies heeft uitgebracht en met het oog daarop de in haar "procedures en werkwijze" vermelde termijnen dienovereenkomstig aan te passen,

en besluit:

- a. aan het verzoek van de commissie als vermeld in de punten 5 en 6 op blz. 3 van haar rapport (BILAGE 8.1) niet te voldoen,
- b. de bijdrage voor de jaren 1995-1998 vast te stellen op een bedrag van f 6,- per ziel per jaar, er daarbij op vertrouwend dat de commissie de bijdrage naar beneden zal bijstellen indien de financiële positie van de commissie daartoe aanleiding geeft."

Hoofddijl uit de notulen

(7:79)

De commissie heeft de financiële zorg voor gemeenten geobjectiveerd, waardoor er meer zekerheid is ontstaan. De dreigende afstandelijkheid kan deels worden opgelost door een publicatie van de lijst van ontvangende kerken. De rol van de regio heeft de aandacht van de commissie. Zij verzoekt meer nadruk op samenwerking tussen commissie en regio, en om financiële ruimte voor steunverlening in bijzondere omstandigheden. De bijdrage zal komen te liggen op f 6,-. De aanvullende doelen zouden een extra bijdrage van f 1,- inhouden, zodat dan het huidige peil gehandhaafd zou blijven. De commissie vraagt verder machtiging om de bijdrage naar beneden bij te stellen wanneer daar aanleiding toe bestaat.

In de bespreking naar aanleiding van het rapport (BIJLAGE 8.1) komen de volgende zaken aan de orde:

- Gemist wordt een vergelijking met de jaren voor de regeling in werking trad. Die blijkt ook moeilijk te geven. Ook zijn er vragen bij de forse groei in de aanvragen. Alvorens haar fiat te geven wil de vergadering eerst een nadere toelichting op dit punt.
- De door de commissie genoemde bijzondere doelen worden geacht niet tot de taak van de commissie te behoren.
- Betreurd wordt de late toezending van het rapport en het ontbreken van het advies ter zake van de Financiële Commissie. Volgens de commissie is het advies wel verwerkt in het rapport, alsmede de meest recente gegevens.
- Gevraagd wordt om een versterking van de rol van de regio in de beoordeling van de steunaanvragen. Daarvoor is een beter tijdpad nodig dan in de regelingen opgenomen is.
- Gevraagd wordt preciezer aan te geven welke criteria gehanteerd worden bij de afweging van aanvragen.

Afgesproken wordt dat het moderamen de vragen per brief aan de commissie zal doen toekomen.

(10:116)

De commissie heeft per brief gereageerd op de brief van het moderamen (BIJLAGE 8.2). Gewezen wordt op het oogmerk van instelling van de CSK, waarbij de opdracht was het ontwikkelen van een structuur die een goede steunverlening waarborgt, en het formuleren en uitvoeren van een goede steunverleningsmethodiek. Een en ander is uitgebreid aan de orde gesteld in de rapportage aan de LV Ede. Op die LV werd opdracht verleend op basis hiervan aan het werk te gaan. De gevraagde criteria voor steunverlening zijn al vermeld in het rapport aan de LV Ede.

Samenvattend komt dit er op neer dat de bijdragen worden gerelateerd aan het gemiddelde voor de gemeentegrootte en aan de specifieke situatie. Juist bij de specifieke lokale en regionale criteria speelt het regionale advies een belangrijke rol. De ontwikkeling van de steunaanvragen hangt samen met ontwikkelingen waar de commissie geen vat op heeft. Hier kunnen alleen de regio's over oordelen. Bij de LV Ede gaf de CSK aan op termijn een budget van f 200.000,- jaarlijks op termijn voldoende te achten, terwijl het somberste scenario toen tot een bedrag van f 400.000,- leidde. Alleen de snelheid waarmee dit bedrag bereikt werd was niet te voorspellen. Als de LV dit bedrag niet beschikbaar wil stellen zal de commissie moeten overwegen of ze haar werk nog wel kan voortzetten. Het verzoek om bijzondere doelen te steunen komt van een aantal kerken, die op dit punt graag steun zouden ontvangen. Afwijzing van dat voorstel doet wellicht een tweede steuncircuit ontstaan. Procedure-verschuiving ten gunste van de regio-bespreking lijkt niet nodig; als de regio eerder vergadert is er geen probleem.

In de bespreking komt onder meer ter sprake dat het riskant is een voorschot te verstrekken alvorens de regio advies heeft uitgebracht. Mocht de regio negatief adviseren, dan kan een goede regeling voor terugbetaling worden getroffen.

Aandacht wordt gevraagd voor de suggestie bij de regionale bespreking van een steunaanvraag te letten op de mogelijkheid samenwerking met CGK en GKV te zoeken of een andere oplossing te vinden.

Tijdens de bespreking wordt op voorstel van br. A. Wattèl besloten de Commissie te vragen voor de volgende Landelijke Vergadering materiaal aan te bieden met het oog op een evaluatie. Dit voorstel wordt aangenomen.

Het voorstel van Nieuwegein om de taak van de regio in de procedure te doen vervallen wordt verworpen.

Benoemingen

(notulen 10:116)

In de vacature door vertrek van br. L. Eland wordt benoemd Br. C. van der Kerk. De vergadering mandateert het moderamen om nog een benoeming te doen op voordracht van de CSK.

9. Steunbehoevende theologische studenten

Besluiten

(notulen 7:80)

De vergadering besluit een omslagstelsel voor de bijdragen in te stellen ter hoogte van f 1,- per ziel per jaar.

Hoofdpijn uit de notulen

(7:80)

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde.

- De verwachting dat er meer steun aangevraagd zou worden is niet geheel uitgekomen.
- Criteria voor steunverlening zijn een attest van de plaatselijke gemeente en de financiële positie van de steun-aanvrager. De steun is gericht op studiekosten en niet op kosten van levensonderhoud. Er wordt gevraagd naar een jaarlijkse opgave van studieresultaten. De gevolgde opleiding is geen criterium voor de gemeente, maar speelt een rol bij het attest dat de gemeente afgeeft.
- De bijdrage is een onvoorwaardelijke gift, boven een bijdrage van f 500,- per maand wordt het een renteloze lening. Als iemand besluit geen predikant te worden wordt de steun in principe niet teruggevraagd. Dit is echter slechts één keer voorgekomen.

Het voorstel te komen tot een omslagstelsel is afkomstig van de Financiële commissie, met als doel te komen tot een bredere en zekerder geldstroom. Het voorstel wordt aangenomen met 22 stemmen voor, 18 tegen en 3 onthoudingen.

Benoemingen

(notulen 7:80)

Tot voorzitter: br. G. Nentjes.

Tot penningmeester: br. W. Logtmeijer.

10. Taakverlichting oudere predikanten

Besluiten

(notulen 7:77)

De Landelijke Vergadering besluit een TOP-regeling (Taakverlichting Oudere Predikanten) in te voeren voor de periode van 1 januari 1995 t/m 31 december 2000, waarbij gemeenten met een predikant van 60 jaar en ouder, na overleg met de commissie, een bedrag van maximaal

fl. 75000,- ter beschikking krijgen ter financiering van een taakverlichtingsregeling en wel naar keuze:

- Taakverlichting zoals omschreven in het rapport (zie ook hieronder artikel 2.c), inclusief eventuele overgang naar een kleinere gemeente,
- een VUT-regeling met een maximale duur van 12 maanden, of
- een combinatie van beide mogelijkheden.

De bijdrage per ziel ingaande 1 januari 1995 bedraagt fl 4,50 per jaar.

Regelingen

(notulen 10:119)

REGELING

Art. 1 Begripsbepalingen

In dit reglement wordt verstaan onder:

- a. TOP-regeling: het door de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde kerken genomen besluit met betrekking tot taakverlichting voor oudere predikanten (zie hierboven)
- b. Commissie voor taakverlichting oudere predikanten (commissie TOP): de door de LV benoemde commissie welke belast is met uitvoering van de besluiten m.b.t. de onder a. genoemde regeling. (korthedshalve met "commissie" aangeduid.
- c. S.E.V.: de Stichting Emeritaatsvoorziening, gevestigd te Rotterdam.
- d. Kerk: elke bij de S.E.V. aangesloten kerk.
- e. Predikant: de ambtsdrager die in de kerk waaraan hij verbonden is het normale werk van dienaar des Woords verricht.
- f. Deelnemende predikant: de predikant van 60 jaar of ouder die door of namens de kerk is aangemeld.
- g. Deelnemende kerk: de kerk die, na overleg met de commissie, deelneemt aan één van de onder a. genoemde taakverlichtingsregelingen.
- h. Pastoraal-werker: iemand die studeert of gestudeerd heeft aan een door de overheid erkende HBO-voor theologie en daar de bevoegdheid heeft verkregen kerkelijk werk te verrichten op het gebied van catechese en pastoraat.
- i. VUT: vervroegde uittreding, hetgeen inhoudt dat de werkzaamheden als actief predikant worden beëindigd anders dan wegens (vervroegde) emeritering.

Art. 2 Voorwaarden voor uitkering

- a. Predikanten, die tenminste de 10 voorafgaande jaren de Nederlands Gereformeerde kerken als zodanig hebben gediend, hebben vanaf hun 60e verjaardag recht op de TOP-regeling, maar zijn geheel vrij er al of niet gebruik van te maken, en kunnen op elk tijdstip tussen hun 60e en 65e verjaardag deelnemen.

b. De hoogte, de ingangsdatum en het einde van de uitkeringen worden vastgesteld door de commissie, na overleg met de predikant en de kerkeraad van de aanvragende kerk. Hierbij wordt primair de doelstelling van de TOP-regeling als uitgangspunt gehanteerd.

c. In het vooroverleg tussen de commissie, de predikant en de betreffende kerk zullen verder de volgende voorwaarden worden besproken:

- de mogelijkheden van taakverlichting welke door de kerk en de predikant reeds zijn geregeld of nog te regelen zijn, zoals b.v. meer vrije zondagen, meer ruil-preekbeurten, meer vacantie, vrijstelling van het ambtelijk werk voor een beperkte periode, minder werk voor het kerkblad, minder werk aan kerkeraadsvoorbereiding, enzovoorts.

- in geval van betaalde professionele hulp zal deze verleend moeten worden door een (studerend) theoloog of een pastoraal-werker.

- in geval van overgang naar een kleine gemeente zal de verantwoording genoemd in art. 9 AKS duidelijk moeten zijn. Verder zal eventueel overleg met de "Commissie Steunbehoevende Kerken" geregeld moeten worden. Het recht op VUT blijft gehandhaafd.

- in geval van vervroegd uittreden zullen de rechten en plichten met betrekking tot de huisvesting enz. duidelijk moeten zijn vastgelegd. Extra inkomsten uit regelmatig verrichte arbeid zullen niet in mindering worden gebracht op de uitkering zolang het totaalinkomen niet boven de uitkeringsgrondslag (zie 3b) komt.

- bij gebruik van de TOP-regeling, anders dan VUT of overgang naar een kleine gemeente, mag het tractement van de predikant niet worden verlaagd en mogen geen nieuwe taken worden aanvaard.

- de officiële aanvraag voor deelname moet (in principe) 3 maanden vóór ingang van de regeling worden ingediend.

Art. 3 Hoogte en betaling van de uitkeringen

a. De maximum uitkering gedurende de periode van 60 tot 65 jaar van de predikant bedraagt fl. 75.000. Voor predikanten met een part-time dienstverband geldt dit bedrag in dezelfde verhouding als part-time tot full-time.

b. Bij vervroegde uittreding wordt, met inachtneming van art. 3a, op jaarbasis 80 % van de uitkeringsgrondslag die geldt voor de S.E.V. uitgekeerd. Het einde van de VUT-uitkering sluit aan bij het begin van de S.E.V.-uitkering wegens emeritaat.

c. Kosten van taakverlichting anders dan VUT worden, na positief advies van de commissie, uitbetaald aan de kerkelijke gemeente, in het algemeen aan het einde van het jaar. Indien noodzakelijk kunnen voorschotten worden verstrekt. De uitgekeerde bedragen zullen uitsluitend het doel van de taakverlichtingsregelingen moeten dienen. Bij

een VUT-situatie geschiedt de uitkering per maand rechtstreeks aan de predikant.

d. Bij overgang naar een kleine gemeente zal het uitgekeerde bedrag dienen als aanvulling op het inkomen van de predikant tot maximaal het inkomen op 60-jarige leeftijd.

e. De uitbetalingen worden verzorgd door de administrateur van de commissie.

Art. 4 De financiële middelen (verkrijging, beheer, controle)

a. De financiële middelen worden verkregen door bijdragen van de kerken, interest, giften en bijzondere baten.

b. Het beheer van de middelen wordt verzorgd door de commissie. Voor de administratieve werkzaamheden (te weten het innen van de bijdragen, het verzorgen van de uitbetalingen, en het maken van financiële jaaroverzichten ten behoeve van de TOP-commissie) zal de administrateur een vergoeding op basis van "uurtarief" ontvangen. Voor het innen van de bijdragen zullen overeenkomstige regels van toepassing zijn als die welke gelden voor de S.E.V.

c. Voor de financiële verantwoording valt de TOP-commissie onder de regelingen van de Landelijke Vergadering (Financiële Commissie).

Art. 5 Werkzaamheden TOP-commissie

a. De commissie is verantwoordelijk voor:

- het goed functioneren van de regeling als bedoeld in het besluit (zie art. 1.a) en het reglement.
- de financiële verantwoording en rapportering aan de LV
- de advisering aan de LV m.b.t. eventuele toekomstige regelingen of besluiten.

b. De commissie zal in een huishoudelijk reglement zaken vastleggen welke van belang zijn voor een goed functioneren van de commissie en haar werkzaamheden. Dit betreft o.a.:

- archivering
- taakverdeling in de commissie
- eventuele tussentijdse voorlopige aanvulling van leden van de commissie.
- vergoeding van gemaakte kosten.

Art. 6 Bijzondere gevallen / geschillen

a. In gevallen waarin het reglement niet voorziet beslist de commissie met als criterium het doel van de TOP-regeling.

b. In geval van verschil van mening over de toepassing van de regeling zal het geschil kunnen worden voorgelegd aan de eerstvolgende LV bij de behandeling van het commissierapport.

Hoofdpijn uit de notulen

(2:17)

De vooronderstellingen van het voorstel (BIJLAGE 10) zijn dat de kosten centraal gedragen dienen te worden, en dat een TOP-regeling noodzakelijk is. Een VUT-regeling kan daar deel van uitmaken, maar betekent wel een verhoging van de kosten. De maatschappelijke ontwikkelingen wijzen op een beheersbaar maken van de VUT en niet op een afschaffing. Een goed ouderenbeleid is ook in de kerken nodig.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- In de maatschappelijke regelingen bestaat de ruimte om tijdens de VUT-periode bij te werken tot 100 % van het salaris.
- Er bestaat een verschil tussen een VUT- en een TOP-regeling: VUT is een recht van de predikant, TOP is een zaak van overleg tussen gemeente en predikant en kan leiden tot moeizame discussies. Dit zal bij de evaluatie over enkele jaren moeten blijken. Voor beide varianten blijken overigens voorstanders te bestaan.
- Wanneer de berekeningsperiode wordt verlengd tot 10 jaar biedt dat ruimte voor een betere VUT-regeling tegen gelijke kosten.
- Er ligt een pleidooi voor voorzichtigheid bij het uitbreiden van de omslagstelsels. De Landelijke Vergadering zou niet alleen op onderdelen moeten besluiten, maar een geïntegreerd financieel beleid dienen te voeren.
- De vraag rijst of de toenemende arbeidsdruk financieel moet worden opgelost. Wellicht kan de taakverlichting plaatselijk ook praktisch worden vorm gegeven. Sommigen menen dat taakverlichting geen landelijke verantwoordelijkheid is. Voorgesteld wordt in de regeling een gesprek op te nemen van de commissie met de gemeente en de predikant om ook andere dan financiële oplossingen te overwegen. Er blijkt echter een duidelijke noodzaak een aanvullende financiële regeling te treffen.
- Gevraagd wordt of naar analogie van maatschappelijke regelingen een eigen bijdrage van predikanten kan worden gevraagd. Daartegen wordt van verschillende kanten bezwaar gemaakt op principiële en praktische gronden.
- Gevraagd wordt of er vervangers zijn wanneer predikanten taakverlichting ontvangen. Daarbij wordt gewezen op de mogelijkheid pastoraal-medewerkers in te schakelen.

De vergadering stemt in met de noodzaak van enige regeling voor taakverlichting. De concrete invulling zal zaak zijn van nadere bespreking op een volgende zitting op basis van nadere berekeningen door de commissie en toegespitst op twee vragen:

- 1) Is de te treffen regeling een kwestie die door gemeenten zelf of landelijk geregeld moet worden?

2) Welke vorm zou een uiteindelijke regeling moeten hebben (financieel, praktisch, etc.).

(7:75-77)

In het nadere voorstel van de commissie zijn de centrale elementen van de regelingen gehandhaafd, waaronder de mogelijke varianten van taakverlichting, vervroegde uittreding en overgang naar een kleinere gemeente. Het wezenlijke verschil met het eerdere voorstel is dat er geen sprake meer is van én taakverlichting én VUT, maar dat het gaat om een *of-óf* regeling met een beperkte maximum-uitkering. Nadrukkelijk wordt gesteld dat deze regeling beperkt is tot de oudere predikanten voor wie we gezien de kerkelijke historie een buitengewone verantwoordelijkheid hebben.

In de bespreking komen verschillende zaken aan de orde:

- De formulering van verschillende voorstellen van pt 8. van het Rapport (BIJLAGE 10) moet aangepast of verhelderd worden.
- Gezien het feit dat dit een kortlopende regeling is zullen we nu al grondig moeten nadenken over de tijd daarna.
- Ook deze commissie valt onder de FC en niet onder de SEV, zelfs als de SEV voor de uitvoering zorgt. De SEV zal de uitvoering doen plaatsvinden en rapporteren aan de commissie, waarna de FC controle zal hebben.

Het voorstel van de commissie, aangevuld met de opdracht aan de commissie een reglement te formuleren voor de januari-zitting, en voorzien van de zinsnede na overleg met de commissie wordt door de vergadering aangenomen met 1 stem tegen en 3 onthoudingen (zie besluit, r.4).

(10:119)

Ter sprake is het reglement (zie boven bij regelingen). Er is niet gestreefd naar een reglement dat alle mogelijkheden benoemt, maar naar een uitgangspunt voor de werkzaamheden van de commissie dat de basis kan vormen voor een evaluatierapport op de volgende LV, waarbij aanpassing van het reglement mogelijk is.

In de bespreking komt het volgende aan de orde:

- Gevraagd wordt een verheldering aan te brengen op het punt dat ook in 2.c.3 het maximumbedrag geldt voor de combinatie van mogelijkheden. Verder wordt gewezen op het belang van inflatie-correctie. De constante bijdragen vragen echter om een constant maximum.

- Er wordt in het concept een tweespalt geconstateerd tussen een tijdelijke regeling voor een beperkt aantal bij naam bekende situaties enerzijds en een langer durende regeling anderzijds. Dat leidt tot onduidelijkheden en onzorgvuldigheden. Bij de begripsbepalingen worden om die reden verschillende wijzigingen voorgesteld, die door de vergadering niet worden overgenomen. De commissie zal zich op enkele formuleringen bezinnen en dat in haar rapportage opnemen. Het gesprek spitst zich toe op de omschrijving van de term 'pastoraal-werker' vanwege de genoemde criteria (overheids erkenning en bevoegdheid voor kerkelijk werk). Als alternatief wordt voorgesteld iemand die op tenminste HBO-niveau theologie studeert of gestudeerd heeft, en op het gebied van catechese en pastoraat aantoonbaar bekwaam is. Over de opleiding en studievordering zal advies aan de TSB worden gevraagd. Geantwoord wordt dat de formulering in het reglement niet uitputtend bedoeld is, maar een begrenzing zoekt met het oog op de door de commissie te financieren ondersteuning. Het voorstel van de commissie (onderdeel 1.h) wordt aangenomen met 30 stemmen voor.

De vergadering neemt het reglement verder zonder stemming aan.

Benoemingen

(notulen 10:119)

Tot lid van de commissie: ds. W. van Dijk. Van de commissie met gewijzigde opdracht blijven deel uitmaken br. J. Baard, br. H.J. Bartelink, ds. G. van Keulen, br. M.S. Liefhebber, ds. E. Zwarteveen.

11. Landelijk archief

Besluiten

(notulen 1:8)

1. De Landelijke Vergadering herbenoemt br. Smits, en stelt een Commissie voor Archief en Documentatie in.
2. De Landelijke vergadering kent de landelijk archivaris een vergoeding toe van f 1800,- jaarlijks plus de gemaakte kosten op declaratie-basis, waarbij de uitvoering en controle in handen wordt gelegd van de Financiële Commissie.

Regelingen

(notulen 1:8)

De taak van de Commissie voor Archief en Documentatie zal zijn:

- a. de kerkeraden, regio-vergaderingen en commissies te dienen met advies inzake de zorg voor archieven en documentatie.

- b. het bevorderen van de bewaring van semi-kerkelijke archieven.
- c. aan de volgende LV rapport uit te brengen over het Landelijk Archief en voorstellen te doen in samenwerking met de landelijk archivaris om te komen tot een verantwoord archiefbeheer in de kerken.

Hoofddijn uit de notulen

(1:8)

De Landelijke vergadering neemt kennis van het rapport van de archivaris, br. D. Smits. Daarin wordt beschreven dat het archief goed functioneert. Er zijn goede contacten met de archief- c.q. documentatiediensten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Synodaal), met het Historisch Documentatiecentrum te Amsterdam, en met het Centraal Register van Particuliere Archieven. Wel wordt verzocht een commissie voor het landelijk archief in te stellen voor uitbreiding en continuering van het werk. Tevens wordt gevraagd de onkostenvergoeding te verhogen.

Benoemingen

(notulen 1:8)

Tot leden van de commissie: br. G.J. Bink en br. J.W. Pattenstein.

12. Contact en Samenspreking met andere kerken

Besluiten

(Notulen 5:49)

De vergadering aanvaardt het verslag van de commissie en doet enkele (her-)benoemingen om in de vacatures te voorzien.

Regelingen

(Notulen 10:121)

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 heeft kennis genomen van de rapporten van de Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken. Zij besluit:

I. Wat betreft de contacten met de CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN:

A. uit te spreken:

1. dat het op grond van het gemeenschappelijk belijden geboden is naar meer kerkelijke eenheid te blijven streven;

2. dat alles gedaan moet worden om de plaatselijke toenadering en samenwerking te bevorderen;
3. dat na jaren van besprekingen nu van Christelijke Gereformeerde zijde gevraagd mag worden in hoeverre men de onder 2 genoemde ontwikkeling ook landelijk wil steunen;

B. het moderamen op te dragen:

per brief aan de eerstvolgende Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken

1. een klemmend appèl om uit te spreken, dat de verschillen op het punt van de toeëigening des heils vallen binnen het raam van de gereformeerde belijdenis en daarom niet kerkscheidend mogen zijn;
2. te verzoeken de mogelijkheid voor een federatief verband met onze kerken aandachtig te overwegen;

C. de commissie op te dragen:

1. het onder B. genoemde appèl op de vergadering van de Chr. Geref. Generale Synode ook mondeling te verwoorden;
2. er zoveel mogelijk aan bij te dragen, dat de overgebeleven verschillen op het punt van de toeëigening des heils zodanig ter kennis van de Chr. Geref. Generale Synode worden gebracht, dat ook wij ons daarin kunnen vinden;
3. de relevante besluiten van deze Landelijke Vergadering aan de deputaten en de Generale Synode toe te lichten en desgewenst daarover door te spreken;
4. na de Generale Synode naar bevind van zaken te handelen in de lijn van de uitspraken A.1, 2 en 3;
5. de plaatselijke kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het realiseren resp. uitbouwen van samenwerking op lokaal niveau;
6. de reeds volledig geïntegreerde samenwerkings-gemeenten desgevraagd te dienen met advies;

II. Wat betreft de contacten met de GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT):

A. dankbaarheid uit te spreken voor het feit, dat er plaatselijk en landelijk weer vormen van samenwerking zijn;

B. het moderamen op te dragen:

per brief aan de eerstvolgende Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

1. blijdschap uit te spreken over de verkennende gesprekken die op gang gekomen zijn;
2. de hoop uit te spreken, dat deze gesprekken een zodanig vervolg zullen krijgen, dat de herkenning en erkenning op plaatselijk vlak daarmee gediend zal zijn;

C. de commissie op te dragen:

1. de gesprekken met de deputaten voort te zetten;
2. de plaatselijke kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het samenspreken;

III. Wat betreft de contacten met de BUITENLANDSE KERKEN:

A. blijdschap uit te spreken over het aanvaarden van ons aanbod voor een zusterkerk-relatie door de Eglises Réformées Evangéliques Indépendentes de France en de Reformed Churches of Australia;

B. het moderamen op te dragen:

1. de onder A. genoemde blijdschap te verwoorden in een brief aan deze kerken;
2. de brief van de Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met vragen over het A.K.S. te beantwoorden naar aanleiding van de besluitvorming op deze Landelijke Vergadering;

C. de commissie op te dragen:

1. activiteiten te blijven ontplooiën, die kunnen bijdragen aan het totstandkomen van correspondentie met de Reformed Churches of New Zealand;
2. de contacten te onderhouden met de Christian Reformed Church in North America, de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba, Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, de Sinode Middellande, de Reformed Church in Japan, de Eglises Réformées Evangéliques Indépendentes de France en de Reformed Churches of Australia en desgevraagd de relevante besluiten van deze Landelijke Vergadering toe te lichten;
3. de ontwikkelingen in de Christian Reformed Church in North America nauwlettend te volgen en daarover aan de volgende Landelijke Vergadering te rapporteren en voorstellen te doen;
4. voort te gaan met het leggen en onderhouden van contacten met andere gereformeerde kerken in de wereld, waaronder de Orthodox Presbyterian Church en de Igreja Reformanda no Brasil;
5. zich op de hoogte te blijven stellen van de ontwikkelingen binnen de International Conference of Reformed Churches.

Overzicht van de bijlagen

- 12.1 Rapport Commissie Contact en Samenspreking met andere kerken sectie binnenland
- 12.2 Aanvullend rapport sectie binnenland
- 12.3 Tweede aanvullend rapport sectie binnenland
- 12.4 Kanttekeningen bij het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (opgesteld door deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken)

- 12.5 Brief van de Landelijke Vergadering Ede 1991 aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Apeldoorn 1992)
- 12.6 Brief van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Apeldoorn 1992)
- 12.7 Besluit van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk (Apeldoorn 1992)
- 12.8 Brief van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Zierikzee 1995)
- 12.9 Brief van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 aan de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 aan de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)
- 12.10 Rapport sectie buitenland
- 12.11 Aanvullend rapport sectie buitenland
- 12.12 Brief van de kerk van Wezep aan de Landelijke Vergadering
- 12.13 Financieel rapport

Hoofdlĳn uit de notulen

(1:4)

Prof. J.C. Coetzee benadrukt namens de GKSA de eenheid die de kerken hebben in Christus. Die verbondenheid wordt juist ook door de GKSA zeer op prijs gesteld, nu er in Zuid-Afrika zulke ingrijpende ontwikkelingen zijn, waardoor de roeping van de kerk des te belangrijker wordt. Met betrekking tot de huidige LV spreekt hij zijn waardering uit dat de kritische kanttekeningen van de GKSA op het AKS zijn gehoord. Van de Deputate vir Korrespondensie met Buitelandse Kerke van de Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika is een brief ontvangen gedateerd 22 september 1994. Zij gaan in op de toespraak van Prof. J.C. Coetzee, waarin hij gesproken zou hebben over het verlangen te komen tot correspondentie in engere zin. De deputaten melden dat deze term niet meer wordt gebruikt, en dat de GKSA de relatie met ons niet als een beperkte beschouwt. (7:71)

(1:9)

De voorzitter verzoekt ds. J. Horsman namens onze kerken broedergroeten over te brengen aan de binnenkort te houden synode van de EREI in Frankrijk.

(5:48)

Ds. J. Westerink benadrukt namens het deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken de bijzondere verbondenheid tussen de CGK en de NGK, de wederzijdse erkenning en herkenning. Hij gaat in op de

geschiedenis van de samensprekingen en de inzet van de commissie voor contact en samenspreking alsmede van het deputaatschap. Op het punt van de vragen rond de toeïgening des heils en het spreken van de belijdenis daarover lijkt de tijd gekomen te zijn voor een uitspraak of deze verschillen confessioneel en kerkscheidend. Wat betreft de zaken van deze LV zien de CGK met belangstelling uit naar de bespreking over het AKS en menen dat de voorgestelde aanscherping van belang is voor een gereformeerde kerkregering. Er is zorg over het rapport en de voorstellen rond de openstelling van het diakenambt voor de zusters, alsmede over publicaties waarin relativerend wordt omgegaan met de gereformeerde confessie.

(5:49)

In de commissie zijn verschillende wijzigingen opgetreden. Br. T. Bouterse moest om gezondheidsredenen aftreden, en werd opgevolgd door br. P. Wassenaar, die echter om ziekte van zijn vrouw ook van zijn taak ontheven werd.

Bij de commissie leeft enige teleurstelling over de gebrekkige voortgang in de contacten met de CGK. In afwachting van het besluit van de aanstaande synode worden tijdelijk geen samensprekingen gehouden. In het contact met de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt is sprake van verblijdende en spannende openingen. Gezocht wordt naar een manier om in het licht van de toekomst het verleden op een juiste wijze ter sprake te brengen. In september 1994 worden de volgende vragen besproken: Wat beweegt ons om aan deze gesprekken te beginnen en wat is daarbij het doel? Welke overeenkomsten en verschillen zien we tussen onze kerken? Welke visie hebben we op het hanteren van de gereformeerde belijdenis.

In de bespreking komt onder meer het volgende aan de orde:

- De zorg bestaat dat een decimale berekenende benadering van de grenzen aan de belijdenis zal blijven leiden tot afstand tussen broeders en zusters die door Christus tot eenheid geroepen zijn. Er dient een keer een einde aan de gesprekken te komen. Andere afgevaardigden willen echter geen voorwaarden aan de bespreking stellen. Benadrukt wordt dat ook de CGK de opdracht tot eenheid centraal stelt. Wel heeft de commissie het idee voortdurend verantwoording te moeten afleggen voor gegroeide praktijken en opvattingen binnen ons kerkverband. De commissie streeft naar een grotere gelijkwaardigheid in de samensprekingen, zodat wederzijds eenzijdigheden kunnen worden gecorrigeerd.

- Het federatie-voorstel van de commissie wordt gewaardeerd, al is de huivering van de CG-kerken begrijpelijk. De noodzaak bestaat om de plaatselijke gemeenten waar die eenheid gestalte krijgt te ondersteunen.

De taak van de landelijke commissie wordt dan ook niet als sturend, maar als ondersteunend gezien. Daarom wordt de commissie gevraagd geen grote onderwerpen te bespreken, maar op te pakken wat uit plaatselijke ontmoetingen opkomt. Geantwoord wordt dat de federatiegedachte juist bedoeld was om de plaatselijke samenwerking te ondersteunen.

- Als achtergrond voor de moeizame samensprekingen met de CGK wordt gewezen op de legitieme zorg voor de eigen eenheid aan de kant van de CGK. In de gesprekken is dat meestal impliciet gebleven. In eerste instantie dient nu te worden uitgesproken of de besproken verschilpunten werkelijk kerkscheidend zijn. Vanuit de vergadering wordt gevraagd alert te zijn op de matheid en teleurstelling die zal optreden wanneer over ieder bezwaar zo moet worden doorgesproken. Gesteld wordt dat we beter de druk van de geforceerde landelijke eenheid kunnen wegnemen en de plaatselijke verhoudingen stimuleren. Misschien zijn er wel belangrijker onderwerpen voor de ontmoetingen dan formele eenwording.

Besloten wordt op basis van de bespreking te komen tot een herformulering van de opdracht, waarbij de commissie gevraagd zal worden om prioriteit te leggen bij wat plaatselijk gebeurt, en waarbij ze een aanspreekpunt zal zijn voor plaatselijke ontwikkelingen. De vergadering aanvaardt het verslag van de commissie.

(5:52)

Groeten worden overgebracht van:

- de Églises Réformées Évangéliques Indépendantes per brief, waarin blijdschap over de contacten (via ds. J. Horsman) wordt uitgesproken en onze kerken Gods zegen wordt toegewenst.
- de Reformed Churches of Australia, waarbij gemeld wordt dat de laatste synode de ambten niet heeft opengesteld voor de zusters der gemeente (bij het ambt van predikant was de meerderheid voor dat besluit veel groter dan bij het ambt van diaken). Duidelijk merkbaar daar is de invloed van de evangelische gemeenten. Dat hangt samen met het feit dat de eerste generatie van immigranten langzamerhand wordt vervangen door mensen die in Australië zijn opgegroeid en minder binding hebben met de Europese gereformeerde traditie.
- de Christian Reformed Churches in North America
- de Reformed Church of Japan
- de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

Waarnemers zijn gestuurd naar de International Conference of Reformed Churches. Men wil wel de contacten voortzetten, maar ziet dat praktisch gezien niet op korte termijn gebeuren. Wel tracht men op de hoogte te blijven.

De commissie heeft belangrijke rapporten voor de LV ook toegestuurd aan kerken waarmee men in correspondentie staat. Verschillende van deze kerken staan duidelijk op het standpunt dat de ambten niet opengesteld mogen worden. Beslissingen van onze kerken zullen gevolgen hebben voor nationale en internationale contacten.

In de bespreking gaat het onder meer over het volgende:

- De kerkelijke (financiële) steun voor het werk op Sumba is volgens het rapport ontoereikend en verdient meer aandacht. Gevraagd wordt welke mogelijkheden de commissie ziet om de financiële steun aan Sumba te vergroten. Anderzijds wordt er op gewezen dat er volgens de besluiten van de LV Enschede geen materiële verplichting van onze kant ligt. Volgens de LV Enschede ligt onze verantwoordelijkheid niet primair bij de opleiding voor predikanten daar, en zijn de kerken vrij op eigen wijze inhoud te geven aan die verantwoordelijkheid. Dat kerken "te" weinig bijdragen kan dan ook niet gesteld worden op basis van de besluiten van Enschede. Formeel is dit juist, maar gezien de teneur van de besluitvorming toen vraagt de commissie het werk zoveel mogelijk te steunen. De zelfstandigwording van de kerken daar is niet eenvoudig. Daarvoor is de opleiding van groot belang, maar dat kunnen de kerken daar niet betalen. Alle kerken krijgen jaarlijks bericht van de kerken op Sumba over de stand van zaken vergezeld van een verzoek om een geldelijke bijdrage. De verantwoordelijkheid voor het vragen van steun ligt bij de Sumbanese kerken en niet bij de commissie.

Op grond van de discussie wordt besloten een tekstwijziging in het rapport aan te brengen. De zinsnede bij punt 5, luidende "waarvan de L.V. van Enschede ... niet of te weinig bij." wordt vervangen door de zin "De financiële problemen binnen de Sumbanese kerken lost men in toenemende mate zelf op, maar de opleiding van predikanten en evangelisten kan door de Sumbanese kerken nog niet geheel worden betaald. De LV van Enschede beval de kerken aan in de financiële nood van de Sumbanese kerken zoveel mogelijk te voorzien."

- Voorgesteld wordt de relatie met de CRC ook met de CGK te bespreken en op de volgende LV aan de orde te stellen in een rapport met voorstellen. Gevraagd wordt verder naar aanleiding van de gang van zaken bij de CRC en met het oog op onze eigen besprekingen welke argumenten een rol speelden in de discussies, onder andere over de openstelling van het ambt. Op de LV Ede is uitgebreid gerapporteerd over de ontwikkelingen in die kerken. Daarna heeft men onder meer door persverslagen bijgehouden wat er gebeurde, terwijl nu is voorgesteld de komende synode bij te wonen en nadere informatie in te winnen. Daarvan zal rapport worden uitgebracht aan de volgende LV. De commissie meent dat we als relatieve buitenstaanders moeten uitkijken te

snel met een oordeel te komen. Ook de CGK zullen de komende synode bijwonen en trachten tot een duidelijker beeld te komen.

Het rapport wordt vervolgens goedgekeurd, en de voorzitter dankt de vier aftredende broeders van de commissie hartelijk voor hun vele werk en wenst hun opvolgers wijsheid toe bij het overnemen van de taak.

(10:121)

Bij de bespreking over de geformuleerde opdracht voor de commissie komen de volgende zaken aan de orde:

- Gevraagd wordt of het woord 'erkenning' in 2.b.2. in kerkelijk taalgebruik niet een te zwaar beladen begrip is, omdat dat in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt inhoudt dat de kerken tot eenzelfde kerkverband behoren. Geantwoord wordt dat het woord 'erkenning' inderdaad als kerkverbandelijke term wordt gebruikt, maar dat het ook een formulering is die op plaatselijk vlak opening biedt om verder te gaan.

- De beantwoording aan de GKSA moet wachten op de definitieve besluiten op de voortgezette vergadering.

- Geconstateerd wordt dat er gezocht wordt naar contact met gereformeerde kerken over de hele wereld, terwijl het contact met andere bijbelgetrouwe kerken in Europa nauwelijks nagestreefd wordt. De commissie ziet dit als een nieuw element waar heel wat haken en ogen aan zitten. Als dit op de weg van kerken komt is er contact te leggen met de commissie. Besloten wordt het niet in de opdracht te formuleren. Het concept voor de opdracht wordt aangenomen met een kleine wijziging ter verheldering.

Benoemingen

(notulen 5:49)

De vergadering herbenoemt ds. J. Horsman en benoemt in de ontstane vacatures br. E.J. Anneveldt, ds. G.J. Zwarts, Prof. dr. H.G. Geertsema, en ds. A. Boshuizen.

13. Contactorgaan Gereformeerde Gezindte

Hoofdpijn uit de notulen

(5:50)

In de bespreking naar aanleiding van het verslag (BIJLAGE 13) komt onder meer het volgende aan de orde:

- Gevraagd wordt om de aanwijzing van één nieuwe vertegenwoordiger in de vacature die ontstaat omdat ds. H.J. van der Kwast zou willen

aftreden, en om de aanwijzing van twee secundi. De opvolging zou over een jaar dienen plaats te vinden. De vergadering besluit na bespreking dat opvolgers voor de vertegenwoordigers zullen worden gekozen uit de commissie voor contact en samenspreking om zo versnippering te voorkomen. Het moderamen zal hiertoe een initiatief nemen.

- Gevraagd wordt om te overwegen nauwere banden met het Gereformeerd Appèl aan te gaan. Geantwoord wordt dat er een groot verschil is tussen COGG en het Gereformeerd Appèl. In het COGG gaat het om officiële en officieuze vertegenwoordigingen van kerken, terwijl het Gereformeerd Appèl een spontaan en sympathiek particulier initiatief is. Het COGG heeft niet meer mogelijkheden dan te fungeren als ontmoetingsplaats, waarbij voortdurende rapportage aan de LV plaats vindt. De vergadering besluit geen formele toenadering te zoeken tot het Gereformeerd Appèl.

- Gevraagd wordt om meer publiciteit ten aanzien van het werk van de commissie, al is er begrip voor de beperkte mogelijkheden daartoe in verband met het vertrouwelijk karakter van de besprekingen. De vertegenwoordigers wordt verzocht bij het COGG ter sprake te brengen de vraag hoe de besprekingen meer openheid en publiciteit kunnen krijgen.

Benoemingen

(notulen 10:121)

De vergadering herbenoemt ds. Z.G. van Oene als primus en ds. G. van Keulen als secundus-vertegenwoordiger. Daarnaast wordt de Commissie voor Contact en Samenspreking gemachtigd nog één primus en één secundus aan te wijzen, zo mogelijk uit haar midden.

14. Gereformeerde Kerken in Nederland

Hoofdlijn uit de notulen

(5:53)

In de bespreking naar aanleiding van de brief van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Mijdrecht 1991 (BIJLAGE 14.1) komt onder meer het volgende aan de orde:

- De toon en inhoud van de brief wordt gewaardeerd. Als deze brief in 1945 was geschreven zou de binding aan de besluiten van de synode eerder zijn weggenomen. Wel zou in een nader gesprek met name zorg dienen te worden uitgesproken over punt 3 van de brief.

- Voorgesteld wordt een nadere gedachtenwisseling aan te gaan met de GKN, en dit op te dragen aan de commissie voor contact en

samenspreking. Anderen menen dat deze correspondentie in principe afgesloten is, al bestaat inderdaad de mogelijkheid de commissie op te dragen verder contact te zoeken. Dat zou naast een brief van de LV kunnen plaats vinden. De commissie verzoekt hierin geen opdracht te verstrekken, als er niet de gedachte bestaat dat we daarin verder zouden kunnen komen. Die verwachting is er bij de commissie niet. Wel zouden de contacten via het COGG kunnen worden uitgebouwd.

- Gesteld wordt dat we ons niet moeten richten op landelijke, maar op plaatselijke contacten. Op landelijk vlak dienen we ons te beperken tot de huidige contacten met de CGK en de GKV.

(10:120)

De concept-antwoordbrief als opgesteld door het moderamen geeft aanleiding tot een bespreking waarin onder meer het volgende aan de orde komt:

- Gewaarschuwd wordt voor uitdrukkingen die te veel de verwachting wekken dat we een nadere intensieve gedachtenwisseling afdien. Het moderamen antwoordt dat dat in de brief niet gelezen kan worden, en dat hier sprake is van een afrondend schrijven.

- Gewaarschuwd wordt ook voor uitdrukkingen die als oordeel of beschuldiging kunnen worden opgevat, ook al beseft de vergadering dat het niet als zodanig bedoeld is.

Het moderamen wordt gemandateerd om de definitieve tekst vast te stellen (zie BIJLAGE 14.2).

15. Radio en TV-aangelegenheden

Besluiten

(Notulen)

De vergadering besluit de commissie te machtigen toe te treden tot een stichting, en daarbij de nodige stappen te doen.

(Notulen 10:121)

De vergadering besluit in de opdracht zoals die door de LV van Wezep 1978/79 is vastgesteld het tweede lid te wijzigen in het nodige contact te onderhouden met een zendgemachtigde, zodat de expliciete verwijzing naar de IKON vervalt. De commissie wordt gevraagd in de rapportage aan de volgende LV voorstellen te doen om de opdracht aan te passen aan de actuele situatie.

Hoofdpijn uit de notulen

(7:72)

In de bespreking naar aanleiding van het rapport van de commissie (BIJLAGE 15) komen onder meer de volgende zaken aan de orde *:

- Het overheidsbeleid heeft ingrijpende gevolgen voor de media. Dat betekent onder meer dat er een gezamenlijke ZVK-aanvraag moet komen voor een zendtijdtoewijzing voor vijf jaar. De commissie vraagt de LV haar hiervoor te machtigen. De samenwerking met de IKON is voor de kerken niet altijd bevredigend. Door oprichting van een stichting zal er meer vrijheid voor de ZVK-kerken ontstaan om de eigen uitzendingen ook in eigen verantwoordelijkheid te doen plaatsvinden, eventueel bij een andere zendgemachtigde. Er bestaan plannen om elke zondag een kerkdienst uit te zenden uit de ZVK-kring via radio of TV. Dit lijkt mogelijk met de huidige regels, zonder verhoging van de kosten. De vergadering vraagt hier alert, maar ook voorzichtig en zorgvuldig mee om te gaan. De commissie deelt mee dat juridische adviezen zijn ingewonnen. De andere ZVK-kerken hebben hun deputaten / commissies een brede machtiging gegeven. Alleen wat betreft de Vrije Evangelische Gemeenten is er enige onduidelijkheid.

- Gevraagd wordt naar de relatie tussen de kerken en de (bestuursleden van de) op te richten stichting. De commissie antwoordt dat er gewerkt wordt aan statuten. Het dagelijks bestuur zal bestaan uit een afgevaardigde van elke kerk, het algemeen bestuur uit de deputaten en commissies. Zo zal de samenwerking gelijkwaardig plaats vinden. Verder zal er een directeur worden aangetrokken.

- In het rapport blijkt een ommissie voor te komen: ook kerken uit Noord-Nederland komen in aanmerking voor uitzending.

- Er lijkt een spanning te bestaan tussen het verzoek aan de kerken een 'gewone' dienst te houden en het gegeven dat juist de extra elementen en informatie over de gemeente door de week mensen lijken aan te spreken. De commissie antwoordt dat dit waardevolle onderdelen zijn, juist wanneer er meer zendtijd gevuld kan worden. De uitzending kan dan ook beter een beeld van de gemeente geven.

Benoemingen

(Notulen 10:121)

Herbenoemd worden br. M. Lok en ds. Z.G. van Oene.

* De zaken rond de zendtijdtoewijzing werden in comité besproken, omdat er op dat moment behoefte aan was de voornemens vertrouwelijk te houden. Aangezien die behoefte niet langer bestaat heeft het moderamen gemoed ook dit verslag in de akta te moeten opnemen.

Benoemd worden tot lid van de commissie ds. B.J. Eikelboom, dr. W. Ferwerda en br. W. Meester.

16. Contact met de Hoge Overheid

Besluiten

(7:73)

Besloten wordt het verslag goed te keuren, en de CCHO te vragen binnen het CIO mee te werken om wanneer de positie van de kerken in het geding is namens de kerken getuigend te spreken tot de overheid.

Hoofdpijn uit de notulen

(7:73)

In de bespreking van het rapport (BIJLAGE 16) komt onder meer het volgende aan de orde:

- Gevraagd wordt goedkeuring te geven aan de uitbreiding van de taak van het CIO om waar mogelijk getuigend te spreken namens de kerken. De commissie pleit wel voor terughoudendheid, tenzij de overheid zich met kerkelijke zaken zal bemoeien. Op de vraag naar samenwerking met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in dezen wordt geantwoord dat de GKV geen deel uitmaken van het CIO, maar wel waarnemers sturen. De Raad van Kerken doet wel politiek-profetische uitspraken, maar voor onze kerken komt ook de vraag op wie op een bepaald moment dient te spreken. De commissie sluit niet uit dat er door de kerken gesproken dient te worden, zonder dat nu vast te leggen. Deze taak ligt primair bij het CIO.
- Op de vraag of het bij deze uitbreiding van de taken met een getuigend element overtuigend is dat één van de twee predikanten in de commissie vervangen wordt door een niet-predikant wordt geantwoord dat het om een marginale verzwaring van de taak gaat.
- De commissie vraagt of naar aanleiding van de wet identificatie bij financiële dienstverlening, die van kerken een notariële verklaring vraagt, in de praktijk problemen ervaren worden. Er is overleg met overheid over de vraag of de kerken ontheffing kunnen krijgen. In dat geval kan een en ander worden opgelost via een landelijke (kerkelijke) verklaring, zoals het CIO dat ook in een memorandum aan de overheid heeft voorgesteld. In reactie op wat de vergadering aandraagt wordt meegedeeld dat dit memorandum voor de kerken beschikbaar is.
- De vergadering spreekt waardering uit voor het brede en kundige rapport, stemt in met de constatering dat een zelfstandig spreken van onze kerken (eventueel in samenwerking met andere kerken) niet

uitgesloten dient te worden, wanneer de positie van onze kerken direct in geding is. De wijzigingsvoorstellen voor de samenstelling van de commissie worden aangenomen.

Benoemingen

(7:73)

In de vacature ontstaan door het aftreden van ds. J.H. Kamerbeek wordt benoemd mw. mr. J.W. Janse-Velema te Oegstgeest.

(10:121)

Meegedeeld wordt dat mr. dr. J.M. Meulink met ingang van heden is afgetreden. Door de recente uitbreiding van de commissie is invulling van deze vacature vooralsnog niet nodig. Het moderamen zal br. Meulink bedanken voor het vele werk dat hij gedaan heeft.

17. Stichting Evangelie en Moslims

Besluiten

(Notulen 7:78)

Het voorstel te komen tot een verhoging van de bijdrage van f 0,50 naar f 0,60 per ziel en dit om te zetten in een omslagstelsel via de FC wordt aangenomen (1 tegen, 4 onthoudingen).

De Financiële Commissie zal gevraagd worden bij de verantwoording deze bijdrage expliciet te vermelden, zodat de betrokkenheid niet verminderd hoeft te worden.

Hoofdpijn uit de notulen

(6:60)

In de bespreking over het rapport van de bestuursleden in de stichting komt onder meer het volgende aan de orde:

- Het rapport was feitelijk bedoeld voor de kerkeraad van Ede, doch is door een misverstand ook als rapport bij de stukken voor de Landelijke Vergadering gevoegd.
- Aandacht wordt gevraagd voor nieuwe ontwikkelingen, zoals het vluchtelingenvraagstuk. De staf van de stichting beschikt over een medewerker die het Arabisch beheerst en een medewerker die de Turkse taal kent. Er is duidelijk behoefte aan een staffid dat zich kan gaan bezig houden met ex-moslims die tot geloof zijn gekomen en met vluchtelingen die in ons land verblijven. Ook is er behoefte aan iemand die bijvoorbeeld het Spaans of Vietnamees beheerst.

- Gemeenten die contacten hebben met vluchtelingen kunnen door de stichting geïnformeerd en geholpen worden. Uit reacties van de vergadering blijkt een toenemende aandacht voor deze taken en mogelijkheden.
- De steunverlening door de kerken vindt niet altijd op even elegante wijze plaats. De bijdragen van de kerken zijn grotendeels nodig voor de traktementen en die moeten periodiek worden betaald. Gevraagd wordt om de bijdrage in een vroeg stadium van het jaar te betalen, dan wel de bijdrage over het jaar te spreiden. De commissie stelt voor om bijdragen van de kerken te doen innen via de penningmeester van de Financiële Commissie. Voorts stelt de commissie voor om de bijdrage per lid te verhogen van f 0.50 naar f 0.60.
- Op de vraag of de stichting ook betrokken is bij het al dan niet laten volgen van bijbels onderwijs door moslim-kinderen op de christelijke basisscholen (die zich nogal eens neutraal opstellen bij dergelijke zaken), wordt geantwoord dat de stichting daar tot op heden niet mee geconfronteerd is, en dat dit vooralsnog meer als een aandachtspunt voor de plaatselijke kerken wordt beschouwd.

18. Voortgezette vergadering

Regelingen

(Notulen 8:90)

NOTITIE OVER DE "VOORTGEZETTE VERGADERING" VAN HET MODERAMEN AAN DE AFGEVAARDIGDEN

Om de vergadering te dienen met meer inzicht in het karakter en de mogelijkheden van de "voortgezette vergadering", hebben we een duik(je) genomen in de korte geschiedenis van onze kerken. Enkele belangrijke punten willen we hierbij samenvattend aan u voorleggen.

Art. 38 AKS is aangenomen op de LV van Kampen 1976. In het rapport van de commissie lezen we: "het (is) van belang, dat een landelijke vergadering in rechtstreeks gekozen samenstelling niet zó handelt, dat de landelijke vergadering in regionaal gekozen samenstelling als gevolg daarvan defungeert, wordt vervangen of verdrongen. Hierom is in art. 38/3 aan de landelijke vergadering in rechtstreeks gekozen samenstelling uitdrukkelijk het karakter gegeven van een voortgezette en niet van een nieuwe vergadering". "De regionaal gekozen afgevaardigden mogen niet worden uitgeschakeld; sommigen van hen vervullen functies in het moderamen, commissies en dergelijke". "Het valt te verwachten dat een voortgezette vergadering er in het algemeen zal uitzien als een

uitgebreide vergadering, die aan aanvankelijk via regionale afvaardiging is samengekomen".

De eerste keer, dat van art. 38/2-3 gebruik gemaakt wordt is op de LV van Wezep 1978/79. We citeren uit een notitie van het moderamen: "Uitgangspunt voor de bespreking op de voortgezette LV vormt de tekst van een de aanvaarde artikelen; deze bespreking is immers niet het begin van een geheel nieuwe procedure, maar de laatste fase van een proces van besluitvorming,, dat reeds een eind gevorderd is. Daarom kunnen slechts die voorstellen in behandeling komen, die duidelijk het karakter dragen van een amendement, d.w.z. een voorstel tot wijziging van de ter tafel liggende tekst. Voorstellen die haaks staan op de reeds genomen besluiten en die geen verband houden met de tekst van de aanvaarde artikelen kunnen dan ook niet aan de orde komen". De vergadering gaat geheel accoord met de voorgestelde procedure.

De tweede keer, dat een voortgezette vergadering nodig is, is op de LV van Breukelen 1981/82. De praeses leest uit de notitie van het moderamen van Wezep en de vergadering volgt dezelfde koers als toen.

Uit het voorgaande is voldoende op te maken over het karakter van de voortgezette vergadering. Het is geen nieuwe vergadering, maar een uitgebreidere versie van de bestaande vergadering. Het moderamen blijft functioneren. De mogelijkheden voor de voortgezette vergadering zijn: behalve het definitief maken of verwerpen van het voorlopig besluit, het voorlopig besluit (tekstueel of materieel) amenderen.

Het volgende tijdpad wordt vastgesteld:

- a. zo spoedig mogelijk na de zitting waarop het voorlopig besluit wordt genomen (i.c. 19 nov. 1994) worden de notulen en het voorlopig besluit toegezonden aan de kerken, vergezeld van een brief, waarin het karakter en de mogelijkheden van de voortgezette vergadering worden verduidelijkt.
- b. De kerken hebben tot twee maanden nadien (i.c. 1 februari 1995) gelegenheid amendementen in te dienen.
- c. In de maand daaropvolgend (i.c. februari 1995) worden de amendementen aan de kerken gezonden.
- d. De voortgezette vergadering wordt gehouden zes maanden na het voorlopig besluit, of zes maanden na het voorlopig sluiten van de landelijke vergadering (i.c. 20 mei en 23 september 1995).
- e. Het moderamen zal met voorstellen komen voor de wijze van vergaderen en stemmen. De voortgezette vergadering zal daarover beslissen.

Hoofdpijn uit de notulen

(7:81)

In de bespreking over de reikwijdte van de voortgezette vergadering komt onder meer het volgende aan de orde:

- Wanneer een andere afvaardiging (d.w.z. in de voortgezette vergadering) tot een geheel ander besluit zou leiden, dan is dit een teken dat er iets mankeert aan onze wijze van afvaardiging. Verwacht wordt overigens dat dezelfde afgevaardigden ook dan aanwezig zullen zijn.
- Het moet mogelijk zijn op de voortgezette vergadering amendementen in te dienen.
- De voortgezette vergadering dient volgens het AKS een half jaar na de sluiting plaats te vinden. Om vergaderen in de zomer te vermijden wordt uitgeweken naar een datum voor c.q. na de zomer. De stukken voor de eerste voortgezette vergadering worden verzonden voor de laatste reguliere zitting, om zo voldoende voorbereidingstijd te waarborgen.

(8:90)

In de bespreking over het procedure-voorstel van het moderamen komt het volgende aan de orde:

- Getracht is duidelijkheid te verschaffen betreffende de mogelijkheden en bevoegdheden van de voortgezette vergadering. Uit de geschiedenis van artikel 38 is duidelijk dat de voortgezette vergadering tekstueel en materieel het voorlopig besluit (dan wel de voorlopige besluiten) mag amenderen, maar dat het voorlopig besluit het uitgangspunt van de bespreking is.

(Notulen VV-1/2)

- Aan de voortgezette vergadering wordt voorgesteld de positie en samenstelling van het moderamen ongewijzigd te handhaven. Dit wordt besloten. Het moderamen zal als vertegenwoordiger van de LV toelichting en verheldering geven op het voorlopig besluit.
- Vastgesteld wordt dat alle kerken spreek- en stemrecht hebben, ook wanneer zij het AKS niet of onder voorbehoud ondertekend hebben.
- De stemming zal geschieden door middel van zitten en opstaan, en indien nodig hoofdelijk. De eindstemming zal hoofdelijk geschieden. Als het aantal onthoudingen groter is dan het bij stemming hoogste aantal voor- of tegenstemmers, dan is er niet besloten. Afhankelijk van de inhoud van het voorstel wordt dan bepaald wat dat voor consequentie heeft. Er wordt gevraagd terughoudend te zijn met onthoudingen.
- Het moderamen stelt voor de verschillende ingediende stukken te kwalificeren als hetzij een verklaring van gevoelen (reactie zonder amendement en zonder uitspraak over specifiek wijzigingsvoorstel), hetzij een voorstel / gemotiveerde stemverklaring (reactie die geen tekstuele

wijziging bevat voor een zin bevat, maar wel uitspreekt die zin al dan niet aan te nemen), hetzij een amendement (voorstel tot tekstuele wijziging). Stemmingen vinden alleen plaats over amendementen. Verklaringen van gevoelen en voorstellen komen niet direct in stemming, maar komen impliciet aan de orde bij de stemming over het betrokken onderdeel.

19. Volgende vergadering / mandaat moderamen

Besluiten

(10:114)

De kerk van Doorn zal verzocht worden op te treden als roepende kerk voor de eerstvolgende Landelijke Vergadering, die zo de Here wil zal beginnen in het voorjaar van 1998. De argumenten voor het afwijken van de regel dat om de twee jaar een LV wordt gehouden zijn vooral pragmatisch (met name de tijd die commissies nodig hebben om hun werk te kunnen doen); strijdigheid met het AKS is er niet.

De vergadering wijst op het belang van regelmatig onderling contact. Er moet een afweging gemaakt worden tussen de nodige tijd voor commissietaken en dergelijke enerzijds en het contact anderzijds. Het door het moderamen voorgestelde verkiezingsreglement voor leden van het moderamen wordt door de vergadering aangenomen.

De vergadering stemt in met de aanbevelingen die door het moderamen aan de roepende kerk zullen worden gedaan.

(10:123)

De vergadering geeft aan het moderamen de volgende mandaten voor de afwerking van deze Landelijke Vergadering:

- De notulen van de tiende zitting en van de voortgezette vergaderingen worden toegezonden aan de afgevaardigden, die tot tien dagen na verzending wijzigingsvoorstellen kunnen sturen aan de tweede scribe. Het moderamen wordt gemachtigd om de notulen daarna vast te stellen.
- Het moderamen wordt gemachtigd de uitgave van de akta te verzorgen, hetgeen geschieden zal na de voortgezette vergaderingen.
- Het moderamen wordt gemachtigd de kerken te representeren bij formele gelegenheden.
- Het moderamen wordt gemachtigd de voortgezette vergadering voor te bereiden en te openen. Wanneer de voortgezette vergaderingen daarmee instemmen zal het moderamen die vergaderingen ook leiden.

Regelingen

ENKELE AANBEVELINGEN VAN HET MODERAMEN AAN DE ROEPENDE KERK VAN DE VOLGENDE LV

1. De huidige L.V. vergaderde, zoals gebruikelijk, één keer per drie à vier weken. Het gevolg kan zijn dat een L.V. bijna een jaar duurt. Dat is o.i. te lang. De periode tussen twee L.V.'s waarin de commissies haar werk doen en tijdig moeten rapporteren wordt zo ook te kort. Het verdient wellicht aanbeveling de volgende L.V. voor te stellen de periode tussen twee zittingen in te korten tot twee weken, zodat een L.V. die in maart begint rond de zomer kan worden gesloten.
2. De notulerende scriba kan niet of nauwelijks zelf aan de vergaderingen deelnemen. Suggestie: stel aan de volgende L.V. voor niet alleen vier moderamen-leden te verkiezen, maar daarnaast een niet-afgevaardigde te benoemen tot notulist.
3. Het komt voor, dat bij verkiezing van het moderamen gekozen moet worden uit personen, die voor een (groot) deel van de afgevaardigden onbekenden zijn. Het is wellicht een idee, dat, wanneer na een eerste stemming vier kandidaten zijn overgebleven, dezen zich even zelf aan de vergadering voorstellen.
4. Afgezien van de verkiezing van het moderamen, fungeert er tot nu toe geen reglement dat de stemprocedure regelt. Het lijkt ons wenselijk, dat er wel zo'n reglement komt. Het moet bijvoorbeeld duidelijk worden wat er gebeurt als er veel blanco stemmen zijn. Voorstel: leg een concept-regeling aan de volgende L.V. voor.

HERZIEN VERKIEZINGSREGLEMENT VOOR HET MODERAMEN van de Landelijke Vergadering der Nederlands Gereformeerde Kerken.

Artikel 1: Verkiesbaarheid

Alle afgevaardigden voor de verschillende regio's zijn verkiesbaar.

Artikel 2: De functies van eerste praeses en eerste scriba

1. Voor de functies van eerste praeses en eerste scriba kunnen per functie maximaal drie stemmen plaats vinden.
2. De eerste stemming is vrij.
3. Bij een eventueel noodzakelijke tweede stemming wordt een keus gemaakt uit de vier personen, op wie bij de eerste stemming de meeste stemmen zijn uitgebracht.
4. Bij een eventueel noodzakelijke derde stemming wordt een keus gemaakt uit de twee personen, op wie bij de tweede stemming de meeste stemmen zijn uitgebracht.

5. Degene, die bij eerste of tweede stemming meer dan de helft van het aantal uitgebrachte geldige stemmen op zich heeft verenigd, is verkozen.
6. Degene, op wie bij de derde stemming het hoogste aantal geldige stemmen is uitgebracht, is verkozen.
7. In geval bij de derde stemming de stemmen staken, is de oudste in jaren verkozen.

Artikel 3: De functies van tweede praeses en tweede scriba

1. Voor de functies van tweede praeses en tweede scriba vindt per functie één stemming plaats.
2. Er wordt een keus gemaakt uit de twee personen, op wie (met uitzondering van wie reeds verkozen is) bij de tweede stemming (in geval er geen tweede stemming gehouden is: bij eerste stemming) voor respectievelijk eerste praeses en eerste scriba de meeste stemmen zijn uitgebracht.
3. Degene, op wie het hoogste aantal stemmen is uitgebracht, is verkozen.
4. In geval de stemmen staken, is de oudste in jaren verkozen.

Artikel 4: De (on)geldigheid van de stemmen

1. Per stembriefje dient slechts één naam te worden vermeld. Bij vermelding van meer dan één naam is die uitgebrachte stem ongeldig.
2. Indien enige twijfel rijst ten aanzien van de op een stembriefje vermelde naam, is deze stem ongeldig.
3. Bij een verkiezing uit twee of meer personen met dezelfde achternaam, dient een nadere aanduiding gegeven te worden.
4. Ongeldige stemmen behoren wel tot het aantal uitgebrachte stemmen, maar tellen niet mee.

Artikel 5: Blanco stemmen

1. Blanco stemmen behoren wel tot het aantal uitgebrachte geldige stemmen.
2. Het aantal blanco stemmen mag het aantal op de kandidaten uitgebrachte stemmen niet overtreffen. Is zulks wel het geval, dan zal nader beraad met de vergadering plaats vinden.

Artikel 6: Slotbepaling

In gevallen waarin dit reglement niet voorziet, beslist de vergadering.

20. Memorabilia

In de periode sinds de vorige Landelijke Vergadering zijn verschillende predikanten overleden. Dat werd gememoreerd tijdens de bidstond voorafgaande aan de Landelijke Vergaderingen dan wel op de zitting volgende op het overlijden, waarbij de namen genoemd zijn van ds. C. Bakker, ds. J. Goudzwaard, ds. G. Janssen, ds. H. Kiezebrink, ds. C. van Leeuwen, ds. H.G. Schaeffer, ds. H. van der Veen, ds. C. Vonk en ds. J. Waagmeester. Ook worden de overleden predikantsweduwen genoemd, die hun echtgenoten bijstonden in de arbeid: zr. Lindeboom-Koopman, zr. Scheele-Contant en zr. Telder-van Arum.

In de bidstond hield ds. J.D. Smit (Apeldoorn) aan de hand van Hebreëën 12: 1-3 de aanwezigen voor dat we leven in een wijds perspectief van tijd en plaats, maar dat onze aandacht geconcentreerd dient te zijn op Jezus, de leidsman en voleinder van het geloof. Daarna werden in het gebed door ds. F. van Deursen, br. A. Wendt en ds. J.D. Smit de vergaderingen en het kerkelijk leven aan de Here opgedragen.

Uit naam van de vergadering heeft het moderamen op de eerste zitting een telegram gezonden aan H.M. de Koningin, met de volgende inhoud:

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken, in openingszitting bijeen te Apeldoorn, bidt u bij de uitoefening van uw ambt Gods zegen toe.

J.C. Schaeffer, praeses, P.J.H. Krol, scriba

Op de tweede zitting werd gemeld dat van Hare Majesteit de Koningin antwoord is ontvangen op het telegram, luidende:

Op verzoek van Hare Majesteit de Koningin zeg ik u gaarne hartelijk dank voor uw vriendelijk telegram welke u haar vanuit de openingszitting van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 op 14 maart j.l. deed toekomen.

A.M. Leendertse-Venekamp, particulier secretaresse, paleis Noordeinde, 21 april 1994

(Notulen 2:13)

Van de toetreding van gemeente "De Hoeksteen" te Amsterdam-Noord tot ons kerkverband wordt met dankbaarheid kennis genomen.

21. Overzicht commissies en benoemingen

De Theologische Studiebegeleiding bestaat uit ds. H. de Jong, ds. J.C. Schaeffer en ds. H. Smit. Leden van de Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding worden benoemd door de Regionale Vergaderingen.

De Commissie Opbeiding Predikanten bestaat uit br. J.J. Oostenbrink (voorzitter), ds. M.H.T. Biewenga, br. A.Th. van Deursen, ds. R.R. Ganzevoort, br. C.M. van der Klis, ds. J. Stuij, br. K.R. Veenhof en br. R. Venderbos.

De Commissie Geestelijke Verzorging van Militairen bestaat uit br. C. van der Berg, br. C.Ph. de Goede, br. J. Leene, br. F.D. Meijer, ds. K. Muller, ds. J.M. Smelik en br. J.W. Wicherink.

Vertegenwoordigers in de R.C.O.B. zijn ds. W. Borgdorff en ds. J.H. Veeffkind.

Vertegenwoordigers in de stichting Liedboek 2000 zijn br. T. Hoekstra en ds. J.H. Veeffkind.

Penningmeester van de LV is br. R.J. Niemeijer, secundus is br. J. van den Berg; de Financiële Commissie bestaat uit br. D.G. Kroese, br. K. van der Toorn en br. A. Wanl.

De Commissie Steunbehoevende Kerken bestaat uit br. C. van der Kerk, ds. G. Roukema, br. H. Steegstra, br. H. van der Weerd en één vacature.

De Commissie Steunbehoevende Theologische Studenten bestaat uit zr. A.A. van den Berg-Rook, br. W. Logtmeijer en br. G. Nentjes.

De Commissie Taakverlichting Oudere Predikanten bestaat uit br. J. Baard, br. H.J. Bartelink, ds. W. van Dijk, ds. G. van Keulen, br. M.S. Liefhebber en ds. E. Zwarteveen.

De Landelijk Archivaris is br. D. Smits; de Commissie voor Archief en Documentatie bestaat uit br. G.J. Bink en br. J.W. Pattenstein.

De Commissie voor Contact en Samenspeking bestaat uit br. E.J. Anneveldt, br. A.P. de Boer, ds. A. Boshuizen, ds. P. Busstra, br. H.G. Geertsema, ds. J. Horsman, br. P.J. van Kampen, ds. P.J.H. Krol, ds. J.C. Schaeffer, ds. W. Smouter en ds. G.J. Zwarts.

Vertegenwoordigers in het COGG zijn ds. Z.G. van Oene en als secundus ds. G. van Keulen. De Commissie voor Contact en Samenspeking wordt gemachtigd daarnaast nog één primus en één secundus aan te wijzen, zo mogelijk uit haar midden.

De Commissie voor Radio- en T.V.-aangelegenheden bestaat uit ds. B.J. Eikelboom, br. W. Ferwerda, br. M. Lok, br. W. Meester en ds. Z.G. van Oene.

De Commissie voor Contact met de Hoge Overheid bestaat uit br. E.J. Groenevelt, zr. J.W. Jans-Velema, br. A. Kadijk, ds. J.M. Mudde, br. J.J. Oostenbrink en br. G. Rietkerk.

Vertegenwoordigers in de Stichting Evangelie en Modems worden benoemd door de kerkeraad van Ede

22. Moderamen, afgevaardigden en gasten

Moderamen

(Notulen 1:3)

Via in totaal 11 stemmingen wordt het volgende moderamen gekozen:

ds. J.C. Schaeffer tot eerste praeses

br. P.W. Blokland tot tweede praeses

ds. P.J.H. Krol tot eerste scriba

ds. R.R. Ganzevoort tot tweede scriba

(Notulen 4:36,38)

Wegens zijn benoeming tot studiebegeleider vraagt en krijgt ds. J.C. Schaeffer ontheffing van zijn taak als voorzitter. In zijn plaats wordt de tweede praeses benoemd, waarna (uit het tweetal dat bij de verkiezing voor tweede voorzitter op hem na de meeste stemmen kreeg) br. A. Wattél gekozen wordt tot tweede praeses. Tijdens de vijfde zitting wordt het voorzitterschap overgedragen (5:46).

Afgevaardigden

als primi

REGIO ALKMAAR-ZAANDAM

br. P. Beudeker, Zaandijk

ds. J.M. de Groot, Zaandam

ds. A. Koers, Wormer

br. I. ten Wolde, Krommenie

terti: br. K. Beumer, br. H. Toebe, Hoorn, br. J.A. Koorn, Alkmaar

als secundi

ds. J. Kiers, Den Helder

br. M.D. Maarseeve, Koog a/d Zaan

br. G. Sneep, Koog a/d Zaan

ds. J.H. Veeffkind, Krommenie

REGIO AMSTERDAM-HAARLEM

br. H. Brouwer, Amsterdam

br. M. van Es, Rijsenhout

br. A. Wattél, Hoofddorp

ds. H. van Winkelhoff, A'veen

ds. A. Boshuizen, Badhoevedorp

br. W. Ferwerda, Amstelveen

br. J.M. Muddé, Amsterdam

br. K.R. Veenhof, Heemstede

REGIO ARNHEM

br. M.J. Bakker, Dieren

ds. W.J. van der Linde, Ede

ds. J.C. Schaeffer, Apeldoorn

br. H.C.M. de Stijter, Bennekom

(vanaf de zesde zitting fungeerde br. G. Wever als primus in de plaats van ds. J.C. Schaeffer)

br. H. van Dokkum, Duiven

br. G.J. Hilboest, Nede

br. W.A.C. Vos, Veenendaal

br. G. Wever, Nijmegen

REGIO DORDRECHT-GORINCHEM

br. P.W. Blokland, Groot-Ammers

ds. W. Borgdoeff, Sliedrecht

ds. J. Horsman, Dordrecht

br. D. Wakker, Leerdam

br. A.L. de Bok

ds. K. Holwerda

REGIO ENSCHEDE-ZWOLLE

- ds. P. Busstra, Zwolle
 br. J.H. Gernaat, 's Heerenbroek
 ds. J. de Jonge, Hengelo
 br. H.J. Weinsink, Enschede
 tertiil: ds. J. Dekker, Nijverdal, br. G.J. te Winkel, Zalk

REGIO DEN HAAG

- ds. M. Janssens, Alphen a/d Rijn
 br. C.A. Mensinga, Delft
 ds. P.A. Strating, Katwijk
 br. E. Westerduin, Den Haag
 ds. J.J. Arnold, Zoetermeer
 br. G.J. Rietkerk, Lisse
 br. R.R. Roukema, Katwijk
 ds. H. Schuurman, Den Haag

REGIO HARDERWIJK

- br. A.C. van de Bijl, Wapenveld
 ds. W. van Dijk, Hattem
 ds. D.W. Fijan, Wapenveld
 br. J.J. de Ridder, Elburg
 tertiil: br. J.H. Baard, Wapenveld, br. J. Bronsveld, Heerde, ds. F. van Deursen, Wezep, ds. C.A. Versluis, Ermelo
 br. J.A.T. Berg, Barneveld
 ds. G. van Keulen, Wezep
 ds. D.A. Lagewaard, Heerde
 br. J. Maris, Harderwijk

REGIO KAMPEN

- br. A. Kadijk, Dronten
 ds. P.J.H. Krol, Kampen
 br. K. Kuiper, Kampen
 ds. H.J. Zuidhof, Marknesse
 ds. J.J. van Es, Urk
 br. H. Keppel, Kampen
 br. G.C. Romeyn, Lelystad
 br. H.C. Vos, Dronten

REGIO NOORD-NEDERLAND

- br. T. Meints, Assen
 ds. K. Muller, Heerenveen
 br. S. Thijs, Haren
 br. A. Wendt, Hoogeveen
 tertiil: br. A. van der Beld,
 br. E.J. Anneveldt, Drouwen
 br. D.A.L. Houwen, Groningen
 br. F. Telgenhof, Heerenveen
 br. T.H. Wendt, Hoogeveen

REGIO SCHIEDAM

- br. J. Bernard, Rotterdam
 ds. H.J. Bruins, Vlaardingien
 br. J. Hordijk, Rotterdam
 ds. C.A.A. Struik, Schiedam
 tertiil: ds. L.G. Compagnie, Rotterdam, br. J. Drop, Maassluis, ds. H. Smit, Barendrecht
 br. J.F. Koen, Maassluis
 ds. G. de Lange, Rotterdam
 br. P. Oggel, Barendrecht
 br. J. van Ravens, Schiedam

REGIO UTRECHT

- br. Th. Fijan, Nieuwegein
 ds. R.R. Ganzevoet, Doorn
 br. A. Griffioen, Loenen a/d Vecht
 ds. H. de Jong, Zeist
 ds. B.J. Eikelboom, Loosdrecht
 br. D. Kamsteeg, Amersfoort
 ds. W.C. Moerdijk, Nieuwegein
 br. P.J. Rietkerk, Doorn

REGIO KERKEN VAN HET ZUIDEN

- ds. R. Brands, Middelburg
 br. M.S. Liefhebber, Eindhoven
 br. M.D. Stamhuis, Hoeven
 ds. A. van der Dussen, Eindhoven
 br. J.H. Krump, Breda
 br. H. van Tilborg, Oudenbosch

ds. W.M. van der Vegt, Maastricht
tertius: br. J. van Oene

br. J.G. van der Vlist, Werkendam

Namens de **PLAATSELIJKE KERKEN** waren afgevaardigd met recht van advies:

Baarn/Soest: br. J. Oosterveen

br. B. Verheij

Groningen: br. A. Bergsma

ds. F. Gerkema

Utrecht: br. J.G. Knol

br. J.G. van Oord, de Meern

Zeist: br. A. van Oord

br. J.J. Smit

Voortgezette Vergadering

Op de eerste voortgezette vergadering waren alle kerken vertegenwoordigd met uitzondering van Amsterdam-Noord, Amsterdam-Tuinstden Zuidwest, Assen, Haren, Den Helder, Lelystad en Marknesse. De kerk van Lisse was zonder kennisgeving afwezig. Amsterdam-Tuinstden Zuidwest, Assen, Haren, Den Helder, Lelystad hadden zich wel schriftelijk uitgesproken met het oog op de stemming en zijn als zodanig meegeteld. Verder waren aanwezig als adviserend lid (afgevaardigd naar de reguliere LV) ds. D.W. Fijan, ds. H. de Jong, br. A. Kadijk, ds. K. Muller en br. H.C.M. de Stijter.

Op de tweede voortgezette vergadering waren alle kerken vertegenwoordigd met uitzondering van Amsterdam-Noord, Den Helder, Langeslag-Heino, Leedam ('s middags), Lelystad, Maastricht en Zoetermeer.

Gasten

Als gasten namens de **BUTTENLANDSE KERKEN** waren aanwezig:

- namens de Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika: Prof. J.C. Coetzee

Als vertegenwoordigers van de **CHR. GEREFORMEERDE KERKEN** waren op één of meer zittingen aanwezig prof. dr. J.W. Maris, br. A. Pothof, ds. D. Quart, ds. J. Westerink, ds. B. Witzier.

Namens de **COMMISSIES** bezochten de volgende broeders en zusters één of meer zittingen:

- de landelijk archivaris: br. D. Smits

- commissie voor onderzoek VUT-regeling predikanten: br. J.H. Baard, br. H.J. Bartelink, br. M.S. Liefhebber, ds. E. Zwarteveen

- commissie voor toetsing van het AKS: ds. J. Horsman, br. A. Kadijk, br. C. Huizinga, br. J.M. Meulink, ds. J. Mudde

- Raad van Toezicht en Advies voor de Theologische Studiebegeleiding: br. G. Alkema, ds. J. Bouma, ds. J.C. Schaeffer, br. K.R. Veenhof

- Theologische Studiebegeleiding: ds. H. de Jong, ds. O. Mooiweer, ds. H. Smit

- commissie openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente: ds. L.W.G. Blokhuis, ds. W. Borgdorff, ds. L.G. Compagnie, ds. A. van der Dussen, br. H.G. Geertsema, zr. R. Meyer-Kuipers, ds. H. Smit, zr. M. Vrijmoeth-de Jong.

- Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte: ds. H.J. van der Kwast

- commissie voor contact en samenspreking met andere kerken: ds. J. Horsman, ds. P.J.H. Krol, ds. J.C. Schaeffer, br. P. Wassenaar, ds. P. Busstra

- stichting Evangelie & Moslims: br. J.M. Mudde, ds. G. van der Brink

- commissie voor contact met de hoge overheid: br. A. Kadijk, br. J.J. Oostenbrink en br. G. Rietkerk

- commissie voor radio en tv-aangelegenheden: br. M. Lok en ds. Z.G. van Oene

- commissie steunbehoevende kerken: br. L. Eland, ds. G. Roukema, br. H. Steegstra, ds. H. Stolk en br. H. van der Weerd

- commissie steunbehoevende theologische studenten: zr. A.A. van der Berg-Rook en br. G. Nentjes
- commissie geestelijke verzorging van militairen: ds. K. Muller, ds. J.M. Snelik
- RCOB: ds. W. Borgdorff
- PC: br. K. van der Toorn, br. F. Veltman en br. A. Wamhl, de penningmeester br. R.J. Niemeyer, en de plaatsvervangend penningmeester br. J. van den Berg.

Bijlagen

1.1 RAPPORT Commissie Toetsing Akkoord van Kerkelijk Samenleven

1. De Commissie, samenstelling, opdracht, werkwijze.

1.1. De Commissie voor Toetsing van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven werd ingesteld door de Landelijke Vergadering Ede 1991 bij besluit van 8 juni 1991. Als leden van de Commissie werden benoemd: ds. J. Horsman, C. Huizinga, A. Kadijk, J. Meulink en ds. J. Mudde. De Commissie verdeelde de functies onderling als volgt: J. Meulink, voorzitter; A. Kadijk, secretaris; C. Huizinga, assessor en rapporteur. De Commissie vergaderde in de periode oktober 1991 tot september 1992 zevenmaal.

1.2. De opdracht van de Commissie luidt als volgt: "De Landelijke Vergadering 1991 der Nederlands Gereformeerde kerken heeft kennis genomen van de aanmerkingen, die vanuit Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika op ons AKS gemaakt zijn. Zij besluit een commissie te benoemen en die te verzoeken:

a. De ingebrachte kritiek op haar waarde te toetsen aan Schrift en belijdenis, daarbij in aanmerking nemend onze positie tennidde van de andere gereformeerde kerken in de wereld.

b. Na te gaan of en zo ja, hoe aan deze kritiek tegemoet gekomen kan worden.

c. Haar bevindingen voor 1 juli 1992 aan de kerken te rapporteren, zodat zij deze zaak kunnen overwegen en haar desgewenst aan de regionale vergaderingen en aan de eerstvolgende landelijke vergadering kunnen voorleggen".

De Landelijke Vergadering Ede 1991 bracht dit besluit ter kennis van Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

1.3. De opdracht om na te gaan of en zo ja, hoe aan de genoemde kritiek tegemoet gekomen kan worden, heeft de Commissie ertoe gebracht enkele voorstellen te doen. Daarbij heeft de Commissie zich bewust beperkt en ernaar gestreefd de grenzen van haar opdracht in het oog te houden. Aan de orde is immers niet een integrale toetsing van het AKS - de naam die de landelijke vergadering aan de Commissie gaf zou, los van de opdracht, deze indruk kunnen wekken - maar een toetsing in het licht van de door Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika ingebrachte kritiek.

Aan de Commissie zijn daartoe in hoofdzaak de volgende stukken ter hand gesteld:

* Verslag van de zitting van de Landelijke Vergadering Ede op 11 mei 1991.

* Rapport van de Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken buitenland d.d. maart 1990, met als bijlagen: Rapport van ds. J. Vonkeman (mede namens ds. H.J. van der Kwast) betreffende bezoek aan de Nationale Synode van Die Gereformeerde Kerke in SA 1988; Uittreksel synodebesluiten, met o.m. een vergelijkende studie van de hand van prof. A. le R. du Plooy over de kerkorde van Die Gereformeerde Kerk in SA en ons AKS.

* Verslag van prof. dr. E. Schuurman van zijn bezoek aan de Nationale Synode van Die Gereformeerde Kerk in SA d.d. januari 1991.

Uit deze stukken blijkt opnieuw, dat de broeders in Zuid-Afrika zich welwillend en grondig met ons A.K.S. hebben bezig gehouden. Welwillend: de Synodes 1985 en 1988 spraken uit dat "de vastgestelde verschillen het aangaan van korrespondentie (-) niet in de weg staan" en dat "die verschillen juist in het licht van de onderlinge korrespondentie wederzijds onder ogen gezien moeten worden". Grondig: een reeks van artikelen van ons AKS werd tegen het licht gehouden. Bij de bestudering van genoemde stukken heeft de Commissie gezocht naar de verbindende factor in de kritiek. De kern is ongetwijfeld gelegen in wat geduid wordt als "independentisme", met als spits de zorg "dat het AKS daarvoor openingen biedt" en zo "in gebreke blijft de leerzuiverheid in de Nederlands Gereformeerde kerken ten volle te beveiligen" (vgl. synode-uitspreken 1988).

1.4. Heeft ons AKS independentistische trekken en lopen onze kerken daardoor het gevaar van de gereformeerde confessie af te dwalen? Op deze vragen heeft de Commissie zich geconcentreerd. Zij vond de vrijmoedigheid daartoe en werd geholpen daarbij door de brief van Deputate vir Korrespondensie met Buitenlandse Kerke d.d. 28 januari 1991, aan onze Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken (buitenland) gericht. In deze brief wordt o.m. het volgende gesteld: "Intussen is u "Akkoord van Kerkelijk Samenleven" ontvang. Hierdie brosjure is sorgvuldig deur deputate van die GKSA deurgewerk. Daar het vir ons baie lig opgegaan oor sake waardoor daar twiifel was. Die deputate vir Korrespondensie met Buitenlandse Kerke het ook hierdoor aan die afgelope Sinode van die GKSA volledig verslag gedoen. Daar is egter twee artikels in die Akkoord van Kerkelijk Samenleven waaroor meer duidelikhed verlang word. In opdrag van die afgelope Nasionale Sinode (1991) van die GKSA versoek ons u beleefde om aan ons een nadere verklaring te gee van sowel artikel 17 as artikel 30 van die "Akkoord van Kerkelijk Samenleven"."

De Commissie is de broeders voor deze heldere vraagstelling zeer erkentelijk. De beide genoemde artikelen bevatten immers bepalingen omtrent de binding van ambtsdragers, in het bijzonder van dienaren des Woords, aan de kerkelijke belijdenisgeschriften en raken het hart van de zaken die ons bezig houden. De bespreking daarvan in de paragrafen 1 tot en met 4 vormt dan ook het hoofdbestanddeel van dit rapport.

Voorts leek het de Commissie juist, hoewel dit in de aangehaalde brief niet expliciet werd gevraagd, aandacht te geven aan punt 2 van de Verklaring (preambule) en art. 34 van het AKS. Uit de stukken blijkt, dat deze beide artikelen bij de beoedeling van het AKS een voornamende rol hebben gespeeld. Bovendien dragen zij heel duidelijk de sporen van de historische kerkelijke situatie waarin het AKS tot stand kwam. De betreffende paragrafen 5 en 6 van dit rapport zijn bedoeld als aanhangsel, dat bezinnend van aard is.

2. De artikelen 17 en 30 AKS.

2.1. De artikelen 17 en 30 AKS zijn aangenomen op de Landelijke Vergadering (LV) Breukelen 1981/1982. Reeds in 1973 had een Commissie Funktionering Kerkverband een concept AKS aan de kerken voorgelegd. Besloten werd voorrang te geven aan de behandeling van die artikelen, waarin het samenkomen van de kerken in meerdere vergaderingen geregeld wordt. Dit zijn de huidige artikelen 31 tot en met 40, die tenslotte werden vastgesteld door de LV Wezep 1978/1979.

De eerste 30 artikelen werden behandeld door de LV Breukelen 1981/1982, samen met een alternatief concept van de kerk van Utrecht. Ook voor wat de artikelen 17 en 30 betreft, bestond er inhoudelijk verschil tussen het concept van de Commissie Funktionering Kerkverband en dat van de kerk van Utrecht. De LV Breukelen 1981/1982 kon op basis van beide concepten niet tot besluitvorming komen en benoemde daarom een commissie, die tot opdracht kreeg één nieuw concept voor de artikelen 1 tot en met 30 op te stellen en aan de vergadering voor te leggen. O.a. in de artikelen 17 en 30 van het concept van de Commissie Funktionering Kerkverband, bracht deze commissie enkele wijzigingen aan, zonder dat die verder werden toegelicht.

De landelijke vergadering, kennelijk moe van de jarenlange discussies en in een sterk verlangen naar duidelijkheid en rust, besloot de 30 artikelen, zoals haar commissie die had geredigeerd, zonder verdere artikelgewijze bespreking in stemming te brengen. Uitslag: 34 voor, 6 tegen, 4 onthoudingen. Op de in rechtstreekse afvaardiging voortgezette LV Breukelen, werd dit "voorlopig oordeel" tot besluit verheven (vgl. art. 38 en 40 AKS), na enkele wijzigingen van louter redactionele aard. De uitslag van de stemming was: 74 voor, 10 tegen, 4 onthoudingen.

Uit deze gang van zaken blijkt, dat op geen landelijke vergadering over de artikelen 17 en 30 inhoudelijk is gesproken. Motivering van wijzigingen t.o.v. de overeenkomstige tekst van de Dordtse KO en van de genoemde voorgaande concepten ontbreekt.

2.2. In het kader van dit rapport is met name de redactie van de tweede zin van artikel 17 relevant. Deze luidt in de verschillende concepten als volgt:

Tekstvoorstel aan LV Spakenburg 1973: "Indien een dienaar de ondertekening weigert zal de uitoefening van zijn dienst opgeschort worden tot hij zich nader zal hebben verklaard en bij volhardende weigering zal hij uit zijn dicast worden ontslagen".

Tekst voorstel Utrecht aan LV Breukelen 1981/1982: "Indien een dienaar des Woords de ondertekening niet langer voor zijn rekening kan nemen zal de uitoefening van zijn dienst worden opgeschort, tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van de kerkeraad of een meerdere vergadering".

Tekst voorstel Commissie aan LV Breukelen 1981/1982, tevens besluit en tekst AKS: "Indien een ambtsdrager de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, zal de uitoefening van zijn ambt worden opgeschort tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van zijn kerkeraad".

Het behoeft geen nader betoog dat de vraag, ten genoegen van welke kerkelijke instanties een dienaar des Woords zich moet verklaren als hij de ondertekening van de belijdenisgeschriften weigert, hier van de meeste betekenis is.

2.3. De artikelen 17 en 30 AKS regelen de binding van de ambtsdragers, in het bijzonder van de dienaren des Woords, aan de kerkelijke belijdenisgeschriften. Artikel 17 stelt die binding als voorwaarde voor de ambtsbediening, artikel 30 handelt meer in het bijzonder over schorsing en afzetting uit het ambt in geval van onschijnlijke leer. Tussen beide artikelen bestaat dan ook een nauwe samenhang.

De Commissie is van oordeel, dat de verschillen tussen art. 30 AKS en de overeenkomstige artikelen 79 en 80 van de Dordtse Kerkorde substantieel van zo geringe betekenis zijn, dat art. 30 AKS geen verdere bespreking behoeft bij de beantwoording van de vraag, of het AKS (hier) openingen geeft voor independentistisch handelen met betrekking tot de confessie.

Anderzijds meent de Commissie, dat het ondertekeningformulier voor dienaren des Woords in de beschouwing moet worden betrokken. Ondertekening van de belijdenisgeschriften is in art. 17 AKS immers expliciet aan de orde. In de kerkordes, zoals in gebruik bij de (Vrijgemaakte) Gereformeerde en de Christelijke Gereformeerde kerken wordt dan ook naar het vigerende ondertekeningformulier verwezen.

2.4. De artikelen 17 en 30 AKS raken het hart van de gereformeerde kerkregering. Het verzoek van Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika om nadere uitleg van deze artikelen, is in het licht van de naar voren gebrachte kritiek dan ook begrijpelijk en juist. Een christelijke kerk van gereformeerde signatuur wordt immers hierdoor gekenmerkt, dat zij als plaatselijke kerk voluit kerk van Jezus Christus is en dat zij als zodanig wordt geregeerd door haar ambtsdragers, de eigen "oudsten", te weten de dienaar des Woords en de ouderlingen, samen de kerkeraad vormende. Grondlegend voor haar identiteit is dan ook de leer, waaraan deze ambtsdragers gebonden zijn. De binding aan deze leer is van constituerende betekenis.

3. Artikel 17 AKS.

3.1. Artikel 17 AKS luidt als volgt: "De ambtsdragers zullen de drie Formulieren van Enigheid (te weten: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus, en de

Dordtse Leerregels) ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer der kerk. Indien een ambtsdrager de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, zal de uitoefening van zijn ambt worden opgeschort tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van zijn kerkeraad.

Ook zij die door een regionale vergadering beroepbaar zijn gesteld, of het recht hebben verkregen een opbouwend woord te spreken, zullen door ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid in die vergadering hun instemming met de leer der kerk betuigen*.

Vergelijking van dit artikel met de overeenkomstige artikelen 53 en 54 van de Dordtse KO, de artikelen 52 en 53 van de Christelijke Gereformeerde KO en de artikelen 53 en 54 van de (vrijgemaakt) Gereformeerde KO, brengt de volgende verschillen aan het licht:

* bij de ondertekening van de belijdenisgeschriften wordt niet verwezen naar een landelijk vastgesteld verbindings- of ondertekeningformulier.

* bij weigering van ondertekening van de belijdenisgeschriften volstaat een zich verklaren ten genoegen van de kerkeraad; naar meerdere vergaderingen wordt niet verwezen.

* bij het "ten genoegen van de kerkeraad" wordt niet expliciet gesteld, dat dit de bereidheid inhoudt tot (handhaving van de) binding aan de belijdenisgeschriften, blijkens ondertekening daarvan.

* het "de facto"-karakter van de schorsing wordt niet genoemd.

* afzetting bij volhardende weigering wordt niet genoemd.

Hierbij moet worden opgemerkt, dat de Dordtse KO beperkter is dan de beide andere genoemde kerkordes. De artikelen moeten echter gelezen worden in

samenhang met het ondertekeningformulier, dat te Dordrecht door dezelfde synode werd vastgesteld. Zij nam terzake het volgende besluit: "is geordineerd, dat men een accuraat formulier van ondertekening stellen zal, waarnaar de kerkedienaars de confessie, catechismus en de synodale verklaring van de vijf artikelen der remonstranten ondertekenen zullen, om daarmede hun gezond gevoelen duidelijker te betuigen, en de verkeerde uitvluchten van sommigen omtrent de ondertekening te voorkomen".

3.2. Bij de overweging van de genoemde verschillen dringt de vraag zich op, of in onze kerken reeds een situatie mogelijk is, waarbij een predikant substantieel afwijkt van de confessie, zijn kerkeraad daarmee genoegen neemt en de zusterkerken in haar meerdere vergaderingen zich daarmee niet zouden mogen inlaten. De Commissie is van oordeel, dat zulks met recht independentistisch genoemd zou moeten worden en dat de gestelde vraag dan ook ontkennend moet worden beantwoord. De eenheid van de kerken bestaat in de eenheid van in de aanvaarde belijdenisgeschriften uitgedrukte leer. Uit de Verklaring en uit het AKS blijkt dat zonder meer.

In de Verklaring luidt het: "De kerken verklaren in dat belijden van de Waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, haar eenheid en de grond voor haar samengaan te vinden." In art. 11 AKS wordt de dienst van de predikant geduid als "het verdedigen en doorgeven van de zuivere leer." In art. 18 AKS wordt gesproken van "het verkondigen van de hoofdsom van de christelijke leer naar de orde van de Heidelbergse Catechismus." In art. 30 AKS heet "een ambtsdrager die een onschriftuurlijke leer brengt", bedrijver van een "openbare grove zonde." In art. 31 AKS "wekken de kerken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer der kerk naar de 'Formulieren van Enigheid'." In art. 37 AKS wordt de regionale vergaderingen opgedragen "er zorg voor te dragen dat de kerken elkaar op de hoogte stellen van de arbeid der ambtsdragers, opdat zij op elkaar acht kunnen geven, en elkaar intijds christelijk mogen vermanen wanneer iemand nalatig bevonden wordt." In art. 40 AKS beloven de kerken het AKS te wijzigen "als dit bevordert is voor de oefening van de gemeenschap met kerken van eenzelfde belijdenis."

3.3. Uit de artikelen 5 en 6 van het AKS blijkt, dat zowel het voorbereidend als afsluitend onderzoek van toekomstige predikanten door de regionale vergadering wordt gedaan. Verder blijkt uit art. 30 AKS dat schorsing en afzetting niet dan met medewerking van deze vergadering kan geschieden. De gedachte, dat het de regionale vergadering niet zou regarder als een dienaar des Woords ondertekening van de confessie niet (langer) voor zijn rekening neemt, is dan ook vreemd aan het AKS. Dit neemt echter niet weg, dat de uitdrukking "ten" genoeg van zijn kerkeraad" aan een dergelijke gedachte voet kan geven, als art. 17 geïsoleerd van de andere artikelen van het AKS en los van een ondertekeningformulier wordt gelezen. De Commissie stelt de kerken dan ook voor, art. 17 AKS als volgt te wijzigen:

"De ambtsdragers zullen de drie Formulieren van Einigheid (te weten: de Nederlandse Geloofsbijbel, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregrs) ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer der kerk.

Indien een dienaar des Woords de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, zal de uitoefening an zijn dienst worden opgeschort, tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van de kerkeraad of de regionale vergadering. Bij volhardende weigering na samenspreking over zijn gevoelens, zal hij uit zijn dienst worden ontslagen *).

Ook zij die door een regionale vergadering beroepbaar zijn gesteld, of het recht hebben verkregen een opbouwend woord te spreken, zullen door ondertekening van de drie Formulieren van Einigheid in die vergadering hun instemming met de leer van de kerk betuigen".

*) Voor een mogelijke aanvulling op deze voorgestelde tekst, zie onder punt 4.2 van dit rapport.

4. Het ondertekeningformulier voor dienaren des Woords.

4.1. Sedert de synode van Dordrecht 1618/1619 hebben de gereformeerde kerken een ondertekeningformulier voor dienaren des Woords gehad. Zij gaven daarmee uitvoering aan de binding aan de belijdenisgeschriften, zoals krachtens de kerkorde was vereist. In dit uitvoeringskarakter ligt opgesloten, dat ook zonder een speciaal formulier, ondertekening voorwaarde voor toelating tot de ambtsbediening is. Met art. 17 van ons AKS is het niet anders gesteld. In de ondertekening van de belijdenisgeschriften wordt tot uitdrukking gebracht, dat de vereiste binding een persoonlijk en opzettelijk karakter draagt. In het oordeel dat zulk een binding van dienaren des Woords aan de belijdenisgeschriften voor gereformeerde kerken onmisbaar is, is de Commissie unaniem.

Nu heeft een belijdenisgeschrift naar zijn aard twee kanten. Enerzijds betekent "belijden" zeggen: "Dit is de waarheid die wij in de Heilige Schrift ontvangen hebben, amen." Anderzijds mag een belijdenisgeschrift als zodanig nimmer verzelfstandigd worden tegenover de Schriften: die zijn de "heilige en canonieke boes". Dit betekent, dat geen belijdenisgeschrift daarmee gelijk, laat staan daarboven gesteld mag worden (vgl. art. 5 - 7 NGB). Deze wezenlijke ondergeschiktheid houdt dan ook in, dat de mogelijkheid om de belijdenisgeschriften te kritiseren vanuit Gods Woord, niet mag worden afgesneden. Confessioneel gezien moet de kerk van Christus zich hoeden voor vrijzinnigheid, zowel als voor confessionalisme; kerkrechtelijk gezien voor independentisme, zowel als voor hiërarchie.

De kerkelijke binding van de ambtsdragers draagt een grondlegend karakter. De eenheid van de zusterkerken rust immers in de eenheid van belijden. Ook is de confessie niet het particulier eigendom van een enkele plaatselijke kerk. Daarom onderwerpen de ambtsdragers zich aan het oordeel van de zusterkerken in haar meerdere vergaderingen,

indien zij van gevoelen zijn dat op enig punt de belijdenisgeschriften niet in overeenstemming zouden zijn met Gods Woord.

Indien de zusterkerken in hun gemeenschappelijke besluitvorming terzake substantieel zouden dwalen en die dwaling bindend zouden opleggen, blijft de betrokken plaatselijke kerk niet anders over dan zich van zo'n besluit vrij te maken en tenslotte het kerkverband te verlaten door geen afgevaardigden naar de meerdere vergaderingen te zenden, zolang de dwaling gehandhaafd wordt.

4.2. Ten aanzien van de vraag, of aan ondertekening van de belijdenisgeschriften uitvoering moet worden gegeven door middel van een speciaal formulier en zo ja, welk formulier, bestaat binnen de Commissie geen volledige eenstemmigheid. Commissielid ds. Horsman is van mening, dat niet ontkend kan worden, dat in het verleden het Dordtse formulier meerdere malen in confessionalistische zin is misbruikt, waarom het beter achterwege kan blijven. Hij wijst erop, dat tot 1905 de Dordtse KO in art. 53 sprak van "de belijdenis des geloofs der Nederlandse kerken" en eerst daarna van "de drie Formulieren van Eenigheid". Het Dordtse ondertekeningsformulier is z.i. duidelijk gericht tegen de Remonstranten en de tekst is daar ook op toegesneden, n.l. tegen "de verkeerde uitvluchten". Wel is hij van oordeel, dat onderwerping aan het recht van onderzoek door de meerdere vergadering - het "ius inquisitionis" - niet kan worden gemist. Hij stelt dan ook voor, bij achterwegelating van een speciaal ondertekeningsformulier, art. 17 AKS aan te vullen *) met de volgende bepaling: "Indien een kerkelijke vergadering daarvoor goede gronden heeft, is zij gerechtigd om van een dienaar des Woords ten aanzien van zijn leer een nadere verklaring te vragen."

*) Zie ook punt 3.3. van dit rapport.

Ten overvloede merkt de Commissie op, dat de overige commissieleden geheel instemmen met de inhoud en strekking van de door ds. Horsman voorgestelde uitbreiding. Zij geven er echter de voorkeur aan, die als onderdeel te zien van een ondertekeningsformulier.

4.3. Ten gunste van het hebben van een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords kunnen de volgende redenen worden genoemd:

* Ook in kerkelijke verhoudingen is het goed dat zo duidelijk mogelijk is, wie waartoe bevoegd is, op welke wijze gehandeld moet worden en welke gevolgen die handelingen kunnen hebben. Dat is zeker het geval in de naar zijn aard moeilijke situatie van een afwijkend gevoelen van een Dienaar des Woords of van (vermeende) dwaling, waarbij ernstige tuchtmaatregelen aan de orde zouden kunnen komen.

* Een speciaal formulier biedt meer en betere mogelijkheden om uitdrukking te geven aan het wezenlijk geestelijk karakter van de binding. Het is uit de lange geschiedenis van de gereformeerde kerken genoegzaam bekend, hoeveel vragen er niet rondom de ondertekening kunnen worden opgeworpen: Gaat het om binding aan punten en komma's? Om binding aan de religie van de belijdenis? Om binding als uitdrukking van historisch besef? Om een dynamische binding aan het belijden? Een principieel-inhoudelijke binding? Een losse binding? Een rigoureuze binding? Een juridische binding? Etc.

* Het niet (meer) hebben van een ondertekeningsformulier betekent historisch gezien stilzwijgende afschaffing en geeft onnodig verwijdering ten opzichte van andere gereformeerde kerken in de wereld.

* Handhaving van een ondertekeningsformulier is een getuigend middel ter tegemoetkoming van de kritiek van o.m. Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika (vgl. opdracht aan de Commissie).

Zijn de genoemde commissieleden hierin eenstemmig, zij verschillen van mening met betrekking tot de vraag welk formulier het meest getuigend is. Commissielid Kadijk is van oordeel, dat de kerken niet beter kunnen doen dan het klassieke Dordtse formulier handhaven, en wel in een moderne vertaling, zoals dat door de Christelijke Gereformeerde

kerken, of de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) of b.v. door de regio Enschede-Zwolle van onze Nederlands Gereformeerde kerken wordt geëxperimenteerd. Hij vreest dat een afwijkende tekst opnieuw kritische vragen zal oproepen en benadrukt dat het hebben van eenzelfde formulier de eenheid met de genoemde kerken dient. Hij stelt de kerken voor als Landelijke Vergadering te besluiten bij het Dordtse ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords te blijven en dit in een van de genoemde redacties voor algemeen gebruik in te voeren.

4.4. De commissieleden Huizinga, Meulink en ds. Mudde staan een bewerking van de tekst van het klassieke Dordtse formulier voor en wel op zodanige wijze, dat de grondlijnen van dit formulier bewaard blijven. Er is tussen hen en commissielid Kadijk geen fundamenteel verschil van inzicht inzake de inhoud en strekking van een ondertekeningsformulier. Maar zij hechten eraan, waar mogelijk, in het formulier het anticonfessionalistisch karakter van de binding te versterken, uiteraard zonder op het confessionele karakter daarvan een reductie aan te brengen. Het is hen bij de woorden die ze kiezen niet te doen om beperking, maar om inhoudelijke toespitsing op het hart van ons geloof, het evangelie. Zij beogen op die manier, naar analogie van art. 31.1 van het AKS, de ontstaansgeschiedenis van onze kerken te laten doorklinken en de herkenning te bevorderen. Dit artikel luidt als volgt: "De kerken, die van Christus zijn, werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de "Formulieren van Enigheid". Zij helpen en dienen elkaar en behartigen de zaken die zij gemeenschappelijk hebben. Zij mogen daarbij niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met elkaar hebben en samen de tijd van God verwachten waarin Hij de weg duidelijk zal maken."

Zij stellen de kerken voor als Landelijke Vergadering te besluiten het volgende ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords vast te stellen: "Wij ondergetekenden, dienaren van het goddelijke woord in de Nederlands Gereformeerde kerken behorende tot de regio, verklaren oprecht en met een rein geweten voor God het volgende:

De drie algemene belijdenisgeschriften en de drie Formulieren van Enigheid erkennen wij als betrouwbare onderwijzing in en verdediging van de leer der Schrift, daarmee geheel in overeenstemming. Krachtens deze overeenstemming is het, dat wij de genoemde belijdenisgeschriften van harte aanvaarden als getuigenis van ons geloof en richtsnoer voor onze ambtsbediening, te weten de prediking van het evangelie, de handhaving van de rechte leer en de weerlegging en bestrijding van dwaalingen.

De gemeente van God, pijler en fundament van de waarheid (1 Tim. 3:15), leeft van het evangelie zoals dat aan haar is overgeleverd (1 Cor. 15:1-5).

Indien dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus Christus, zou komen af te wijken van wat de leer der kerk uitmaakt, beloven wij dit gevoelen niet te zullen uitdragen, maar het voor te leggen aan de kerkeraad of een meerdere vergadering om het aan Gods Woord te toetsen en na samentreking een uitspraak te doen. Ook indien de kerkeraad of een meerdere vergadering, uit zorg voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons op goede grond een nadere Verklaring van ons gevoelen over enig deel van de genoemde belijdenisgeschriften zou vragen, zijn wij daartoe bereid.

Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de meerdere vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien wij menen dat de gedane uitspraak niet recht is voor God, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

Zo willen wij ons beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de hand des vredes (Ef. 4:3) en vertrouwen wij dat de Geest der waarheid ons de weg tot de volle waarheid wijzen zal (Joh. 16:13).

Schriftplaatsen:

1 Cor. 15:1,2 : "Ik maak u bekend, broeders, het evangelie dat ik u verkondigd heb, dat gij ook ontvangen hebt, waarin gij ook staat, waardoor gij ook behouden wordt, indien gij het zo vasthoudt, als ik het u verkondigd heb, tenzij gij tevergeefs tot geloof zoudt gekomen zijn. Want vóór alle dingen heb ik u overgegeven, hetgeen ik zelf ontvangen heb: Christus is gestorven voor onze zonden, naar de Schriften, en Hij is begraven en ten derden dage opgewekt, naar de Schriften, en Hij is verschenen..."

Gal. 1:9 : "Gelijk wij vroeger reeds gezegd hebben, zeg ik thans nog eens: indien iemand u een ander evangelie predikt, afwijkend van hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt."

Gal. 2:2 : "En ik legde hun het evangelie voor, dat ik onder de heidenen verkondig, afzonderlijk echter aan hen, die in aanzien waren, opdat ik niet vruchteloos liep of gelopen had."

Ef. 3:17b-19 : "Geworteld en gegrond in de liefde zult gij dan, samen met alle heiligen, in staat zijn te vatten, hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld wordt tot alle volheid Gods."

Fil. 1:9,10 : "En dit bid ik, dat uw liefde nog steeds meer overvloedig moge zijn in helder inzicht en fijngevoeligheid om te onderscheiden waarop het aankomt."

1 Tess. 5:19-21 : "Dooft de Geest niet uit, veracht de profetieën niet, maar toetst alles en behoudt het goede."

1 Tim. 4:16 : "Zie toe op uzelf en op de leer, volhard in deze dingen, want door dit te doen zult gij zowel uzelf als hen, die u horen, behouden."

Tit 1:7-9 : "Want een opziener moet onberispelijk zijn als beheerder van het huis Gods ..., zich houden aan het betrouwbare woord naar de leer, zodat hij ook in staat is te vermanen op grond van de gezonde leer en de tegensprekers te weerleggen."

2 Pet. 1:20 : "Dit moet gij vooral weten, dat geen profetie der Schrift eigenmachtige uitlegging toelaat."

2 Joh. 9 : "Een ieder, die verder gaat en niet blijft in de leer van Christus, heeft God niet; wie in die leer blijft heeft zowel de Vader als de Zoon."

4.5. De Commissie meent met het bovenstaande voldaan te hebben aan haar opdracht, voor wat betreft de concrete vraag van Deputate vir Korrespondensie met Buitenlandse Kerke van Die Ger. Kerk in SA (zie punt 1.4 van dit rapport). Om de aldaar vermelde redenen volgen hieronder enkele afsluitende opmerkingen betreffende punt 2 van de Verklaring en art. 34 AKS.

5. Punt 2 van de Verklaring.

5.1. Punt 2 van de Verklaring - in de praktijk beter bekend als "preamble" - luidt als volgt: "De kerken spreken uit, dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden." Reeds in 1985 sprak de synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika uit, dat bezinning t.a.v. punt 2 van de Verklaring h.i. nodig is. In zijn eerder genoemde studie zegt prof. A. le R. du Plooy, dat de in punt 2 vervatte uitspraak problematisch is, omdat daarmee de aanvaarding van de artikelen van het AKS willekeurig wordt overgelaten aan de kerken. Hij concludeert dan ook, dat er bij onze kerken geen helder begrip is van de nauwe band tussen de confessie (vgl. NGB, artt. 30-32) en een kerkorde.

5.2. Bij de beoordeling van deze kritiek is het van betekenis het verband van punt 2 van de Verklaring met de punten 1 en 3 in het oog te houden. In punt 1 beloven de kerken zich "aan het Woord van God en aan de belijdenis van de kerk van alle eeuwen te houden" en

verklaren zij "in dat belijden van de Waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, haar eenheid en grond voor haar samengaan te vinden". Uit de tekst van punt 2 kan dan ook niet worden afgeleid, dat daarmee het scheppen van ruimte voor afwijking van de confessie beoogd zou zijn, of ook het daarvan niet te keren gevolg. De uitspraak betreft kerken "die één zijn in geloof en belijden", geen andere.

in punt 3 wordt aan gemeenten die bezwaren hebben tegen aanvaarding van het (een) kerkelijk akkoord verzocht, "zich zoveel mogelijk te richten naar hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden wordt". Punt 2 biedt dan ook geen steun voor de gedachte, dat de besluitvorming in en door meerdere vergaderingen tenslotte een onverschillige zaak zou zijn.

5.3. Wat moesten de kerken doen nadat zij, met schending van de geldende Dordtse kerkorde, buiten het verband van de kerken van de vrijmaking waren gesteld? Ze hebben in die concrete situatie van gescheurdheid een modus gezocht om in eenheid van belijden samen verder te kunnen. De Commissie is zich ervan bewust, dat daarmee de onder 2.1. genoemde kritiek inhoudelijk niet is weerlegd. Waartoe hebben kerken een kerkorde en waarom kunnen zij die hebben? Omdat zij samen Kerk van Christus zijn. De gemeenschappelijke kerkorde rust op de gemeenschappelijke confessie en de (wijze van) kerkregering is confessioneel bepaald. De kern van de bezwaren van de kerken die het kerkelijk akkoord niet of slechts onder voorbehoud aanvaardden, was gelegen in de bevoegdheid van meerdere vergaderingen om de kerken-bindende besluiten te nemen. Zij wilden zeker bij de confessie echt samen-leven, samen spreken en luisteren, samen handelen en wederzijds christelijk op elkaar toezien. Maar zij wilden niet weer geconfronteerd worden met bindende besluiten van meerdere vergaderingen, waardoor gemeenten die in vrede samen bij het Woord leefden, werden gesplitst. Zij hadden de genoemde bevoegdheid in de praktijk ervaren als een bedreiging van een plaatselijk kerkelijk leven in gemeenschap aan de waarheid der Schriften, terwijl die bevoegdheid er een behoort te zijn, die het leven bij die waarheid beschermt en handhaaft.

5.4. De Commissie is van oordeel dat er voor gereformeerde kerken geen andere weg is dan handhaving van het recht, besluiten van meerdere vergaderingen die strijdig zijn met de Heilige Schrift en de kerkorde, achteraf, onder aflegging van rekenschap, te verwerven. Dat recht is in het AKS (art. 34), zowel als in de oude Dordtse kerkorde (DKO, art. 31) verankerd. Onze kerken hebben nu meer dan twintig jaar samengeleefd, waarvan de laatste tien onder de vigour van het AKS. De Commissie acht de vraag gewettigd, of de tijd niet gekomen is dat de kerken, die het AKS niet of onder voorbehoud hebben aanvaard, zich ernstig bezinnen op de vraag of zij aan punt 2 van de Verklaring nog behoefte hebben en of bezwaren van de grote meerderheid van haar zusterkerken die het AKS wel aanvaardden, alsook van andere gereformeerde kerken, nu niet moeten worden gerespecteerd.

6. Artikel 34 AKS.

6.1. Artikel 34 AKS handelt over bekrachtiging en nakoming van besluiten en luidt als volgt: "Een besluit van de regionale of landelijke vergadering zal door de plaatselijke kerken bekrachtigd worden en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met de Heilige Schrift of ook als het niet overeenstemt met het Akkoord van kerkelijk samenleven. De kerk die een besluit niet bekrachtigt om bovengenoemde redenen, of niet kan uitvoeren om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen, zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven". Uit het rapport d.d. maart 1990 van onze Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken (buitenland) blijkt, dat

hierbij de vraag aan de orde is gesteld, of kerken die het AKS hebben aanvaard, zich terecht kunnen beroepen op art. 34, om in belangrijke zaken onafhankelijk van of zelfs in strijd met wat landelijk is overeengekomen te handelen. De Commissie is van mening, dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord en dat art. 34 AKS een dergelijke ruimte niet biedt.

6.2. In art. 34 AKS is verwoord, hoe de kerken van de vrijmaking art. 31 DKO hebben verstaan. Indien het juist zou zijn, dat art. 34 AKS openingen voor independentistisch handelen biedt, zou die kritiek dan ook ten volle aan de vrijgemaakte kerken, althans in de eerste decennia van haar bestaan, gericht moeten worden.

In de jaren van de "buiten-verband-stelling" werden de kerken geconfronteerd met hetzelfde hiërarchisch handelen vanwege meerdere vergaderingen, als in de jaren 1944 e.v.. De ruimte die de DKO biedt om binnen het kerkverband besluiten, die bewezen worden te strijden met Gods Woord of ook met de kerkorde, niet voor vast en bondig te houden, werd de kerken ontnomen. In de vrijgemaakte kerken werd het "bewezen worde" algemeen verstaan als "voor zich bewezen achten", wat overigens niet wegnam dat het bewijs ook zou moeten worden geleverd ten overstaan van de kerken in hun verband. Het ging om een interim. Daarmee werd tot uitdrukking gebracht, dat er in de kerk van Christus tenslotte geen ander gezag is dan "Woordgezag" en dat iedere bevoegde ambtsdrager of kerkelijke vergadering gehouden is, zijn gezag in dit opzicht bij de voortduur te legitimeren.

6.3. De eigen ambtsdragers zijn tegenover de gemeente die zij dienend regeren de laatstverantwoordelijke instantie en mogen deze verantwoordelijkheid niet delegeren aan een meerdere vergadering. In art. 34 AKS valt de nadruk hierbij op twee punten: de plaatselijke kerken beloven besluiten van meerdere vergaderingen a. te bekrachtigen en na te komen en b. rekenschap te geven ("zal"). Tegen de bevoegdheid van de kerkeraden om besluiten van meerdere vergaderingen te bekrachtigen is wel het bezwaar ingebracht dat zulke besluiten naar hun aard bindend zijn, terwijl bekrachtiging die eerst achteraf bindend zou maken. De Commissie is van oordeel dat dit bezwaar zonder praktische betekenis is, gegeven de belofte om te bekrachtigen. Deze belofte doen de kerkeraden juist in hun onoverneembare verantwoordelijkheid. Waarom? Omdat, om niet meer te noemen, de confessie geen exclusief eigendom is van een plaatselijke kerk en omdat de kerk van Christus de kerk is van alle plaatsen en tijden.

6.4. Evenmin is in het "rekenschap geven aan de zusterkerken" ruimte voor independentistisch handelen gelegen. Rekenschap geven is verantwoording afleggen ten overstaan van een instantie, tot het vragen daarvan bevoegd. Het is de Commissie volstrekt onduidelijk, hoe "rekenschap geven" zou kunnen worden verstaan als bloot "mededelen". Zo lezen we Hebr. 13:17 toch ook niet? Dat die rekenschap "aan de zusterkerken" gegeven wordt, sluit de meerdere vergaderingen van die zusterkerken in: het zijn de kerken die de agenda van hun meerdere vergaderingen samensstellen (art. 32 AKS). Een beperking t.o.v. art. 31 DKO kan daarin moeilijk gelezen worden, dat spreekt zich hier op dit punt zelfs niet uit. Het is ondenkbaar dat alle zusterkerken, terzake niets zouden doen, terwijl een of meerdere kerken er rekenschap van geven dat zij een besluit van een meerdere vergadering als strijdig met Gods Woord verwerpen. Een meerdere vergadering is geen instantie, los van de kerken; het zijn de kerken zelf, die via afvaardiging samenkomen.

6.5. Nu bevat art. 34 AKS ook de zinsnede: "of niet kan uitvoeren om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen". Uit de discussies op de landelijke vergaderingen die het Akkoord behandelden blijkt zonder meer, dat de kerken hierbij het oog hadden op praktische zaken. Het allereerste ontwerp luidde: ... of voor zover het besluiten van

praktische aard betreft, dat het naleven daarvan niet zou dienen tot heil van de gemeente". De kerken hadden daarbij vooral de vormgeving van de liturgie op het oog, uiteraard onverlet hetgeen bepaald wordt bij art. 18 AKS e.v..

Van een besluit dat strijdig bevonden wordt met Gods Woord of met de kerkorde, wordt de rechtskracht betwist. Dat is niet het geval bij besluiten van praktische aard, als hier bedoeld; hier gaat het alleen om de uitvoering. De vraag kan dan ook worden gesteld, of de duidelijkheid niet wordt geschaad, door zulke ongelijksoortige situaties in eenenhetzelfde artikel op te nemen. Het bovenstaande is reden voor de Commissie om de kerken in overweging te geven of zij, na 25 jaar te hebben samengeleefd, nog behoefte hebben aan een dergelijke bepaling. En zo ja, of zij die dan niet beter in een afzonderlijk artikel kunnen opnemen, waarbij expliciet gesteld wordt dat het om de uitvoering van praktische zaken gaat.

1.2 ONDERTEKENINGSFORMULIER - VOORSTEL van de regio Noord-Nederland

Wij, ondergetekenden, dienaren van het goddelijk Woord in de Nederlands Gereformeerde kerken in de regio Noord-Nederland, verklaren met onze ondertekening oprecht en met een goed geweten voor de HERE het volgende:

Wij erkennen de Heilige Schrift, als het betrouwbare en door God ingegeven Woord, van harte als enige regel voor geloof en leven.

Wij erkennen de drie algemene belijdenisgeschriften en de drie Formulieren van Enigheid als getrouwe onderwijzing in en verdediging van de waarheid der Schrift en aanvaarden die, krachtens hun overeenstemming met Gods Woord, als getuigenis van wat wij geloven.

Wij zullen wat God ons leert in zijn Woord en wat is uitgedrukt in deze belijdenisgeschriften ijverig onderwijzen en getrouw voorstaan, en wij zullen alle dwalingen die daartegen strijden verwerpen, weerleggen en helpen weren uit de kerken.

Wij beloven eventuele bezwaren tegen de belijdenisgeschriften ter toetsing te zullen voorleggen aan de kerkeraad en/of een regionale vergadering en zijn bereid van onze bezwaren desgewenst een nadere verklaring af te geven met het oog op het behoud van het gemeenschappelijk belijden van de waarheid der Schriften.

Wij zullen gehoorzaam zijn aan het oordeel van de kerkeraad en/of regionale vergadering, behoudens het recht van appel.

Wij zullen ons in het regionale en landelijke kerkverband houden aan het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en door de kerken genomen besluiten.

2.1 EINDRAPPORT Commissie Openstelling Diakenambt voor de zusters der gemeente

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1. * Eindrapport *****

Nadat wij in december 1991 ons Studierapport aan de kerken hebben aangeboden, dienen wij hierbij ons eindrapport in. Het Studierapport kwam neer op een breed uitgevoerde aanbieding van het materiaal, dat in verband met het ons voorgestelde onderwerp op de markt is gebracht. Het eindrapport doet dit werk niet nog eens over, maar spitst zich van meet af toe op de ontwikkeling van het eigen standpunt. Zo besteden we nu niet expliciet

aandacht aan 'de verhouding man-vrouw in het algemeen en binnen de gemeente' (*al komt die hieronder zakelijk voldoende aan de orde, namelijk in het hoofdstuk De vrouw en het diakenambt*). Ook zal de lezer in dit eindrapport geen apart hoofdstuk aantreffen over 'de wijze van argumenteren vanuit de Schrift' (*al gaan we daarop in datzelfde hoofdstuk De vrouw en het diakenambt wel impliciet in*). Dat betekent, dat het Studierapport door dit eindrapport niet achterhaald is; gelieve het dan ook als bijlage bij dit rapport te hanteren. Toch is dit eindrapport ook weer niet een aanvulling op het Studierapport. Zeker, wat in het Studierapport nog ontbrak - te weten een bespreking van 'de rechtmatigheid van een beroep op de christelijke vrijheid in dezen', alsmede een hoofdstuk 'Konklusies en Advies' - bieden wij bij dezen aan. Ook voegen wij aan paragraaf A. *Historische Notities van hoofdstuk V van het Studierapport*, enkele kanttekeningen toe, die prof.dr.A.Th. van Deursen op ons verzoek schreef. Het leek de commissie goed deze deskundige informatie, omtrent een verhoudingsgewijs weinig betreden terrein, door te geven; u treft dit stuk als bijlage bij het eindrapport aan. Tegelijk echter werd in het Studierapport heel veel aan de orde gesteld, waarop wij in dit rapport niet terugkomen en naar onze mening ook niet hoeven terug te komen om een verantwoord advies te kunnen formuleren. Omgekeerd bevat het eindrapport informatie, die nieuw is ten opzichte van wat het Studierapport bood. Daardoor is het eindrapport een tot op zekere hoogte zelfstandig stuk, naast het Studierapport. We hebben er dan ook bewust van afgezien het in te passen in de opzet van het Studierapport en presenteren het als een nieuw rapport met de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 1: INLEIDING

Hoofdstuk 2: HET AMBT VAN DIAKEN

Hoofdstuk 3: DE VROUW EN HET DIAKENAMBT

Hoofdstuk 4: CHRISTELIJKE EN KERKELIJKE VRIJHEID

Hoofdstuk 5: KONKLUSIES EN ADVIES

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat niet wordt verwezen naar de reacties uit de kerken, al hebben die reacties een werkelijke inbreng gehad in de opstelling van het eindrapport. Aandachtige lezers zullen dat ook kunnen bemerken. Een weergave van de reacties uit de kerken met - uiteraard - een behandeling ervan zou ook geleid hebben tot een boekwerk(!), dat door zijn omvang niet doelmatig zou zijn en voor de kerkeraden van weinig praktisch nut. Overigens is de verscheidenheid van de vele reacties uit de kerken van grote betekenis geweest voor het formuleren van belangrijke konklusies en het uiteindelijke advies.

2. *** De commissie ***

De commissie heeft haar werkzaamheden voortgezet in de samenstelling, die in het Studierapport reeds werd vermeld: ds. L.W.G. Blokhuis, ds. W. Borgdorff, ds. L.G. Compagnie, dr. A.v.d. Dussen (samenroeper en voorzitter), prof. dr. H.G. Geertsema, zr. R. Meijer-Kuipers (secretaresse), ds. H. Smit, ds. M. Vrijmoeth-de Jong. Door een minder goede gezondheid zag ds. Blokhuis zich genoodzaakt zijn deelname aan de werkzaamheden te beëindigen. Omdat dit gebeurde, toen de werkzaamheden zich al in het eindstadium bevonden, werd niet naar een vervanger van ds. Blokhuis omgezien (*Ds. Blokhuis heeft de laatste vier vergaderingen van de commissie niet meer kunnen bijwonen. Hij heeft dan ook niet deelgenomen aan de vaststelling van de tekst van dit eindrapport; met de inhoud ervan atent hij overigens volkomen in*). De commissie betreurt het feit, dat de besprekingen niet tot een volledige éénheid van gevoelen binnen de commissie hebben geleid. Het is voor ds. L.G.Compagnie niet mogelijk zijn handtekening te zetten onder de beschouwingen van hoofdstuk 3 'De vrouw en het diakenambt' en die van hoofdstuk 4 'Christelijke en kerkelijke vrijheid' en onder de uit deze beschouwingen voortvloeiende konklusies en het

daarmee samenhangende advies. In een brief die als bijlage aan dit rapport wordt toegevoegd, verantwoordt des. Compagnie zijn stellingname. Hierbij mag en moet worden opgemerkt, dat deze verschillen van gevoelens niet de geringste schade hebben toegebracht aan de christelijke geest waarin de besprekingen mochten plaatsvinden. Tenslotte nog de mededeling dat de commissie 24 maal heeft vergaderd.

3. *** Inbreng uit de kerken ***

51 kerken en tal van kerkleden hebben gereageerd op het Studierapport van de commissie. Het was verblijdend te mogen ervaren, dat de zaak van 'de vrouw en het diakenambt' in de kerken leeft en haar belangstelling heeft. Een 'schaduwvolle' keerzijde wordt gevonden in het feit, dat de diepgaande verschillen van overtuiging, die aan de dag getreden zijn, ons wel tot de konklusie moeten leiden, dat we nog zeer ver verwijderd zijn van eenheid van gevoelens over de zaak in geding.

- Er waren kerken, die aandrongen op een zonder meer toepassen van de geboden en verboden, zoals met name Paulus die geeft, terwijl andere kerken van mening waren, dat Paulus' geboden in verband moeten worden gebracht met de omstandigheden van zijn dagen en niet op onze tijd en omstandigheden kunnen worden toegepast.

- Er waren kerken, die bijbelgetrouwheid belichaamd zagen in een eenvoudig 'lezen wat er staat', terwijl andere kerken deze getrouwheid meenden te moeten zien in een doortrekken van bepaalde evangelische lijnen, die in de Schrift zijn op te merken.

- Er waren kerken, die een scherp onderscheid maakten tussen het dienende diakenambt en het regeerambt van de ouderlingen en die op grond daarvan de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente durfden te bepleiten, terwijl andere kerken van mening waren, dat er slechts van een tamelijk vage afbakening van de ambten sprake kan zijn en op die grond of de openstelling verwierpen of die openstelling wilden doortrekken naar het ouderlingenambt.

- Er waren kerken, die de beslissing wilden leggen in de handen van de plaatselijke kerken, terwijl andere kerken betoogden, dat deze vrijheid aan de plaatselijke kerken niet kan worden toegekend, waarbij aan beide zijden zowel inhoudelijke motieven als motieven van kerkrechtelijke aard een rol speelden.

Bij deze uiterst globale bloemlezing moet de commissie het laten.

4. *** Nog iets over de opzet ***

Bij de opzet van het hoofdstuk over de vrouw en het diakenambt werd niet gekozen voor een aaneenschakeling van exegetische betogen over de 'Items', die in het debat gewoonlijk een rol spelen. We gaven de voorkeur aan een onderzoek naar de lijnen die in het geheel van de Schriften worden getrokken. Van daaruit hebben we de vraag gesteld en beantwoord, of de bekende geboden en verboden van met name Paulus de bedoeling hebben om ons de vrijheid te ontfangen zusters te roepen tot de vervulling van het diakenambt.

- In de behandeling van de christelijke en kerkelijke vrijheid werd ernaar gestreefd, niet een min of meer academisch en losstaand betoog te leveren, maar de genoemde zaak van meetaf in verband te brengen met de recente geschiedenis van onze kerken en met de konkrete situatie van vandaag. Daardoor kon worden bereikt, dat de uit dit hoofdstuk getrokken konklusies een direkte invloed hadden op het aan de landelijke vergadering uit te brengen advies.

1. *** Onzekerheid omtrent het bijbels profiel van de diaken ***

"Aangaande de diakenen komen wij van hun oorsprong en instelling lezen in de Handelingen der Apostelen. Aldaar vinden wij, dat in het begin de apostelen zelf de bediening der armen gehad hebben; aan wier voeten gelegd werd de prijs der verkochte goederen; en aan een iegelijk werd uitgedeeld, naar dat elk van node had. Maar altoos daarna een murmuring ontstond, omdat de weduwen der Grieken in de dagelijkse bediening overgeslagen werden; zo zijn door de vermaning der apostelen mannen verkozen geworden, die eigenlijk hun werk van de bediening der armen maken zouden..."

Met deze woorden verwijst het oude gereformeerde *Formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen* voor de instelling en invulling van het diakenambt naar Handelingen 6:1-6. Daarmee wordt een zeer oude traditie gevolgd; reeds Irenaeus, die in het jaar 177 bisschop van Lyon werd, meende dat 'de zeven' van Handelingen 6 de eerste diakenen waren. Tegenwoordig echter wordt deze visie bijna algemeen afgewezen - wij vermeldde dat in ons voorlopig rapport op blz. 21. Ook in eigentijdse formulieren ter bevestiging van ambtsdragers, zoals die van de Geref. kerken (vrijg.) en van de Chr. Geref. kerken, wordt Handelingen 6 wel genoemd, maar niet als het hoofdstuk dat bericht over de aanstelling van de eerste diakenen. Vanwaar deze omslag? Die is niet alleen te verklaren vanuit het feit, dat het woord 'diaken' in Handelingen 6 ontbreekt. Het nieuwere bijbelonderzoek legt er vooral de nadruk op, dat 'de zeven' een zelfstandig bestuurskollege vormden. Naar het schijnt hebben zij ook een eenmalige functie gehad: nergens wordt gesuggereerd dat Stefanus na zijn dood moest worden opgevolgd door een ander. De taak waarvoor zij zijn aangesteld, zou ook breder geweest zijn dan die van de latere diakenen. Zo wordt betoogd, dat de 'verwaarlozing' van de Grieks-sprekende weduwen niet zou inhouden dat deze vrouwen niet goed verzorgd werden, maar zou slaan op de nalatigheid om hen in te schakelen bij de dienstverlening binnen de gemeente. De zeven zouden dan niet belast zijn geweest met de verzorging van de armen, maar leiding hebben moeten geven aan het functioneren van de Jeruzalemse gemeente als gemeenschap.⁴

Wij menen, dat deze argumenten serieus moeten worden genomen. Inderdaad wijst het getal 'zeven' in de richting van een bestuurskollege; zo werden bijvoorbeeld ook de synagogen van Grieks-sprekende Joden in de verstrooiing veelal door een zevental mannen geleid. Zo uniek als de positie van de apostelen geweest is, zo uniek lijkt ook die van de zeven te zijn. Ook wanneer men het betoog niet overtuigend vindt, dat de weduwen niet als behoeftigen maar als medewerksters gepasseerd werden, moet men erkennen dat uit dit gedeelte niet dwingend kan worden afgeleid dat 'de zeven' werden aangesteld tot diakenen, met als specifieke taak de verzorging van de armen.

Dat betekent, dat men lang niet zo gemakkelijk kan vaststellen wat het bijbels profiel is van de diaken, als men vroeger wel dacht. Immers, de kerk dat in het Nieuwe Testament 'diakenen' wel ter sprake komen (Filippenzen 1:1; 1 Timotheüs 3:8,12 en waarschijnlijk

⁴ Vgl. J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaiek*, Kampen 1984, 65-77; J.P. Versteeg, *Nieuwtestamenteisch profiel van de ouderling*, in: D. Koole en W.H. Velema (red.), *Uit liefde tot Christus en zijn gemeente. Een handreiking aan de ouderling*, Kampen 1982, 19-21.

ook Romeinen 16:1), wordt niets gezegd over hun status en over de inhoud van hun werk. Een antwoord op de vraag, hoe de diaken ten tijde van het NT functioneerde, is niet op grond van concrete Schriftgegevens vast te stellen.

2. *** de dienst der barmhartigheid ***

Daarmee is niet gezegd, dat de invulling die de kerk aan het werk van de diaken heeft te geven, min of meer willekeurig is. Want al is niet rechtstreeks uit de bijbel af te leiden hoe wij ons de diaken moeten voorstellen, het komt ons voor dat het niet toevallig is dat - blijkens kerkhistorisch onderzoek* - diakenen vanouds verantwoordelijk zijn geweest voor de dienst der barmhartigheid.

In de oude kerk ontwikkelde het ambt van opziener (vgl. Fil.1:1; 1 Tim.3:1 enz.) zich al spoedig in de richting van een eenhoofdige leiding van de gemeente: de EPISKOPOS (het griekse woord dat vertaald is met 'opziener') werd BISSCHOP. Deze werd evenwel bijgestaan door de diakenen, die hem assisteerden bij de bediening van het avondmaal en bij het rechtspreken binnen de gemeente. Maar verreweg de belangrijkste taak van de diakenen was, om gestalte te geven aan de verantwoordelijkheid die de bisschop had voor de christelijke dienst der barmhartigheid.

Die bisschoppelijke verantwoordelijkheid vond men terug in het aandeel dat eertijds de apostelen hadden in de verzorging van de behoeftigen. Zoals blijkt uit bijvoorbeeld Handelingen 4:34-37, Romeinen 15:25-28 en II Korinthiërs 8 en 9, waren zij niet alleen belast met het getuigenis van het heil in Jezus Christus, maar ook met de organisatie van de daaruit voortvloeiende ontferming in sociaal en materieel opzicht. Welnu, omdat de bisschop gezien werd als degene aan wie de apostolische verantwoordelijkheden waren overgedragen, werd van hem ook verwacht dat hij aan het konkrete dienstbetoon van de christelijke gemeente leiding zou geven. De uitvoering daarvan kwam echter op de schouders van de diakenen te liggen.

Van hun werkzaamheden en aanzien moet men niet te gering denken. Allereerst was het hun taak om ervoor te zorgen dat de armen van de gemeente niet te kort kwamen. Daarnaast gaven zij leiding aan de opvang van wezen, zieken, arbeidsongeschikten, gevangenen en vreemdelingen. Soms spraken zij de kerkelijke tegoeden aan om slaven vrij te kopen en hielpen zij werklozen aan werk. Ook zetten zij zich in voor mensen buiten de gemeente: bij pestepidemieën bijvoorbeeld koördineerden de diakenen de hulp, die de christelijke kerk naar vermogen aan de getroffen bidd. Van de omvang van al deze hulpverlening geeft Eusebius van Caesarea (geboren omstreeks 260) een indicatie: hij bericht, dat rond het jaar 250 de gemeente te Rome in de behoeften van ongeveer 1500 mensen (!) voorzag.

Het is duidelijk, dat de diakenen daarmee op een uiterst verantwoordelijke post stonden. Zij moesten vaak ingrijpende beslissingen nemen inzake de verdeling van de hulpgoederen, en dienden bedacht te zijn op misbruik van de kant van de ontvangers. Zij behoorden daarmee onmiskenbaar tot hen, die leiding gaven aan de gemeente. Het verbaast dan ook niet, in de eerste brief van Clemens aan de Korinthiërs (geschreven in het jaar 96) te lezen dat de diakenen samen met de

* Voor het volgende historisch overzicht hebben wij veel ontleend aan het artikel *Diakonie* / van Paul Philipp, in: TRE VIII, Berlin/New York 1981.

opzieners *over* hen die zouden geloven waren aangesteld: zij namen uit hoofde van hun werk een gezaghebbende positie in de gemeente in.

Het zou verkeerd zijn om de verdere geschiedenis van het diakonaat tot in detail weer te geven, maar wij moeten hier volstaan met de korte aanduiding dat de eeuwen door is vastgehouden aan het besef, dat de diakenen leiding moesten geven aan de sociale verantwoordelijkheid van de gemeente. Toen het christelijk geloof in de vierde eeuw de staatsgodsdienst werd van het Romeinse rijk, raakte het diakonaat verstrengeld met burgerlijke sociale voorzieningen: de kerk werd belast met stedelijke voedseluitdelingen, terwijl zij daarnaast een soort ziekenhuizen en leprakolonieën stichtte. Later namen de kloosters veel van deze diakonale activiteiten over, maar ten tijde van de Reformatie maakten Luther en Calvijn zich sterk voor een teruggave van deze verantwoordelijkheden aan de diakenen. Opmerkelijk is de visie van Martin Bucer (1491-1551): hij zag het diakonaat als een instrument, om alle gemeentelieden in staat te stellen hun leven te ontplooiën tot eer van God. Zo moesten de diakenen niet alleen voorzien in de behoeften van eten en drinken, maar ook voor de materiële basis zorgen waarop jongeren een opleiding konden volgen en meisjes die wilden trouwen aan de eis van een bruidsschat konden voldoen.⁴ Daarnaast betrof Bucer - in de lijn van de oude kerk! - het ambt van diaken nauw op dat van de opzieners: hij schakelde de diakenen in bij de bediening van de sacramenten en bij de uitoefening van de kerkelijke tucht.

In het spoor van de Reformatie kwamen de diakenen er in Nederland toe, huisvesting voor bejaarden te creëren: de bekende 'hofjes' in steden als Amsterdam, Haarlem en Delft. In Amsterdam beschikte de diakonie over een eigen brouwerij en bakkerij, van waaruit de behoeftigen werden verzorgd. In Duitsland stimuleerden pietisten als A.H. Francke (1663-1727) de oprichting van scholen voor de armen en (vierde ds. Th. Fliedner (1800-1864) voor de reklassering van gevangenen. Hij was het ook, die als de vader van de Diaconessenhuizen bekend is geworden.

Ongetwijfeld heeft de christelijke kerk van de laatste drie eeuwen niet het monopolie op het gebied van barmhartigheidswerk gehad. Ook het Verlichtingsdenken inspireerde velen tot filantropische activiteiten. Uiteindelijk zijn er gesekulariseerde samenlevingen gegroeid, waarin de staat het leeuwedeel van allerlei sociale voorzieningen voor haar rekening neemt en niet (meer) de kerk. Dat neemt niet weg, dat ook heden ten dage nog door de kerken indrukwekkend wordt bijgedragen aan de leniging van noden dichtbij en ver weg. Het ligt volkomen in de lijn van de traditie om in dit verband van 'diakonaat' te spreken.

Het behoort tot de onopgeefbare verworvenheden van de Reformatie om de traditie niet als heilig te beschouwen. Wanneer aangetoond kan worden dat de kerk in haar lange geschiedenis zich van het bijbels evangelie verwijderd heeft, is het geboden om een nieuw begin te maken, hoe moeilijk dat ook is en hoe revolutionair dat ook lijkt. Nu is ten aanzien van de geschiedenis van het diakonaat allerminst aan te tonen, dat daarin het bijbelse profiel van de diaken is vervaagd of vertekend. We constateerden immers, dat we er niet in slagen dat profiel rechtstreeks vast te stellen. Liever zouden we dan ook de vraag stellen: welke reden zou de kerk van meet af aan hebben gehad, om deze invulling te geven aan het werk en de status van de diaken?

⁴ Zie voor het diakonaat bij Bucer W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1970, 363, 402-410.

Naar ons besef wordt in heel die lange traditie, waarin de diaken belast is met het leiding geven aan de kerkelijke dienst der barmhartigheid, recht gedaan aan het uiterst belangrijke motief in het Nieuwe Testament, dat het evangelie van de verzoening nooit zonder praktisch liefdebetoon verkondigd is. De Here Jezus zelf paarde aan zijn prediking van het Koninkrijk machtige daden van ontferming, vgl. het programmatische Mattheus 4:23. In het historisch overzicht hierboven werd al aangeduid, dat ook zijn apostelen een echt 'diakonale' taak hadden. Frappant is, dat het volgens Handelingen 11:30 de oudsten van de gemeente zijn, die zorg dragen voor de verdeling van goederen die via Barnabas en Saulus ter beschikking zijn gesteld om de door hongersnood getroffen christenen in Judea te ondersteunen. Kennelijk waren zij die leiding moesten geven aan de gemeente ook verantwoordelijk voor het in goede banen leiden van de ontferming over de behoeftigen.

Je zou kunnen zeggen: de taak die in de geschiedenis van de kerk de diaken werd toebedeeld, rustte oorspronkelijk op de schouders van de apostelen en de oudsten. Maar reeds binnen het Nieuwe Testament valt waar te nemen, hoe zij die taak om heel praktische redenen afstootten: ze kregen het te druk! In dit verband vraagt opnieuw Handelingen 6 de aandacht.

Wij hebben reeds gezien dat het te ver gaat om daarin de aanstelling van de eerste diakonen te lezen. Maar al zijn 'de zeven' dan niet gelijk te stellen met de latere diakonen, ze hebben wel het diakonale takenpakket van de apostelen overgenomen. Daarbij is het niet zo belangrijk te weten, of het erom ging de achtergestelde weduwen te verzorgen, dan wel hen actief in te schakelen. Ook het feit, dat sommige van 'de zeven' zich weldra ontpopten tot zoer begenadigde predikers van het evangelie, vraagt in dit verband niet onze aandacht. Waar het om gaat is, dat de apostelen zich - voor wat betreft de situatie in Jeruzalem - voortaan beperken tot het gebed en de bediening van het woord, en dat zij de bediening van de tafels overdragen aan 'de zeven'. Het diakonale deel van hun ambtelijke werk wordt hiermee in de handen van anderen gelegd!

Het is niet toevallig dat wij in dit verband het woord 'diakonaal' gebruiken. Zoals wij in ons voorlopig rapport hebben uiteengezet (zie blz. 18 en 28) slaat dat woord soms in alle algemeenheid op 'dienstbetoon'. Zo is in Handelingen 6:4 sprake van de 'bediening' (letterlijk: diakonie) van het woord. Maar een veel meer specifieke betekenis heeft het woord in de verzen 1 en 2 van Handelingen 6, waar sprake is van respectievelijk 'de dagelijkse verzorging' (letterlijk: diakonie) der weduwen en 'de bediening' (letterlijk: diakonie) van de tafels. Hier gaat het om de konkrete liefdedienst die de christenen elkaar bewezen rondom de cettafel. Uit I Korinthiërs 11:20-22, 33, 34 kunnen wij namelijk afleiden, dat de gezamenlijk genoten maaltijd een van de brandpunten was van daadwerkelijk liefdebetoon: daar begon het samen delen! Onder de 'bediening van de tafels' is dus de dienst der barmhartigheid te verstaan, en het is op grond van dit spraakgebruik dat het woord 'diakonie' de ons zo bekende specifieke betekenis heeft gekregen. Zo funktioneert het woord trouwens ook in II Korinthiërs 8:4,19,20; 9:1,12,13.

Wij vatten samen: in Handelingen 6 wordt niet verslag gedaan van de aanstelling van de eerste diakonen, maar wel van de afzetting door de apostelen van hun taak om leiding te geven aan de dienst der barmhartigheid. Het woordgebruik van Handelingen 6 geeft alle aanleiding om die taak als 'diakonaal' aan te duiden.

Maar dat betekent, dat het niet uit de lucht gegrepen is dat de oude kerk de diakonen zag als diegenen, die uitvoering moesten geven aan de verantwoordelijkheid van de opzieners voor het liefdebetoon van de christelijke gemeente. Al zijn er geen teksten in het NT te vinden waarin het werk van de diaken op deze wijze omschreven wordt, deze taakstelling is wel in de geest van het NT. Het bestuur van de gemeente heeft niet alleen betrekking op het 'geestelijk' leven, maar onmiskenbaar ook op het functioneren van de gemeente als een huis vol daadwerkelijke ontferming over behoeftigen. Niet altijd heetten de mensen die met deze laatste zijde van het bestuur belast waren, 'diakonen'. Aanvankelijk waren het de

apostelen zelf, en in onze tijd kun je je gemeentes voorstellen die zo klein zijn, dat daar de ouderlingen het diakonale werk voor hun rekening nemen. Maar het moment kan komen - en is ook gekomen - dat mensen moeten worden aangesteld met als speciale opdracht om de dienst der barmhartigheid te leiden. Het verbaast ons niet dat vanouds in deze mensen de m-ische diaken herkend is. Mogelijk zal nooit kunnen worden aangetoond, welke functie de diakenen van Filippenzen 1:1; 1 Timotheüs 3:8,12 en Romeinen 16:1 hadden. Niettemin staat het naar onze mening vast, dat het volledig in de lijn van het NT is om de taak van de diaken in te vullen zoals vanouds gedaan is.

3. *** Het ambt van diaken ***

Deze konklusie stelt ons in staat, een antwoord te geven op de vraag of een diaken een ambt heeft. In ons voorlopig rapport (blz. 28) hebben wij in zes punten weergegeven wat naar ons besef kenmerkend is voor het ambt. Daarbij ging het er ons onder andere om, helder aan te duiden wat het verschil is tussen het algemene ambt van alle gelovigen en de bijzondere ambten (zie voor deze vraagstelling blz. 15-17 van ons voorlopig rapport). Immers, ieder lid van de gemeente van Christus heeft gaven gekregen waarmee hij/zij de gemeente kan dienen. Wanneer wordt die dienst nu een (bijzonder) ambt, en wat verandert er dan aan die dienst? Onze slotsom was, dat "de ambtsdrager door God geroepen is en in de gemeente officieel wordt aangesteld om zijn charisma in dienst van de Here en van de gemeente te stellen. ... Hij geeft in diverse vormen leiding; die leiding is als "dienst" te typeren. Hij is verantwoording schuldig aan God." (voorlopig rapport blz. 28)

Het staat vast, dat de diakenen die in de oude kerk funktioneerden, ambtsdragers waren in de hierboven aangeduide zin. Reeds in het geschrift *Onderwijs van de twaalf apostelen*, dat daterd uit het begin van de tweede eeuw, is er sprake van dat de gemeente opzieneren en diakenen kiest, die "geëerd" zijn en dus niet geminacht mogen worden. Daaruit blijkt dat de diakenen een officiële aanstelling kregen en dat zij golden als mensen die over de gemeente waren gesteld (zie het citaat uit de eerste brief van Clemens, hierboven blz. 6). Daarbij is het goed te bedenken, dat hun werk om een zekere autoriteit vroege. Zij moesten immers belangrijke beslissingen nemen inzake de verdeling van materiële hulp. Men kan zich voorstellen, dat hun handelwijze met argusogen gevolgd werd en dat er ook kritiek kon losbarsten als zij bepaalde besluiten genomen hadden. Vanwege deze delicate positie moesten zij kunnen terugvallen op een officiële aanstelling.

Hierboven hebben wij weergegeven, dat de gemeenten al spoedig onder de eenhoofdige leiding van de bisschoppen kwamen te staan, en dat de diakenen gingen functioneren als hun assistenten. De bisschop bleef de eindverantwoordelijke voor de dienst der barmhartigheid. Dat betekent, dat de diakenen niet rechtstreeks meer verantwoording schuldig waren aan God en dat hun ambt dus ondergeschikt werd aan dat van de bisschop. Zoals bekend hebben de reformatoren van de zestiende eeuw zich krachtig verzet tegen deze hiërarchie. Vooral bij Bucer en Calvijn kwam het tot een opwaardering van het ambt van diaken: voor hen was het gelijkwaardig aan dat van de opziener. Het is dan ook geheel in hun lijn, als ons Akkoord van kerkelijk samenleven zegt dat er tussen het ambt van opziener en dat van diaken geen onderscheid in rangorde bestaat, maar alleen in dienstbetoon (artikel 2).

Het komt ons voor dat dit een bijbelse visie is. We hebben immers gekonkludeerd, dat de kerk op goede gronden gekomen is tot de aanstelling van diakenen die leiding moesten geven aan de christelijke dienst der barmhartigheid. Al ontbreken in het NT tekstgegevens die ons rechtstreeks informeren inzake de instelling en de invulling van het diakenambt, het is geheel in de geest van het evangelie om de verantwoording voor het diakonaat, die eertijds bij de apostelen berustte, nu toe te vertrouwen aan kapabele, speciaal daartoe benoemde leden van de gemeente. Omdat bijbels gesproken de dienst der barmhartigheid

even wezenlijk is als de dienst van het woord, ligt het inderdaad voor de hand dat diakenen in rangorde gelijk staan aan opzieners. Daarmee is niet alles gezegd over de relatie tussen het ambt van diakenen en dat van opziener; hieronder zullen wij er meer aandacht aan schenken. In dit verband gaat het ons er evenwel om, vast te stellen dat de in ons Akkoord geformuleerde regel, dat diakenen ambtsdragers zijn die als gelijkwaardig aan ouderlingen gelden, legitiem is.

Naar ons besef doet de praktijk niet altijd recht aan die regel. Daarbij doelen we niet eens zózeer op het feit, dat naar het gevoel van sommige gemeenteleden het ambt van diakenen een opstapje is voor het ambt van ouderling. Wij zouden veeleer de vinger willen leggen bij de geringe aandacht die er vaak is voor de verantwoordelijkheid van de diakenen voor de dienst der barmhartigheid. In artikel 14 van het Akkoord van kerkelijk Samenleven wordt het takenpakket van de diakenen als volgt omschreven: "De dienst van de diakenen houdt in: het verlenen van christelijke hulp aan de leden der gemeente die in nood verkeren, en hen met raad en troost bij te staan. Naar vermogen zullen zij ook anderen hulp bieden."

Strikt genomen is wat hier staat toepasbaar op het algemene diakonale ambt van alle gelovigen. Waarom zou men speciaal benoemd moeten zijn om christelijke hulp te verlenen aan de leden der gemeente die in nood verkeren? De benoeming van diakenen is slechts nodig, waar onderkend wordt dat *leiding* moet worden gegeven aan die hulp, en dat er soms verstrekende beslissingen moeten worden genomen inzake de totstandkoming van die hulp. Zo kan het gebeuren, dat de gemeente of bepaalde gemeenteleden moeten worden opgeroepen tot verbod van hun diakonale bijdragen. Voor een dergelijke oproep is gezag nodig; mensen die haar doen, moeten zich kunnen legitimeren als door de gemeente aangesteld voor deze verantwoordelijkheid. In artikel 14 van het Akkoord komt deze kant van het leiding geven aan de gemeente onvoldoende tot uitdrukking. Het is de moeite waard om erover na te denken waar dat aan ligt. Vinden wij christenen het moeilijker ambtsdragers inzake te geven in onze portemonnee dan in ons geestelijk leven? Willen we ons als gemeenteleden nog wel stellen onder diakenen die namens Christus een gezaghebbend appel doen op onze hulpvaardigheid? Of is er in die zin van hiërarchie sprake, dat de dienst der barmhartigheid als puntje bij paaltje komt toch minder belangrijk wordt geacht dan de dienst des woords?

Hoe het ook zij: zolang niet duidelijk is dat de diakenen, net als de opzieners, leiding geven aan de gemeente - deze aan de dienst des woords, gene aan de dienst der barmhartigheid -, zal het gevoelen blijven voortleven dat de diakenen een treetje lager staat dan de ouderling. Wij bepleiten daarom een volwaardige erkenning van de ambtelijke verantwoordelijkheid van de diakenen, ook in het Akkoord van kerkelijk samenleven. Het moge duidelijk zijn, dat dat pleidooi niet in mindering komt op onze erkenning dat de diakenen heeft te dienen. Ook voor ons is een kollege van diakenen, dat met wellust heerst over de beuzen van de gemeenteleden, een schrikbeeld. Nooit mag een diakon zijn ambt gaan ervaren als een machtspositie. Maar dat betekent niet dat mensen dus maar niet meer in zo'n leidinggevende positie moeten worden benoemd. Wij herhalen het nog één keer: om wille van een goed functioneren van de kerk als een gemeenschap van daadwerkelijke ontferming, is het nodig dat er gemeenteleden worden aangesteld die met gezag beslissingen kunnen nemen inzake de dienst der barmhartigheid. Er zijn omstandigheden denkbaar dat ouderlingen daartoe worden aangesteld; vaak echter zal er behoefte zijn aan mensen die speciaal met het oog op deze verantwoordelijkheid worden benoemd. Ziedaar het ambt van diakenen.

4. *** De diakon en de ouderling ***

De vraag is nu, hoe die twee ambten van ouderling en diakon zich tot elkaar verhouden. In ons voorlopig rapport hebben wij een aantal mogelijkheden aangeduid - zie blz. 30, 31 en 32.

Gezien het bovenstaande kunnen wij ons met de tweede opvatting - diakenen als assistenten van de opzellers zonder eigen ambtelijke positie - niet verenigen. Ook op de vierde opvatting - Calvijn's onderscheid tussen *besturende* en *verzorgende* diakenen - hebben wij tegen, dat de ambtelijke positie van de tweede soort diakenen onduidelijk is. De derde opvatting - een diaken is net zo goed een oudste als een ouderling - is interessant, maar stoelt onzes inziens niet op voldoende bewijs. Blijft over de eerste opvatting, volgens welke diakenen en opzellers een eigen, gelijkwaardig ambt in de kerk hebben. Wij kunnen ons daarin vinden; in de voorafgaande paragraaf hebben wij reeds verantwoord waarom. Daarbij viel evenwel de meeste nadruk op de *gelijkwaardigheid*; op de *eigenheid* van de diaken ten opzichte van de ouderling moeten wij nu ingaan.

Wij hebben het werk van de diakenen gekarakteriseerd als het leiding geven aan de dienst der barmhartigheid, terwijl wij de ouderlingen verantwoordelijk achten voor de dienst des woords. In de praktijk betekent dat, dat alles wat te maken heeft met de verkondiging van het evangelie onder de hoede van de ouderlingen valt. Daarbij valt te denken aan de zondagse prediking, aan de zending en aan evangelisatiewerk, maar ook aan het pastorale gesprek en de uitoefening van de tucht. Dat betekent natuurlijk niet, dat alleen ouderlingen geroepen zijn om ten overstaan van gemeenteleden en hen die buiten staan goede woorden te spreken van Christus: troostend, bemoedigend, corrigerend, stimulerend. Dat alles behoort tot het ambt van alle gelovigen die daartoe gaven ontvangen hebben. De ouderlingen hebben evenwel in die zin een *bijzonder ambt*, dat zij verantwoordelijk zijn voor een goed functioneren van dat ambt van alle gelovigen. Aan hen is het, om de gemeenteleden toe te rusten tot hun 'dienst des woords' en er op toe te zien dat deze binnen schriftuurlijke kaders blijft. Kort samengevat: de ouderlingen zijn verantwoordelijk voor de proklamatie van Gods Koningschap *in woorden*.

Naast hen staan dan de diakenen in hun verantwoordelijkheid voor die proklamatie *in daden*. Zij dienen zichtbaar te maken, hoe weldadig Gods heerschappij is voor de ellendigen en armen. Een belangrijk deel van hun werk bestaat dan ook in (het leiding geven aan) het lenigen van materiële nood. Daarnaast hebben zij een taak in de hulpverlening aan mensen die fysiek of psychisch lijden. In de praktijk betekent dat, dat de diakenen gelden zullen beheren ter ondersteuning van behoeftigen binnen en buiten de gemeente, en dat men hun aandacht mag vragen in geval van ziekte, ouderdom, verstandelijke of lichamelijke handicaps, werkloosheid, huwelijksproblemen enzovoorts. Het is niet voor niets dat binnen onze kerken een stichting voor jeugdzorg en maatschappelijk werk is opgericht op verzoek van een *diakonale* conferentie!

Zo is dus het werk van diakenen duidelijk onderscheiden van dat van ouderlingen. Toch zijn beide sterk op elkaar betrokken. Zoals het geloof zonder de werken dood is, zo kan de dienst des woords niet goed functioneren als zij niet verbonden is met de dienst der barmhartigheid. Omgekeerd wil het diakonale diensbetoon geworteld zijn in de bediening van het woord der verzoening. Wee een kerk, die de boodschap van kruis en opstanding van Jezus Christus niet meer met woorden brengt, omdat het bewijzen van barmhartigheid het een en het al voor haar is geworden. Bijbels gesproken ontleent het diakonaat haar zin slechts aan de verkondiging. In die zin loopt de ouderling voorop, om onmiddellijk gevolgd te worden door de diaken.

De fundamentele betrokkenheid van het werk van diakenen op dat van ouderlingen uit zich soms hierin, dat de eersten kunnen meepraten en -denken met de laatsten. Wij hebben hierboven aangeduid, hoe in de oude kerk en volgens de opvattingen van een man als Bucer, de diaken assisteerde bij de bediening van de sacramenten en bij de uitoefening van de kerkelijke tucht. Maar ook Herman Bavinck gaat deze kant op, wanneer hij het tot de taak van de diakenen rekent "om alle leden der gemeente, inzonderheid de vermogende, ... voor de zonde der gierigheid ... te waarschuwen en te behoeden" (*Gereformeerde Dogmatiek IV*, Kampen 1967¹, 410). C.Trimp meent zelfs dat diakenen op hun manier een

sleutel van het Koninkrijk hanteren en geroepen worden om te bemoedigen en te vermanen in de stijl van Fil.4:18,19; II Kor.8:1vv; 9:6-15 en I Tim.6:7-10, 17-19. "Dat is, naar de stijl van een diaken, openen en sluiten namens de Koning!" (*Ministerium. Een introductie in de reformatische leer van het ambt*, Groningen 1982, 205)

Binnen de studiekommissie denken wij niet gelijk over deze toekenning aan de diakenen van het recht, om met de ouderlingen mee te praten en te denken over de kerkelijke tucht. Sommigen van ons menen, dat het duidelijke onderscheid tussen de dienst des woords en de dienst der barmhartigheid terecht ertoe geleid heeft, dat zaken van opzicht en tucht in de gereformeerde kerken vanouds exclusief behandeld werden door het college van ouderlingen. Overigens spreekt ook Trimp met zoveel woorden uit, "dat een diaken ambtshalve geen tucht oeffent of zonden vergeeft" (*Ministerium* 205). Eenstemmig zijn wij wel in de konklusie, dat de ouderling en de diaken nauw met elkaar hebben samen te werken in de gemeente en daarbij de eigenheid van hun taak goed in het oog dienen te houden. Wanneer bijvoorbeeld een echtpaar binnen de gemeente huwelijksmoeilijkheden heeft, zal het zin hebben dat zowel de ouderling als de diaken daarbij betrokken wordt. Daarbij zal de eerste zich moeten concentreren op de verwerking van de ethische problematiek en ingaan op vragen rond schuld en onmacht, terwijl de laatste zich veelmeer op het gebied van de hulpverlening zal moeten begeven.

5. *** De diaken en de kerkeraad ***

In dit verband rijst tenslotte de vraag, of diakenen deel uit dienen te maken van de kerkeraad. De Nederlandse Geloofsbelijdenis beantwoordt die vraag bevestigend (art. 30), de Dordtse kerkenorde ontkennend, behalve voor het geval dat er weinig ouderlingen zijn (art. 37,38). Ons Akkoord van kerkelijk samenleven sluit zich in art. 15 bij de NGB aan - naar ons besef terecht. De diakenen hebben immers *leiding* te geven aan de gemeente! Hierboven hebben wij uitvoerig uiteengezet, dat die leiding op andere zaken betrekking heeft dan de leiding die de ouderlingen moeten geven. Aan de orde kwam even ons interne verschil van mening over de mogelijke betrokkenheid van diakenen bij de verantwoordelijkheid van de ouderlingen voor de uitoefening van de kerkelijke tucht. Dat laat evenwel onverlet dat we, gezien het duidelijke onderscheid in taakstelling, ons unaniem kunnen voorstellen dat er binnen de kerkeraad zowel aparte ouderlingen- als diaken-vergaderingen kunnen worden gehouden. Maar juist omdat de dienst des woords en de dienst der barmhartigheid niet van elkaar ontkoppeld kunnen worden, dragen de ouderlingen en de diakenen *gezamenlijk* verantwoordelijkheid voor het functioneren van Christus' gemeente. Vanuit hun eigen inbreng kunnen en moeten zij elkaar aanvullen binnen het bestuurscollege dat wij 'kerkeraad' noemen.

HOOFDSTUK 3

de vrouw en het diakenaambt

1. *** Achtergrond van de vraagstelling ***

Hoe komt het toch, dat de kwestie van de openstelling van het diakenaambt voor de zusters, de Nederlands Gereformeerde kerken de laatste jaren zo bezig houdt? Waar komt het vandaan, dat allerwegen in het land gemeenteleden ineens geen genoegen meer nemen met de eeuwenlange praktijk dat alleen mannen het passief kiesrecht hebben in de kerken? Mensen die deze vragen stellen, hebben het antwoord vaak al gereed: dat moet te maken hebben met de ingrijpende veranderingen die de positie van de vrouw in de maatschappij rondom ons in de afgelopen tientallen jaren heeft ondergaan. Met andere woorden: in hun

ogen zijn het maatschappelijke ontwikkelingen die in dit opzicht de agenda van de kerk beïnvloeden.

Naar onze mening is deze opvatting veelszins juist. Ongetwijfeld is het allerm minst toevallig, dat aan het einde van een eeuw waarin de emancipatie van de vrouw zich in de westerse samenleving zo krachtig heeft doorgezet, ook onze kerken worden meegezogen in het debat rond de positie van de vrouw in de gemeente. Wij leven als kerken nu eenmaal niet op een eiland. Vele zusters en broeders zijn in hun maatschappelijk functioneren ingegroeid in een situatie, waarin vrouwen veel meer dan vroeger studeren, het huwelijk niet zelden combineren met werken buitenshuis, en in toenemende mate leidinggevende posities innemen. Het kon niet uitblijven dat men vanuit deze ervaringen de bestaande kerkelijke praktijk om de vrouw van het passief kiesrecht uit te sluiten, minder vanzelfsprekend ging vinden.

Wij scoorten een waardeoordeel hierover nog even op. Eerst willen wij vaststellen, dat gegeven deze beïnvloeding van de kerkelijke agenda door de maatschappelijke ontwikkelingen, het niet verbazingwekkend is dat het gesprek rond de openstelling van het diakenambt voor de zusters een enigszins geladen karakter heeft. Rond het konkrete thema van vrouwelijke ambtsdragers ontspringt zich zo immers een gesprek over de uiterst wezenlijke relatie tussen (bijbelse) openbaring en (maatschappelijke) ervaring. Uit sommige reacties maken wij op, dat hier en daar de oprochte vrees leeft dat onze kerken bij de openstelling van het diakenambt voor de zusters zouden zwichten voor modieuze 'ervaringswijsheid', en het normatieve spreken van de bijbel naar het tweede plan zouden verwijzen. Anderen stelden ons daartegenover juist in kennis van hun overtuiging, dat de huidige positie van de vrouw in de gemeente meer zou aansluiten bij een traditioneel levensgevoel dan ingegeven zou zijn door het evangelie van Jezus Christus. Dat verklaart waarom de discussie soms met zoveel hartstocht gevoerd wordt. Menigeen ziet grotere belangen op het spel staan dan het simpele feit dat vrouwen al dan niet lid kunnen worden van de kerkeraad. Intuïtief wordt gevoeld, dat niets minder in het geding is dan het reageren van de kerk op ontwikkelingen in de wereld, en het functioneren van het gezag van de Schrift daar-bij.

Naar ons besef is het van groot belang, dat men zich over en weer bewust wordt en is van deze geladenheid van het thema. Alleen dan kunnen we als kerken boven een gespreksniveau uitkomen, waar ongeduld en onbegrip de toon zetten. Slechts wanneer beseft wordt, door welke diepere vrees en verwachtingen de standpunten over en weer beheerst worden, zal het mogelijk zijn met respect en vertrouwen naar elkaar te luisteren en op elkaar in te gaan. Onze kerken zullen onzes inziens dan ook alleen maar verantwoord en vruchtbaar kunnen beslissen inzake de openstelling van het diakenambt voor de zusters, wanneer zij overzien welk antwoord zij op die fundamentele achtergrond-vragen geven. Met wat hieronder volgt hopen wij een bijdrage te leveren aan een verschuiving van het gesprek in die richting.

2. *** De invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op het bijbel-lezen ***

Ongetwijfeld bestaat het gevaar, dat maatschappelijke ontwikkelingen zo toonaangevend worden, dat de kerk steeds minder geneigd is om de norm voor de inrichting van het christelijk en gemeentelijk leven te zoeken in de Schrift. Als de bijbel dan ook nog uitspraken doet die haaks lijken te staan op een modern levensgevoel, is het een kleine stap om zich te distantiëren van zulke bijbelgedeeltes. Wanneer bijvoorbeeld Paulus zich uitlaat over de positie van de vrouw op een wijze, die niet spoort met de ideeën die daarover in onze samenleving bestaan, keren steeds meer christenen zich in ergernis van de apostel af, onder het verwijt van vrouw-vijandig denken. Wij willen hier met nadruk verklaren, dat wij van een dergelijke manier van omgaan met de bijbel geen heil verwachten. Voor ons staat

vast, dat onze kerken dienen te blijven bij het aloude respect voor het woord van de apostelen en de profeten, dat het voorgeslacht ons heeft voorgeloude en dat korrespondeert met het SOLA SCRIPTURA van de Reformatie. Wanneer de bijbel daartoe aanleiding geeft, zullen wij tegen de stroom van maatschappelijke ontwikkelingen moeten oproeien, hoe moeilijk dat ook is.

De grote vraag is natuurlijk, of die aanleiding er is met betrekking tot de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Vanuit de samenleving neemt de druk op de kerken toe, om aan vrouwen precies dezelfde rechten toe te kennen als aan mannen en hun dus ook passief kiesrecht toe te kennen. Hier en daar valt reeds het woord 'diskriminatie' in dit verband. Wij hebben vastgesteld, dat het tot de overweging van die openstelling gekomen is onder invloed van de veranderingen in de maatschappij om ons heen. Zoëven hebben wij uitgesproken, dat naar onze mening beslist niet tot die openstelling moet worden overgegaan, wanneer het argument zou zijn dat dat nu eenmaal beter past in deze tijd. Wij zouden pleiten voor voortzetting van de bestaande situatie, dat vrouwen niet tot diakenen kunnen worden benoemd, wanneer dat strijdig zou blijken te zijn met het apostolisch evangelie. Nu zijn wij toe aan een beantwoording van de vraag, of dat inderdaad het geval is. In dat verband wijzen wij op een kant van de zaak die vaak onderbelicht blijft, namelijk de stimulerende werking die op het lezen en de uitleg van de bijbel kan uitgaan van de maatschappelijke ontwikkelingen.

Bij wijze van illustratie herinneren wij aan de impulsen, die van het opkomend socialisme zijn uitgegaan op het christelijk sociaal denken binnen de Gereformeerde kerken. Vanuit zijn motief van de antithese heeft bijvoorbeeld Abraham Kuyper scherp stelling genomen tegen de socialistische beweging. Maar wist heeft hij zich tegelijkertijd door diezelfde beweging uitgedaagd geweten, om een bijbels alternatief te ontwerpen voor de bestrijding van sociaal onrecht. Zo is hij vanuit een nieuwe blikrichting de bijbel gaan lezen en werden zijn ogen geopend, onder andere voor het misbruik dat gemaakt werd van Jezus' woord "De armen hebt gij altijd bij u" (Markus 14:7). In een soortgelijke konfrontatie ontdekte Talma later, hoe onterecht het beroep was dat gereformeerde tegenstanders van zijn regeling van het stakingsrecht deden op Kolossenzen 3:22a: "Gij dienstknechten, zijt in alles gehoorzaam uw heren naar het vlees." Het zou dwaas zijn om mensen als Kuyper en Talma te beschuldigen van het doen van socialistisch water bij de bijbelse wijn, maar ontegenzeggelijk hebben de maatschappelijke ontwikkelingen van hun dagen hen met nieuwe ogen de bijbel doen lezen.

Nu in onze eeuw de emancipatie van de vrouw de kerken voor nieuwe vragen stelt, doet zich eenzelfde verschijnsel voor. De bijbel wordt vanuit een nieuwe blikrichting gelezen, waarbij allerlei details ineens gaan spreken. In dit verband is Romeinen 16:7 interessant. Het gaat daar om twee mensen, Andronikus en Junias, die Paulus beschrijft als "onder de apostelen in aanzien". De vertaling van het NGB gaat ervan uit dat het twee mannen waren, maar die aanname is minder vanzelfsprekend dan het lijkt. De mannelijke naam 'Junias' blijkt namelijk nergens anders voor te komen, niet in het NT en ook niet in buitenbijbelse geschriften. De vrouwennaam 'Junia' was echter zeer gangbaar. Conclusie: het is aannemelijker om hier aan een man en een vrouw te denken! Inderdaad lezen velen in de oude kerk de naam nog als 'Junia': zo dacht Hieronymus (ca. 350-420) bij dit koppel aan een

echtpaar, en merkte Chrysostomus (354-407) op: "Hoe groot moet wel de wijsheid van deze vrouw geweest zijn, dat zij de titel 'apostel' waardig bevonden werd."^{****}

Hiermee is natuurlijk niet bewezen dat er vrouwelijke apostelen geweest zijn - apostelen dan als functionarissen die onderscheiden moeten worden van 'de twaalf', vgl. I Kor.15:7 met I Kor.15:5. Maar duidelijk is, dat de mogelijkheid ernstiger overwogen moet worden dan in de afgelopen eeuwen gedaan is. Ongetwijfeld draagt de tijd waarin wij leven ertoe bij, dat daarvoor meer oog komt.

Nog afgezien evenwel van korrekties die kunnen worden aangebracht op de traditionele vertaling van de bijbel waar het de positie van de vrouw betreft - ongetwijfeld is er in onze tijd ook meer oog gekomen voor de veelkleurigheid waarmee een bijbelschrijver als Paulus zich uitlaat over vrouwen in de gemeente. Het is veelzeggend, dat de zogenaamde 'zwijgteksten' (I Kor.14:34,35 en I Tim.2:11,12) bijna altijd het eerst genoemd worden, wanneer gevraagd wordt naar Paulus' houding ten opzichte van de vrouw. Lange tijd bestond de indruk, dat hier het beslissende gezegd is. Men kan zich afvragen, in hoeverre op dit punt het maatschappelijke klimaat ook vroeger van invloed is geweest op het bijbellesen. In een tijd dat de vrouw in de samenleving minder rechten had dan de man, sprongen als vanzelf deze passages van de apostel het meest in het oog. Maar in de konfrontatie met de moderne ontwikkelingen rond de positie van de vrouw, ontdekten nieuwtestamentici een heel andere kant van Paulus. Zo benadrukt hij in I Kor.7:4, dat als het gaat om de seksuele omgang binnen het huwelijk, de vrouw precies dezelfde rechten heeft als de man - hetgeen toen allerminst vanzelf sprak (en nu helaas ook nog niet). Zo zegt hij in Fil.4:3 van twee vrouwen, Euodia en Syntyche: "zij hebben tezamen met mij in de prediking van het evangelie gestreden, naast Clemens en mijn overige medewerkers." D. Holwerda toont aan, hoezeer de apostel blijkens dit woordgebruik vertrouwd was met een situatie, waarin vrouwen in de voerste gelederen werkten aan de opbouw van de gemeente, zij aan zij met mannelijke medewerkers.^{****} Dat beeld wordt bevestigd door de manier waarop Paulus in Romeinen 16 over een aantal vrouwen spreekt. Behalve Prisca, die hij samen met haar man Aquila als "zijn medewerkers" aanduidt (vs 3), noemt Paulus daar ook een zekere Maria, "iemand die zich veel moeite voor u heeft gegeven" (vs 6), en Tryfena en Tryfosa, "vrouwen, die zich moeite gegeven hebben in de Here" (vs 12). Holwerda - en hij staat daarin niet alleen - wijst erop, dat zowel het woord 'medewerker' als de uitdrukking 'zich moeite geven' in Paulus' woordgebruik meestal wijst op directe betrokkenheid bij de eigenlijke evangelie-arbeid.^{*****}

Tenslotte: in ons voorlopig rapport (blz. 28) verwezen wij reeds naar het rapport van de vorige commissie, die "met sterke taalkundige argumenten" verdedigde, dat de 'Febe' van Romeinen 16:1 een diaken geweest is. En daarmee zijn wij bij ons eigenlijke onderwerp terug!

^{****} Vgl. Erhard S. Gerstenberger en Wolfgang Schrage, *Frau und Mann*, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1980, 133. In C. den Boer (red.), *Man en vrouw in bijbels perspectief*, Kampen 1985, 82, wordt de vertaling bepleit "in aanzien bij de apostelen", met als konklusie: "In geen enkel opzicht is hiermee dus uitgesproken, dat zij zelf ook apostelen waren." Algemeen wordt echter erkend dat de vertaling van het NBG de voorkeur verdient.

^{*****} Zie zijn *Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers*, in: *De plaats van de vrouw in de gemeente*, uitgave OPBOUW 1977, 7.

^{*****} Holwerda, l.c.p.; vgl. ook Gerstenberger/Schrage, a.w. 133,134.

3. *** Vrouwelijke diakenen? ***

Hoe verrassend de konklusie ook moge zijn, dat er in het NT naar alle waarschijnlijkheid sprake is van vrouwelijke diakenen, daarmee is nog niet het beslissende gezegd over de mogelijkheid dat in ons kerkelijk leven vrouwelijke diakenen functioneren. Immers, over de precieze status van de diaken Febe en over de inhoud van haar werk valt vanuit het NT niets met zekerheid te zeggen, zoals we in de vorige paragraaf uiteengezet hebben. Het staat allerminst vast, dat zij, in overeenstemming met de invulling van het ambt van diaken die wij hierboven voor verantwoordheid hielden, als kerkeraadslid leiding gegeven heeft aan de dienst der barmhartigheid. Daarom moeten wij de vraag, of het diakenambt opengesteld kan en moet worden voor zusters der gemeente, nu als volgt preciseren: is het in overeenstemming met het evangelie, vrouwen te roepen tot de verantwoordelijkheid voor het diakonaal dienstbetoon van de gemeente van Christus?

Om tot beantwoording van deze vraag te komen, vragen wij allereerst aandacht voor Spreuken 31:20, waar als een van de karakteristieken van 'de degelijke huisvrouw' haar barmhartigheidsbetoon genoemd wordt: "Haar hand bereidt zij uit naar de ellendige, haar handen strekt zij uit naar de nooddriftige." Men kan zich afvragen wat het belang van deze tekst is voor ons onderwerp. Het betreft hier immers geen publieke functie binnen het volk van God, maar een taakstelling binnen een Israëlitisch privé-huishouden. Een diakonaal optredende huisvrouw is niet hetzelfde als een kerkelijke diaken! Maar is er ook een principieel verschil? Spreuken 31 tekent een vrouw die in een zekere zelfstandigheid ten opzichte van haar man opereert. In het oog springt vooral dat de sektor van het zaken doen onder haar bereik valt, waarbij zij vanuit een eigen verantwoordelijkheid beslissingen neemt, vs 16. Zo gezien is haar ontferming over ellendigen en nooddriftigen 'struktureel' van aard: zij stopt niet toevalligerwijze deze en gene een aalmoes toe, maar geeft in het kader van haar beheer over goederen en landerijen, uitvoering aan Gods opdracht aan de rijken om de behoeftigen te verzorgen. Maar daarmee zou zij een geknipte kandidaat zijn om in onze kerken diaken te worden!

Wij menen dat vanuit een tekst als deze, de vraagstelling of het ambt van diaken opengesteld moet worden voor zusters der gemeente, warmer kan gaan klinken. Wanneer vanuit een emancipatorisch drijven wordt aangedrongen op die openstelling, kan men terecht vraagtekens plaatsen bij de motivatie. Hierboven hebben wij al weergegeven, dat het er naar ons besef niet om mag gaan dat onze kerken zich ten doel stellen, (weer) in gelijke pas te komen met de maatschappij. De beslissende maatstaf voor ons kerkelijk leven is, of wij recht doen aan het evangelie van Jezus Christus. Maar wanneer nu, in de konfrontatie met de maatschappelijke ontwikkelingen rond de positie van de vrouw, nieuwe bezinning ontstaat op dat wat de bijbel over die positie te zeggen heeft, is het mogelijk dat de vraag naar de openstelling van het diakenambt veel minder modieus wordt. Gesteld dat er vrouwen zijn die, naar analogie van de vrouw van Spreuken 31, in de dagelijkse praktijk van het leven tot diakonaal optreden geroepen worden, hoezeer ligt het dan voor de hand dat de gemeente ook naar hen kijkt wanneer het gaat om de aanstelling van diakenen. Als vrouwen kennelijk beschikken over de charismata van 'leiding geven' en 'barmhartigheid bewijzen' (Rom.12:8) - en in onze tijd krijgen vrouwen onmiskenbaar eerder de kans om zich als zodanig te manifesteren dan in het verleden -, en als zij bekend staan om hun vurige liefde voor de Here Jezus en zijn gemeente, wat is er dan tegen om hen binnen de gemeente te belasten met een soortgelijke verantwoordelijkheid? Is daar dan juist niet alles voor?

De vraag stellen is NIET haar beantwoorden. Het gaat ons hier niet om een suggestieve, als vraag vermomde bewering. Wij willen slechts duidelijk maken, dat de kwestie van de openstelling van het diakenambt voor de zusters niet op koel theoretisch vlak kan worden beantwoord. De aandacht voor de fundamentele belangen die ermee gemoeid zijn - zie

daarover eerder in deze paragraaf - mag er nooit toe leiden, dat voorbijgezien wordt aan het existentieel karakter van deze problematiek. Nog eens: wij leven in een tijd dat vrouwen - meer dan vroeger - in staat gesteld én geroepen worden, om hun talenten in allerlei richtingen te ontplooiën. Tegen die achtergrond is het verheugend, als er zusters van de gemeente zijn die met hart en ziel bereid zijn ook binnen de kerk zich te laten roepen en aanstellen tot het dragen van - in dit geval - diakonale verantwoordelijkheden. Maar dat betekent, dat de vraagstelling van kleur verandert. Aan de orde is dan niet meer, of het diakenambt voor de zusters opengesteld mag worden, maar of daar iets tégen zou zijn.

4. *** I Korinthiërs 11:3-15, 14:34,35 en I Timotheüs 2:11-15 ***

Zoals bekend menen velen dat dat laatste het geval is. Zij wijzen op de zgn. 'zwijgeksten', waarin vrouwen het recht wordt ontzegd om in de gemeente te spreken (I Kor.14:34) en om onderricht te geven of gezag te hebben over de man (I Tim.2:12). Voorts herinneren zij in dit verband aan I Kor.11:3, waarin Paulus stelt dat de man het hoofd van de vrouw is. In ons voorlopig rapport zijn wij zeer uitvoerig op deze Schriftplaatsen ingegaan (resp. blz. 75-84 en 59-68), zonder evenwel uitlegkundige knopen door te hakken. Wij willen ons er daarom nu over uitspreken, of deze teksten naar ons oordeel inderdaad inhouden dat zusters niet tot het diakenambt geroepen kunnen worden.

Naar onze mening is dat niet het geval. Wij durven de stelling aan, dat van deze teksten een verkeerd gebruik wordt gemaakt wanneer zij in stelling gebracht zouden worden tegen de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Met opzet kiezen wij de woorden 'gebruik maken van': het komt ons voor, dat niet alleen aan de orde is wat er precies in de bewuste teksten staat, maar ook in hoeverre zij toepasbaar zijn op onze vraagstelling.

Een voorbeeld kan dit verduidelijken. In 1537 voerde hertogin Elisabeth von Rochlitz in het gebied waarover zij regeerde de reformatie in. Als weduwe handelde zij daarbij in eigen verantwoordelijkheid. Dat bracht haar in konflikt met de bisschop, die haar schreef dat zij in godsdienstige zaken geen veranderingen mocht doorvoeren, omdat dat de verantwoordelijkheid van bisschoppen was "en de vrouw moet zwijgen in de gemeente". De hertogin antwoordde, dat zij in het belang van haar onderdanen wel moest optreden, omdat de bisschoppen voor hun verantwoordelijkheid wegliepen! Dit antwoord had de instemming van Luther, die opmerkt: "Ik wil haar psalm 45:2 schrijven: 'Mijn tong is de stift van een vaardig schrijver'. Kortom: als ze niet naar mannen willen luisteren, dan moeten ze naar vrouwen luisteren en kinderen laten spreken." Met andere woorden: voor Luther staat vast, dat de bisschop ten onrechte I Kor.14:34 aanvoert om de hertogin te kritiseren. Hij gaat niet op de precieze betekenis van de woorden van deze tekst in, maar maakt duidelijk dat ze niet toereikend zijn om op dergelijke dramatische gebeurtenissen in de tijd van de Reformatie te worden toegepast.

Zo willen wij de vraag stellen, of I Kor.11:3-15; 14:34,35 en I Tim.2:11-15 - nog daargelaten hun precieze betekenis - met recht en reden kunnen worden aangevoerd om het beslissende woord te spreken inzake de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Wij menen dat dat niet het geval is, omdat zij vanuit een zeer specifieke blikrichting geschreven zijn. Dat blijkt daaruit, dat binnen de bijbel zelf de positie van de vrouw heel anders geschetst kan worden dat men op grond van deze teksten voor mogelijk zou houden. Ten aanzien van I Kor.14:34,35 is vanouds gewezen op de heel andere toon die Paulus in I

* Zie Eduard Ellwein, *D. Martin Luthers Epistel-Auslegung*, Band 2, Göttingen 1968, 195.

Kor.11:5 aanslaat: dat vrouwen moeten zwijgen, betekent kennelijk niet dat hun de mond moet worden gesnoerd wanneer zij bidden en profeteren. Zo konkludeerden wij dan ook reeds in ons voorlopig rapport, "dat dit 'zwijgen' een eigen achtergrond heeft en op bepaalde zaken betrekking heeft" (blz. 76).⁷ Wat betreft I Tim.2:11-15 is op te merken, dat de hier aangeduide bestemming van de vrouw om moeder te worden en als zodanig zich te beperken tot het ontvangen van onderricht, niet van toepassing is op bijvoorbeeld de ongebouwde profetessen van Handelingen 21:9, of op Priscilla (Handelingen 18:26; vgl. Rom.16:3). En wat Paulus ook precies bedoeld zal hebben met I Kor.11:3,7, waar hij de man ziet als het hoofd van de vrouw en de vrouw als de heerlijkheid van de (haar?) man, om wie zij geschapen is - onverlet blijft, dat de bijbel onbekommerd kan beschrijven hoe gezaghebbend sommige vrouwen zich ten opzichte van mannen opstellen. Intrigerend is in dit verband de geschiedenis van de Sunamitische vrouw (II Koningen 4:8-37), die niet alleen haar mannelijke knecht opdrachten geeft (vs 24), maar zich ook in de relatie tot haar echtgenoot op een merkwaardig vanzelfsprekende wijze soeverein gedraagt (vs 22,23). Blijkens de bijbel zelf worden er dus noch in I Kor.11, noch in I Kor.14, noch in I Tim.2, uitspraken over de vrouw gedaan die ten allen tijde en onder alle omstandigheden toepasbaar zijn.

Maar wat is dan die specifieke blikrichting, van waaruit deze bijbelwoorden neergeschreven zijn? Voor wat betreft Paulus' eerste brief aan de Korintheërs wijzen wij op de eigenaardige onderschatting van de seksualiteit, die de apostel bij deze gemeente aantrof, zie bv 5:1,2; 6:18,19; 7:1,2,5. Kennelijk waren de Korintheërs op een of andere manier tot het inzicht gekomen, dat het verlost leven in Christus ontheven is aan de seksualiteit en dus ook aan het sekse-verschil. Beïnvloeding vanuit de gnostiek is daarbij niet uit te sluiten; uit het apokriefe 'evangelie van Thomas' (logion 22) blijkt, dat de godachte van de geslachtsloosheid in kringen van 'christelijke gnostici' bekend was. Mogelijk heeft men zich daarbij op het woord van de Here Jezus over het 'zijn als engelen in de hemelen' (Markus 12:25) beroepen. In elk geval leidde deze opvatting er in de praktijk toe, dat enerzijds het seksuele leven buiten de godsdienst viel, hetgeen zowel tot strenge ascese als tot vrij seksueel verkeer kon leiden. Anderzijds werd een christelijk leven nagestreefd, waarin het verschil tussen mannen en vrouwen werd uitgewist, en vrouwen zich in scherpe afzetting tegen hun vrouwelijkheid storten in een soort religieuze emancipatie-beweging. Gezien tegen die achtergrond krijgen Paulus' uitspraken in I Kor.11:3-16 relief. Zijn verzet tegen de ontkennen van het sekse-verschil verklaart, waarom hij de kwestie van de hoofdedekking (als markering van dat verschil) zo hoog opneemt, en waarom hij de vrouw terugroept naar haar geschapen zijn terwille van de man. Ook de 'zwijgtekst' van I Kor.14:34,35 past in het kader van de afwijzing van wat als een gevaarlijke ontwikkeling gezien werd. Mogelijk correspondeert de nadruk op het moederschap in I Tim.2:15 eveneens met de neiging van christenvrouwen, om boven hun vrouw-zijn uit te komen. Het staat vast, dat de oude kerk in haar strijd met de gnostiek te maken kreeg met profetessen, die zich afkeerden van het krijgen en opvoeden van kinderen. De schrijver van I Timotheüs zou zich wel eens vanuit een dergelijke polemische situatie tot het schrijven van deze

⁷ Op blz. 77 van ons voorlopig rapport hebben wij in noot 138 melding gemaakt van de opvatting van D. Holwerda over de volgorde van de verzen 34-40 in I Kor.14, en van de kritiek van Aland daarop. Holwerda reageerde daarop in een uitvoerig schrijven aan ons, waaruit blijkt dat hij meent dat wij de zijde van Aland kozen. Daarmee heeft hij echter in de bewuste noot meer gelezen dan er staat. Wij stemmen hem volmondig toe, dat het beroep op een autoriteit nooit in de plaats mag komen van een zorgvuldige afweging van argumenten. Te zijner tijd zal deze reactie van Holwerda in Opbouw geplaatst worden. Liever dan nu zelf een oordeel te vellen verwijzen wij de lezer daarnaar.

slotwoorden van het tweede hoofdstuk gedrongen hebben kunnen voelen. In ieder geval heeft hij te maken gehad met dwaalleraars, die afwijzend tegenover het huwelijk stonden, 4:1-3, en die in bepaalde vrouwen een gemakkelijke prooi vonden, II Tim.3:6,7. Ongetwijfeld hebben deze ervaringen aanleiding gegeven tot zijn strenge appel op de vrouwen, om niet als leraressen op te treden, maar om zich deemoedig aan het kerkelijk onderricht te onderwerpen.

Zo is dus zowel I Kor.11:3-15, als I Kor.14:34,35, als I Tim.2:11-15 op te vatten als een correctie op praktijken, die voortkwamen uit heel specifieke en gevaarlijke opvattingen. Dat betekent echter, dat men ook de argumentatie in deze teksten niet als algemene dogma's mag hanteren, maar moet lezen in hun betrokkenheid op die opvattingen. Konkreet: het argument dat niet Adam zich heeft laten verleiden maar de vrouw (I Tim.2:14), is slechts sprekend in een situatie dat vrouwen metterdaad dreigden op een dwaalspoor te geraken. Toegepast op bijvoorbeeld het optreden van Prisca, die samen met Aquila juist evangelische verheldering teweeg brengt (Hand.18:26), verliest het elke zin. Zo was het in de specifieke situatie van I Kor.11 zinvol, dat Paulus vrouwen erop aansprak dat zij geschapen waren terwille van de (hun?) mannen en als zodanig niet rechtstreeks Christus als hoofd hadden. Maar los van die situatie wordt het betoog, dat de man het hoofd van de vrouw is en Christus het hoofd van de kerk, minder bruikbaar. In het gezin van de Sunamitische bijvoorbeeld lopen de contacten met de man Gods zo rechtstreeks en zo vanzelfsprekend via de vrouw, dat het eenvoudig niet functioneel is om met Paulus te poseren dat de man het hoofd van de vrouw is.

Het zou onjuist zijn deze benadering uit te leggen als een poging, om zich van de bewuste bijbelgedeeltes af te maken als 'tijdgebonden' en dus 'achterhaald'. Wij menen, integendeel, dat dit aksent op hun specifieke blikrichting het mogelijk maakt, de blijvende waarde van de 'zwijgteksten' in te zien.

In de konfrontatie bijvoorbeeld met bepaalde feministische kringen, waarin men zich heftig afzet tegen het moederschap, krijgt het slotvers van I Timotheüs 2 hernieuwde betekenis als een stimulans aan vrouwen om niet weg te lopen voor het krijgen van en zorgen voor kinderen. En in een situatie waarin vrouwen in de eredienst op de voorgrond treden ten koste van hun eigen huwelijks- of gezinsverhoudingen, kan het ineens relevant worden om te herinneren aan de regeling van I Kor.14:35. De maatstaven om te beoordelen, of en wat bijbelgedeeltes de kerk vandaag te zeggen hebben, ontleen wij niet aan het moderne levensgevoel. Normatief voor ons is de manier, waarop in de bijbel gesproken wordt over de positie van de vrouw. Wij nemen daarbij evenwel een verrassende veelkleurigheid binnen de bijbel waar. Op grond van die waarneming konkluderen wij, dat men teksten als I Kor.11:3-15, 14:34,35 en I Tim.2:11-15 een gewicht toekent dat ze niet hebben, wanneer men ze ten allen tijde en onder alle omstandigheden toepasbaar acht.

Langs deze weg komen wij tot de slotsom, dat men aan deze bijbelgedeeltes geen argumenten kan ontleenen, om de openstelling van het diakonambt voor de zusters af te wijzen. Dat zou slechts het geval zijn, wanneer op die openstelling zou worden aangedrongen vanuit een verkeerde geest. Zo zou het denkbaar zijn, dat vrouwen naar het ambt staan in zo'n fel verzet tegen het moederschap of in zo'n drang om het onderscheid tussen mannen en vrouwen uit te wissen, dat het schriftuurlijk is om hen niet verkiesbaar te stellen. Wij echter zijn uitgegaan van de hartverwarmende situatie, dat vrouwen die een duidelijk charisma hebben voor leiding geven en barmhartigheidsbetoon, en die een zuivere liefde voor de Here Jezus en het evangelie aan de dag leggen, de aandacht trekken van een gemeente als geknipte kandidaten voor het ambt van diaken. In die situatie zijn de bewuste teksten in I Korinthiërs en I Timotheüs niet van toepassing, en dient men zich juist te oriënteren op 'de andere kant' van Paulus (zie, hierboven blz.18 en 19)!

5. *** Vrouwelijke diakenen en vrouwelijke ouderlingen ***

Tenslotte willen wij nog ingaan op de vraag, in hoeverre de openstelling van het diakenambt voor de zusters konsekwenties heeft voor een soortgelijke openstelling van het ambt van ouderling. Gegeven de gelijkwaardigheid van die ambten zou men kunnen veronderstellen, dat na de aanstelling van vrouwelijke diakenen de benoeming van vrouwelijke ouderlingen niet kan uitblijven. Er is in die zin immers geen onderscheid tussen deze ambten dat zowel ouderlingen als diakenen leiding geven aan het functioneren van de gemeente. Wanneer men bovendien - zoals sommigen binnen de studiekommissie - van mening is, dat diakenen betrokken kunnen worden bij de uitoefening van de kerkelijke tucht, wordt het wel heel moeilijk om JA te zeggen tegen vrouwelijke diakenen en NEE tegen vrouwelijke ouderlingen. Wij willen dan ook niet verhelen, dat sommigen van ons inderdaad konkluderden, dat ons advies om het diakenambt open te stellen voor de vrouw, ook inhoudt dat wij positief dienen te staan tegenover de openstelling van het ambt van ouderling voor de vrouw.

Dat is echter niet het standpunt van de gehele commissie. Daargelaten dat het niet onze opdracht is om ons uit te spreken over die laatste openstelling - voor de meerderheid van de commissie staat vast, dat er zo'n groot onderscheid is tussen de ambten van diaken en ouderling, dat men ze niet over één kam kan scheren als het gaat om openstelling ervan voor de zusters. Immers, is de diaken geroepen tot verantwoordelijkheid voor de dienst der barmhertigheid, de ouderling moet leiding geven aan de dienst des woords. Dat betekent, dat bij de openstelling van het ambt van ouderling voor de zusters weer andere vragen opkomen dan die in dit rapport besproken zijn. Punt in kwestie zal dan vooral zijn, in hoeverre de zusters geroepen worden om in de bediening van het woord de sleutels van het Koninkrijk te hanteren. Om bij de vrouw van Spreuken 31 te blijven: het is duidelijk dat zij diakonale activiteiten ten toon spreidt, maar het is even duidelijk dat niet op haar, maar op haar echtgenoot de verantwoordelijkheid rust om recht te spreken (vs 23). Meer dan bij de kwestie van vrouwelijke diakenen, zal men dus als het gaat om vrouwelijke ouderlingen moeten onderzoeken in hoeverre een dergelijke binnen de bijbel gangbare rolverdeling normatief is.

Wij achten het dan ook mogelijk, de vraag naar de openstelling van het ambt van diaken te ontkoppelen van die van het ambt van ouderling. Wel nemen wij waar, dat de vrees leeft dat die ontkoppeling in de praktijk niet mogelijk zal blijken te zijn. Die vrees leidt er soms toe, dat mensen die geen bezwaar hebben tegen vrouwelijke diakenen maar wel tegen vrouwelijke ouderlingen, het zekere voor het onzekere nemen en voestellen om van openstelling van beide ambten voor de zusters af te zien. Wij menen dat dat niet terecht zou zijn. We citeren in dit verband graag een woord van Bavinck, die te maken kreeg met de vrees, dat na het verlenen van actief kiesrecht aan de zusters der gemeente, de toekenning van passief kiesrecht op den duur niet kon uitblijven. Bavinck schrijft in zijn in 1918 verschenen *De Vrouw in de hedendaagse Maatschappij*:

"Goed beschouwd, is er maar één bezwaar, dat gewicht in de schaal legt en dat is de vrees voor de consequentie: als de kerk aan de vrouw het actieve kiesrecht verleent, dan duurt het niet lang, of zij zal zich genoodzaakt zien, om haar ook het passieve kiesrecht te schenken. Zulk een redenering uit de consequentie maakt gewoonlijk veel indruk op vreesachtige gemoeiden, die elke 'nieuwigheid' veroordelen. Maar

* Wij beschikten niet over het boek zelf, en citeren Bavinck daarom via N.J. Hommes, *De vrouw in de kerk*, Franeker 1951, 24.

ze is toch in de grond der zaak van dezelfde waarde als het dikwijls gebezigde argument, dat de tijd ergens niet rijp voor is.

Indien het bewijs, aan de Schrift ontleend, dat de vrouw niet dienen mag in het kerkelijk ambt, althans niet in dat van predikant of ouderling, sterk genoeg is, hebben wij aan het argument der vrees geen behoefte; indien dat bewijs niet houdbaar ware, zouden wij de consequentie op den duur toch nooit door het inboezemen van vrees kunnen keren."

HOOFDSTUK 4

Christelijke en kerkelijke vrijheid

1. *** Inleiding ***

De opdracht aan de commissie was ook: aandacht te besteden aan de rechtmatigheid van een beroep op de christelijke vrijheid aangaande de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente. De commissie heeft dit deel van de opdracht vanwege een zekere verlegenheid tot het laatst bewaard. Want uit de opdracht werd niet duidelijk, wat de LV van Drenten eigenlijk onder 'christelijke vrijheid' heeft verstaan.

Het leek daarom goed, te beginnen op het punt waar de christelijke vrijheid rond openstelling van het ambt voor het eerst op een landelijke vergadering aan de orde kwam. Dat was op de Landelijke Vergadering in Wezep (1978/79), waar op de 8e zitting (28-10-1978) besloten werd een appèl op de kerken te doen. Uw commissie heeft het terugkijken op dit appèl als in ieder geval verhelderend ervaren.

2. *** Appèl van Wezep 1978/79 ***

De tekst van dit appèl luidt als volgt:

"De Landelijke Vergadering heeft gekonstateerd, dat enkele kerken besloten hebben tot openstelling van het ambt van ouderling en/of diaken voor zusters der gemeente. Zij herinnert eraan, dat de kerken in de Praeambule bij het Akkoord van kerkelijk samenleven hebben beloofd "elkaar bij te staan in de strijd voor de Naam en de eer van de HERE, zich voegend naar het Schriftuurlijk onderwijs voor een geordend kerkelijk samenleven, opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het verbond van de HERE mogen houden, niet in tirannieke eenheidsdwang, maar in de vrijheid van Christus, in de eenheid van de Geest van God, die samenbindt in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, in liefde tot God en de naaste."

Ook herinnert zij eraan, dat de kerken in Art. 31/1 van het Akkoord van kerkelijk samenleven hebben uitgesproken: "De kerken, die van Christus zijn, werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de 'Formulieren van Enigheid'. Zij helpen en dienen elkaar en behartigen de zaken die zij gemeenschappelijk hebben. Zij mogen daarbij niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met elkaar hebben en samen de tijd van God verwachten waarin Hij de weg duidelijk zal maken."

De Landelijke Vergadering is van oordeel, dat deze belofte en overeenkomst verplichten

- tot het sámen willen luisteren naar wat God in zijn Woord zegt over de plaats van de vrouw in de gemeente van Christus;
- tot een vanuit de liefde tot God en de broeders rekening willen houden met het oordeel van andere gemeenten van Christus;

- en daarom tot het afwachten van het oordeel van de zusterkerken in landelijk verband, voordat beslissingen tot openstellen van het ambt van ouderling en/of diaken voor vrouwelijke gemeenteleden worden uitgevoerd

Immers,

1. *deze zaak roept voor het besef van velen naar aan belangrijke vragen rond het omgaan met en het gebruik van de Schrift;*
2. *een gewijzigde praktijk in enkele kerken kan licht de eenheid tussen de kerken schaden;*
3. *het gaat om een niet-eenvoudige materie, waarin de kerken elkaars hulp en dienst nodig hebben om tot een helder inzicht in de Schrift te komen;*
4. *de kwestie van 'de vrouw in het ambt' behoort tot de zaken, die de kerken gemeenschappelijk hebben.*

Zij wijst hierbij op het onderwijs van de apostel Paulus (1 Kor. 14:36; 11:16), die de gemeente van Korinthe op het hart bindt om juist inzake de plaats van de vrouw in de gemeente zich niet te isoleren van de zusterkerken, maar zich integendeel door hen te laten leren.

Wanneer een kerk niettemin van oordeel is, dat het soelaten van zusters der gemeente tot het ambt van ouderling en/of diaken moet staan in de vrijheid van de plaatselijke kerk, dan wijst de Landelijke Vergadering erop, dat het goed en zelfs geboden kan zijn van de christelijke vrijheid geen gebruik te maken (Rom. 14:19-23; 1 Kor. 6:12; 8:13; 9:12; 10:23).

De Landelijke Vergadering doet daarom een beroep op de kerken om niet zelfstandig beslissingen tot openstelling van het ambt van ouderling en/of diaken voor zusters der gemeente te nemen en uit te voeren, maar deze aan het oordeel van de zusterkerken in landelijk verband te onderwerpen' [Notulen LV Wezep p. 65v.]

3. *** De ontwikkelingen na Wezep 1978/79 ***

Er is na Wezep heel wat gebeurd. Wij constateren:

- a. *dat in vele plaatselijke kerken - na zorgvuldige studie en beraad - besloten is het (diaken)ambt open te stellen voor de zusters;*
- b. *dat de rustige bestudering o.a. door instelling van commissies op de Landelijke Vergaderingen van Enschede (1985/86) en Dronten (1988) niet tot een gezamenlijke konklusie heeft geleid.*

Uit deze feiten trekken wij de konklusie, dat herhalen van het appèl van Wezep ('wacht op het kerkverband') niet meer kan. Ook onderschrijven we de wijsheid van Enschede en Dronten, de oplossing niet te zoeken in een moederheidsbesluit. Het (nog) niet tot een gezamenlijk standpunt kunnen komen, ge-kombineerd met het feit dat plaatselijke kerken toch in de praktijk zijn overgegaan tot openstelling, bepaalt ons dan ook heel duidelijk bij het thema 'christelijke vrijheid' dat Wezep aanroerde. Op de LV Enschede 1985/86 kwam het opnieuw aan de orde, toen de kerk van Amsterdam-Centrum voorstelde, uit te spreken 'dat het een zaak van christelijke vrijheid is, als een plaatselijke kerk onder biddend opzien tot de Heer een zuster tot het diakenaambt roept'. We merken op, dat hiermee een belangrijke aanvulling op Wezep is gegeven. Amsterdam-Centrum stelde immers voor, de beslissing of er christelijke vrijheid in dezen is, niet over te laten aan de plaatselijke kerken **afzonderlijk**, maar aan de kerken **gezamenlijk**. Uw commissie acht dat een nieuw en waardevol aandachtspunt bij ons denken over de vrijheid van plaatselijke kerken.

4. *** Onderscheid christelijke en kerkelijke vrijheid ***

Terwille van een heldere oordeelsvorming is het wenselijk te onderscheiden tussen christelijke vrijheid en kerkelijke vrijheid. Bij christelijke vrijheid gaat het om vrijheid bij zaken waar de Heilige Schrift niet met zoveel woorden een gebod of verbod geeft. Van kerkelijke vrijheid is sprake, wanneer beslissingen moeten worden genomen waaromtrent geen bindende kerkelijke afspraken bestaan. Kerkelijke vrijheid is vanzelfsprekend pas aan de orde, wanneer de onderhavige kwestie in de christelijke vrijheid staat. Voorebeelden kunnen hier verhelderend werken; we noemen hier de wijze waarop men in onze Ned. Geref. kerken predikant kan worden, naast de viering van de christelijke feestdagen. Duidelijk is dat de Heilige Schrift niet met zoveel woorden over beide zaken regels bevat. Daarom liggen ze beide binnen de christelijke vrijheid. Ten aanzien van de viering van de christelijke feestdagen wordt de kerken vrijheid gelaten (art. 18 AKS), maar ten aanzien van het predikant- worden hebben de kerken onderlinge afspraken gemaakt (art. 5 AKS). In het eerste geval is er dus kerkelijke vrijheid, in het tweede niet.

5. *** Argumenten tegen plaatselijke vrijheid ***

Dit onderscheid tussen christelijke- en kerkelijke vrijheid is terug te vinden in de argumenten die kunnen worden aangevoerd om de openstelling van het diakenambt voor de zusters niet in de vrijheid van de plaatselijke kerken te laten. Van die argumenten noemde Wezep er reeds vier (zie hierboven blz.28).

1. *de belangrijke vragen rond het omgaan met en het gebruik van de Schrift;*
2. *de eenheid tussen de kerken;*
3. *de kerken hebben elkaar nodig om tot een helder inzicht in de Schrift te komen;*
4. *de kwestie van 'de vrouw in het ambt' behoort tot de zaken, die de kerken gemeenschappelijk hebben.*

Als vijfde valt te noemen:

5. *een besluit tot openstelling zou ons kunnen verwijderen van kerken (in binnen- en buitenland) waarmee wij verwant zijn. Het eerste argument heeft betrekking op de christelijke vrijheid; de andere vier op de kerkelijke vrijheid*

6. *** Overwegingen bij deze argumenten tegen plaatselijke vrijheid ***

Wat betreft punt 1 constateren wij, dat hier geen beletsel ligt voor de openstelling van het diakenambt voor de zusters. Wij hebben in dit rapport immers de konklusie getrokken, dat aan die openstelling géén nieuwe hermeneutiek (= wijze van argumenteren vanuit de Heilige Schrift) ten grondslag ligt.

Bij punt 2 valt op te merken, dat de kerken sinds Wezep metterdaad in dit opzicht verschillende wegen zijn gegaan. Die ontwikkeling is niet met een machtswoord van de LV terug te draaien. Het zou de eenheid van de kerken wél dienen, om gezamenlijk uit te spreken dat een verschillende praktijk in dezen geoorloofd is.

Bij punt 3 moeten we bedenken dat - na zoveel jaren en zoveel studie - het nog langer wachten op een gezamenlijke overtuiging in deze zaak voor broeders en zusters te veel gevraagd kan zijn.

Wat punt 4 betreft: de problematiek rond het al dan niet openstellen van het ambt is wel een gemeenschappelijke aangelegenheid van de kerken, maar tegelijk moet bedacht worden dat de roeping tot het ambt met alles wat daarbij behoort, onder de oorspronkelijke bevoegdheid van de plaatselijke kerken valt.

Wat betreft punt 5 blijkt, dat in de Geref. Kerken (Vrijgemaakt) de vragen rond vrouw en ambt evenzeer spelen (zie bv. de interviews met de hoogleraren C. Trimp en C.J. de Ruijter); in de Christelijke Geref. Kerken zijn er de publikaties van o.a. de in 1987 overleden hoogleraar J.P. Versteeg, en een werkgroep rond 'de vrouw in het ambt', maar officiële uitspraken worden achterwege gelaten vanwege interne verschillen. En weliswaar wordt in de Dopperkerken in Zuid-Afrika een afwijzend standpunt aangetroffen, maar daar tegenover kan gewezen worden op de besluiten van de Christian Reformed Churches in Noord-Amerika waarmee we in korrespondentie staan. Kortom, het lijkt ons niet reëel om te vrezen dat elk ander besluit dan 'nee' tot verwijdering zal leiden.

7. *** Waarom toch plaatselijke vrijheid? ***

Wij achten de argumenten tegen de opvatting dat het in de vrijheid van de plaatselijke kerken ligt om zusters tot het diakenambt te roepen, dus niet doorslaggevend. Om de volgende redenen komen wij toch uit bij de plaatselijke vrijheid

- a. *Nogmaals: het ligt (zie rapport) niet buiten de grenzen van onder ons aanvaarde wijze van omgaan met de (gegevens uit de) Schrift.*
- b. *In de door ons aanvaarde belijdenisgeschriften is 'de vrouw in het ambt' geen nader uitgewerkte zaak; anders gezegd: handhaven van de belijdenis is niet in geding. Ook het Akkoord van Kerkelijk Samenleven laat zich over het geslacht van een diaken niet uit.*
- c. *Het blijft het onvervreemdbaar recht van de plaatselijke kerk leden te roepen tot het diakenambt. Er kan een situatie ontstaan, dat de kerken, in Landelijke Vergadering bijeen, eventueel hebben terug te treden voor de eigen verantwoordelijkheid van een plaatselijke kerk ten opzichte van de HERE.*
- d. *Zolang we er niet in slagen tot een gezamenlijk standpunt te komen, is het onontkoombaar en verantwoord om in dit opzicht terug te vallen op de vrijheid van de plaatselijke kerken*
- e. *Men moet zich realiseren dat het afzien van de openstelling van het diakenambt voor de zusters, niet (meer) de aangespreken weg is om het geven van aanstoot te voorkomen. Ook de weigering tot openstelling zou aanstoot kunnen geven.*
- f. *Plaatselijke vrijheid betekent ook dat kerken de vrijheid behouden om het oude standpunt te handhaven.*

8. *** Tenslotte ***

We kunnen het appél van Wezep niet meer herhalen. Van eenheid in gevoelen zal voorlopig ook geen sprake zijn. Onder die omstandigheden zien we geen andere weg, dan dat de LV zelf geen uitspraak doet over de openstelling van het diakenambt voor de zusters, maar die openstelling in de vrijheid van de plaatselijke kerken laat. Wij achten dat een noodoplossing, maar wel een oplossing die dan (naar het voestel van Amsterdam-Centrum op de LV 1985/86 in Enschede) door de gezamenlijke kerken is gekozen! En dat is hoe dan ook een stap verder. 't Is niet de laatste stap. We willen ook nu als kerken van Christus verder eendrachtig samenwerken. En elkaar opwekken het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de 'Formulieren van Eenigheid'. Elkaar helpen en dienen en de zaken die we gemeenschappelijk hebben, behartigen. Wij mogen daarbij niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met elkaar hebben en samen de tijd van God verwachten waarin Hij de weg duidelijk zal maken. (zie AKS art. 31/1)

Konklusies en advies

Hier volgt eerst een konkluderende samenvatting van de hoofdstukken 2-4. Daarna wordt een advies aan de landelijke vergadering geformuleerd.

1. *** Konklusies ***

a. Konklusies uit hoofdstuk 2: Het ambt van diakenen

1. Diakenen zijn ambtsdragers, door de Here geroepen en in de gemeente aangesteld om leiding te geven aan de dienst der barmhartigheid, die naast en in verbondenheid met de dienst van het Woord in de gemeente van Christus haar plaats ontvangen heeft.

Van groot belang is hier Handelingen 6:1-6. Niet omdat ons hier 'het profiel van de diakenen' zou worden getekend, maar omdat ons hier wordt voorgehouden een afbakening van de dienst van Woord en Gebed (als het eigenlijke werk van de apostelen) en - anderzijds - een geheel van regelende en zorgende werkzaamheden, welke evenzeer tot opbouw van de gemeente en tot bestendiging van de vrede noodzakelijk zijn en die we als 'diakonaal' kunnen kwalificeren.

2. Het element van het "leiding geven aan ..." wordt in de omschrijving, die het Akkoord van kerkelijk samenleven in Art.14 van het ambt der diakenen geeft, gemist. Daardoor wordt het eigenlijke van het diakenambt te weinig onderscheiden van de roeping tot barmhartigheid, die tot elke gelovige komt. Ook wordt te veel veronachtzaamd, dat het tot de verantwoordelijkheid der diakenen moet worden gerekend, dat zij de gemeente doen functioneren als een gemeenschap van daadwerkelijke ontferming.

Te bedenken valt, dat de diakenen niet geroepen worden om het barmhartigheidsbetoon van de gemeente als het ware te monopoliseren. Ook de diakenen zijn gegeven, niet om de heiligen het werk uit handen te nemen, maar juist "om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon" (Ef.4:12)

3. Het is onjuist de diakenen te beschouwen als assistenten van de opzieners, zonder eigen ambt en zonder eindverantwoordelijkheid. Zij hebben een eigen ambt, met een eigen geheel van werkzaamheden en een eigen ambtelijke verantwoordelijkheid.

Ook hier kan Hand.6:1-6 'voorbeeldig' worden genoemd. De apostelen trekken de "zeven" niet aan als assistenten voor een geheel van werkzaamheden, dat toch tot de dienst van de apostelen blijft behoren en onder verantwoordelijkheid van de apostelen blijft vallen. Kennelijk ontvangen de "zeven" een eigen ambt en een eigen verantwoordelijkheid voor hun als 'diakonaal' te kwalificeren werk (zie Hand.6:3,4-6).

4. Omdat de dienst van het Woord en de dienst van de barmhartigheid naast elkaar en in nauwe verbondenheid met elkaar hun plaats in de gemeente hebben ontvangen, dragen de ouderlingen en de diakenen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het functioneren van Christus' gemeente. Dat betekent, dat de diakenen deel behoren uit te maken van de kerkeraad (al blijft het mogelijk binnen het raam van de kerkeraad aparte vergaderingen van

ouderlingen en van diakenen te beleggen ter behandeling van specifieke ambtsaangelegenheden).

Deze opvatting vinden we ook verwoord in Art.30 Nederlandse Geloofsbelijdenis en in Art. 15 Akkoord van kerkelijk samenleven.

b. Conclusies uit hoofdstuk 3: De vrouw en het diakenambt

5. De Schrift wijst op verschillende plaatsen onbevangen op een door een vrouw ingenomen leidende positie, op haar zelfstandigheid, op de initiatieven die zij neemt. De Schrift wijst voorts op haar medewerking in de prediking van het evangelie, haar profeteren, haar medewerking in het geven van onderricht.

Men zie Spr.31:10-31 (de degelijke huisvrouw; vers 20 voor haar 'barmhertigheidsbetoon'); 2 Kor.4:8-37 (de zo zelfstandig te werk gaande Sunamietische); Phil.4:3 Paulus' "mede-strijdsters" Euodia en Syntyche; 1Kor.11:5 (regel voor,- geen verbod van- het profeteren); Hand.18:26 (Priscilla -als eerste genoemd!- met haar man Aquila in het nader onderrichten van Apollos).

6. Er is dan ook ruimte voor de opvatting, dat Schriftgedeelten als 1 Kor.11:3-15 (de man als "hoofd" van de vrouw), Ef.5:22-24 (de man als "hoofd", de vrouw "onderdanig"), 1Kor.14:34-35 ("zwijgplicht" voor de vrouw in de gemeente), 1Tim.2:11-15 ("onderdanigheid" van de vrouw; verbod van onderricht en van "gezag" over de man) gelezen moeten worden in verband met bijzondere situaties in de gemeenten en dat zij niet in alle situaties en omstandigheden 'functioneel' en toepasbaar zijn.

Bij de "bijzondere situaties" zou kunnen worden gedacht aan een - mogelijk door de Gnostiek aangedragen - neiging van christen-vrouwen om via haar christen-zijn en in het bijzonder via een leidinggevende ambtspositie in de gemeente(!) als het ware uit te klimmen boven de 'beperkingen' van haar geslacht, haar huwelijkspositie, haar moederschap (zie 1 Kor.11:3-15 - dreigende nivellering der geslachten via 'uniformiteit' in (het ontbreken van) de hoofdbedekking; zie ook 1 Tim.2:15 - "doch zij zal behouden worden, kinderen ter wereld brengende..."). Wanneer een soortgelijke situatie in gemoderniseerde vorm in onze dagen weer aan de orde zou komen, mogen wij niet aarzelen de actualiteit en toepasbaarheid van Paulus' geboden ten volle te erkennen en te honoreren! Het mag duidelijk zijn, dat de hier aan de orde gestelde opvatting een andere is dan de opvatting van hen, die de genoemde Paulinische geboden als 'tijdgebonden', 'verouderd' en 'vervallen' beschouwen!

7. Bedacht dient te worden, dat in de Schrift twee lijnen lopen (vergelijk blz.12 van het Studierapport). De eerste is, dat aan de vrouw een hoge mate van zelfstandigheid en van initiatief wordt toegeschreven, ook op het gebied van de barmhertigheid. De tweede is, dat een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de positie van de vrouw en die van de man in zijn bestuurlijk-rechterlijke functie. Hierin ligt een waarschuwing besloten tegen een zonder meer doortrekken van de overwegingen ten aanzien van het diakenambt naar het ambt van de ouderlingen.

Ook hier weer kan Spreuken 31 - een hoofdstuk van grote 'voorbeeldige' kracht voor het betoog van de commissie - ter illustratie dienen. De eerste lijn is aan te treffen in bv. vs 14, 16 en 20; de tweede in bv. vs 23.

8. De overwegingen van hoofdstuk 3 leiden tot een eindkonklusie, die wordt omzoomd en afgebakend door een positieve en negatieve stelling:

- Het is in overeenstemming met het geheel van de Schriften om zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt.
- Het is niet aangetoond, dat de daarvoor aangevoerde Schriftplaatsen de roeping van zusters der gemeente tot de vervulling van het diakenambt verbieden.

c. konklusies uit hoofdstuk 4: Christelijke en kerkelijke vrijheid.

9. Aangezien binnen onze kerken tussen vóór- en tegenstanders van de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente de eerbiediging van het gezag van de Schrift niet in geding is en onze belijdenisgeschriften van het 'geslacht' van de diaken geen geloofspunt maken, kan en mag men niet staande houden, dat met dit verschil van gevoelens de beoefening van de geloofsgemeenschap gemoeid zou zijn en dat één van de beide groepen de grenzen om het gebied van de christelijke vrijheid zou hebben doorbroken.

Overigens hopen en bidden we dat de Here ons door zijn Woord en Geest genadig zal leiden tot een helderder en zekerder inzicht en tot éénheid van gevoelens in de zaak die hier aan de orde is.

10. Voor de landelijke vergadering ligt de weg open om, in aanmerking nemend de inhoud van konklusie 9 en de situatie binnen onze kerken, alsmede het feit, dat ook het Akkoord van kerkelijk samenleven zich over het 'geslacht' van de diaken niet uitsprekt, aan de kerken de vrijheid te laten in zelfstandigheid te beslissen in een zaak, die ressorteert onder de oorspronkelijke bevoegdheid van de plaatselijke kerken, namelijk in de zaak van de roeping van zusters der gemeente tot de vervulling van het diakenambt.

Met zulk een besluit zou het probleem, dat in verband met de kerkelijke vrijheid zou kunnen rijzen, vanzelf zijn oplossing vinden.

Zulk een besluit zou in ootmoed genomen behoren te worden. Gevoeglijk kan men instemmen met de stelling, dat de zaak van 'de vrouw in het ambt' behoort tot de zaken die de kerken gemeenschappelijk hebben (Landelijke Vergadering Wezep 1978/79), omdat het voor de kerkelijke verbondenheid van onschatbaar belang is, dat de kerken in de voornamelijk zaak van de roeping tot het ambt één en hetzelfde beleid voeren. Een besluit als hierboven voorgesteld, wordt dan ook uit de nood geboren. Men behoort te hopen op-, te bidden om- en te werken aan een groei naar éénheid van gevoelens en van beleid.

11. Wanneer men overweegt, dat er enerzijds kerkeraden zijn, die zeer ernstige bezwaren hebben tegen de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente en anderzijds kerkeraden, die gemeend hebben met het oog op het welzijn van de gemeente tot deze openstelling te moeten overgaan, en dat ook de reakties uit de kerken op het Studierapport van de commissie ons wel laten zien, dat we nog ver verwijderd zijn van een éénheid van gevoelens in de onderhavige zaak, dan moet men komen tot de konklusie, dat er twee soorten van besluiten zijn, waarmee de landelijke vergadering de kerken grote schade zou berokkenen.

- De eerste soort vinden we belichaamd in een besluit, dat de kerken tot één en hetzelfde beleid ten aanzien van de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente zou verplichten.

- De tweede soort vinden we belichaamd in een besluit, dat tot nieuwe bestudering, nieuwe overwegingen en - daarbij - tot verder uitstel zou leiden, waardoor dan aan kerken, die met

openstelling naar hun overtuiging niet kunnen wachten, het stigma van 'onkerkelijk handelen' zou worden opgedrukt.

12. De bewering, dat de afwijzing van de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente de aangewezen weg zou zijn om de relaties met kerkgroepen in binnen- en buitenland, waarmee onze kerken contacten onderhouden, op peil te houden of te verbeteren, is veel te ongenueanceerd, houdt geen rekening met ontwikkelingen die allerwege, ook binnen bovengenoemde kerkgroepen, gaande zijn en mist daardoor goede grond.

2. *** Advies ***

1. De commissie adviseert de landelijke vergadering oordelen uit te spreken in overeenstemming met de conclusies 1-12.

2. De stappen te doen, die nodig zijn om te komen tot de opname van het element van "leiding geven aan (de dienst der barmhartigheid)" in de omschrijving van het diakenambt, welke het Akkoord van kerkelijk samenleven in Art.14 geeft. Zie conclusie 2!

3. Te besluiten aan de kerken de vrijheid te laten om zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt.

Een korte verantwoording van dit advies zij hier nog gegeven:

- Het voorgestelde besluit komt zeer goed overeen met de uitspraak die de kerk van Amsterdam-Centrum van de Landelijke Vergadering van Enschede 1985/86 heeft gevraagd.

- Conclusie 8, die een positieve aanbeveling voor de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente in zich besluit, wetigt een formulering, waarin - zij het in zeer bescheiden mate - de strikte neutraliteit doorbroken wordt.

- Conclusie 9 laat zien, dat het geoorloofd is af te zien van een uitspraak, die de kerken tot één en hetzelfde beleid zou verplichten.

- Conclusie 10 laat zien, dat het mogelijk is aan de kerken als het ware terug te geven wat onder haar oorspronkelijke bevoegdheid valt.

- Conclusie 11 laat zien, dat een besluit als het voorgestelde onder de huidige kerkelijke omstandigheden verre te prefereren is boven een besluit van een andere orde.

BILAGE BIJ HET RAPPORT

Standpuntverklaring van ds. L.G. Compagnie

In het eindrapport van de Commissie openstelling Diakenambt voor de Zusters valt te lezen, dat ik het grootste deel van het rapport niet voor mijn rekening kan nemen. Omdat ik de opdracht heb gekregen van de Landelijke Vergadering te Dronen 1988 om me, samen met de andere commissieleden, over de zaak van de vrouw in het diakenambt te buigen acht ik het mijn taak u rekenschap te geven van mijn besluit het rapport (met uitzondering van hoofdstuk 2 over het ambt van diaken) niet mede te ondertekenen. Ik acht mezelf niet in staat om naast de drukke werkzaamheden in mijn nieuwe standplaats Rotterdam met een afzonderlijk rapport te komen.

In hoofdzaak komt mijn bezwaar hierop neer, dat in het rapport het ambt van diaken ten volle, als gezaghebbend en leidinggevend wordt geschetst terwijl dat niet wordt

verdisconteerd in de conclusie ten aanzien van de openstelling voor de zusters. Weliswaar wordt er een voorzichtige afgrenzing gemaakt naar het ambt van ouderling, maar naar mijn oordeel is deze afgrenzing volledig onhoudbaar. Immers, wanneer de diaken een gelijkwaardige, gezaghebbende taak heeft, precies zoals de ouderling en niet onder, maar naast hem, dan heeft de diaken niemand meer boven zich dan de Heer der Kerk alleen en draagt hij eenzelfde verantwoordelijkheid als de ouderling tegenover die Heer.

Dat hiertoe naar Gods wil ook zusters mogen worden geroepen kan ik niet rijmen met het duidelijke onderscheid, dat de Schrift maakt tussen man en vrouw. Het wordt mij moeilijk nog recht te doen aan het feit dat de man het hoofd is van de vrouw, en aan de vele praktische uitwerkingen, die daarvan in de Schrift te vinden zijn. Wanneer ik de schriften in dezen goed begrijp heeft God man en vrouw geschapen, maar zo, dat de man de eindverantwoordelijke is. Dit dient tot uitdrukking te komen bij de vormgeving van het gemeentelijk leven: op de plaats waar leiding gegeven wordt namens de Heer, waar de ambtsdrager uiteindelijk zijn verantwoording schuldig is aan zijn Heer, en of dat nu op het terrein van het onderricht of het terrein van de barmhartigheid is doet niet terzake, worden alleen mannen geroepen.

Broeders, ik besef dat mijn verantwoording kort is. Graag ben ik bereid om, indien u dat nodig acht, mijn inzichten breder uiteen te zetten. U zult begrijpen, dat mijn advies aan u is, het niet in de vrijheid van de kerken te laten het ambt van diaken open te stellen voor de zusters der gemeente en u te bezinnen over de goede christelijke omgang met die gemeentes, die gemeend hebben zelf al tot die openstelling over te moeten gaan.

Tenslotte hecht ik eraan om ook te onderschrijven hetgeen in de inleiding van het rapport gesteld is: er is in grote onderlinge liefde door de commissie vergaderd. Rancune en spanningen zijn ons vreemd gebleven. Het is dus bewezen, dat over deze zaken in de christelijke liefde gesproken kan worden. Graag wens ik dat ook uw vergadering toe. En dus ook de wijsheid en de leiding van Gods Geest.

BIJLAGE 2 BIJ HET RAPPORT Prof. dr. A.Th. van Doornen

Op verzoek van de commissie heb ik enige kanttekeningen geplaatst bij hoofdstuk VIa, de historische terugblik. Mijn advies zou zijn deze paragraaf geheel te laten vervallen. De geschiedenis van de vrouw is nog een onderontwikkeld onderzoeksgebied. De bronnen zijn schaars, vooral voor de oudste tijden. In de feministische geschiedschrijving worden ons dan soms beelden geschetst die hun volledigheid meer ontleenen aan het enthousiasme en het engagement van de schrijfsters dan aan de schamele documentatie. Het lijkt mij dan ook een nogal hachelijke zaak, in kort bestek de hoofdlijnen weer te geven van een ontwikkeling die we nog zo slecht kennen. Daarmee maakt het rapport zich nodeloos kwetsbaar, en biedt het aanknopingspunten voor kritiek op bijzaken.

Die aarzelingen heb ik bij de gehele paragraaf. Zo zou ik al een zeker wantrouwen hebben bij de stelling, dat gnostiek en monisme overeenkomsten vertonen met het feministische gelijkheidsdenken. Op welke bronnen gaat dat terug? Je moet hier op zijn minst rekening houden met de mogelijkheid dat de overeenkomsten ontdekt zijn door schrijfsters of schrijvers die ze graag wilden vinden. Het kan even goed wel waar zijn wat hier staat. Maar wie hier kiest moet de bronnen zelf kennen, en niet afgaan op semi-populaire literatuur.

Ook kan er waarschijnlijk wel over getwist worden, of de waardering voor de vrouw gedurende de eerste eeuwen zo sterk is teruggelopen, in vergelijking met de gemeenten van

het Nieuwe Testament. Het ligt er maar aan welke lijn je trekt. Ik heb Tertullianus nooit gelezen, maar hij zou zich best hebben kunnen beroepen op teksten als 1 Timotheüs 2: 9-15. Dat is ook een historische lijn, en ook die kan en naar believen dikker maken, en alle nadruk leggen op de onderdanigheid van de vrouw in de tijd van Petrus en Paulus. Met zulk soort geschiedschrijving komen we niet verder, en hetzelfde geldt van de tegenovergestelde soort.

Een is het zoveel anders met die Franse bisschop uit 585? Als de man de achting van zijn collega's genoot, kan zijn eigenaardige vraag door hen ook wel serieus besproken zijn. Maar hoe weten we dat het tekenend is voor de situatie, zoals het rapport schrijft? Onzin over vrouwen is door alle eeuwen heen verteld. Een zekere Acidalius heeft bij voorbeeld in 1595 dezelfde mening verkondigd als de bisschop duizend jaar eerder had gedaan (*Disputatio ova contra mulieres, qua ostenditur eas homines non esse*). Dat heeft een levendige pennestrijd op gang gebracht. Maar mag ik op grond van één zo'n voorval zeggen dat het tekenend is voor de situatie in de zestiende eeuw? Dat is per slot van rekening toch ook de eeuw, waarin adellijke meisjes volgens het humanistisch ideaal onderwijs kregen in de oude talen. Ook hier geldt dunkt mij daarom weer, dat er allerlei extreme benaderingen mogelijk zijn, pro en contra, en dat het zeer onvoorzichtig is hier een bepaalde eeuw in één klap wit of zwart te verklaren.

Het rapport wijst ook zelf op de gelijktijdigheid van tegengestelde ontwikkelingen, als het vervolgens ingaat op de opkomst van de vrouwenkloosters. Die zijn uitdrukking van het ideaal van de maagdelijkheid, maar ze voorzien natuurlijk ook in concrete maatschappelijke behoeften. Nonnen kwamen in de regel uit de kringen van adel en gepoede burgerij. Dat kon ook moeilijk anders, want de bruid die zich aan Christus wijdde moest wel een bruidsschat meebrengen. Intrede in een klooster was niet goedkoop. Kloosters recruteerden hun populatie voornamelijk uit de sociale elite. Dat bepaalde ook wel enigszins het aanzien van de abdis. Dat haar bevoegdheden nauwelijks onderdeden voor die van een bisschop is ochter wel een heel forse uitspraak. De sfeer waarbinnen ze opereerde was in elk geval aanzienlijk beperkter.

De reformatie heeft ongetwijfeld gevolgen gehad voor de positie van vrouwen in het algemeen. Als één van de belangrijkste zou ik dan eker noemen dat ze de alfabetisering sterk heeft bevorderd. Ook vrouwen moesten immers de bijbel kunnen lezen. Het rapport suggereert dunkt mij ten onrechte, dat met het verdwijnen van de kloosters het onderwijs aan meisjes werd stopgezet. Eerder zou ik zeggen dat hier te lande in de zeventiende eeuw de leesvaardigheid onder vrouwen is toegenomen, zeker in de provincie Holland. Soms kregen de meisjes les van vrouwen, soms ook van mannen, op gemengde scholen. Maar naar school gaan deden ze stellig meer dan in de tijd van de kloosters.

Wat werk, het onderwijs, werd nu niet meer verricht door nonnen, maar het werd wel gedaan. Hetzelfde kan men zeggen van de ziekenzorg. Of er nu kloosters bestonden of niet, zieken moesten verpleegd worden. Dat gebeurde dus ook, en die verpleegsters waren doorgaans getrouwde vrouwen. Het is een onhoudbare voorstelling van zaken, dat de vrouw in de zeventiende eeuw alleen bestond terwille van huishouding en gezin. Dat konden slechts welgestelde vrouwen zich veroorloven. De meesten moesten meehelpen geld te verdienen. Of dat nu binnen of buiten het eigen huis gebeurde maakte niets uit. Wat je wel kunt zeggen is dat vrouwenwerk slecht betaald werd, en dat er voor vrouwen na de school weinig mogelijkheden voor een goede opleiding bestonden. Daarom hadden ongehuwde vrouwen uit de betere standen praktisch gesproken nauwelijks kans op werk buitenshuis. Het werk dat zulke meisjes vroeger in de kloosters deden, onderwijs en ziekenzorg, was overgenomen door vrouwen uit lagere sociale kringen. Zo gezien kan men zeggen dat de reformatie de positie van vrouwen van hogere stand heeft verslechterd. Voor vrouwen uit lagere standen, de meesten dus, geldt dat niet.

Wat verandert er nu door de industriële revolutie? Niet nieuw is dat vrouwen gaan werken. De grote verandering is de nieuwe arbeidsplaats: de fabriek. Dat heeft consequenties, ook voor vrouwen. Jonge meisjes gingen ten eerste het huis uit om in de stad bij de fabriek te kunnen wonen, en kregen ten tweede in die fabriek hogere lonen dan ze vroeger in hun doop verdienden. Er zijn historici die beweren dat het huwelijk uit liefde een produkt is van de industriële revolutie. De ongehuwde jonge vrouw was nu in staat zelfstandig in eigen levensonderhoud te voorzien. Ze was niet meer van haar ouders afhankelijk, en kon dus de man trouwen die ze zelf verkoos. Die redenering latende voor wat ze is, kunnen we toch in elk geval zeggen, dat de gevolgen van de industrialisatie ook al weer niet allemaal in dezelfde richting wijzen. Op den duur, maar dan maken we een flinke sprong in de geschiedenis, zal de industrialisatie de voorwaarden scheppen waaronder de arbeidersbeweging hogere lonen kan afdwingen, zodat nu ook de arbeidervrouw thuis kan blijven en voor haar gezin zorgen, in plaats van betaalde arbeid buitenshuis te verrichten. Zij beschouwde dat als winst (of het ook emancipatie was zoals het rapport schrijft op p. 90, laat ik in het midden). Haar zuster uit de hogere standen echter begon juist dat thuis blijven te verdrieten. Tegen het einde van de negentiende eeuw krijgt dat uitdrukking in het streven naar emancipatie van de vrouw. In de eerste helft van die eeuw is dat zeker in Nederland ternauwernood een thema. Ik weet niet of Marianne van der Hoop en Betsy Groen van Prinsterer emancipatiezucht is verweten. Wel vonden sommigen het minder passend, dat Haagse dames zich in de armenwijken gingen begeven. Maar ik denk niet dat er dan sprake is van emancipatie. Deze vrouwen proberen de verzorgingstaak weer naar zich toe te halen, die na het verdwijnen van de kloosters niet meer door vrouwen van stand was uitgeoefend (afgezien dan natuurlijk van besturende functies als regentessen van weeshuizen en dergelijke).

Zelf zijn ze zich van die analogie misschien niet zo helder bewust geweest. Ik zou hun activiteiten ook niet bij voorkeur plaatsen in een specifiek vrouwenkader, maar die eerder beschouwen als uiting van het streven waar Betsy's echtgenoot een groot voorstander van is geweest: de diaconale taak van de kerk te doen herleven, en de persoonlijke openbare armenzorg te vervangen door christelijke barmhartigheid. Groen heeft zich er meen ik in het publiek niet over uitgelaten, of vrouwen aan dat werk dienden deel te nemen, maar het is aan te nemen dat zijn vrouw en hij hierin eens geestes waren. Dan zou in feite de oude diacones van de late zestiende eeuw herleven, ook zonder dat de functie officieel zo werd genoemd.

In het algemeen gesproken hebben de kerken in protestantse landen gedurende de negentiende eeuw een beperkte opvatting gehad van hun eigen taak. Dat geldt op allerlei gebied. Zending, evangelisatie, onderwijs, ziekenzorg en bestrijding van armoede werden ook in Nederland niet aangepakt door kerken, maar door verenigingen. Een aspect van die beperkte opvatting is de geringe aandacht die kerken schenken aan hun diaconale taak. Wie daarvoor de gaven bezat moest die buiten de kerk ontplooiën, de vrouw zowel als de man. Het is dus op zichzelf wel juist, dat vrouwen met dit bijzondere charisma in de kerk tekort kwamen, maar ook zulke mannen moesten het elders zoeken. Het kader waarbinnen de in het rapport gemaakte opmerkingen geplaatst moeten worden is dus aanzienlijk breder.

Om al deze redenen ben ik geneigd te zeggen dat de commissie beter kan afzien van een historische paragraaf. Wordt die wel gehandhaafd, dan zij er twee mogelijkheden. De eerste is dat ze flink wordt uitgebreid, met grotere aandacht voor de brede context, en een voortdurende afweging van het enerzijds en anderzijds. Zulke uitvoerige beschouwingen lijken mij in dit rapport misplaatst. De tweede mogelijkheid is een beknopte weergave in hoofdstraken, met krachtig getrokken lijnen, zoals nu ook gedaan is, al zou ik die lijnen zelf wat anders trekken. Nu suggereren ze enigszins, dat de geschiedenis duidelijker taal spreekt dan de exegese. Maar hoe ze ook zouden uitvallen, ze stellen het rapport wel bloot aan

kritiek, die weliswaar niet fundamenteel is, maar toch als effect kan meebrengen dat het gezag van het rapport vermindert. Het lijkt onnodig, dat risico te aanvaarden.

2.2 VOORSTEL van het Moderamen

Openstelling Diakenambt voor de zusters der gemeente

De Landelijke Vergadering,

kennis genomen hebbende van het Eindrapport (met bijlagen) van de commissie "openstelling diakenambt voor de zusters der gemeente", gemaakt in opdracht van de Landelijke Vergadering te Dronten 1988,

I. overwegende dat:

- a.
 1. - uit de H.S. blijkt dat de dienst der barmhartigheid naast en in verbondenheid met de dienst van het Woord in de gemeente van Christus haar plaats ontvangen heeft (Handelingen 6:1-6),
 2. - diakenen door de Here zijn geroepen en in de gemeente zijn aangesteld ten behoeve van de dienst der barmhartigheid en zij als zodanig een eigen ambt hebben met een eigen geheel van werkzaamheden en een eigen ambtelijke verantwoordelijkheid (Handelingen 6:1-6),
 3. - diakenen in de dienst der barmhartigheid met de ouderlingen in de dienst van het Woord gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor het functioneren van Christus' gemeente,
- b.
 1. - blijkens verschillende plaatsen in de H.S. vrouwen leidende posities hebben ingenomen, in zelfstandigheid hebben gehandeld, initiatieven hebben genomen, hebben geprofeteerd en in de prediking van het evangelie en het geven van onderricht hebben meegewerkt (Spreuken 31:10-31, 2 Koningen 4:8-37, Filippienzen 4:3, 1 Corinthe 11:5, Handelingen 18:26),
 2. - uit vergelijking van deze Schriftplaatsen met teksten als 1 Corinthe 11:3-15, Efeze 5:22-24, 1 Corinthe 14:34-35 en 1 Timotheüs 2:11-15 kan worden afgeleid dat de laatstgenoemde teksten niet zonder meer in alle situaties en omstandigheden kunnen worden toegepast, zonder dat dit overigens betekent dat de genoemde teksten als tijdgebonden en achterhaald moeten worden beschouwd,
 3. - in de H.S. onderscheid wordt gemaakt tussen de positie van de vrouw enerzijds en die van de man in zijn bestuurlijk-rechterlijke functie anderzijds, welk onderscheid betekenis kan hebben voor bijvoorbeeld de openstelling van het ambt van ouderling voor de zusters der gemeente, maar daarnaast evenzeer blijkt dat vrouwen in de gemeente van Christus een grote rol hebben gespeeld,
 4. - niet uit de H.S. kan worden afgeleid dat zij het vervullen van het ambt van diaken door zusters der gemeente uitdrukkelijk verbiedt,
- c.
 1. - met een verschil in gevoelen over de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente noch de eerbiediging van het gezag van de H.S. noch de trouw aan de confessie op zich in geding is,
 2. - het als een zaak van kerkelijke vrijheid is aan te merken als een plaatselijke gemeente een zuster der gemeente tot het diakenambt roept,

besluit:

het in de vrijheid der kerken te laten om onder biddend opzien tot de Here en in ootmoedige dankbaarheid voor de geschonken gaven zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt.

II. overwegende dat:

- in het AKS de eigen verantwoordelijkheid van de diakenen voor de dienst der barmhartigheid onvoldoende tot haar recht komt,

besluit:

artikel 15 van het AKS te wijzigen waardoor dit artikel als volgt komt te luiden:

"De ambtsdragers tezamen vormen de kerkeraad, die belast is met de leiding en verzorging van de gemeente. Voor overleg daartoe vergadert de kerkeraad regelmatig. In zaken van opzicht en tucht wordt waar mogelijk gehandeld met advies van diakenen, in zaken van christelijke hulpverlening met advies van predikant(en) en ouderlingen. Van genomen besluiten zal nauwkeurig aantekening worden gemaakt.

III. overwegende dat:

1. - de kerken hebben verklaard te begeren ook in de inrichting van het kerkelijk leven als één in Christus naar buiten op te treden en elkaar hebben beloofd eendrachtig samen te werken en niet over elkaar te heersen, maar geduld met elkaar te hebben,
2. - er binnen sommige Nederlands Gereformeerde kerken ernstige bezwaren leven tegen de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente,

besluit:

de kerken op te roepen om in deze aangelegenheid niet over elkaar te heersen, maar aan elkaar ruimte te geven, met elkaars gevoelens rekening te houden en elkaar in Christus te blijven aanvaarden en vast te houden,

IV. overwegende dat:

1. - niet alleen binnen de eigen kerkgemeenschap maar ook binnen de kerken waarmee de Nederlands Gereformeerde kerken contacten onderhouden, over de openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente verschil in gevoelens bestaat, waardoor de contacten met deze kerken door dit besluit tot openstelling kunnen worden bemoeilijkt,
2. - de Nederlands Gereformeerde kerken met deze kerken in gesprek wensen te zijn en te blijven in het verlangen reeds hier en nu aan de eenheid in Christus daadwerkelijk gestalte te geven,

besluit:

dit besluit tot openstelling aan de andere kerken toe te zenden met het verzoek het in een geest van welwillendheid en broederlijk vertrouwen te willen beoordelen en hen op te roepen om bij verschil in inzicht samen te blijven zoeken naar de wil van God in het vertrouwen dat Hij ons op zijn tijd de weg duidelijk zal maken.

3.1 VERSLAG van de Raad van Toezicht en Advies TSB

VERSLAG OVER HET TIJDVAK 1 JANUARI 1991 TOT MEDIO 1993

Inleiding

Met dankbaarheid mag dit verslag begonnen worden met de vermelding dat het werk van de Theologische Studiebegeleiding in de verslagperiode goede voortgang mocht vinden. Studenten, studiebegeleiders en leden van de Raad van Toezicht mochten in een goede onderlinge verstandhouding en in een geest van hartelijk vertrouwen hun arbeid gewillig en met vreugde verrichten. In de jaren waarover hier verslag wordt gedaan werd de bijzondere

aandacht van de Raad van Toezicht gevraagd voor bezinning op de werkwijze en de aard van de studiebegeleiding en door de vraag of veranderingen in de oorspronkelijke opzet van het werk wenselijk of noodzakelijk waren. De noodzaak tot deze bezinning vloeide o.m. voort uit de toenemende verscheidenheid van de theologische opleidingen die door studenten uit onze kerken worden gevolgd, hetgeen met name bij kerkelijke examina hinderlijk en soms verwarrend werkte. Een sterker woedende vraag om meer praktische vorming noodzaakte de Raad na te denken over de mogelijkheid van verplichte stages. Ook de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs, die ook voor de theologische studie gevolgen had maakte nadenken over de aan a.s. predikanten te stellen eisen noodzakelijk.

Opleiding, studiebegeleiding en kerkelijk onderzoek

Op de Landelijke Vergadering 1991 van Ede was de Theologische Studiebegeleiding een onderwerp van uitvoerige bespreking, die leidde tot een verzoek van de Landelijke Vergadering aan de Raad van Toezicht "om de gehele zaak van de studiebegeleiding opnieuw te bezien en te bekijken wat meer gedaan kon worden, met inachtneming van alles wat in de discussie is gepasseerd". Op dit verzoek heeft de Raad een commissie uit zijn midden benoemd met de opdracht, hierin van advies te dienen en de nodige voorstellen aan de Raad voor te leggen. Het werk van deze commissie heeft geleid tot het aannemen van een "Regeling voor de Opleiding, Studiebegeleiding en Kerkelijk Onderzoek van predikanten binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken." Deze regeling is inmiddels door de Raad van Toezicht als voorstel aan uw vergadering voorgelegd. Voor de motivering van de door de Raad gedane keuzen met betrekking tot het studieprogramma, de vrijheid van studie en de praktische vorming, zij verwezen naar deze Regeling en naar het begeleidend schrijven.

Overleg met de hoogleraren van de Theologische Universiteit te Apeldoorn, met name over de inpassing van stages in het studieprogramma van Apeldoorn

De Raad van Toezicht heeft zich uitvoerig beraden over de invoering van een verplichte stageperiode voor a.s. predikanten en over de mogelijkheden daarvoor binnen onze kerken. Door middel van de afgevaardigden uit verschillende regio's werd hierop aangedrongen. Geheel nieuw was deze zaak niet. Er bestond ook op dit gebied reeds een en ander. Een groot deel van de studenten doorliep in de afgelopen jaren geheel vrijwillig een stageperiode in één van onze kerken. Verschillende predikanten hebben zich daarbij bijzonder verdienstelijk gemaakt. Deze stages maakten echter geen geïntegreerd deel uit van het studieprogramma. Voorts was ook in de studie in Apeldoorn reeds langer een stage van acht weken verplicht. In de aan uw vergadering voorgelegde Regeling zijn voorstellen met betrekking tot een meer uitgebreide en verplichte stage uitgewerkt. Naar deze regeling zij hier voor wat de bijzonderheden betreft verwezen. De Raad van Toezicht was door de Universiteit van Apeldoorn inmiddels zeer correct en welwillend ingelicht omtrent de herstructurering van het onderwijs in Apeldoorn, die als voornaamste wijziging meebracht dat het tot dan toe voor a.s. predikanten geldende kandidaatsexamen werd vervangen door een doctoraal examen, gesplitst in een doctoraal I en een doctoraal II. Tot de vereisten voor dit examen behoort een stageperiode. Omdat deze verplichting ook gold voor studenten uit onze kerken was de Raad genoodzaakt om, vooruitlopend op beslissingen van uw vergadering op de door de Raad aan u voorgelegde Regeling, met de hoogleraren te Apeldoorn overleg te plegen over de inpassing van in het kader van de TSB gelopen stages in de studie aan de Universiteit van Apeldoorn. Dit overleg leidde tot een zeer bevredigend resultaat: deze gevolgd in het kader van de TSB kunnen voor studenten uit onze kerken worden ingepast in het Apeldoornse studieprogramma en de resultaten daarvan zullen door hoogleraren en begeleiders van de TSB worden beoordeeld. Aan het college van hoogleraren te Apeldoorn werd ook de wens voorgelegd dat examina van deelnemers aan

de Theologische Studiebegeleiding zouden mogen worden bijgewoond door één of meer begeleiders van de TSB. Het college van hoogleraren is bereid aan deze wens tegemoet te komen onder voorwaarde dat de betreffende student met deze gang van zaken instemt. Uit het bovenstaande moge blijken dat het werk van TSB in Apeldoorn de grootst mogelijke welwillendheid ondervindt en dat de hoogleraren steeds bereid zijn het belang van studenten uit onze kerken zoveel mogelijk te dienen. De Raad constateert dat met grote dankbaarheid.

Uitbreiding van gehouden lezingen

De Raad van Toezicht was van mening dat de inhoud van de van de aanvang van de TSB af gehouden lezingen op een hoog peil staat en dat de lezingen voor het merendeel blijvend actueel zijn. Zij verdienen een grotere lezerskring, meende de Raad. Daarom werd het plan opgevat tot het uitgeven en verspreiden van een catalogus van alle gehouden lezingen en tot het beschikbaar stellen van de lezingen tegen een redelijke vergoeding. Het plan werd in de loop van 1992 uitgevoerd en had een redelijk succes. De uitgave van de lezingen leverde zelfs een hatig saldo op. De catalogus wordt op verzoek door de studierecretaris zonder kosten toegezonden.

Samenstelling van de Raad van Toezicht en Advies

De continuïteit in de samenstelling van de Raad van Toezicht was verblijdend, maar enkele wijzigingen dienen vermeld. In maart 1991 moest ds G. van Atten zich om gezondheidsredenen terugtrekken als afgevaardigde van de regio Dordrecht-Gorinchem. Ds J. D. Houtman trad in december 1991 af als afgevaardigde van de regio Arnhem, tevens als voorzitter van de Raad. Op 6 juni 1993 overleed ds. C. van Leeuwen te Bilthoven, afgevaardigde van de regio Utrecht en sedert vele jaren secretaris van de Raad. Een groot deel van de gegevens voor dit verslag is nog door hem verzameld en geordend. Zijn mildheid, vriendelijkheid en helder inzicht maakten hem tot een zeer gewaardeerd lid van onze raad" en "De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn." Met deze woorden gaf de Raad in een advertentie uiting aan zijn verslagenheid.

Aan het einde van de verslagperiode was de samenstelling van de Raad als volgt:

Regio Kampen: ds J. Bouma, Kampen (voorzitter) Toegevoegd: J. Kooiman, Doorn (penningmeester); Regio Alkmaar-Zaandam: ds J.H. Veeffkind, Krommenie; Regio Amsterdam-Haarlem: prof. dr. K.R. Veenhof, Heemstede; Regio Utrecht: vacant; Regio Den Haag: G. Alkema, Bodegraven; Regio Harderwijk: ds. F. van Deursen, Wezep; Regio Noord: ds. J. Kranenburg, Kampen; Regio Enschede-Zwolle: mr. dr. J.M. Meulink, Enschede; Regio Arnhem: ds. J.C. Schaeffer, Apeldoorn; Regio Dordrecht-Gorinchem: ds J. Horsman, Dordrecht; Regio Schiedam: J. de Geus, Barendrecht; Regio Zuid: J. Roelfsema, Sliedrecht.

Het eigenlijke werk: de studiebegeleiding

Met verblijdende regelmaat konden de studiebegeleiders hun taak uitoefenen: ds H. de Jong voor de bijbelvakken; ds H. Smit voor de dogmatologische vakken; ds O. Mooiweer voor de ambtelijke vakken. In de vergaderingen van de Raad brachten zij regelmatig verslag uit van het begeleidingswerk. Het persoonlijk contact met de studenten werd in de verslagperiode gefortificeerd. Ook door bezoeken bij de studenten aan huis. Daaraan bleek onder de studenten ook sterke behoefte te bestaan. De nadruk van het begeleidingswerk lag op de studiedagen. De dagen werden als regel ook bijgewoond door één der leden van de Raad van Toezicht, die hierover in de vergaderingen van de Raad verslag uitbrengen. Vrijwel zonder uitzondering zijn deze verslagen zeer positief.

Op de studiedagen wordt een lezing van één der studiebegeleiders of van een gastspreker behandeld, waarvan de deelnemers de tekst tevoren krijgen toegezonden zodat een degelijke

voorbereiding mogelijk is. Voorts wordt per studiedag een preek gehouden en besproken, waarvoor de onderwerpen afwisselend gekozen worden uit het Oude en Nieuwe Testament en uit de Heid. Catechismus. Het programma voor de lezingen wordt aan het begin van het seizoen door de begeleiders vastgesteld, waarbij met de wensen van de studenten rekening wordt gehouden. De programma's worden tevoren aan de Raad van Toezicht voorgelegd. Bij de vaststelling van het programma krijgt steeds onze kerkelijke "komaf" sterke aandacht, maar ook de moderne stromingen in de theologie worden intensief besproken en weersproken. Uit de verslagen van de afgevaardigden kon de Raad concluderen dat de begeleiders op tegenspel van de studenten mogen rekenen.

In de periode van januari 1990 tot en met mei 1992 werden door de studiebegeleiders en gastsprekers de volgende lezingen gehouden:

Door drs H. de Jong

- "Hooglied: ars amandi christiana", naar aanleiding van "De koning te rijk" (over Het Hooglied) van prof H.M.Obman;
- "Exegetische en bijbeltheologische notities bij het onderwerp 'Het berouw van God';
- Eén Bijbel - twee godsdiensten? Bespreking van "Eén Bijbel-twee testamenten" van dr C.J. den Heyer;
- "Klaagliederen: de klacht over de oudtestamentische sho'a"; n.a.v. de dissertatie van J. Renkema "Misschien is er hoop";
- "Opmerkingen bij de Bijbel-vertaling 'Het Boek';
- "Zij hebben mijn Here weggenomen en ik weet niet waar zij Hem hebben gelaten", Johannes 20:13;
- bespreking van "De Messiaanse weg", deel 3 van dr C. J. den Heyer.
- "Over de wraak van God". N.a.v. de dissertatie van H.G.L.Poels

Door drs H. Smit

- "De wijsbegeerte der wetsidee; een stoffig systeem of aktueel?"
- "Iets over de charismatische beweging";
- "Enige opmerkingen over een schriftuurlijke benadering van de milieu-problematiek";
- "Motieven en achtergronden van de theologie van dr K. Schilder.
- Leidraad G. C. Berkouwer, 'Zoeken en vinden', hfdst XI;
- "Enige opmerkingen over 'het berouw van God'";
- "Opmerkingen bij de Bijbelvertaling 'Het Boek';
- "Moderne natuurkunde en christelijk geloof", bespreking van A. van den Beukel 'De dingen hebben hun geheim - gedachten over natuurkunde, mens en God';
- "Het kerkelijk conflict van de veertiger jaren".

drs O. Mooiweer

- "Het belang van de catechismusprediking";
- "Prediking en geloofservaring", bespreking van 'Klank en weerklank' van dr. C. Trimp;
- "Delen in het heil", bespreking van 'Over de toelating van het heil in Christus' van W.H.Velema e.a.;
- Bespreking van 'Gereformeerden op zoek naar God' van C. Graafland;
- "De dienst der gebeden";
- "C. Veenhof, zijn persoon, zijn leven en zijn werk".
- "Pastorale ervaringen".

Drs W. G. Rietkerk hield als gastspreek een bespreking van "The gospel in een pluralist society".

Ook gastspreek drs P. P. Goossens: "Inculturalisatie".

In samenwerking met het Nederlands Gereformeerd Seminarie werden twee exegesedagen gehouden. De onderwerpen op deze dagen waren: Jesaja 65 (K.H.de Groot) en de doorwerking hiervan in het Nieuwe Testament (m.n. Openb. 21 en 2 Petr.3)J. D. Janse.

Richteren 13 t/m 16: M.H.T. Blewenga, P. Gerkema, H. de Jong en J.M.Mudde. Ook een gezamenlijke studiemorgen met het Ned. Ger. Seminarie over "Wat is theologie". Daarbij traden als sprekers op drs H. Smit en ds J. Goudzwaard. In het studiejaar 1992-1993 werd het volgende programma afgewerkt:

- drs O. Mooiweer n.a.v. G.v.d.Brink en H.J.v.d.Kwaast "Een kerk ging stuk";
- drs H. Smit, Kuitert en van Genderen over de Locus Deo;
- drs A. M. van Leeuwen, "De doorwerking van de Schrift in Paulus' kijk op de wet en zijn omgang met de geboden".
- drs H. de Jong, Bespreking van dr. B. Wielenga "Volk van het land als missiologisch model: oude testament en zending in Zuid-Afrikaanse kontekst" (diss.1990);
- drs H. Smit, "Over en rond H.S.Versnel over het christelijk geloof";
- drs H. Smit, Bespreking van dr. H. Venema, "Uitverkiezing? Jareker, maar hoe?".
- drs O. Mooiweer, De meditatie naast de prediking;
- ds. J. C. Schaeffer, Gemeentebouw.

Een expositiedag met het Ned. Ger. Seminarie over Hebr. 8 in combinatie met Jeremia 31; Een studiedag onder leiding van het Ned. Ger.Seminarie met homiletische bijdragen van O. Mooiweer ("Homiletische hoofdlijnen voor de verkondiging") en J. Stay.

De studenten

Bij de aanvang van het laatste verslagjaar (1992/1993) stonden 32 studenten als deelnemers aan de TSB ingeschreven, waaronder 6 vrouwelijke deelnemers. Zij waren als volgt verspreid over de verschillende opleidingen:

Apeldoorn: 10; Ned. Ger. Seminarie: 8; Utrecht: 6; Vr. Un.: 1; Kampen (Oudestr.): 1; Amersfoort: 1 (MO Theologie) Afgestudeerden: 5. Voor studenten die het voornemen hebben predikant te worden in een Nederlands Gereformeerde Kerk heeft de Landelijke Vergadering van Ede op verzoek van de Raad van Toezicht het deelnemen aan de TSB verplicht gesteld. Eenzelfde verplichting is ook in de aan de Landelijke Vergadering 1994 voorgelegde Regeling voorgesteld.

Waar de ex-TSB-ers bleven

In de periode januari 1990 tot juni 1993 namen 21 deelnemers afscheid van de TSB. Hiervan zijn 8 predikant geworden (G. Bronsveld, J. Dekker, W. van Dijk, C.T. de Groot, M.J. de Haan, D.A. Lagewaard, P.A. Strating, H. van Winkelhoff). Aan het einde van de verslagperiode had één kandidaat een beroep aangenomen en was één beroepbaar. Twee deelnemers hebben de studie afgebroken. Drie deelnemers hebben de studie wel voltooid, maar werden geen predikant. Voor zover bekend zijn zij wel werkzaam in de sfeer van pastoraat of hulpverlening. Van de 6 vrouwelijke studenten zijn er 3 huisvrouw. Drie andere zijn ook predikantsvrouw. Alle zes hebben de studie voltooid.

Financiën

Als bijlagen worden aan dit verslag toegevoegd de financiële overzichten van de penningmeester van de Raad, br. J. Kooiman, over de jaren 1990, 1991 en 1992. Voor wat betreft de jaren 1991 en 1992 zullen u de goede uitkomsten van de onderzoeken van de boeken door de Financiële Commissie NGK worden gemeld. Van de controle van de boekhouding over de jaren 1987 tot en met 1991 ontving de Raad een accoordbevinding, ondertekend door de brs. H.A.Th. Bakhuizen en C. van der Mark.

Secretariaten

De Raad benoemde inmiddels als secretaris: G. Alkema, Beemdgras 4, 2411 DX Bodegraven, telefoon 01726-18040. Studiebegeleiders en studenten hebben een eigen secretariaat. De studiesecretaris onderhoudt o.a. schriftelijk het contact tussen

studiebegeleiders en studenten en tussen de studenten onderling. Hij draagt ook zorg voor het gereedmaken en de verzending van lezingen en preken en houdt de studenten schriftelijk op de hoogte van persoonlijke omstandigheden en gebeurtenissen. Studiesecretaris is thans: G. van Dijk, Aristotelesstraat 983, 7323 NZ Apeldoorn. Met ingang van 1 januari 1994: C. M. van der Klis, Looiersdreef 514, 7328 HR Apeldoorn.

3.2 VOORSTEL NGK Zaandam

Opmerkingen en voorstellen m.b.t. het concept "Regeling voor de opleiding, studiebegeleiding en kerkelijk onderzoek van predikanten binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken"

1. KWALITEITSEISEN MET BETREKKING TOT DE OPLEIDING

Op bladzijde 1 van het rapport, onder 1 A, Kennisverwerving, wordt omschreven aan welke eisen een deugdelijke opleiding moet voldoen. Dit is een bijzonder belangrijk punt, grondlegend voor de zaak waarom het gaat. Jaist op dit belangrijke punt echter is het rapport vaag en koet.

De omschrijving "op het gebied van de hierna volgende disciplines een kennisnivo is bereikt dat gelijk staat met dat van een doktoraal examen theologie aan één der universiteiten" zegt weinig. Alleen al de programma's aan de diverse Nederlandse universiteiten verschillen onderling zo sterk, dat hieruit geen norm is af te leiden.

Beter is hier te verwijzen naar een bestaand studieprogramma. Dat van Apeldoorn ligt dan voor de hand. Nog beter zou het zijn vanuit eigen verantwoordelijkheid een eigen programma van eisen op te stellen. De Nederlands Gereformeerde Kerken zouden daarmee niet meer doen dan andere reformatische kerken, ook wanneer die een eigen opleidingsinstituut hebben: de deugdelijkheid van de opleiding toetsen (zoals in de regel geschiedt via deputaten).

Voorstel 1a

"De Landelijke Vergadering spreekt uit dat degenen die zich voorbereiden op het ambt van predikant een deugdelijke opleiding dienen te volgen, waaronder is te verstaan een opleiding die leidt tot bekwaamheid conform een doktoraal examen theologie aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn."

of liever nog aldus:

Voorstel 1b

"...(idem) ... bekwaamheid conform een door de TSB te stellen programma van eisen."

2. HET APELDOORN-ADVIES

Het Apeldoorn-advies, diverse keren uitgesproken door een Landelijke Vergadering en nu weer aangeboden ter akkoordering, blijkt niet te werken. Het zal nuttig zijn dit advies niet eenvoudigweg te herhalen, maar grondig te overwegen. Het is afkomstig uit een periode van onzekerheid in de organisatie van het buitenverband-vrijgemaakte kerkelijke leven, toen veel werd verwacht van contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Inmiddels gaat het met die contacten niet bijzonder goed, hebben de Nederlands Gereformeerde Kerken nog steeds geen enkele invloed in Apeldoorn gekregen en studeren er weinig Nederlands Gereformeerde predikanten in spec in Apeldoorn.

Er is nog een belangrijke verandering in ons kerkelijk leven opgetreden sinds de eerste Apeldoorn-advisering: er is een Nederlands Gereformeerde opleiding, waaraan veel van onze predikanten les geven of les hebben gegeven, waar een aanzienlijke groep van onze studenten zich laat opleiden en waarvandaan inmiddels een groeiend aantal van onze predi-

kanten afkomstig is: het Nederlands Gereformeerd Seminarie. Weliswaar hebben de meeste kerken zich hier niet verantwoordelijk voor gesteld, maar dat neemt niet weg dat het de enige opleiding is waarop Nederlands Gereformeerde Kerken invloed kunnen oefenen en dat het Seminarie zo langzamerhand een belangrijke plaats inneemt in het kader van de opleiding. Tevens dat deze opleiding veel sympathie ontvangt in de kring van de kerken: zij wordt volledig uit vrijwillige bijdragen bekostigd. Voorzover wij dat kunnen beoordelen is het studieprogramma van het Nederlands Gereformeerd Seminarie deugdelijk in de zin van het ontwerp van de Raad.

Wij stellen derhalve voor:

Voorstel 2

"Gezien de gewijzigde situatie van het Nederlands Gereformeerd kerkelijke leven ten opzichte van de Christelijke Gereformeerde Kerken, sedert de eerste keer dat het Apeldoorn-advies werd uitgesproken, en gezien het feit dat de Nederlands Gereformeerde Kerken na vele jaren advisering richting Apeldoorn nog steeds geen enkele invloed kunnen oefenen op het onderwijs daar, stelt de Landelijke Vergadering 1994 een commissie in die tot taak heeft de volgende Landelijke Vergadering te rapporteren over de functionering van het Apeldoorn-advies en de positie van de Theologische Universiteit Apeldoorn met betrekking tot de opleiding van Nederlands Gereformeerde predikanten."

Voorstel 3

"Gezien de belangrijke plaats die het Nederlands Gereformeerd Seminarie inneemt in de opleiding van Nederlands Gereformeerde predikanten, in aanmerking nemend de kwaliteit van het studieprogramma aan het Seminarie en de betrokkenheid van veel Nederlands Gereformeerde predikanten bij deze opleiding, tevens gezien het brede draagvlak van het Seminarie onder de kerken, besluit de Landelijke Vergadering in haar advisering van toekomstige predikanten inzake de keuze van een opleidingsinstituut het Nederlands Gereformeerd Seminarie positief te betrekken."

De laatste jaren zijn de contacten tussen Nederlands Gereformeerde kerken en Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken sterk geïntensiveerd en de mogelijkheden voor studenten uit onze kerken om in Kampen (Broederweg) te studeren toegenomen. Wanneer de toenadering principieel juist is, is het goed om ook de opleidingsmogelijkheden in Kampen serieus te overwegen.

Derhalve:

Voorstel 4

"Gezien de wenselijkheid en de werkelijkheid van toenemend contact tussen Nederlands Gereformeerde Kerken en Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken besluit de Landelijke Vergadering 1994 een commissie in te stellen die de volgende Landelijke Vergadering zal adviseren inzake de mogelijkheden voor toekomstige predikanten van een studie aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg)."

3. DE THEOLOGISCHE STUDIEBEGELEIDING

Het lijkt ons juist dat zich aanmeldende studenten geconfronteerd worden met de eisen die aan hun studie zijn te stellen. Het is dan noodzakelijk én fatsoenlijk dat die eisen vastliggen. Dan zijn ze controleerbaar en is het opstellen van een aanvullend programma verdedigbaar en uitvoerbaar. Dit geldt nog meer wanneer de TSB zelf een aanvullende opleiding moet verzorgen. Wij stellen voor met betrekking tot het in het ontwerp van de Raad onder 1 A b gestelde:

Voorstel 5

"De Landelijke Vergadering spreekt uit dat de Theologische Studiebegeleiding ten behoeve van het toezicht op het voldoen aan opleidingseisen een concreet programma van eisen dient op te stellen. Zij legt dit programma ter goedkeuring voor aan de Raad van Toezicht en Advies."

Het ontwerp van de Raad stelt in hetzelfde onderdeel (I A b) dat studenten die een onvolledige opleiding volgen door de TSB moeten worden verwezen naar een goede docent of door haarzelf moeten worden onderwezen. "Daarvan [van een dergelijke verwijzing????, of van het verzorgen van een aanvullende opleiding?] moet dan op de regiovergadering [...] een schriftelijk bewijs worden getoond."

Waarom vindt er niet gewoon een examen plaats? Dat geldt toch voor elk onderdeel van de reguliere studie, aan welk instituut ook? Er is onzes inziens geen goede reden te bedenken waarom studenten met een onvolkomen opleiding op het punt van de examinering minder serieus behandeld moeten worden dan studenten van een goede opleiding. Inzeggend! Vindt er een normale controle plaats, dan kan er ook een aan een diploma gelijkwaardig getuigschrift worden afgegeven, waaraan een kandidaat en een regiovergadering iets hebben. Wij stellen voor ten opzichte van het ontwerp van de Raad (vóór de laatste zin in I A b) hierover iets toe te voegen:

Voorsnel 6

"De Landelijke Vergadering draagt de Theologische Studiebegeleiding op studenten te examineren in alle onderdelen van het studieprogramma die door haar zijn toegevoegd aan het studieprogramma van het opleidingsinstituut waaraan de student zijn theologische vorming krijgt."

4 VERSLAG Commissie Geestelijke Verzorging Militairen

Rapport over de werkzaamheden in de periode februari 1990 tot april 1993

1. De commissie werd op het moment van opstellen van dit rapport gevormd door:

Ds. J.M. Smelik te Nieuwegein, voorzitter

Kolonel der Koninklijke Marechaussee b.d. B.H. van Wijk te Apeldoorn, vice- voorzitter en CIO-M vertegenwoordiger

Luitenant-Kolonel der Koninklijke Luchtmacht C.Ph. de Goede te Veenendaal, secretaris

G.S. van der Bijl te Uchelen, penningmeester (later in 1993 afgetreden en vervangen door Mr. drs. C. van der Berg, Dalfsen)

Luitenant-ter-zee der Koninklijke Marine J. Leene te Den Helder

Ds. K. Müller te Heerenveen

(Later in 1993 togetreden Luitenant-Kolonel J.W. Wicherink te Hoewelaken en Kapitein der Koninklijke Marine F.D. Meijer te Dronen)

In bovengenoemde periode zijn afgetreden Kolonel der Militair Juridische Dienst Mr. C.H. Blok, ds. J. Goudzwaard, Kapitein der Infanterie P.C. van Helden, ds. J.A. de Vries.

2. De volgende Nederlands Gereformeerde predikanten zijn in vaste dienst werkzaam:

Bij de Koninklijke Landmacht:

Ds. P. Dekker - Kolonel Palmkazerne te Bussum

Ds. J. Plantinga - Legerplaats Oldebroek

Ds. C.C. Koolsbergen - Generaal-Majoor Kootkazerne te Stroe

Ds. C. Smit - Legerplaats Hohne (Duitsland)

Bij de Koninklijke Luchtmacht:

Ds. W.H. Louwerse - Vliegbasis Leeuwarden

En verder:

Ds. J.M. Smelik (part-time) - Militair Penitentiair Centrum te Nieuwersluis

Ds. A.W. Vos (gedurende ruim een jaar) - Bussum en Crailo (Landmacht)

De Commissie is verheugd over het goede contact met de krijgsmachtpredikanten; deze bezoeken tweemaal per jaar de vergaderingen van de commissie en rapporteren uitvoerig over hun werkzaamheden en bevindingen. De commissie is er van overtuigd, dat hun arbeid zeer veel van hen vraagt, maar ook, dat zij door hen, onder en voor wie zij werken - en ook door hun hoofden van dienst - bijzonder gewaardeerd worden.

3. Aangezien er ook bij de diensten Geestelijke Verzoeking van alle krijgsmachtdelen een aanzienlijke reductie doorgevoerd wordt, geldt er sinds enige tijd een personeelsstop. Om die reden moest de Commissie voorlopig afzien van het werven van nieuwe krijgsmachtpredikanten. Wel zal onderzocht worden of er mogelijkheden gevonden kunnen worden om het aantal reserve-krijgsmachtpredikanten te vergroten; momenteel zijn er binnen de Ned. Geref. Kerken slechts twee reserve-legerpredikanten, te weten ds. K. Muller en ds. A.W. Vos.

4. De inbreng van onze Kerken in het CIO-M (Contact in Overheidszaken Militair, een forum waarin de protestantse kerkgenootschappen, die predikanten aan de krijgsmacht hebben afgestaan, samenwerken) is gewaarborgd door het lidmaatschap van Kol.b.d. B.H. van Wijk. Dat zijn inbreng gewaardeerd wordt bleek wel uit het feit dat hij is opgetreden als voorzitter van de commissie regelingen van het CIO-M. Deze commissie werd ingesteld met de opdracht voestellen te doen voor afspraken en regelingen betreffende de voorwaarden, waaraan krijgsmachtpredikanten moeten voldoen voordat zij in dienst treden, en inzake te volgen gedragslijnen in geval predikanten mochten disfunctioneren.

Enkele belangrijke onderwerpen, die in het CIO-M besproken werden, waren de volgende:

a. Het rapport van de Commissie-Hirsch Ballin over de omvang van de diensten Protestantse, Rooms-Katholieke en Humanistische Geestelijke Verzorging (het zogenaamde "drie pilaren-onderzoek"); de uitkomst van het onderzoek leidde voor de Protestantse G.V. tot een reductie van het aantal plaatsen van 109 naar 99. Deze vermindering komt nog bovenop de 15 % reductie, die voor de gehele G.V. geldt. De omvang van de Protestantse G.V. zal in 1995 zodoende 84 formatieplaatsen inhouden: Kon.Marine 15, Kon. Landmacht 52, Kon. Luchtmacht 17.

b. Over het onderwerp "scholing en toerusting" werd door het CIO-M een notitie opgesteld en een standpunt bepaald. Het CIO-M is van oordeel, dat "de bijzondere werksituatie bij het militair pastoraat vereist dat de krijgsmachtpredikanten beschikken over vaardigheden in het omgaan met grote groepen kerkelijk weinig of niet geïnteresseerde jonge mensen, die kritisch staan tegenover de krijgsmacht -waarin velen van hen als dienstplichtige zijn geplaatst- en tegenover de Kerk ... Daarnaast dient de krijgsmachtpredikant een gelijkwaardige gesprekspartner te zijn in overlegsituaties betreffende zowel individuele als groepsgewijze (dis)functioneringsproblemen.

c. Ook ten aanzien van werving en geschiktheid werd door het CIO-M een notitie vastgesteld. Daarin worden als voorwaarden vooraf voor het in dienst treden genoemd:

- opleiding en vorming aan een theologische faculteit of hogeschool met de daaropvolgende kerkelijke opleiding;

- bevoegdheid tot het vervullen van het ambt van gemeentepredikant of predikant in algemene dienst;

- duidelijke motivatie voor het krijgsmachtpastoraat;

- voldoende verwantschap met de in de (in 1986 door het CIO-M vastgestelde) profielschets genoemde criteria;

in eerdere functie blij hebben gegeven van goed pastoraal functioneren en van goede communicatieve eigenschappen;

- in staat zijn te functioneren zonder achtergrond en ondersteuning van een kerkelijke gemeente;
 - duidelijke bereidheid tot deelname aan aanvullende scholings- en toerustingsprogramma's.
- Verder wordt in dit stuk aandacht gegeven aan een eventueel disfunctioneren en aan het voorkomen daarvan.
- d. Meermalen werd binnen het CIO-M gesproken over de toekomst van de Geestelijke Verzorging binnen een sterk gewijzigde krijgsmacht. Het CIO-M is van mening, dat de Overheid ook voor een vrijwilligersleger de verplichting van een totaal-zorg, dus inclusief geestelijke verzorging, heeft.

5. Gedurende de afgelopen periode hebben Commissie en predikanten zich uitvoerig en intensief beziggehouden met de relatie tussen de kerken en de krijgsmachtpredikanten. Daarbij kwamen de volgende aspecten aan de orde:

- a. Samen met de schepstukken van de predikanten werden - onder leiding van mrw. De Rijk van de STAGG - gedachten en ervaringen uitgewisseld over het thema "het gezin tussen pastorie en defensie".
- b. De uit 1974 stammende en op sommige punten verouderde "Regeling voor de kerkelijke positie van krijgsmachtpredikanten" werd herzien en is inmiddels aan de kerken toegezonden; aan de Landelijke Vergadering van Apeldoorn is het verzoek gedaan uit te spreken, dat deze Regeling door de Kerken aanvaard en vastgesteld wordt.
- c. Ter sprake kwam ook, op welke wijze het contact met onze Kerken in het algemeen getimeneerd zou kunnen worden. Krijgsmachtpredikanten zouden vanuit hun specifieke werkveld en werkervaring een positieve bijdrage kunnen leveren aan de Ned. Geref. Kerken, die hen voor hun bijzondere arbeid hebben afgestaan. Uit een onderzoek onder deze predikanten is gebleken, dat zij onder meer op het gebied van pastorat aan randkerkelijken en buitenkerkelijken, van evangelisatie en apostolaat, van crisispastoraat en conflictbeheersing, van omgaan met vredesvraagstukken en andere problemen van de samenleving een zekere expertise hebben opgebouwd. Daarmee is werken in een multidisciplinair team hun niet vreemd. Wellicht zou deze kennis, kunde en ervaring op een of andere wijze, hetzij actief, hetzij in adviserende zin, aan onze kerken ten goede kunnen komen. De commissie denkt daarbij bijvoorbeeld aan incidenteel inschakelen van krijgsmachtpredikanten bij gemeentevergaderingen, kerkeraadswerk, regiovergaderingen en jeugdbijeenkomsten - uiteraard voorzover dat naast hun gewone werkzaamheden mogelijk is.

6. De Protestantse Geestelijke Verzorging binnen een veranderde en veranderende krijgsmacht was ook op de vergaderingen van de Commissie met de dienstdoende predikanten onderwerp van gesprek. De commissie realiseert zich terdege, dat het afschaffen van de opkomstplicht en de veranderde taakstelling van de krijgsmacht (vredesstaken overal ter wereld) ook voor het werk van de krijgsmachtpredikanten grote gevolgen zullen hebben. Zij hebben tot taak de vrijwillig dienende militairen (zowel de "beroeps-bepaalde-tijd" als de "beroeps-onbepaalde-tijd") in een spannend tijdsgewricht vol vragen en onzekerheden wijs en pastoraal te begeleiden. Intussen wordt ook van henzelf verwacht, ja getist, dat zij bereid zijn waar en wanneer ook ingezet te worden voor peace-keeping of ook peace-enforcing operaties. Een van onze predikanten, namelijk ds. Koolbergen, heeft in 1992 een periode in het voormalige Joegoslavië geleefd; het boekje, dat hij daarna onder de titel "Gebed uit Joegoslavië" schreef, laat duidelijk zien, hoeveel er in een dergelijke situatie op een krijgsmachtspastor af komt en hoeveel er van hem gevraagd wordt. Zo vormen onze krijgsmachtpredikanten -eventueel zoveel andere categorieën pastores- in zekere zin de voorhoede en pioniersgroep van de Christelijke Kerk in een zich snel evoluerende samenleving en volkerenwereld, waarin meer en meer grenzen doorbroken

worden, met alle gevolgen van dien. Om daarin met woord en daad goede getuigen van de Heer van de Kerk, Jezus Christus, te zijn, hebben de krijgsmachtpredikanten de steun, het begrip, de waardering, het meeleven en de voorbede vanuit het kerkelijk thuisfront hard nodig. De commissie wil de Kerken graag opwekken om hun die metterdaad te bieden.

5 VERSLAG Vertegenwoordigers Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel

Na onze rapportage op de vorige Landelijke Vergadering (Ede 1991) werd door de LV het volgende uitgesproken:

"De vergadering spreekt zich vervolgens unaniem uit voor deelname aan de werkzaamheden ter voorbereiding van een nieuwe bijbelvertaling; zij draagt de waarnemers binnen de RCOB op om deel te nemen aan het gesprek over het principe van bijbelvertaling, en zij vraagt hen naar bevind van zaken te handelen als zij ingeschakeld worden bij het eigenlijke vertaalwerk. Ds. W. Borgdorff en ds. J.H. Veeffkind aanvaarden deze taak en ontvangen daarbij de vrijheid om gebruik te maken van de deskundigheid die op dit punt binnen onze kerken aanwezig is." (Akta Ede p. 24 no. 49)

Intusschen kunnen wij in het verlengde hiervan melden:

Op 1 december 1993 hebben de besturen van de Katholieke Bijbelstichting en van het Nederlands Bijbelgenootschap ds. J.H. Veeffkind te Krommenie benoemd tot supervisor voor de Nieuwe Bijbelvertaling voor het nederlands taalgebied. Het belangrijkste deel van zijn inzet zal liggen in het lezen van concept-vertalingen en het geven van reacties hierop. Eenmaal per jaar wordt een bijeenkomst met alle supervisoren gehouden over de voortgang van het vertaalproject.

Voorts: ons als waarnemers deelnemen aan de vergaderingen van de RCOB is met beperkte doelstelling: de zaken rond de bijbelvertaling. Die beperking is er onzerzijds; van de kant van de RCOB worden wij even royaal benaderd als de andere deelnemende kerkgenootschappen.

Het lijkt ons correct dat al het materiaal dat zo ok naar (de waarnemers van) onze kerken toe komt, beschikbaar is voor onze kerken. Voordat wij het naar het landelijk archief (p/a br. Smits te Vlaardingen) zenden, ligt het nu ter inzage op de zitting van de LV waarop de RCOB-zaken worden behandeld.

Overigens: onze rapportage komt pas laat tot u; binnen de (terecht) vastgestelde termijn viel er nog niets nieuws te melden. Om u met zo recent mogelijk bericht te kunnen dienen, hebben wij de grens overschreden. U zult daar hopelijk begrip voor kunnen opheffen.

Wanneer u akkoord kunt gaan met deze rapportage, delen wij nog mee beschikbaar te zijn voor een nieuwe termijn.

7.1 VERSLAG Financiële Commissie

RAPPORT 1, d.d. 5 april 1993

1. Opdracht Landelijke Vergadering Ede 1991.

Vanaf de Landelijke Vergadering Dronen 1988 draagt onze commissie zorg voor de bekostiging van de Landelijke Vergaderingen en van de door deze vergaderingen ingestelde commissies. Declaraties van gemaakte kosten worden door de commissies en de afgevaardigden naar de L.V. daartoe bij de penningmeester/ administrateur van de

Landelijke Vergadering ingediend en na controle betaald. Aan de hand van de door de commissies ingediende begrotingen stelt de Financiële commissie een totaal-begroting op over een periode van drie jaar (vanaf LV tot en met LV) en bepaalt de door de kerken te betalen bijdrage per ziel per jaar; op deze wijze worden de kosten omgeslagen over de kerken.

De Financiële Commissie controleert de administratie van de penningmeester en rapporteert aan de Landelijke Vergadering. De Landelijke Vergadering Ede 1991 heeft de opdracht aan de Financiële Commissie uitgebreid met het volgende (zitting 14-9-91):

"Uitbreiding taakopdracht.

De L.V.Ede besluit de Financiële commissie te verzoeken de financiële administraties van alle commissies, deputaatschappen etc. welke zijn ingesteld door de kerken in Landelijke vergaderingen bijeen, jaarlijks te controleren en daarvan aan de Landelijke vergaderingen verslag te doen.

De L.V.Ede besluit de genoemde commissies, deputaatschappen etc. te verzoeken hun rapport aan de Landelijke vergaderingen vergezeld te doen gaan van een verklaring van de Financiële commissie, waaruit de uitkomsten van de controles en de beoordeling van de financiële verantwoording blijken. Bij deze opdracht is gedacht aan de commissies als vermeld op blzz. 167-173 van het Informatieboekje 1991 N.G.K."

De Landelijke vergadering Ede 1991 heeft vervolgens ook bepaald "Personele samenstelling Financiële Commissie."

De Financiële Commissie bestaat uit drie leden waarvan tenminste een persoon de kwaliteit van registeraccountant of accountantadministratie-consulent heeft. De zittingsduur van de leden is drie jaren; herbenoeming is twee maal mogelijk. Benoeming c.q. herbenoeming van de leden vindt plaats door de L.V. op voordracht van de Financiële Commissie."

Bij de genoemde uitbreiding van de opdracht aan de Financiële Commissie noteert de Financiële Commissie zelf, dat onderscheid gemaakt moet worden tussen door de Landelijke vergaderingen ingestelde commissies, die geen eigen financiering hebben, en de commissies, die dat wel hebben. Tot de laatste categorie behoren de Theologische Studie Begeleiding, de Commissie Steunbehoevende Theologische studenten van de NGK en de commissie Steunbehoevende Kerken NGK; laatstgenoemde commissie hanteert vanaf 1992 een eigen omslag van haar kosten over de kerken. De overige commissies vielen reeds, wat de controle op de uitgaven betreft, onder toezicht van de Financiële commissie omdat de declaraties bij de penningmeester van de Landelijke Vergadering ingediend moesten worden.

In onze rapportering is daarom onderscheid gemaakt tussen de commissies zonder en die met een eigen financiering. De eerste categorie treft U aan in de hoofdstukken 2 en 3, terwijl de andere, voor het eerst door onze commissie gecontroleerde, commissies zijn vermeld in hoofdstuk 4.

2. Rapportering aan het Moderamen van de Landelijke vergadering Ede 1991 bij brief d.d. 23 december 1991.

Zoals afgesproken op de Landelijke vergadering van Ede 1991, legt de Financiële commissie binnen zes maanden na afloop van de Landelijke Vergadering aan het Moderamen van de afgesloten Landelijke Vergadering rekening en verantwoording af over het financiële beheer tot en met de afgesloten Landelijke vergadering. Dit heeft de Financiële commissie gedaan met brief d.d. 23 december 1991 aan het Moderamen van de Landelijke Vergadering Ede 1991. Het Moderamen van de Landelijke Vergadering Ede 1991 heeft de penningmeester bij monde van de scriba voorlopige decharge verleend. De Financiële Commissie verzoekt de Landelijke vergadering Apeldoorn 1994 de penningmeester decharge te verlenen tot en met 1991.

3. Financieel overzicht over 1992 en begroting van de kosten van commissies en Landelijke Vergadering over de periode 1992 tot en met 1994.

Dit overzicht is opgenomen in de bijlage bij dit rapport. De systematiek van de omslag van de kosten over de kerken moet enerzijds voldoen aan de eis dat de gevraagde bijdrage per ziel per jaar niet van jaar tot jaar wisselt, terwijl anderzijds de werkelijke kosten van jaar tot jaar belangrijk uiteen lopen, alleen al op grond van het feit, dat een Landelijke vergadering eenmaal in de drie jaren wordt gehouden en 35 tot 40% van de totale kosten uitmaakt; ook de reiskosten van de Commissie samenspreking Buitenland vertonen geen gelijkmatig gespreid beeld over een periode van drie jaar. Wat dat betreft zou het eenvoudiger zijn om de systematiek te volgen dat slechts een driejaars financieel overzicht opgesteld wordt en niet jaar voor jaar wordt nagegaan hoe de uitkomsten zijn en de driejaars-begroting wordt aangepast. De Financiële Commissie volgt echter wel de laatste systematiek, om op die wijze te voorkomen dat er mogelijke tegenvallers pas na afloop van een drie-jaars-termijn naar voren komen. De methode heeft tot gevolg dat in de cijfers per jaar een reservering wordt toegepast voor die kosten, die geen gelijkmatig beeld vertonen.

Als samenvatting van de kosten en de doorberekening van de kosten aan de kerken, geven wij U het volgende overzicht:

over de periode 1989 tot en met 1991 was oorspronkelijk begroot een totaal van kosten van f. 115.400; de werkelijkheid kwam uit op f. 94.437, derhalve circa f. 21.000 lager; U vindt de specificatie van deze cijfers in de akta van Ede 1991. De oorspronkelijke begroting over de periode 1992 tot en met 1994 is bepaald op f. 139.500, zie ook in de akta van Ede 1991. De uitkomst over 1992 gaf de Financiële commissie echter aanleiding deze begroting 1992/94 bij te stellen tot f. 127.400. Het betekende dat de gevraagde bijdrage aan de kerken ook voor 1993 gehandhaafd kon blijven op f. l,- per ziel per jaar voor 1993 (1991 f. 1,25; 1992 f. l,-). Uitgaande van handhaving van de kerkelijke bijdrage op f. l,- per ziel per jaar voor 1993 en 1994 en op grond van de bijgestelde begroting 1993/94 zal het tekort over 1993/94 naar verwachting uitkomen op f. 19.000 welk tekort gefinancierd kan worden met het bestaande saldo.

De Financiële Commissie verzoekt de Landelijke vergadering Apeldoorn 1994 de penningmeester decharge te verlenen over 1992.

7.2 VERSLAG Financiële Commissie

RAPPORT 2, d.d. 28 februari 1994

In aansluiting op ons rapport d.d. 5 april 1993 aan uw vergadering geven wij u in dit rapport aanvullende informatie betreffende de financiële gegevens over 1993 van de Penningmeester van de Landelijke Vergadering, welke gegevens door ons zijn gecontroleerd en in orde bevonden. Ook brengen wij u verslag uit van de door ons uitgevoerde controles van de financiële gegevens over 1993 van de Theologische Studie Begeleiding en de Commissies Steunbehoevende Theologische Studenten en steunbehoevende Kerken.

1. Financieel overzicht over 1993 en raming van de kosten 1992/94.

De oorspronkelijke begroting van de kosten over de periode 1992 tot en met 1994 was vastgesteld op f. 139.500; zie bijlage 1 bij ons rapport d.d. 5 april 1993 en tevens opgenomen in bijlage 2 bij dit rapport. De uitkomst over 1992 en 1993, zie eveneens bijlage 2 bij dit rapport, gaf de Financiële commissie aanleiding te veronderstellen dat de

kosten over de periode 1992/94 lager zullen zijn dan genoemde begroting; de huidige raming is gesteld op f. 121.018. Dit betekende dat de gevraagde bijdrage van de kerken voor 1994 wederom gehandhaafd kon blijven op f. 1,- per ziel per jaar (1991 f. 1,25; 1992, 1993 en 1994 f. 1,-).

Het gunstige verschil tussen de oorspronkelijke begroting van f. 139.500 en de bijgestelde raming van f. 121.018 is veroorzaakt door lagere kosten commissies f. 13.500 en lager geschatte kosten van de Landelijke Vergadering f. 5.000. Wat de kosten van de commissies betreft verwijzen wij naar bijlage 2 bij dit rapport; bijna alle commissies hebben lagere kosten dan oorspronkelijk begroot. Betreffende de Commissie Contact en samenspreking Buitenland merken wij op, dat de kosten van deze commissie, in vergelijking met de kosten van de overige commissies, uit de aard van de werkzaamheden, hoog zijn. In de oorspronkelijke goedgekeurde begroting 1992/94 waren de kosten voor bezoeken aan het buitenland opgenomen voor f. 24.500; in 1992 en 1993 is hiervan echter slechts gebruikt f. 1.502. De genoemde commissie heeft ons laten weten, dat voor 1994 de kosten worden geschat op f. 5.000, zodat er sprake is van een "overschot" van f. 18.000. De commissie heeft ons gevraagd aan uw vergadering te verzoeken genoemd bedrag van f. 18.000 door te schrijven naar 1995/97, over welke periode een kostencijfer van f. 20.000 wordt verwacht, zodat per saldo de kosten van deze commissie over 1995/97 naar verwachting slechts f.2.000 zullen bedragen (waarbij dan wel een toelichting behoort). De kosten van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 waren oorspronkelijk begroot op f. 45.000; mede in vergelijking met de kosten van de L.V.Ede 1991 is de raming voorhands gesteld op f. 40.000.

2. Rapportering over de door de Financiële commissie uitgevoerde controles.

2.1 Theologische Studie Begeleiding over 1993.

Het financiële overzicht over 1993 is opgenomen in bijlage 3 bij dit rapport. Met de daarin opgenomen cijfers over 1993 kunnen wij ons verenigen. De bijdrage van de kerken over 1994 is vastgesteld op f.4,- per ziel per jaar; het banksaldo per 31 december 1993 bedraagt f. 107.416 en is ongeveer gelijk aan één jaar bijdrage. Voorts verwijzen naar bijlage 3 en naar onze opmerkingen in ons rapport d.d. 5-april 1993 pagina 6.

2.2 Steunbehoevende Theologische Studenten over 1993

Het financiële overzicht over 1993 is opgenomen in bijlage 4 bij dit rapport. Met de daarin opgenomen cijfers over 1993 kunnen wij ons verenigen. De commissie heeft ons voorstel overgenomen om wat de bijdrage van de kerken betreft, over te gaan op een omslag per ziel. Een voorstel dienaangaande zal worden opgenomen in het nog uit te brengen rapport van deze commissie aan uw vergadering.

2.3 Steunbehoevende Kerken over 1993.

Het financiële overzicht over 1993 is opgenomen in bijlage 5 bij dit rapport. Met de daarin opgenomen cijfers over 1993 kunnen wij ons verenigen. In onze brief aan deze commissie d.d. 12 februari 1994 hebben wij naar aanleiding van onze controle over 1993 de volgende opmerkingen gemaakt:

- helaas heeft de commissie (CSK) op het tijdstip van onze controle van de jaarrekening 1993, t.w. 8 februari 1994 j.l., nog geen rapport uitgebracht aan de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994; het betekent dat de voorbereiding van de bespreking op de L.V. door de kerkeraden en regio's (nog) niet heeft plaatsgevonden;
- de uitgegeven bedragen voor steunverleningen aan de kerken hebben in 1992 en 1993 bedragen f. 149.443; hierin zijn begrepen aan nog te verrekenen voorschotten f. 100.163,

waaronder over 1992 f. 19.513. Wij adviseren een regel in te voeren, dat de voorschotten over enig jaar verrekend dienen te zijn vóór 1 juli van het daaropvolgende jaar;

- in ons rapport aan de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 d.d. 5 april 1993 hebben wij op pagina 8 een opmerking gemaakt over het functioneren van de regiovergadering bij de steunaanvraag. De commissie (CSK) deelt onze mening en zal daarop ingaan in het nog uit te brengen rapport aan de Landelijke vergadering.

Wij merken op dat door de commissie (CSK) reeds voorschotten worden verstrekt aan steunbehoevende kerken voordat een mededeling van de regiovergadering is ontvangen; een tijdsprobleem zou hiervan de oorzaak zijn. voor goed begrip zij vermeld, dat voorschotten worden uitgekeerd per kwartaal op grond van de ingediende jaarbegroting, welk stuk eerst beoordeeld wordt door de commissie (CSK) en zonodig wordt aangepast op grond van overleg met de desbetreffende kerk;

de bijdrage van de kerken is gebaseerd op f. 7,- per ziel per jaar. Theoretisch zou over 1992 en 1993 ongeveer ontvangen moeten worden $2 \times 29.350 \times f. 7,- = f. 410.900$; ontvangen is f. 387.550 of 94,3%. Mogelijk worden in 1994 de voorhands niet gewaardeerde, ultimo 1993 nog te vorderen, bijdragen over 1993 ad f. 16.376 nog ontvangen, waarna het genoemde percentage op 98,3 zou komen. De ontvangst van de bijdragen van de kerken is derhalve duidelijk beter geworden dan vermeld in ons rapport aan de L.V. Apeldoorn 1994 d.d. 5 april 1993 pagina 7.

De commissie (CSK) heeft toegezegd in het nog uit te brengen rapport aan de L.V. hierop nader in te gaan. Tevens zal de commissie (csk) aan de L.V. een voorstel doen om de bijdragen van de kerken aan de commissie over de jaren 1995/97 vast te stellen; van de ontvangen bijdragen in 1992 en 1993 ad f. 387.550 is aan steunverleningen en aan voorschotten uitgekeerd f. 149.443 of 38,5%. Het opgespaarde vermogen aan het einde van 1993 bedraagt f. 241.506. In verhouding tot de bijdragen van de kerken is dit vermogen gelijk aan 125% van een jaarbijdrage. In vergelijking met de uitbetaalde ondersteuning 1992/93 is dit vermogen gelijk aan meer dan driemaal het uitgekeerde steunbedrag per jaar.

3. Slotopmerkingen.

Ten aanzien van de financiële uitkomst over 1994 stellen wij ons voor om binnen zes maanden na afloop van de Landelijke vergadering Apeldoorn 1994 aan het Moderamen van de alsdan afgesloten Landelijke Vergadering, rekening en verantwoording af te leggen over het financiële beheer over de periode 1992 tot en met 1994. Van dat Moderamen wordt dan een voorlopige decharge verwacht. Bij de vorige Landelijke Vergadering, die van Ede 1991, is een dergelijke procedure gevolgd; deze procedure had de goedkeuring van genoemde Landelijke Vergadering.

Tenslotte zij vermeld dat broeder A. Wattél, voorzitter van onze commissie, voornemens was als rapporteur op te treden namens onze commissie. Aangezien broeder Wattél als afgevaardigde de Landelijke Vergadering bijwoont, wordt hij als rapporteur vervangen door broeder K. van der Toorn, secretaris van onze commissie.

7.3 VERSLAG Financiële Commissie

RAPPORT 3, d.d. 11 december 1995, aan het moderamen.

Hiermede verstrekken wij u een overzicht van de kosten van de Landelijke Vergadering 1994/95 en van de door de Landelijke Vergadering ingestelde commissie over de periode 1992/95, gesteld tegenover de van de kerken ontvangen bijdragen. Dit overzicht is opgenomen in bijlage I van dit rapport.

Vervolgens hebben wij in bijlage 2 bij dit rapport opgenomen de oorspronkelijke begroting 1992/94 en de aanvullende begroting 1995, tezamen omvattende de periode 1992/95; dit ter vergelijking met de werkelijke kosten en baten over dezelfde periode opgenomen in bijlage 1. (In deze akta zijn de bijlagen samengevat in een overzicht 1992/95 en de begrotingen 1992/95 en 1996/98.)

Bij deze vergelijking merken wij op, dat de kosten van de Commissie Contact en Samenspreking Buitenland circa f. 21.000 lager uitkwamen en de kosten van de overige commissies per saldo f. 19.000 lager dan begroot; de kosten van de Landelijke Vergadering kwamen per saldo f. 2.000 hoger uit dan begroot in 1992 en bijgesteld in 1994. De kosten van de L.V. Apeldoorn 1994/95 (f. 67.556) met 10 zittingen en 2 vergaderingen met de kerken zijn niet zo goed te vergelijken met de kosten L.V. Ede 1991 (f. 30.695) met 5 zittingen. Vermeld zij nog dat onder de schulden per 31 december 1995 o.a. begrepen zijn de kosten van de Akta 1994/95 f. 8.500 en het restant van de afdracht bijdragen 1995 aan de Commissie Evangelie en Moslims f. 2.389.

In Bijlage 2 is tevens opgenomen de begroting over de periode 1996 tot en met 1998; deze begroting hebben wij gebaseerd op de opgaven van de verschillende commissies. Wat de Commissie Buitenland betreft, melden wij u dat reizen voorzien zijn naar Frankrijk '96, Australië '97, Zuid-Afrika '98 en de V.S. ook in '98. De kosten van de L.V. 1998 zijn door ons begroot op f. 45.000; dit is een stelpost.

Op grond van de begroting 1996/98 stelt onze commissie u voor om de bijdrage van de kerken over 1996, en zo mogelijk ook over 1997 en 1998, vast te stellen op f. 1,25 per ziel per jaar; een verhoging van f. 0,25 per ziel per jaar is niet te vermijden.

Onze commissie verzoekt uw moderamen:

- de penningmeester voorlopige décharge te verlenen over 1994/95;
- de begroting 1996/98 goed te keuren;
- de bijdrage van de kerken aan de Financiële Commissie over 1996 vast te stellen op f. 1,25 per ziel en zo mogelijk dit bedrag te handhaven voor 1997 en 1998

Bijlage (samengevat) Financieel overzicht en Begroting

	Begroting 1992/95	Uitkomst 1992/95	Begroting 1996/98
UITGAVEN			
<u>Commissies</u>			
Commissie Geest, Verz. Militairen	6.400	5.193	4.500
Commissie Contact Hoge Overheid	7.000	4.546	7.000
idem: bijdrage CIO	19.500	17.776	13.500
Commissie Contact en Samenspreking			
binnenland	20.500	17.533	9.000
buitenland	31.500	10.317	26.000
Commissie Openstelling diakenambt	8.000	5.309	--
Financieel Commissie	4.500	4.536	4.500
Vertegenwoordigers COGG	2.300	2.266	2.500
Commissie Toetsing AKS	7.100	3.993	--
Commissie TOP/VUT-regeling	4.500	2.306	--
Commissie Radio en TV	200	222	500
Commissie Opleiding Predikanten	--	703	8.500
Vertegenwoordigers Bijbelvertaling	5.000	482	1.500
Vertegenwoordigers Liedbundel 2000	--	--	1.500
Commissie Archief en Documentatie	200	1.564	6.400
Totamen	<u>116.700</u>	<u>76.746</u>	<u>85.400</u>
<u>Landelijke Vergadering</u>	<u>65.200</u>	<u>67.556</u>	<u>45.000</u>
<u>Vergoedingen</u>			
Penningmeester	7.200	7.200	5.400
Archivaris	2.400	4.235	5.400
Totamen	<u>9.600</u>	<u>11.435</u>	<u>10.800</u>
TOTAAL UITGAVEN	<u>191.500</u>	<u>155.737</u>	<u>141.200</u>
ONTVANGSTEN			
Bijdragen van de kerken (f 1,- / f 1,25 p.z)	120.000	118.331	112.500
Rente	12.500	15.057	4.000
Diversen	--	918	--
TOTAAL ONTVANGSTEN	<u>132.500</u>	<u>134.306</u>	<u>116.500</u>
TEKORT	<u>59.000</u>	<u>21.431</u>	<u>24.700</u>
BESCHIKBARE MIDDELEN			
per 1-1-92	59.185		
per 31-12-95	37.754		
per 31-12-98 (begroot)	13.054		

Vaststelling bijdragen

De bijdragen worden voor 1996 vastgesteld op f 1,25 per ziel, zo mogelijk te handhaven voor 1997 en 1998.

8.1 RAPPORT Commissie Steunbehoevende Kerken

Inleiding

De Commissie Steunbehoevende Kerken brengt met genoegen dit eerste rapport aan de Kerken uit. Vooral, omdat de medewerking van de Kerken weinig te wensen over liet. De CSK vergaderde gemiddeld vier keer per jaar op een uitverkoren locatie nl. ten (gemeente)huize van de voorzitter, waar in een goede sfeer het door de kerken opgedragen en gedelegeerde werk is gedaan. De steunaanvragende kerken zijn alle door de CSK bezocht. Dit persoonlijke contact heeft er ook toe bijgedragen dat de zaken objectief besproken zijn en informeel naar beide kanten heeft gewerkt. Dit rapport gaat in op de werkwijze van de CSK, de opgedane ervaringen, de rol van de regio en de steun t.b.v. bijzondere doelen. Dan komen "het vervolg" en de financiële verantwoording aan de orde. Wij willen ook zeggen dat het opmerkelijk is dat eigenlijk alle kerken voorbeeldig werken in het samen geven, en daarmee in het verantwoordelijkheid nemen voor elkaar, hoewel er toch kerken zijn die het formeel "accord van samenleven", althans in het verleden, niet onderschreven. Ons allen past het, om daarvoor onze GOD oprecht te danken en HEM bij de besluitvorming van dit werk op onze L.V. 1994 te betrekken.

De werkwijze van de commissie

Nadat de Landelijke Vergadering te Ede de commissie had benoemd werd intern de volgende taakverdeling overeengekomen: voorzitter: L. Eland, secretaris: H. van der Weerd, 2e secretaris: H. Stolk, penningmeester: H. Steegstra en alg. adjunct: G. Roukema. De commissie vergaderde 3 à 4 x per jaar. Ten behoeve van een voor de kerken herkenbare en voor ieder vlotte gang van zaken werden enkele regelingen getroffen, zoals:

- het vaststellen van "procedures en werkwijzen" (zie bijlage), welke aan de kerken zijn medegedeeld. Deze bedoelen o.m. de afstemming van de informatie van aanvragende kerken en de beoordeling/advisering door de regio te regelen;
- het vaststellen van een formulier voor het aanvragen van steun, teneinde onnodig heen- en weer- geschrijf te voorkomen. In dit kader past ook de regel dat in het algemeen een kerk die een eerste aanvraag indient door een delegatie van de commissie wordt bezocht;
- het bijhouden van een indicatieve honoreringsschaal voor predikanten, als referentie bij dit onderdeel van de ingediende begrotingsgegevens. Hoewel de schaal niet voor dat doel werd opgesteld, werd hij nogal eens opgevraagd door beroepende kerken e.a.;
- het invulling geven aan het begrip "aanvaardbaar eigen vermogen" bij aanvragende kerken.

Ervaringen uit de voorgaande periode

Reacties van de kerken

a. Na de LV-Ede ontstond voor de Nederlands Gereformeerde Kerken een nieuwe situatie:

- kerken die gewend waren rechtstreeks financiële hulp te bieden aan steunbehoevende kerken zagen hun geldstroom qua omvang gereduceerd op de afgesproken fl. 7,- per lid en qua richting afgebogen naar de commissie steunbehoevende kerken;
- kerken die niet gewend waren een vaste steun af te zondren werden nu aangesproken op het leveren van de afgesproken bijdrage;
- kerken die gewend waren steun van enkele kerken direct te ontvangen -zonder zekerheid over de hoogte ervan- kregen een met de commissie steunbehoevende kerken (csk) afgesproken steunbedrag op basis van vaste indicatoren.

Met name voor de steunverlenende kerken zou het naar onze verwachting wennen zijn. De commissie had rekening gehouden met een ruime gewenningsperiode. Die viel echter in de praktijk (gelukkig) erg mee. Hoewel een enkeling achterblijft, mag gesproken worden van een spontane, zeer goed lopende afdracht van de kerken aan de csk. De commissie

constateert met dankbaarheid deze hoge mate van acceptatie van het terrake door de LV-Ede genomen besluit door de kerken.

b. Een enkele kerk die moeite had met de hoogte van de afgesproken afdracht per lid werd gevraagd het door de LV genomen besluit toch te willen uitvoeren. Het is aan de LV en niet aan individuele kerken en/of de CSK om een besluit over de hoogte van de afdracht vast te stellen en eventueel te herzien.

c. Een enkele keer werd (door een steunbiedende kerk) gevraagd het anonieme karakter van de bijdrage aan steunbehoevende kerken tegen te gaan. Met name werd aangedrongen op het bieden van een mogelijkheid tot het vestigen van een directe relatie tussen gevers en ontvangers.

De commissie, die begrip heeft voor deze vraag, is na uitvoerig overleg tot de slotsom gekomen dat een dergelijke werkwijze toch in de praktijk niet haalbaar is. Met name de administratieve beheer(s)baarheid is een probleem zonder dat het waarde toevoegt. Dit kost een onnodige en omvangrijke administratie, die weinig inzichtelijk is en te arbeidsintensief. Daar komt nog bij dat de CSK juist in het leven is geroepen om alle steunbehoevende kerken zekerheid over de te ontvangen steun te bieden, op basis van degelijke criteria. In het oude systeem kon b.v. verschil bestaan tussen kerken met een relatief sterke PR en andere. Dergelijke verschillen zijn nu ondervangen.

Het viel de commissie bijvoorbeeld ook op dat een kerk die dit punt aan de orde stelde met geen woord repte over ernstige problemen in een zeer nabijgelegen regiokerk en wel pleitte voor directe steunverlening aan een "ver" weg gelegen kerk. Onder het punt 'rol van de regio' komen we op dit aspect nog terug.

Overigens heeft de CSK aangeboden, de anonimisering tegen te gaan door het regelmatig publiceren van de lijst kerken die steun ontvangen respectievelijk een kerk die daarom vraagt, de lijst van gesteunde kerken op te geven.

d. Door diverse kerken is, alvorens tot beroepen over te gaan of andere verplichtingen aan te gaan, overleg gepleegd met de CSK over de financiële paragraaf. De eigen verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken uitdrukkelijk in acht nemend, bleek dit voor de betrokken kerken en voor de commissie een goede wijze van kerkelijk samenleven.

De rol van de regio

Generaliserend gesproken valt de inbreng van de regio's in de beoordelingsprocedure bij een steunaanvraag te verbeteren. De toetsingselementen (zie bijlage) komen in het advies aan de CSK niet steeds voldoende tot hun recht. Het advies mist dan belangrijke onderbouwing, waardoor de procedure vertraagd kan worden. Behalve aan de hierboven genoemde formele toetsingselementen is b.v. ook te denken aan specifieke redenen die binnen een regio er toe leiden dat de regio voor een bepaalde gemeente taken weggelegd ziet of omstandigheden aanwezig acht, die in het advies een belangrijke motivering zijn voor het aanbevelen van de steunverlening.

In de LV-Ede is terecht aandacht gevraagd voor het gevaar van centraliserende tendensen bij het instellen van een (centrale) commissie steunbehoevende kerken. De commissie is zichzelf daarvan bewust. Daarom hecht ze bijzondere waarde aan de rol van de regio -en daarmee aan de rol van de regiokerken- bij de behandeling van een steunaanvraag. Daarbij acht de commissie het een vorm van goed kerkelijk samenleven wanneer regiokerken zich ook daadwerkelijk bewust zijn van hun steunbehoevende zuster-regiokerk. Regionale hulp op die manier gegeven kan zeer effectief werken (te denken valt in de eerste plaats aan goede adviezen die voor de steunvragende kerk versterkend werken. Maar ook, een handreiking, het uitlezen van een organist, regeling catechisaties, etc.). Niet voor niets wordt in het volksgezegde de goede buur verkozen boven de verre vriend. Te denken valt b.v. aan enkele kleine kerken die door samenwerking of samengaan minder zorgen over de aardse kant van het kerkelijk bestaan hoeven te hebben. Van de kant van de CSK zijn we

desgevraagd bereid bij het opstellen van een financiële paragraaf, hulp te bieden. Op deze wijze kan een zinvol(ler) samenwerken van regionale en landelijke inbreng tot nut van de lokale kerk zijn.

Steun ten behoeve van bijzondere doelen

a. Kerken met bijzondere taken

In een aantal steden met voortgezette opleidingen worden kleine kerken geplaatst tegenover een omvangrijke taak ten behoeve van studenten aan deze opleidingen. Met dankbaarheid mag geconstateerd worden dat onze kerken belangstelling van studenten ondervinden. Deze bijzondere situatie kan leiden tot een hogere financiële last, die in voorkomende gevallen naar onze mening -met inachtneming van het regio-advies en algemene kaders- positief benaderd mag worden.

Dat kan er bijvoorbeeld toe leiden dat een overigens te kleine gemeente toch een predikant gaat beroepen, met als bijzondere opdracht het werk onder de studenten.

b. Intern gemeentewerk

Soms bereikte de commissie een verzoek om voor het intern gemeentelijk functioneren extra financiële middelen beschikbaar te stellen, bijvoorbeeld door het verlenen van een bijdrage ten behoeve van bouw van een benodigde faciliteit. In het algemeen gesproken is de csk geen voorstander van steun onder deze titel (bouw). Voor dit doel zijn goede financieringsmogelijkheden in ons maatschappelijk bestel beschikbaar, wanneer er sprake is van een verzoek om een extra stimulans voor het gemeentewerk als zodanig -te denken valt bijvoorbeeld aan een impuls voor kwijsend jongerenwerk- mogelijk te maken, dan zou naar de mening van de commissie positiever gereageerd moeten kunnen worden, al naar gelang de lokale situatie. Ook hier zal het advies van de regio, die de plaatselijke situatie kan overzien, van grote invloed zijn.

c. Kerken in een duidelijke groeifase.

Tenslotte kan en heeft zich een vraag voorgedaan om de spankracht van een gemeente te vergroten door, alweer tijdelijk, in een duidelijk aantoonbare groeifase, die gemeente financieel bij te springen.

Het vervolg

De csk acht een voortzetting van haar werkzaamheden nuttig binnen de gemeenschap van de Nederlands Gereformeerde kerken. De opgedane ervaring, de acceptatie is positief van toon. Naar het zich laat aanzien zal het aantal steunbehoevende kerken nog enige stijging vertonen, hoewel er gelukkig ook kerken zijn die ons nu niet meer nodig hebben, zoals er ook kerken zullen komen die voor een periode die hulp ten goede kunnen benutten. In de komende periode zal, zoals aangegeven, de rol van de regio aandacht behoeven.

Voorts zal aandacht gevraagd worden voor steun ten behoeve van bijzondere situaties, waarop hierboven werd gedoeld. De commissie zou het op prijs stellen hierover de mening vanuit de LV te horen.

In de financiële paragraaf behorende bij dit rapport wordt verantwoording afgelegd van het gevoerde financiële beheer en worden nieuwe omslagbedragen voor de komende periode voorgesteld. Het zou nuttig zijn wanneer u de csk machtigt om een lager bedrag te hanteren indien de ontwikkelingen, in de tijd dat er geen LV is, daartoe aanleiding geven. op die wijze kan voorkomen worden dat de kerken onnodig belast worden.

Financieel verslag

Na enige startproblemen kwamen de ontvangsten van de bijdragen in het tweede halfjaar van 1991 zodanig op gang, dat al snel over de nodige liquiditeiten kon worden beschikt om de steunverlening voor 1992 probleemloos te laten verlopen. Vanaf het begin is voor de jaren 1992 en 1993 circa FL. 385.000,- ontvangen. Dat is ruim 93% van de theoretisch

mogelijke opbrengst. Dit wordt veroorzaakt doordat, naast een aantal relatief geringe afwijkingen tussen de werkelijke en de gevraagde bijdrage, enkele kerken per eind 1993 in gebreke zijn gebleven met de betaling tot een totaalbedrag van ongeveer Fl. 16.000. Het tempo waarin de aanvragen in het eerste jaar binnenkwamen en dus gehonoreerd konden worden, lag lager dan bij het aantreden van de commissie werd verwacht, op basis van de toen beschikbare, door de kerken verstrekte, informatie. Er bleek een zekere gewinning nodig te zijn, waardoor het doorlopen van de procedure, door aanvragende kerk en regio, meer tijd in beslag nam dan vooraf kon worden verondersteld. Thans wordt de commissie in een vroegtijdig stadium geïnformeerd over de op hand zijnde ontwikkelingen. Daardoor kan de procedure eerder worden opgestart en kunnen de kerken binnen een voor hen acceptabele termijn, een besluit tegemoet zien.

Een vergelijking van de eerste prognose en de ontwikkeling in de afgelopen periode geeft het volgende beeld:

Oorspronkelijke opgave negen(9) kerken en Fl. 200.000.-.

Werkelijke steunverlening in 1992, 4 kerken en Fl. 69.000.-.

Werkelijke steunverlening in 1993, 6 kerken en Fl. 80.000.-.

Op basis van de huidige aanvragen en voorlopige toezeggingen hebben wij ons voor 1994 gecommitteerd voor een bedrag van Fl. 122.000.- (8 kerken). Daarnaast verwachten wij, op grond van ons bekende gegevens nog bijkomende vragen tot een bedrag van ca. Fl. 77.000.-.

Uit de ons thans ter beschikking staande informatie menen wij te mogen concluderen dat voor de periode 1995 t/m 1997 rekening moet worden gehouden met een gemiddeld steunverleningsniveau voor die jaren, van Fl. 199.000.- per jaar. Bij dit niveau van steunverlening achten wij een bufferniveau, voor die jaren, van Fl. 200.000.- aanvaardbaar. De beschikbare liquiditeit zal ultimo 1993 Fl. 237.000. bedragen, terwijl rekening wordt gehouden met een uit te keren steun van Fl. 150.000.-. De liquiditeit zal daardoor ongeveer Fl. 85.000.- hoger worden dan noodzakelijk. De jaarlijkse bijdrage welke noodzakelijk is om in de komende periode de steunverlening op een verantwoorde wijze te kunnen organiseren, kan als volgt worden afgeleid:

Geraamde steun 1995 t/m 1997 Fl. 600.000.-. Beschikbaar uit de reserve per eind 1994 Fl. 85.000.-. Nodig uit bijdragen Fl. 515.000.-. Dit betekent per jaar 1/3 deel ofwel circa Fl. 172.000.-. Op basis van 28.000 NGK leden, betekent dit een bedrag per ziel en per jaar van Fl. 6,14. Naar beneden afgerond is dit Fl. 6,00 per jaar per ziel. Indien de L.V. 1994 de CSK enige ruimte wil geven om het mogelijk te maken specifieke taken die deel kunnen uitmaken voor steunverlening te honoreren, stelt de CSK voor te besluiten hiervoor Fl. 1.- /ziel extra in de bijdrage op te nemen. De CSK zou graag gemachtigd worden om de bijdrage per ziel naar beneden te kunnen bijstellen, indien de totale uitgaven daar aanleiding toe geven.

Procedures en werkwijze

01. Kerken die voor steun in aanmerking wensen te komen, maken dit uiterlijk 1 oktober van het jaar voorafgaande aan het jaar waarover de bijdrage wordt gevraagd, kenbaar aan de CSK.
02. Binnen veertien dagen na de eerste mededeling ontvangt de betreffende Kerkeraad een informatieformulier, alsmede een overzicht van de overige in te zenden informatie (o.a. begroting en financiële verslagen van de laatste drie jaren) die noodzakelijk is voor de oordeelsvorming van de regio en de CSK.
03. De steunvragende kerk verzoekt tijdig de regio een advies uit te brengen met betrekking tot de steunbehoefte. Dit advies wordt gebaseerd op de volledige aanvraag en de aan de CSK te verstrekken informatie. Ten behoeve van de regio zal door de CSK bij het togezonden formulier een overzicht met aandachtspunten

worden meegezonden welke de regio behulpzaam kunnen zijn bij haar oordeelsvorming ten behoeve van het advies. De steunvragende kerk zendt de aan haar gevraagde informatie vergezeld van het regio-advies aan de CSK

04. Tot de toetsingselementen zullen in ieder geval behoren: het bijdrage-niveau van de gemeente, het honorarium van de predikant in relatie tot het geïndiceerde inkomensniveau, de huisvestingskosten van de kerkelijke gebouwen, de financiële uitkomsten, de vermogens- en liquiditeitspositie.
05. De CSK zal de aanvraag mede beoordelen op basis van de haar thans ter beschikking staande landelijke gegevens.
06. Door de CSK zal, zo mogelijk vóór 1 januari, doch in ieder geval binnen twee maanden na de indiening, op de aanvraag worden beslist.
07. De CSK kan een steunbijdrage toekennen die kan oplopen tot 60% van het honorarium van de predikant, met een maximum van een reëel exploitatie-tekort.
08. De primaire steuntoekenning draagt een voorlopig karakter. De definitieve vaststelling zal plaatsvinden na ontvangst van het financiële verslag van het betreffende jaar.
09. De voorlopig toegekende bijdrage zal als voorschot worden verstrekt. Dit voorschot kan ineens of in twee of meer termijnen worden uitbetaald. Bij de beslissing omtrent de aanvraag zal de uitbetalingswijze aan de Kerkeraad worden bekend gemaakt.
10. Binnen één maand na de vaststelling van het financieel verslag, doch uiterlijk per 1 februari van het jaar volgend op het verslagjaar, zal de steunvragende kerk een volledig financieel verslag aan de CSK overleggen.
11. Definitieve vaststelling van de steunbijdrage over het betreffende jaar zal op basis van dit financieel verslag geschieden. Nabetalingen zullen direct worden afgetrokken; terugbetalingen zullen met de eerstvolgende voorschotbetaling of op andere wijze worden verrekend.
12. Jaarlijks in de maand november zal de penningmeester van de CSK de Kerkeraaden aanschrijven met het verzoek de vastgestelde bijdrage per ziel aan de CSK over te maken. Als aantal zielen wordt hetzelfde aantal gehanteerd waarvoor de bijdrage aan de SEV wordt vastgesteld. Betaling dient te geschieden vóór 1 februari van het betreffende bijdragejaar.
13. Het onder punt 12 gestelde is ook van toepassing op de steunbehoevende kerken.

8.2 ANTWOORD van de Commissie Steunbehoevende Kerken op de vragen van de Landelijke vergadering Apeldoorn 1994

Geachte broeders,

Naar aanleiding van een enkele vraag en opmerking in de LV-vergadering van 29.10 heeft het moderamen de csk enige aanvullende rapportage gevraagd. In dit kader melden wij u het volgende.

1. Criteria.

De csk is door de LV-Ede op basis van een onderzoeksrapportage ingesteld met als doel: objectivering van de steunverlening aan de kerken. In het onderzoeksrapport is de verwachte behoefte en de wijze van steunverlening aangegeven.

Kort gezegd komt het er op neer dat de csk de toetsingselementen (bijl.A pt 04) afzet tegen de enquêteresultaten die met de aangegeven regelmaat worden verzameld bij de kerken (zie ook pt 05,07 ev bijl.A). Zo wordt voorkomen dat steunvragende kerken in een voor- of

nadelige positie komen te staan t.o.v. de andere kerken. Een en ander wordt minimaal bij een eerste aanvraag ook mondeling met de aanvragende kerk doorgenomen. Zonodig vindt daarna ook mondeling overleg plaats.

Vrijwel alle gevraagde punten zijn in bedoelde rapportage van de csk aan de vorige LV aan de orde gesteld. De csk gaat er van uit dat deze informatie bekend is (zie ook bijl.A) en niet elke 3 jaar LV herhaald behoeft te worden. Het inmiddels bereikte steunniveau en het aantal steunvragende kerken stemt vrijwel naadloos overeen met het door de csk aangereikte en door de LV-Ede aanvaarde materiaal. Ook de inhoudelijke beoordeling der aanvragen is beschreven in genoemde rapportage en aanvaard door diezelfde LV. Het staat uiteraard vrij aan uw LV om een en ander opnieuw te behandelen, doch aan een "herhaling van zetten" zal de csk niet deelnemen.

2. Hoogte omslag.

Zoals elders aangegeven ligt het bijdrageniveau op fl. 200.000 : 29000 = fl. 6,98. In de aanloopperiode is een overschot ontstaan, dat de csk heeft voorgesteld in de komende jaren af te bouwen, zodat grote schommelingen in de bijdrage per lid per jaar worden voorkomen. Tevens heeft de csk u gevraagd, indien de afbouw van het overschot niet met de voorziene snelheid zou plaatsvinden de bijdrage per lid per jaar naar beneden te mogen bijstellen. Gezien de onderbouwing van het benodigde bedrag, zie ook meergenoemd rapport, is de commissie van mening dat deze niet aan twijfel onderhevig kan zijn. De commissie zou het dan ook beter kunnen vatten dat de vergadering uitspraak terug te komen op het besluit tot instelling van de csk dan dat het voorbehoud van een enkel lid gehonoreerd wordt, waardoor de csk met onvoldoende middelen voor een gehandhaafde opdracht wordt heengezonden. Dit laatste acht de commissie geen oprechte benadering van de csk en van de betreffende kerken. In dit verband zij er overigens aan herinnerd dat gesproken kan worden van een vrijwel 100% support van de kerken aan het werk van de csk. De LV zou er o.i. wijs aan doen hiermee in de besluitvorming rond het werk van de csk rekening te houden.

3. Termijnen.

De advisering door de regio's heeft in de praktijk, qua proceduuretermijn, nog steeds geen echte problemen opgeleverd. Indien niet tijdig over een regio-advies wordt beschikt, treft de csk zonodig een voorlopige (overbruggings-)regeling met de aanvragende kerk. Het verlengen van de proceduuretermijn zoals gesuggereerd - verandert aan die situatie niets. De behoefte van de aanvrager blijft er gelijk om, evenals de noodzaak om in voorkomende gevallen een tussenregeling te treffen, aangezien de besluitvorming op de aanvraag er niet door wordt versneld. De csk geeft met de beslissingstermijn met name aan dat bij haar geen bureaucratische wachttijden gevreesd behoeven te worden. De csk acht het van belang daarop te blijven sturen. Dat is ook een deel van het objectiveringsproces in de steunverlening.

Uiteraard evalueert de csk regelmatig haar procedures. Indien de noodzaak blijkt zal daarin zeker bijgestuurd worden. Thans is deze noodzaak ons nog niet gebleken. De commissie acht het niet opportuun een oplossing te bieden voor een (nog?) niet bestaand probleem.

4. Bijzondere doelen.

Enkele kerken hadden de csk verzocht aandacht te vragen voor steunverlening thv bijzondere doelen, zoals omschreven in onze rapportage. De commissie kon zich vinden in dit verzoek, mede omdat hiermee de grondgedachte bij de instelling van de csk (objectivering en vereenvoudiging van de steunverlening) recht werd gedaan. In de LV van 29.10 vond blijkbaar geen der verzoekers zelf het punt belangrijk genoeg om er een lans voor te breken. Hoewel de csk nogmaals wil waarschuwen tegen meerdere steuncircuits

binnen onze kerken, heeft zij er geen behoefte aan, aan dit punt zwaarder te tillen dan de aangevers. Mogelijk is de tijd nog niet rijp voor dit voorstel.

S. Financiële commissie.

Hoewel wij het voor de hand vinden te liggen dat een Fin. cie rechtstreeks aan de LV rapporteert omtrent haar bevindingen hebben wij als bijlage de aan de csk toegezonden opmerkingen bijgevoegd, waar nodig voorzien van onze aantekeningen. Wij wezen er eerder op dat de opmerkingen, waar dit nuttig was, reeds in onze rapportage waren verwerkt. Wij merken in dit verband overigens op dat in het rapport van de fin. cie, gedateerd 12.2.94, "helaas" wordt geconstateerd dat het rapport van de csk aan de LV nog niet is verzonden. Dit kan o.i. slechts betekenen dat de fin.cie er zelf van uitgaat dat haar rapportage niet met het rapport van de csk zou zijn meegezonden ...

6. Vacature.

Ds. Stolk heeft te kennen gegeven alsnog zijn lidmaatschap van de csk te willen beëindigen. De csk stelt voor ds. Horsman te Dordrecht in deze vacature te benoemen. Voorts stelt de csk voor om in de vacature-Eland te benoemen tot lid van de csk : ir C. v.d. Kerk te Maasland. Door de csk is met betrokkenen geen overleg gepflegt.

9 RAPPORT Commissie Steunbehoevende Theologische Studenten

Weergave van enkele relevante delen:

"De Financiële Commissie heeft ons geadviseerd een verzoek in te dienen om te komen tot een omslag per ziel van de kerken. Gedacht wordt aan een bedrag van minimaal f 1,- per ziel. Dit verzoek is gebaseerd op de volgende punten:

- In het najaar van 1993 was onze financiële positie penibel. Er dreigde een situatie te ontstaan waarbij niet meer aan de aangegane verplichtingen zou kunnen worden voldaan. Dit werd opgelost na een dringend beroep op de kerken. Door een continuïteit in de geldstroom kan een herhaling hiervan voorkomen worden.
 - Gevolg van hierboven geschetste situatie is dat de financiële reserve tot een minimum is geslonken, het is o.i. toch wel noodzakelijk om een reserve te hebben ter grootte van een jaar-uitgave (ca. f 19.000). Dit bedrag moet weer opgebouwd worden in de komende tijd, en dat is mogelijk bij een redelijk vast inkomen waarbij gereserveerd kan worden.
 - Gezien het aantal verzoeken om financiële ondersteuning, zowel de gehonoreerde als de nog lopende aanvragen, lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat er vaker een beroep op deze steun gedaan zal worden.
 - Nu wordt er nog bijgedragen door ca. 50 % van de kerken. Door een hoofdelijke omslag zal er een bredere basis ontstaan waarin de inkomsten en uitgaven beter op elkaar kunnen worden afgestemd.
-

10 RAPPORT Commissie Taakverlichting Oudere Predikanten

Rapportage van de commissie voor onderzoek van een VUT-regeling ten behoeve van predikanten van de Nederlands-Gereformeerde Kerken.

1. Formulering van de opdracht

Ten aanzien van de dienaars des Woords in onze kerken de mogelijkheid, c.q. de wenselijkheid onderzoeken van een gehele of gedeeltelijke ontheffing van hun ambtelijk werk voordat de leeftijd van 65 jaar is bereikt. Daarbij zal de commissie zich op de hoogte hebben te stellen van de VUT-regelingen, die voor predikanten in andere kerkelijke gemeenschappen van kracht zijn. In dit onderzoek dient mede het door de regio Den Haag genoemde aspect te worden betrokken of predikanten van 60 jaar en ouder aan kleinere gemeenten verbonden kunnen worden met behoud van hun laatst genoten traktement, ook indien dit door die kleinere gemeente zelf niet volledig kan worden opgebracht. De commissie bestond uit br. J.H. Baard, Wapenveld, br. H.J. Bartelink, Rijswijk, ds. G. van Keulen, Wezep, br. M.S. Liefhebber, Eindhoven en ds. E. Zwaarteveen, Kampen.

2. Werkwijze commissie

De commissie heeft de volgende werkwijze gevolgd:

- Zich op de hoogte stellen van de ontwikkeling van de VUT-discussies in de maatschappij.
- Zich informeren over de VUT-regelingen voor predikanten in andere kerken.
- Zich via gesprekken en een enquête op de hoogte stellen van de mening van een (geselecteerde) groep predikanten uit onze kerken met betrekking tot de behoefte aan taakverlichting op oudere leeftijd.
- Zich een mening vormen over de wenselijkheid van taakverlichting en/of een VUT-regeling voor oudere predikanten.
- Zich een mening vormen over de mogelijkheid van taakverlichting, door het berekenen van de financiële consequenties van verschillende varianten enerzijds en de praktische mogelijkheden anderzijds.
- Het formuleren van concrete voorstellen voor bespreking op de landelijke vergadering conform opdracht.

3. De VUT-regelingen in de maatschappij

In de Nederlandse samenleving is het vervroegd uittreden als één van de instrumenten ter bestrijding van werkloosheid ingevoerd. Deze zogenaamde VUT-regelingen kregen in de jaren '80 hoge prioriteit maar in die tijd verschoof tevens de doelstelling. Steeds meer werd de VUT een zelfstandig onderdeel van het "arbeidsvoorwaardenpakket" waarover werd onderhandeld door CAO-partners. De VUT-leeftijd werd steeds verder verlaagd en de oorspronkelijk bedoelde "flexibiliteit" in verband met werkloosheidsbestrijding werd vervangen door "verkregen recht" in het arbeidsvoorwaardenpakket. De regelingen werden daardoor steeds duurder en mede daardoor wordt de VUT-discussie nu onderdeel van een discussie over "ouderenbeleid".

Wel is het zo dat méér dan 90 % van werknemers, vallend onder een CAO, nu een VUT-regeling hebben. De gemiddelde VUT-leeftijd bedraagt in die regelingen ± 60 jaar. (In 1990 hadden drie-en-een-half miljoen werknemers een regeling.) De huidige discussies wijzen duidelijk op een richting waarbij VUT-regelingen meer flexibel zullen worden toegepast en waarbij de VUT deel uitmaakt van een aantal regelingen die betrekking hebben op "ouderenbeleid".

Vervroegde uittrading in een of andere vorm zal in dat beleid naar de mening van de commissie een essentieel onderdeel van het totale beleid blijven uitmaken.

4. VUT-regeling voor predikanten in de Gereformeerde Kerken in Nederland en in de Nederlands Hervormde Kerk

Zowel in de Gereformeerde Kerken als in de Nederlands Hervormde Kerk is er een regeling voor vervroegd uittreden.

Bij de Nederlands Hervormde Kerk is de VUT-leeftijd per 1 april 1986 verlaagd naar 62 jaar en maakt 60 % van de predikanten gebruik van deze regeling. Bij de Gereformeerde Kerken is de VUT-leeftijd per 1 januari 1989 vastgesteld op 61 jaar. de praktische uitvoering van deze zogenaamde "overbruggingsregelingen" en het beheer van de gelden wordt verzorgd door de raad voor de predikantspensioenen Nederlands Hervormde Kerk respectievelijk het algemeen secretariaat van de Gereformeerde Kerken Nederland. De uitkeringshoogte is in beide kerkgenootschappen 75 % van het laatstgenoten inkomen. De bijdrage wordt via een omslagstelsel steeds opnieuw vastgesteld. Er zijn bij de commissie geen andere kerkgenootschappen bekend, die een VUT-regeling hebben.

5. Informatie vanuit de kring van predikanten

De commissie heeft gemeend dat eventuele voorstellen met betrekking tot de in de opdracht geformuleerde punten breder gedragen zou moeten worden dan alleen door de mening van de commissieleden. Zij heeft daarom ook een aantal informatieve gesprekken gevoerd met predikanten uit de leeftijdsgroep van 57 tot 70 jaar. Het totaal aantal geïnterviewden bedroeg 25. De medewerking was uitermate groot en in dikwijls zeer diepgaande gesprekken werd op de gestelde vragen uitvoerig ingegaan. Het resultaat van de gesprekken kan als volgt worden samengevat.

- Door 22 van 25 ondervraagde predikanten werd taakverzwaring bij het ouder worden duidelijk onderkend; dit enerzijds door de leeftijd, maar meer nog in combinatie met de maatschappelijke ontwikkelingen en de daarmee samenhangende problematiek (secularisatie).
- Over de behoefte aan taakverlichting op oudere leeftijd bleek grote eensstemmigheid te bestaan (23 van de 25 beantwoordden deze vraag positief).
- Het feit op zich dat in de maatschappij VUT-regelingen bestaan, werd door de helft van de ondervraagden als positieve reden voor een VUT-regeling voor predikanten genoemd, uitgaande van de gedachte dat er niet al te grote verschillen moeten ontstaan tussen de voorwaarden voor predikanten en de arbeidsvoorwaarden in de maatschappij. De helft van de ondervraagden, maar voor een deel anderen dan de hierboven bedoelden, hadden persoonlijk behoefte aan een VUT (eventueel gehad) om de taakverzwaring het hoofd te kunnen bieden: "65 is een brug te ver".
- Over een mogelijke taakverlichting door te gaan werken na het 60-e jaar in een kleinere gemeente werd zeer verschillend gedacht. Tien zagen het onder voorwaarden als een mogelijkheid, twaalf zagen daar nu juist qua taakverlichting helemaal niets in, van drie is het onbekend.
- Andere mogelijkheden voor taakverlichting, zoals (professionele) pastorale hulp, preekbeurten wisselen, part-time werken, worden zeer verschillende beoordeeld. Dit laatste vooral in samenhang met de bestaande situatie ter plaatse. Hierbij zal altijd van "maatwerk" gesproken moeten worden.

6. Conclusie ten aanzien van wenselijkheid

Waar de kerken terecht afgesproken hebben in artikel 9 AKS dat de gemeenten "haar predikanten, ook indien deze door ziekte, ouderdom of soortgelijke oorzaken (onderstreept door de commissie) niet meer in staat zijn hun ambtelijk werk te verrichten.. van behoorlijk levensonderhoud (zullen) voorzien", mag die zorg ook verwacht worden in wat algemener zin indien de totale last van het ambtelijk werk te zwaar gaat worden door het toenemen van de leeftijd.

NB Aan de regel van artikel 9 AKS van ontheffing van het ambtelijk werk "wanneer zij de leeftijd van 65 jaar bereikt hebben" is ook al als uitzondering toegevoegd de bepaling: "tenzij met wederzijdse bewilliging anders overeen gekomen wordt".

Daarom is de commissie, deels vanuit haar eigen inzichten en waarnemingen en deels vanuit de enquête-resultaten, unaniem van mening dat er grote behoefte bestaat aan een flexibele taakverlichting voor oudere predikanten, welke niet alleen behoeft te bestaan uit een VUT-regeling.

Ook al maatschappelijk gezien zou er gerede aanleiding bestaan om over te gaan tot een VUT-regeling, met als nadeel dat deze op zich weinig flexibel is. Er is dan geen sprake van ouderenbeleid, maar in feite van een vervroegde pensionering.

Indien er geen financiële consequenties zouden zijn, zou de commissie de wenselijkheid willen benadrukken voor een vrijwillig vervroegde uittreding mogelijk vanaf 62 jaar, in combinatie met een vrijwillige deelneming aan nader te noemen taakverlichtingsregelingen tussen 60 en 65 jaar. In dat geval zou er een mogelijkheid zijn om bij 60 en 61 jaar gebruik te maken van een taakverlichtingsregeling en vanaf 62 jaar de mogelijkheid van keuze om gebruik te maken van of een taakverlichtingsregeling of een VUT-regeling.

7. Conclusies ten aanzien van de mogelijkheid

a. Leeftijdsopbouw predikanten

DV hopen in 1995 één, 1996 vier, 1997 twee, 1999 twee, 2000 twee predikanten 65 jaar te worden. Daarna tot en met 2003 niemand. Omdat er dus geen predikanten zijn die in de jaren 2001, 2002 en 2003 65 jaar worden, stelt de commissie voor, om indien een van de navolgende voorstellen voor Taakverlichting Oudere Predikanten (hierna te noemen TOP) door de Landelijke Vergadering wordt aangenomen, deze gekozen regeling dan te laten gelden tot en met 2000. Tevens daaraan verbonden het voorstel om door de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994 een commissie te benoemen met als opdracht de wenselijkheid en de mogelijkheid te onderzoeken van een TOP-regeling na het jaar 2000. Hierdoor kan de maatschappelijke ontwikkeling in aanmerking worden genomen en praktijkervaring worden opgedaan, ook ten aanzien van het deelnemingspercentage.

b. Een VUT-Regeling

Het is bekend dat VUT-regelingen zéér hoge kosten met zich meebrengen omdat óók het AOW-deel in de uitkeringen moet worden gecompenseerd (de AOW gaat immers pas op 65-jarige leeftijd in). Verder is in het kostenpatroon van belang: de leeftijdsopbouw van het predikantenbestand, de hoogte van de uitkeringen, de eventuele eigen bijdrage van de predikanten en dergelijke. Uitgaande van een uitkering van 80 % van de uitkeringsgrondslag, 100 % deelneming, geen eigen bijdragen, ingang 1 januari 1995, moet voor de jaren 1995 tot en met 2000 gerekend worden op:

F 5,50 per ziel per jaar voor 1 VUT-jaar (64 jaar)

F 10,00 per ziel per jaar voor 2 VUT-jaren (63 jaar)

F 13,00 per ziel per jaar voor 3 VUT-jaren (62 jaar)

Aantal mogelijke deelnemers die toetreden in:

1995: 4 (bij 1 jaar VUT); 1996: 2 (bij 1 jaar VUT); 1997: -; 1998: 2 (bij 1 jaar VUT);

1999: 2 (bij 1 jaar VUT); 2000: -.

Conclusie

Het is de commissie bij vooretaat duidelijk dat ook in een voorlopige regeling tot en met 2000 een VUT-mogelijkheid van meer dan één jaar financieel niet haalbaar zal zijn, temeer daar er dan voor de overige predikanten vanaf 60 jaar nog niets ter beschikking is voor een taakverlichting.

b. Taakverlichting

De commissie meent, wil een taakverlichtingsregeling vanaf het 60-e jaar goed functioneren, dat het een recht van predikanten moet zijn om vrijwillig aan een dergelijke regeling deel te nemen en dat de kosten hiervan dan niet ten laste moeten komen van de

plaatselijke gemeente, maar dat dit via een omslag per ziel door allen gedragen zou moeten worden.

De commissie laat de Landelijke Vergadering de keuze uit de volgende mogelijkheden en hoopt, gezien het belang en de verantwoordelijkheid voor onze oudere predikanten, dat niet automatisch gekozen zal worden voor de minst kostende oplossing.

Voorstel 1: TOP-regeling van maximaal F 20.000,- per jaar voor predikanten van 60 tot en met 63 jaar en een VUT-mogelijkheid vanaf 64 jaar. In het 64-e jaar vrije keuze tussen of VUT of taakverlichting. Kosten maximaal F 7,50 per ziel per jaar, invoering per 1 januari 1995.

Voorstel 2:

TOP-regeling van maximaal F 20.000,- per jaar voor predikanten van 60 tot en met 64 jaar, ingaande 1 januari 1995. In het 64-e jaar vrije keuze of VUT of taakverlichting, ingaande 1 januari 1996. Kosten maximaal F 6,- per ziel per jaar, ingaande 1 januari 1995.

Voorstel 3: TOP-regeling van maximaal F 20.000,- per jaar voor predikanten van 60 tot en met 64 jaar, geen VUT-mogelijkheid. Kosten maximaal F 3,- per ziel per jaar, invoering per 1 januari 1995.

Vormen van mogelijke taakverlichting

De vormen van taakverlichting dienen "maatwerk" te zijn, toegesneden op de betreffende predikant en de betreffende gemeente en zullen in onderling overleg tussen kerkeraad en predikant moeten worden vastgesteld. Te denken valt aan vormen zoals: uitbesteding aan vakkracht van catechisaties of een deel daarvan, uitbesteding aan vakkracht van pastoraal werk of een deel daarvan, meer vrije zondagen, meer rail-preekbeurten, meer vakantie, vrijstelling van het ambtelijk werk voor een beperkte periode, minder werk aan kerkblad, minder werk aan kerkeraadsvoorbereiding, kortom alles wat in overleg het doel van taakverlichting dient. Te denken valt ook aan predikanten die een taakverlichting zien in het dienen van een kleinere gemeente na hun 60-e jaar. Indien dan predikanten een beroep naar een kleinere gemeente zouden krijgen en aannemen, kunnen de in de TOP-regeling genoemde bedragen worden gebruikt voor aanvulling op het inkomen van de predikant tot maximaal het inkomen op 60 jaar. Indien de betreffende gemeente gebruik maakt van het fonds Steunbehoevende kerken, dient met dit fonds overlegd te worden. Zoals bekend wordt de emeritaatsuitkering gebaseerd op het inkomen bij 60 jaar, zodat een eventueel lager inkomen tussen 60 en 65 jaar geen invloed heeft op de hoogte van de emeritaatsuitkering.

NOOT: Bij keuze voor kleinere gemeente, dient zeker ook overleg plaats te vinden over de verantwoordelijkheid naar artikel 9 AKS over de periode na emeritering.

d. Enkele slotopmerkingen

1. De genoemde kosten per ziel per jaar zijn de maximum bedragen bij 100 % deelneming en 100 % opnemings van de jaarbedragen. Uiteraard daalt bij minder dan 100 % gebruik de omslag per ziel per jaar.

2. Gezien de duidelijk aanwezige behoefte aan taakverlichting van oudere predikanten zullen de betreffende kerken zich tijdig moeten bezinnen op noodzakelijke maatregelen tot taakverlichting van de predikanten. De commissie verzoekt de landelijke vergadering ook deze slotopmerking in haar besluitvorming te betrekken.

3. De commissie acht een eventuele combinatie van de voorgestelde TOP-regeling met financiering via de kas "hulpbehoevende kerken" geen goede gedachte. De steun, die voor de voorgestelde TOP-regeling noodzakelijk is, vraagt om een eigen benaderingswijze, die recht doet aan de noodzakelijke zorg voor oudere predikanten. Een goede afstemming met de SEV (zorg voor goëmeritoerden en weduwen en wezen) is uiteraard van groot belang.

8. CONCRETE VOORSTELLEN

De commissie voor onderzoek van een VUT-regeling voor predikanten adviseert, gezien haar opdracht en gezien de gegevens samengevat in het voorafgaande, de Landelijke Vergadering te besluiten:

- A.1. Uit te spreken dat het noodzakelijk is dat de predikanten van onze kerken vanaf hun 60-e jaar de mogelijkheid ontvangen van taakverlichting.
2. Uit te spreken dat een regeling daartoe uit hoofde van de verplichting tot goede zorg voor de predikanten voor de verantwoordelijkheid ligt van de kerken in het algemeen.
3. Daartoe een regeling vast te stellen, die voorziet in een taakverlichting voor oudere predikanten (een zogenaamde TOP-regeling), eerstens voor de periode van 1995 t/m 2000 en daarbij een keuze te maken uit één van de voorstellen op blad 5 van dit rapport. De uitvoering van deze regeling dient zodanige keuzemogelijkheden in te houden, dat de betreffende gemeenten en de betreffende predikant in onderling overleg, die keuzes kunnen maken, die voor gemeente en predikant het beste te verwezenlijken zijn en die passen bij de gegeven reglementen voor deelneming.
4. Indien een predikant na 60 jaar als vorm van taakverlichting een kleine gemeente kan gaan dienen, daarop de in het voorstel op blad 6 genoemde voorwaarden van toepassing te achten. Het eventuele recht op VUT blijft gehandhaafd.
5. Dat de kosten zullen worden gedragen door alle kerken via een omslag per ziel ingaande 1 januari 1995.
6. De betreffende gemeenten te adviseren tijdig met de predikanten in overleg te treden inzake taakverlichtingsmogelijkheden na 60 jaar.
- B. Een college van advies te benoemen die ten behoeve van:
- een goed functioneren van de regeling,
 - de financiële verantwoording aan de Landelijke Vergadering,
 - en ten behoeve van de besluitvorming op de volgende Landelijke Vergadering, de volgende werkzaamheden zal verrichten:
- Op korte termijn een reglement opstellen voor deelneming en uitkering met gebruikmaking van de gegevens in bijlage vermeld, zodat de regeling in 1995 zal kunnen functioneren.
 - Nagaan of deelneming plaats vindt volgens de daarvoor gestelde regels/voorwaarden.
 - Het overleg voeren met de plaatselijke kerken over de uit te keren bedragen.
 - Op de eerstvolgende Landelijke Vergadering verantwoording af te leggen van haar beleid.
 - De eerstvolgende Landelijke Vergadering te adviseren over het te volgen beleid na 2000.
- C. De Stichting Emeritaatsvoorziening (SEV) te verzoeken de praktische uitvoering van de regeling te verzorgen, namelijk:
- Het innen en beheren van de bijdragen.
 - Het verzorgen van de uitbetalingen.
 - Het maken van financiële jaaroverzichten ten behoeve van het college van advies van de TOP-regeling.

BIJLAGE: ELEMENTEN VOOR REGLEMENT TOP-REGELING

1. Verwerking van besluiten Landelijke Vergadering.
2. Predikanten tussen 60 en 65 jaar, die tenminste 10 jaar als predikant de Nederlands Gereformeerde Kerken gediend hebben, hebben recht op de TOP-regeling, maar zijn geheel vrij er al of niet gebruik van te maken en kunnen op elk tijdstip tussen 60 en

- 65 jaar deelnemen. Predikanten die gebruik maken van de TOP-regeling, anders dan VUT, mogen niet elders deeltaken verrichten en dienen vrije zondagen ook als zodanig te gebruiken.
3. Bij part-time dienstverband gelden de bedragen uit de regeling in dezelfde verhouding als part-time tot full-time.
 4. TOP-regelingen zullen in overleg tussen kerkeraad en predikant worden vastgesteld en dienen, om voor uitkering in aanmerking te komen, in overeenstemming te zijn met het reglement.
 5. Kosten van taakverlichting, anders dan VUT, worden na positief advies van het college van advies uitbetaald aan de kerkelijke gemeente, in het algemeen aan het einde van het jaar. Indien noodzakelijk kunnen voorschotten worden verstrekt. De uitgekeerde bedragen dienen uitsluitend het doel van taakverlichting te dienen. Bij een eventuele VUT-situatie wordt de uitkering van 80 % van de (emeriterings)uitkeringsgrondslag rechtstreeks aan de predikant uitbetaald.
 6. Bij gebruik maken van de TOP-regeling, anders dan VUT of kleinere gemeente, mag het traktement van de predikant niet verlaagd worden.
 7. Betaalde professionele hulp moet verleend worden door een (studerend) theoloog of een daarmee gelijkgestelde student of afgestudeerde (pastoraal-medewerker).
 8. Bij taakverlichting via een kleinere gemeente wordt de TOP-uitkering, tot maximaal het inkomen op 60 jaar, betaald aan de kerkelijke gemeente, die dit aan de predikant doorbetaalt. Voor steunbehoevende kerken zal in overleg met de commissie steunbehoevende kerken de financiële regeling worden vastgesteld. Duidelijkheid dient te bestaan over de verantwoordelijkheid naar artikel 9 AKS in de periode na emeritering.
 9. In gevallen waarin het reglement niet voorziet, beslist het college van advies met als belangrijkste criterium het doel van de TOP-regeling.

12.1 RAPPORT Commissie Contact en Samenspreking met andere kerken SECTIE BINNENLAND

1. Samenstelling Commissie

Ingevolge het besluit van de Landelijke Vergadering van Ede 1991 bestond de Commissie uit de volgende personen: ds. C. Bakker, T. Bouterse (Alg. secretaris), A.P. de Boer (tevens secr. buitenland), ds. P. Busstra (tevens lid sectie buitenland), ds. J. Horsman (idem), ds. P.J. van Kampen (idem), ds. P.J.H. Krol (penningmeester), ds. H.J. v.d. Kwast (tevens lid sectie buitenland), ds. K. Muller, ds. J.C. Schaeffer (voorzitter), ds. W. Smouter en P. Wassenaar (tevens lid sectie buitenland). In 1994 zijn aftredend de leden T. Bouterse, ds. J. Horsman, ds. H.J. v.d. Kwast en ds. K. Muller. Br. Bouterse moest om gezondheidsredenen zijn functie begin 1993 neerleggen. Als alg. secretaris werd hij opgevolgd door br. P. Wassenaar. Daar ds. H. J. v. d. Kwast zich in 1994 niet herbenoembaar stelt, zal de Landelijke Vergadering van Apeldoorn bij de benoemingen voor deze Commissie dus in elk geval in de vacatures T. Bouterse en ds. H.J. v.d. Kwast nieuwe leden moeten aanwijzen.

2. De opdracht van de Commissie

De Landelijke Vergadering van 1991 constateerde met leedwezen, dat er in de daaraan voorafgaande jaren op landelijk niveau weinig vooruitgang kon worden gemaakt in de eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Toch sprak ze uit, het streven naar deze eenheid te willen blijven bevorderen. Daarbij werd met blijdschap opgemerkt, dat er in een

aantal plaatselijke gemeenten wél vooruitgang was. Tegen deze achtergrond verzocht de LV onze commissie om:

1. de plaatselijke kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het realiseren resp. uitbouwen van samenwerking op lokaal niveau met de Christelijke Gereformeerde Kerken.
2. de reeds volledig geïntegreerde samenwerkings-gemeenten desgevraagd te dienen met advies.
3. het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Deputaten ten aanzien van de toelating des heils op korte termijn af te ronden conform de bedoeling van de laatst-gehouden Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken.
4. het gevraagde gesprek rondom het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (A.K.S.) aan te gaan met de Christelijke Gereformeerde Deputaten.
5. de mogelijkheid te onderzoeken voor een federatief verband met de Christelijke Gereformeerde Kerken, dit in aansluiting op wat besloten is door de Landelijke Vergadering van Breukelen 1981/1982 (zie de desbetreffende pagina's 20 en 21 van de Akta van Breukelen).

De Landelijke Vergadering heeft tevens kennis genomen van de door de Commissie gedane rapportage met betrekking tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). De Landelijke Vergadering verzocht de Commissie om attent te blijven op mogelijkheden voor contact met deze kerken op landelijk niveau, resp. om ontwikkelingen ten aanzien van plaatselijke samenwerking nauwgezet te volgen en onze kerken daarbij desgevraagd te dienen met hulp en advies.

3. Uitvoering van deze opdracht m.b.t. de Christelijke Gereformeerde Kerken

Van een belangrijke verbetering van de situatie kan onze Commissie jammer genoeg niet spreken. Er is winst, doordat verschillende plaatselijke Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde kerken dicht bij elkaar kwamen, méér samen gingen doen, zelfs in twee plaatsen (Arnhem en Rotterdam-Oost) nu gezamenlijk één predikant hebben. Hoewel er geen landelijke enquête werd gehouden, kwamen voldoende berichten binnen om van een geleidelijk voortschrijdende samenwerking te kunnen spreken. Anderzijds blijft telkens dat samenwerkende kerken nog niet kunnen rekenen op aanmoediging of zelfs maar steun van Christelijke Gereformeerde meerdere vergaderingen. In een enkele plaats lijkt ook de geestdrift iets te bekoelen nu de generatie die aan de toenadering begon, door een jongere wordt vervangen. Duurt het wachten op erkenning te lang?

De contacten van onze Commissie met de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerken waren in deze periode niet veelvuldig en leverden geen grond voor optimisme, want wij kwamen niet verder met elkaar. Ook het rapport dat Deputaten aan de Generale Synode van Apeldoorn uitbrachten, en hetgeen die Synode daarna besloot, geven ons de indruk dat wij in onze pogingen om aan te tonen dat er tussen hen en ons voldoende eenheid op basis van Schrift en belijdenis bestaat om aan de praktijk van de hereniging te gaan werken, nog steeds niet zijn geslaagd. We zijn plaatselijk dus wel iets dicht bij elkaar, landelijk echter niet.

3.1 Ondersteuning plaatselijke kerken

Op 15 november 1991 zond de commissie een brief aan de kerken om op dit aspect van onze opdracht te attenderen, en ons tevens door middel van knipsels uit de kerkbladen op de hoogte te houden. In de praktijk wist men de weg naar de commissie hiervoor niet zo makkelijk te vinden.

Overigens is het voor een beeld van de huidige situatie juist van belang om op te merken, dat er op plaatselijk gebied veel contacten bij gekomen of verbeterd zijn. Te denken is aan de kerken van Rotterdam, Apeldoorn, Amsterdam Tuinsteden Z-W, Hengelo en Arnhem,

Een toenemende belangstelling voor samenwerking valt ook op te maken uit het "Samenwerkingsoverleg" van de samenwerkende kerken. Dit ontstond destijds als overleg van de geïntegreerde gemeenten, maar richt zich nu steeds meer op de ondersteuning van kerken die een minder vergaande vorm van samenwerking hebben. Twee keer per jaar vindt zo'n bijeenkomst plaats, waarop alle samenwerkende kerken uitgenodigd worden om de dingen te bespreken die hen gezamenlijk aangaan. Ook onze Commissie wordt hierbij uitgenodigd. We kunnen dit overleg niet aanmerken als een activiteit van onze Commissie, maar zijn toch verheugd dat plaatselijke kerken werken aan de verdere uitbouw van de kerkelijke contacten. Op 4 april 1992 vond in Emmeloord de derde conferentie van ambtsdragers der samenwerkende Kerken plaats. Dr. T. Brienens sprak daar over de verhouding tussen de twee kerkverbanden, en een forum beantwoordde vragen naar de praktijk van de samenwerking.

Terloops kan hierbij ook melding gemaakt worden van het Gereformeerd Appel, waarin leden van Ned. Geref. en Chr. Geref. kerken, plus leden van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zich verenigd hebben om een appel tot eenheid uit te brengen.

3.2 Advies aan volledig geïntegreerde samenwerkings-gemeenten

Wat er op dit punt gebeurd is, vond plaats ná ons vorige verslag maar grotendeels vóór de laatste Landelijke Vergadering. We doen hiervan, gezien het belang van de zaak, toch nog verslag.

Op 22 november 1990 ontving de Commissie een brief van de samenwerkende kerken van Almere, Houten, Lelystad en Nieuwegein. Op deze plaatsen beschouwen de kerken van Chr. Geref. en Ned. Geref. zich als geheel geïntegreerd. Met dien verstande, dat de situatie in Houten op dat moment zo was, dat daar een zelfstandige Ned. Geref. Kerk is, die samenwerkt met leden van de Chr. Geref. Kerk van Utrecht-C. Met de classis werd gesproken over de instituering van een zelfstandige gemeente met een vergoederde samenwerking. Deze kerken stelden een notitie op onder de titel "Toekomst van de samenwerking CGK/NGK". Daarin stellen zij: "Het einddoel van de samenwerking is in onze visie een vereniging van de beide kerkverbanden CGK en NGK, en tegelijk een vereniging van de samenwerkende gemeenten. Een eerdere vereniging van plaatselijke kerken is onmogelijk. De landelijke regels verbieden dit (CGK bijlage 8 KO), maar ook daarnaast kan het niet". De notitie ging vergezeld van een "Verklaring samenwerkingsgemeenten", waarin gesteld wordt: "Wij spreken als samenwerkingsgemeenten uit na het beleven van vele jaren van samenwerking in de dienst van Woord en Sacrament volgens de regeling in bijlage 8 KO, dat er sprake is van een voltooide geestelijke eenwording van onze plaatselijke samenwerkende kerken en wel zo, dat wij niet meer uit elkaar wensen te gaan. Deze samenwerking heeft geen enkel voorlopig karakter meer en vraag in de komende jaren om voltooiing. Wij willen een gemeente van Jezus Christus zijn met behoud van banden met onze beide landelijke kerkverbanden".

De kerken vroegen om een gesprek met onze Commissie, dat plaatsvond op 28 februari 1991. In deze vergadering werd toelichting gegeven op de Notitie en Verklaring, en tevens werd verteld over de praktische problemen die zich in deze situatie voordoen. De Chr. Geref. classis aanvaardt ambtsdragers uit de vier gemeenten, die niet van Chr. Geref. 'afkomst' zijn, alleen als waarnemers. Bij de Ned. Geref. regio ligt dat anders. De kerken zijn van oordeel, dat de kerkordelijke regeling in de Chr. Geref. kerken slechts ten dele op hen van toepassing is, omdat deze regeling een voorlopig karakter draagt en uitgaat van incidentele vormen van samengaan. Op onze Commissie doen de kerken een beroep om in toekomstige besprekingen onze invloed aan te wenden, dat er meer passende regels komen. Het rapport van de Chr. Geref. Deputaten aan de Generale Synode van Apeldoorn gaat op deze zaak in. Er lag een voorstel om bijlage 8 van de K.O. te wijzigen om daarmee meer recht te doen aan de ontstane eenheid. Deputaten stelden voor om in bijlage 8 van de K.O.

de weg aan te geven waarin het nauwer samenleven kan overgaan in een volledige plaatselijke samenwerking, en zo datgene kerkordelijk vast te leggen, dat in de samenwerkende gemeenten van Almere, Lelystad en Nieuwegein is bereikt. De mogelijkheden tot vergaande vormen van samenwerking zouden niet moeten worden vernieuwd voor het gehele kerkverband, en ook geen regelingen opgesteld voor kanselruil. In zulke vragen zullen alle betrokken kerkeraden (de uitsnodigende Chr. Geref. kerk, maar ook de eigen kerkeraad van een Chr. Geref. predikant, en de Chr. Geref. kerkeraad in de plaats waar een Ned. Geref. kerkeraad een Chr. Geref. predikant uitsnodigt) moeten overwegen of het kan, mede gezien art. 15 K.O. Een afschrift van dit voestel, dat op 22 november 1992 door de Generale Synode is aangenomen, is als bijlage 1 bij dit rapport gevoegd.

3.3 Afronding van het gesprek over toeëigening des heils

De Commissie is er helaas niet in geslaagd om dit deel van de opdracht uit te voeren. Van een afronding op korte termijn is geen sprake geweest, hoewel de situatie daar gunstig voor leek. De Chr. Geref. synode van 1989 had enerzijds als haar oordeel uitgesproken, dat in de gebleven verschillen uitkomt, dat in onze kerken op het punt van de toeëigening "geen recht gedaan wordt aan wezenlijke elementen uit de belijdenis der kerken". Men zag hierin aanleiding tot nader gesprek "opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden". De synode gaf haar deputaten opdracht om nader met ons te spreken, de verschillen zo te formuleren dat wij ons daarin konden herkennen, en vooral te werken aan "een gefundeerd antwoord op de vraag of en in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid blijvend belemmeren".

Op deze basis vroeg onze Landelijke Vergadering ons om het gesprek over de toeëigening des heils op korte termijn af te ronden. We verstonden dat zo, dat we wel op de overblijvende vragen zouden ingaan, maar niet van voren af opnieuw zouden beginnen. Bij ons eerste contact na de synode van Groningen, op 17 januari 1990, gingen Deputaten positief in op ons aanbod ons standpunt nog één keer kernachtig te verwoorden, zonder dat het de bedoeling was de tot nog toe gevoerde gesprekken nog eens over te doen. In een brief van 12 december 1990 (bijlage 2) herinnerden we de Chr. Geref. deputaten aan hetgeen ze hierover zelf geschreven hadden aan hun synode: "Zowel van de zijde aan de deputaten als van de zijde van de Ned. Geref. Commissie is de vraag gesteld of het zin heeft voor de toekomst in dezelfde weg voort te gaan en opnieuw dezelfde zaken aan de orde te stellen. We konden elkaar vinden in de mening, dat we dit niet erg zinvol achten". op onze vorige Landelijke Vergadering werd door de Chr. Geref. Deputaten ds. P. den Butter en br. G. van Malkenhorst verklaard, dat de fase van het gesprek over deze zaken inderdaad, ook wat Deputaten betreft, afgerond moest worden. Het past, zo verklaarden zij toen, ook in de opdracht van de synode aan Deputaten om nu aan de synode te rapporteren hoe de verschillen gewogen moeten worden in het licht van de confessie (Akta Enschede, pag. 23).

Onze Commissie gaf er de voorkeur aan om de behandeling van overblijvende vragen schriftelijk te doen. In het verleden waren er vaak discussies ontstaan over de notulen van gemeenschappelijke vergaderingen en dat wilden we nu vermijden. Daarom schreven we over de noodzaak van wedergeboorte, de gemeentebeschouwing en de consequenties voor prediking en pastoraat. De brief liep uit op de vraag aan deputaten of zij een en ander in overeenstemming met Schrift en belijdenis vonden.

Als antwoord kregen we, dat men met veel uit de brief blij was, maar dat er toch diverse zinneden en uitdrukkingen de vraag opeepen: hoe bedoelt u dat? en wilt u dat eens nader uitleggen? Vandaar het verzoek om nog eens om tafel te gaan zitten. Wij van onze kant vroegen of dit schriftelijk kon, bedacht voor een complete nieuwe ronde. Deputaten wilden hun vragen wel schriftelijk stellen, maar herhaalden hun verzoek om een mondeling gesprek, waarbij ze ook de gerezen vragen rond het AKS wilden bespreken.

Wij stemden hiermee in, al merkten we wel op dat we het beter vonden om de kerkordelijke vragen pas te bespreken nadat Deputaten tot de conclusie zouden zijn gekomen, dat er tussen hen en ons een schriftuurlijke en confessionele eenheid bestaat.

Op 29 november 1991 ontvingen we de nadere vragen over de toeëigening des heils (bijlage 3). Onze Commissie beantwoordde deze vragen op 3 februari 1992 (bijlage 4). We verzochten Deputaten om dit als ons laatste woord in dezen te beschouwen, waarbij we wel de mogelijkheid openlieten om in klein comité nog formuleringen te verbelderen. Deputaten antwoordden dat zij nog wel verder hadden willen spreken, ook over de inhoud van ons antwoord, maar dat zij zich bij ons besluit neerlegden. Ze lieten ons weten de hele correspondentie terzake als bijlage bij hun rapport aan de synode te zullen voegen.

Het is jammer, dat ter synode van Apeldoorn in feite de indruk is gewekt, dat wij van onze kant de samenspreking hebben geblokkeerd, terwijl onze opstelling toch was gebaseerd op de gezamenlijke conclusie dat een voortgaan op dezelfde weg niet erg zinvol was. Naar ons idee ligt, na alles wel gezegd is, de taak bij Deputaten om te beoordelen of ze onze opstelling binnen het raam van Schrift en belijdenis vinden passen.

Over de situatie na de synode van Apeldoorn schrijven we in paragraaf 4.

3.4 Het gesprek rondom het AKS

Als gezegd waren we eigenlijk van mening, dat het in de rede ligt om over verschillen in kerkorde pas te spreken nadat een confessionele overeenstemming uitgesproken is. Er is tenslotte al over gesproken in de samensprekingen van 1978-1980, 1982 en 1984-1986. Toch wilden we in dit opzicht geen belemmering opwerpen. We ontvingen van Deputaten enkele "Kanttekeningen bij het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken", gedateerd 6 maart 1992 (bijlage 5). Deze kanttekeningen zijn mild van toonzetting. Kritisch wordt ingegaan op de preambule, op art. 17, art. 34, art. 37 (visitatie geen plicht), art. 38 (afvaardiging van niet-ambtsdragers mogelijk), art. 18 (één kerkdienst per zondag mogelijk), en de artt. 19 en 21 (geen voorgeschreven liturgische formulieren). Maar vooral wordt herinnerd aan de taxatie van prof. Van 't Spijker, dat het AKS in de grond van de zaak een gereformeerde kerkorde is. En aan het slot wordt onder het kopje "Enige bescheidenheid" erkend dat er in de Christelijke Gereformeerde Kerken situaties zijn die wel ordelijk geregeld zijn, maar waarbij de regels niet uitgevoerd worden.

Een gesprek hierover vond plaats op 1 mei 1992. Er werd uitvoerig over het AKS gesproken, zij het dikwijls in termen die ook voorheen dienst hadden gedaan. Onze commissie wees (uiteraard) op de geest van saamhorigheid en broederlijk geduld die onze Kerken in het AKS wensten en wenssen te doen uitkomen, en op de huiver voor al te strakke formele regels die bij velen onzer bestaat. Strakke regels, zoals die elders zijn voorgeschreven, plegen soms te worden ontdoken, zoals bekend. Het verwijt van 'independentisme' achten wij niet terecht. Wij maakten onder meer duidelijk, dat bij ons het kerkelijk samenleven met kerken die het AKS niet ondertekenden, intensiever kan zijn dan in sommige Christelijke Gereformeerde classes met kerken van een afwijkende 'ligging'.

Bij de kritiek op art. 17 en 34 antwoordden wij terughoudend, omdat deze artikelen op de komende Landelijke Vergadering weer aan de orde komen. Met betrekking tot de grotere liturgische vrijheid maakten wij duidelijk dat dit een bewuste keuze van ons is.

Op de vraag of onze kerken in het belang van de toenadering het AKS zullen inruilen voor de DKO antwoordden wij dat art. 40 die mogelijkheid zeker opent, maar dat zo'n belangrijk onderwerp op een Landelijke Vergadering grondig zal moeten worden behandeld en in alle kerken aan de orde zal moeten komen. Een toezegging van zo'n wijziging kon de Commissie dus niet geven, tot teloorstelling van Deputaten, die in de mening verkeerden dat er op een Landelijke Vergadering al eens uitgesproken was dat zo'n eventuele verandering van AKS naar DKO geen probleem zou zijn.

3.5 De mogelijkheden van een federatief verband

Ter ondersteuning van de gedachte van een federatief verband tussen de Christelijke Gereformeerde en onze kerken, hebben wij aan Deputaten de tekst verzonden van het voorstel van onze Landelijke Vergadering van Breda 1981/1982 terzake. Op de vergadering met Deputaten van 1 mei 1992 is daar slechts zeer kort over gesproken, omdat Deputaten stelden: de Generale Synode van 1983 heeft dit idee afgewezen, dus het ligt niet op onze weg om op de wens van de Landelijke Vergadering in te gaan.

Merkwaardig genoeg is in de brief aan onze kerken van de laatste Christelijke Gereformeerde synode, die van Apeldoorn 1992, over het onderwerp van een federatief verband te lezen: "Door deputaten kan hierop in de samensprekingen in de komende jaren worden ingegaan zonder dat zij daarvoor een afzonderlijke opdracht van de synode nodig hebben". Mogelijk komt er dan toch weer perspectief voor het zgn. "Perspectief van Breda" ...

4 De Christelijke Gereformeerde Generale Synode van Apeldoorn 1992

Op 22 en 23 oktober 1992 sprak de Christelijke Gereformeerde Synode over de contacten met onze kerken. Een vertegenwoordiging van onze Commissie woonde de zittingen bij. Onze voorzitter, ds. Schaeffer, sprak de vergadering toe en woe op het schrijvende verschild tussen de goede plaatselijke contacten en de vast zittende besprekingen op landelijk niveau. Teleurstellend noemde hij de beschrijving in het rapport van Deputaten dat aan onze zijde bij het spreken over de toeïgening des heils "alle nadruk ligt op de verantwoordelijkheid van de mens en nauwelijks op de soevereiniteit Gods". Hij was ervan overtuigd, dat heel onze Commissie zich kon vinden in de evenwichtige manier waarop ds. Baars in een bezinningsrapport spreekt: "dat de toeïgening van het heil in onze belijdenis primair wordt toegeschreven aan de Heilige Geest. Ook kan gezegd worden dat de gelovige zich het heil toeïgert door het geloof dat vrucht is van het werk van diezelfde Geest".

Verder maakte hij duidelijk, in de lijn waarop dat ook in dit rapport gebeurt, waarom wij in de afgelopen periode niet aan een nieuwe ronde gesprekken over de toeïgening wilden beginnen. Tenslotte drong hij erop aan, dat het gesprek over deze zaken zal voortgaan aan de basis, zo enigszins mogelijk gestimuleerd door de Synode.

Na uitvoerige bespreking sprak de Synode uit, "dat zolang er verschillen met betrekking tot de toeïgening des heils alsmede vragen aangaande het functioneren daarvan blijven bestaan, deze een belemmering vormen voor kerkelijke eenheid", en dat deze verschillen verder besproken dienen te worden, waarbij het bezinningsrapport van Deputaten goede diensten kan bewijzen. Ze besloot onze Landelijke Vergadering te verzoeken om de Commissie op te dragen het gesprek over de toeïgening des heils en de kerkregering voort te zetten. De eigen Deputaten kregen de opdracht om te proberen de verschillen met ons te bespreken, opdat die verschillen zullen worden weggenomen. Tegelijk kregen ze echter opdracht om de verschillen duidelijk te formuleren en "de volgende synode te dienen met een gefundeerd antwoord op de vraag of en zo ja in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid belemmeren". Tenslotte kregen de kerken het dringende advies om bij hun contacten met ons "de eenheid binnen eigen kerkverband te bewaren en alles in het werk te stellen om het onderlinge vertrouwen te bevorderen". De volledige tekst van de uitspraak vindt u in bijlage 6.

5 De contacten met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Onze opdracht op dit punt was slechts om "attent te blijven op mogelijkheden voor contact met deze kerken op landelijk niveau, resp. om ontwikkelingen ten aanzien van plaatselijke samenwerking nauwgezet te volgen en onze kerken daarbij desgevraagd te dienen met hulp en advies".

Er zijn ons geen mogelijkheden opgevallen voor contact op landelijk niveau. Daarvoor is van een van beide zijden een officiële uitnodiging nodig en die was er niet.

Tegelijk zijn er beslist ontwikkelingen op het vlak van de plaatselijke samenwerking te melden. Op meerdere plaatsen zijn er gesprekken geweest, vaak op initiatief van de Vrijgemaakte kerk ter plaatse. Goede berichten over contacten en/of samenwerking met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) ontvingen wij uit Amersfoort, Breda, de verenigde C.G./N.G. kerk van Lelystad, de kerk van Wezep en die van Rotterdam. Op een flink aantal andere plaatsen vonden verkennende contacten plaats. In een enkele plaats zijnde gesprekken weer geëindigd doordat van Vrijgemaakte zijde werd vastgehouden aan de juistheid van hun houding in de jaren 1964-1970, gezien de dwalingen en afwijkingen die men toen bij ons had vastgesteld.

Zoals onder 3.1 vermeld, is ook in deze verhouding het Gereformeerd Appel actief met de intentie om te zoeken wat de eenheid tussen deze kerken dient.

6. Evaluatie en aanbevelingen

6.1 Christelijke Gereformeerde Kerken

Onze Commissie heeft de indruk, dat er in de verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken een toenemende spanning is tussen de plaatselijke contacten en de landelijke besprekingen. Dit zou naar onze mening aanleiding moeten zijn tot een grondige bezinning over de vraag of we op deze weg wel verder moeten gaan.

Wat de plaatselijke contacten betreft: uit onze rapportage blijkt, dat de contacten in omvang en intensiteit groeien. De rol van onze Commissie is daarbij overigens slechts marginaal. Over dit laatste willen we niet klagen. We zien het eerder als een praktisch onderricht in de beginselen van Gereformeerde kerkorde. Het is immers in de plaatselijke kerken, dat het hart van de gemeente klopt en dat de wederzijdse herkenning en erkenning als het lichaam van Christus plaats moet vinden. Tekenend voor de situatie is het genoemde "Samenwerkingsoverleg", waarin plaatselijke kerken geregeld met elkaar overleggen.

Wat de landelijke besprekingen betreft is de situatie minder bemoedigend. Deputaten hadden opnieuw een enquête gehouden over de samenwerking met de Ned. Geref. Kerken. Van 26 Chr. Geref. kerken werd antwoord ontvangen en daaruit bleek, dat in gemeenten met gevorderde samenwerking spanningen waren ontstaan, met name gezien het teleurstellend verloop van het landelijk overleg. Er is vrees voor vervreemding der samenwerkende kerken van het eigen Chr. Geref. kerkverband. Maar ook in plaatselijke kerken waar men geen heil ziet in toenadering tot Ned. Geref. kerken ontstaan spanningen, en dat heeft problemen tot gevolg die in de "meerdere vergaderingen" doorklinken.

De meerderheid van Deputaten (9 van de 11) meent dat het wellicht goed is aan de contacten met de N.G.K. voorlopig geen uitbreiding te geven, en eerst te werken aan herstel van vertrouwen en eenheid in eigen kring. De minderheid blijft eenwording als doel zien, en wil op die weg verder, dankbaar dat plaatselijk al een en ander is bereikt.

In de uitspraken van de Generale Synode van Apeldoorn klonk de zorg over eenheid in eigen kerkverband door. Wel ligt er nu opnieuw een verzoek om de besprekingen over de toeëigening en de kerkregering te hervatten. Het lijkt erop, dat deze Synode scherpere uitspraken deed dan vorige. De vorige synode sprak nog uit dat de geconstateerde verschillen "geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Nederlands Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis". De Synode van Apeldoorn sprak echter uit "dat zolang er verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils alsmede vragen aangaan het functioneren daarvan blijven bestaan, deze een belemmering vormen voor kerkelijke eenheid". Dit is minstens een andere toonzetting.

Belangrijker is wellicht, dat hier de uitdrukking "het functioneren daarvan" is geïntroduceerd. Er staat nu dus, dat zelfs vragen aangaande het functioneren van de

toeïgening een belemmering voor kerkelijke eenheid vormen. De vraag laat zich stellen of de Synode zich met deze nieuwe norm wel gehouden heeft aan haar eigen vermaan om "de eenheid binnen eigen kerkverband te bewaren". Het is immers zonneklaar, dat de toeïgening ook in verschillende Christelijke Gereformeerde kerken heel verschillend functioneert.

Voor de bespreking met ons levert deze nieuwe norm bovendien het bezwaar op, dat hij vrijwel oncontroleerbaar is. Onze onduidelzinnige en onbekrompen instemming met Schrift en belijdenis, zelfs met de Gemeenschappelijke Verklaring, is dan niet meer voldoende want "het functioneren daarvan" moet getoetst worden. Dit zou onzes inziens slechts op twee manieren kunnen: of door statistisch een groot aantal preken te onderzoeken (en dat lijkt niet goed mogelijk) of doordat Deputaten niet onze woorden, maar onze harten toetsen (en dat is in de kerk ook niet de aangewezen weg). Onze conclusie is dan ook, dat vragen aangaande het functioneren van de toeïgening alleen tussen plaatselijke kerken besproken kunnen worden. Daar functioneert namelijk de toeïgening des heils als het goed is, in prediking en pastoraat. En gezien de plaatselijke verschillen (die er ook bij ons zijn!) zal men elkaar op de ene plaats meer en op de andere minder herkennen.

Nu speelt in de besluiten van de Synode ook nog iets anders een rol, namelijk dat Deputaten een studie hebben gepresenteerd onder de titel "De 'Toeïgening des heils' in de Belijdenisgeschriften. Een overzicht" (verschenen in Ambtelijk Contact, maart 1993, en ook los verkrijgbaar). De Synode besloot dat dit bezinningsstuk als handreiking zou gaan dienen bij de verdere samensprekingen en het stuk wordt in de uitspraak dan ook enkele malen genoemd. Ter synode zei onze voorzitter al, ervan overtuigd te zijn dat onze Commissie zich daarin zou kunnen vinden. En inderdaad is onze Commissie van oordeel, dat hierin op een evenwichtig ge wijze is samengevat wat de Belijdenisgeschriften zeggen en wat wij belijden. Niet te ontkennen valt, dat een Nederlands Gereformeerde studie een ander vertrekpunt gekozen zou hebben, door namelijk meer vanuit Gods Woord dan vanuit de Belijdenisgeschriften te spreken. Dit behoeft echter geen tegenstelling te zijn, omdat de Belijdenisgeschriften bedoelen de Schrift na te spreken. Het verschil zal vooral in de terminologie uitkomen. Zo stelt het rapport: "Het is opmerkelijk dat het woord 'toeïgenen' in onze belijdenisgeschriften slechts enkele malen voorkomt". Bij vergelijking met Gods Woord zou dit alleen maar sterker opvallen. Iets soortgelijks zou van de termen "schenking en deelachtigmaking" te zeggen zijn. Wat de zaak zelf betreft herhalen wij echter wat wij Deputaten schreven: "Als u met het onderscheid tussen 'schenking' en 'deelachtigmaking' bedoelt, dat er moet worden onderscheiden tussen de belofte en de toepassing ervan door de Heilige Geest in de weg van geloof en bekering, dan stemmen wij dat van harte toe".

Alles overziende zijn wij van oordeel, dat de tijd wel gekomen is dat de Christelijke Gereformeerde Deputaten hun kerken moeten dienen met een gefundeerd oordeel over de vraag of de verschillen tussen ons het voortgaan op de weg naar verdere eenheid verhinderen. Gebleken is, dat zij onze reserves tegenover nieuwe samensprekingen (overigens ten onrechte) als een blokkade beschouwen. We kunnen ons dan ook voorstellen, dat de Landelijke Vergadering ons verzoekt om de mondelinge besprekingen te hervatten. Het lijkt ons dan wel noodzakelijk om duidelijk te maken dat vragen over de 'functionering' van de toeïgening alleen besproken kunnen worden waar de toeïgening functioneert, namelijk rondom de kansel van een plaatselijke gemeente, en in het leven van die gemeente.

Juist omdat de situatie plaatselijk zo verschillend is, lijkt het nuttig om verder te praten over de mogelijkheden van een federatief verband. Het is verrassend en verblijdend dat de brief van het moderamen van de Generale Synode hiervoor zo duidelijk ruimte biedt. In de besprekingen hierover zal aan de ene kant recht gedaan moeten worden aan de terecht zorg van Christelijke Gereformeerde zijde voor de eenheid in eigen kerkverband. Aan de andere kant zal voluit gerekend moeten worden met kerken die uitspreken "dat er sprake is van

een voltooide geestelijke eenwording van onze plaatselijke samenwerkende kerken en wel zo, dat wij niet meer uit elkaar wensen te gaan. Deze samenwerking heeft geen enkel voorlopig karakter meer en vraagt in de komende jaren om voltooiing." En ook voor alle andere kerken die in meerdere of mindere mate een worden, zal ruimte moeten zijn.

Op de gesprekken over het AKS zal stellig van invloed zijn wat de komende Landelijke Vergadering besluit ten aanzien van de artikelen 17 en 34. Gesprekken hierover zullen we niet uit de weg mogen gaan. Wel past er de opmerking bij, dat de kerkregering nooit het springende punt in de besprekingen is geweest.

6.2 De Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

Tenslotte proberen we een evaluatie te geven van de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Het is duidelijk, dat de openheid voor contacten naar buiten bij hen groeit. Dit komt tot uiting in de discussie over de vraag of de eigen organisaties open gesteld moeten worden voor leden van andere kerken. Maar voortdurend is daarbij ook de vraag aan de orde, hoe men aankijkt tegen de andere kerken die er zijn en met name tegen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de onze. De situatie is overigens ook daar zo, dat de stimulans tot contactoefening niet uitgaat van de meerdere vergaderingen, maar van plaatselijke kerken en gemeenteleden. Enkele plaatsen waar contact met de Vrijgemaakten ontstond noemden we al en er zijn er niet weinige waar de contacten nog wat voorzichtiger beoefend worden. Nog meer dan in de verhouding tot de Christelijke Gereformeerden speelt hier de stimulans een rol, die van individuele gemeenteleden uitgaat. Daarom noemen we hier het Gereformeerd Appel. De bijeenkomsten van deze beweging zijn als een appel op de kerken te beschouwen om over eenheid na te denken. Het is een goede zaak, dat gebed daarbij een belangrijke rol speelt, meer dan een of ander plan van actie.

Het lijkt ons goed als van de uitspraak van de Landelijke Vergadering een impuls uitgaat om in deze richting verder te zoeken. Daarbij roepen we in herinnering, wat onze kerken reeds in 1978 te Wezep uitspraken:

"Het is haar diepe overtuiging, dat de in die jaren geslagen breuk voor God en mensen ongeoorloofd was, en daarom ook vandaag ongeoorloofd en onverantwoord is. Zij spreekt daarom uit, dat alles gedaan moet worden, om te komen tot herstel van de geschonden eenheid, beschaamd erkennend, dat een begaanbare weg naar elkaar toe nog maar zo weinig zichtbaar is, en in de overtuiging, dat die eenheid slechts te vinden is in het wandelen op wegen van waarheid en recht". Bij die gelegenheid werd al de bede gedaan, dat God deuren zou openen, en de hoop geuit, "dat de in haar vertegenwoordigde kerken wegen zullen vinden, die kunnen leiden tot toenadering tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt, binnen verband), allereerst op het plaatselijk vlak, zodat een volgende Landelijke Vergadering een verzoek als bovenbedoeld kan doen uitgaan". Zou de bede van toen verhoord worden en de hoop in vervulling kunnen gaan?

12.2 AANVULLEND RAPPORT SECTIE BINNENLAND

1. Vervolggesprek met Chr. Gereformeerde Deputaten

Ingevolge de opdracht van de Generale Synode te Apeldoorn 1992 verzochten Deputaten ons nog eens te willen samenspreken over.

- de Toeëigening des Heils, ook in de praktijk - van prediking en pastoraat,
- het A.K.S. en de werking daarvan in ons kerkelijk leven, en
- de gedachte van een mogelijk federatief verband tussen onze beide Kerken.

Onze commissie stemde daarmee in en vergaderde met Deputaten op 20-10-1993, met als agenda de bovengenoemde drie punten.

Wij hadden geen behoefte om over de Toefigening des Heils een discussie te herhalen die in het verleden reeds uitvoerig had plaatsgevonden, en wij kwamen met Deputaten overeen dat wij hen zouden bijstaan in het formuleren van de verschillen die tussen hen en ons bestaan, om hen zo in staat te stellen aan hun opdracht te voldoen. In een vergadering op 17-12-1993 zou die formulering tot stand moeten komen, en wij zouden ons in die formulering moeten kunnen herkennen. Onzerzijds werd nog eens gesteld dat wij menen dat de verschillen die er zijn, vallen binnen het raam van Schrift en belijdenis.

Wat het A.K.S. betreft wilden Deputaten, gehoord wat het rapport van de betrokken commissie daarover aan de L.V. voorstelt, afwachten wat onze Landelijke Vergadering besluit. De inhoud van het rapport werd door Deputaten positief beoordeeld.

De idee van een Federatie spreekt Deputaten niet erg aan, *en meent dat binnen de Chr.Geref.Kerken daarvoor weinig draagvlak bestaat. Bij een volgende gelegenheid zal wel gesproken worden over het "federatief" samenwerken van een aantal plaatselijke gemeenten uit beide Kerken, terwijl dat op landelijk niveau te weinig resonant.

2. Contact met de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt)

Waar aanleiding van wat op de Generale Synode van de Vrijgemaakte Kerken te Ommen tijdens de vergaderingen op 14 en 15 september 1993 is besproken en besloten, heeft de commissie, die naar die vergaderingen enkele leden had afgevaardigd, de nieuwe situatie besproken. Indachtig wat onze L.V. te Ede uitsprak over het attent zijn op signalen van Vrijgemaakte zijde besloot de commissie een brief te schrijven aan de Vrijgemaakte Deputaten, met het voorstel om gezamenlijk te overwegen op welke wijze gesproken kan worden over de zaken die ons scheiden en over die, welke ons verbinden. De commissie wacht op een reactie van Deputaten.

12.3 TWEEDE AANVULLEND RAPPORT SECTIE BINNENLAND

Samenspreking met Christelijke Gereformeerde Deputaten.

Op 17 december 1993 en op 19 januari 1994 heeft onze Commissie gesprekken gehad met Deputaten, over punten die met de toefigening des heils samenhangen. Deputaten hebben ons toen tevens opmerkelijk gemaakt op twee onnauwkeurigheden in ons eerste aanvullend rapport, n.l. dat verzuimd was te vermelden dat wij op 20 oktober 1993 op dringend verzoek van Deputaten hebben ingestemd met het bespreken van enkele punten verband houdende met de toefigening des heils, alvorens hen bij te staan met het formuleren van evt. nog overblijvende verschillen. Tevens moet vermeld worden dat toen slechts één der Deputaten zich Positief uitliet over het rapport over de A.K.S., uitgebracht aan de L.V. Wij meenden dat deze Deputaat namens allen sprak, doch het bleek dat de andere Deputaten zich willen beperken tot afwachten van het besluit van de L.V. Wij verzoeken de Landelijke Vergadering van bovengenoemde twee correcties kennis te nemen.

Wat de gesprekken op 17 december en 19 januari betreft, die werden gehouden aan de hand van een notitie die op verzoek van onze Commissie door ds J.C.Schaeffer was opgesteld als antwoord op een brief van Deputaten over de punten die men nog te berde wilde brengen. Een afschrift van die notitie is als bijlage hierbij gevoegd. Een derde, en naar wij horen laatste, gesprek is afgesproken voor 30 maart 1994.

Er werd gesproken over schenking en deelachtigmaking. Deputaten wilden weten of en hoe de weg van schenking naar deelachtigmaking in de prediking binnen onze Kerken aan de orde komt. Daarbij werden Df. III/IV 11 en 12 aangehaald. Deze onderwerpen hebben, zeiden wij, als de tekst er aanleiding toe geeft, zeker in de preek een plaats. De NGK leggen het reddend initiatief bij God, maar de mens heeft ook verantwoordelijkheid, zoals

bijv. H'.'C. Zo. 23/24 aangeven. Beking en levedmaking komen door het werk van de Heilige Geest tot stand. Die het zondebesef in de mens wekt, maar er wordt ook beking en geloof van de mens gevraagd.

Kan gezegd worden dat met de kenmerken/vruchten der verkiezing (DL 1, 12), waar Deputaten in preek en pastoraat een belangrijke plaats voor innemen, hetzelfde wordt bedoeld als met: vruchten van het geloof, vruchten der dankbaarheid en vruchten van de Geest, welke termen door ons meer worden gebruikt?

Als een rode draad loopt door de besprekingen het verschil in terminologie. De Chr. Geref. ontleen hun termen dikwijls aan de confessie en de traditie (bijv. van de Nadere Reformatie) en lijken bij voorkeur de Dordtse Leerregels aan te halen. Dat wij dat veel minder doen, en bijv. niet dikwijls spreken over doodstaar, dode zondaar, verlorenheid, kenmerken, verzekerdheid, roept bij verschillende Deputaten vragen op. Wordt de noodzaak van geloof en beking wel voldoende aan de gemeente voorgehouden? Sommigen vrezen dat de NG voorkeur voor het aansluiten bij de taal der Heilige Schrift, boven het gebruik van de taal der confessie, de aandacht voor de betekenis van de Gereformeerde belijdenis zal verminderen, of misschien zelfs een teken kan zijn van verminderde belangstelling voor het belijden van de Kerk. Van NG zijde werd telkens weer gewezen op onze trouw aan de belijdenis. Ook op de geringheid van het verschil tussen NG en CG, die dan nog voornamelijk bestaat in termen en spraakgebruik kwamen wij telkens terug, met de vraag of we elkaar, met onze verschillende nuances, juist niet kunnen aanvullen?

Volgens onze Commissie zullen Deputaten niet anders kunnen concluderen, dan dat de verschillen liggen binnen het raam van Schrift en belijdenis.

12.4 KANTTEKENINGEN bij het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (opgesteld door deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken)

1. Vooraf

Bij het verschijnen van het Akkoord (september) heeft onze hoogleraar kerkrecht in een artikel in het Reformatorisch Dagblad geschreven dat hier sprake is van een in de grond van de zaak **gereformeerde kerkorde**. Het is goed dit voor ogen te houden in het plaatsen van kritische kanttekeningen en het ook in een gezamenlijk gesprek met de Ned. Geref. commissie te doen uitkomen.

Voorts is bij het in werking treden van dit Akkoord de indruk ontstaan, door uitspraken op en rond de Landelijke Vergadering van Breukelen 1982, dat bij een eventuele vereniging met de Christelijke Gereformeerde Kerken de daar aanvaarde Kerkorde overgenomen zou worden - waardoor het Akkoord een tijdelijk karakter draagt. Na de laatste Landelijke Vergadering van Ede, 1991, is hierover weliswaar enige verwarring ontstaan; toch willen we er nog van uitgaan.

2. Positieve indrukken

In het Akkoord is de moeite zichtbaar die deze kerken zich getroosten om elkaar te vinden en samen op te trekken. Tekenend is de passage die men vindt in het "Woord vooraf" op pag. 8 (een citaat uit art. 31.1), namelijk, dat zij "...samen de weg van God verwachten, waarin Hij de weg duidelijk zal maken."

Men wil ervoor waken te snel elkaar artikelen van een kerkorde voor te houden; uitspraken te doen die onderling vervreemdend zouden kunnen werken. Tegen de achtergrond van de gebeurtenissen in de jaren '60 en '70 zijn dat positief te honoreren zaken. Ook overigens doen ze goed: het is de stijl van Gods Koninkrijk om zo met elkaar om te gaan en te

handelen, niet overhaast, maar zo veel mogelijk elkaar meenemend, daarbij de zwakheid van de ander in acht nemend. Dat daarbij telkens in dit Akkoord het primaat van de plaatselijke gemeente genoemd wordt, is op zich ook een gereformeerde gedachte.

3. Negatieve indrukken

Wanneer echter vanuit de plaatselijke gemeente de lijnen naar het kerkverband worden gelegd, dan ontstaan ook de problemen in de uitwerkingen van dit Akkoord. In de moeite die men zich heeft getroost elkaar vast te houden en te vinden in 1982 is een aantal uitspraken gedaan dat op den duur het gereformeerde karakter van dit Akkoord kan ondermijnen.

1. Allereerst is te denken aan de "Verklaring" (vaak ook pre-ambule genoemd), blz. 12. De kerken spreken daar uit dat het "al dan niet aanvaarden van een kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden." Dit is niet te ontkennen. Toch rijst de vraag of bij het hanteren van deze regel ten diepste wel een kerkverband naar gereformeerd principe te bewaren is. Waar de kracht van de meerdere vergaderingen niet verwerkt wordt, is het moeilijk elkaar te bewaren bij Schrift en belijdenis. Juist wanneer daarover kritisch gesproken moet worden, is het ontbreken van een verbinding aan het Akkoord een belemmering.

Te rekenen is met het gegeven dat deze zinsnede de Ned. Geref. Kerken heeft samengebonden in een tijd van grote onzekerheid en geestelijke beschadiging. Te spreken is **vandaag** (10 jaar na het ontstaan van het Akkoord) over de vraag of het geen tijd wordt dit "Fremdkörper" te verwijderen. Of levert dat naar een aantal gemeenten grote moeite op?

2. Dat er gemeenten zijn die het Akkoord niet kunnen of willen ondertekenen, is des te merkwaardiger omdat in dat Akkoord zelf een aantal zaken voorkomen die de plaatselijke gemeente meer ruimte kunnen geven dan in andere kerkordes naar gereformeerd principe. Is zelfs dit vrij "ruime jasje" al te strak? En zo ja, hoe komt dat dan? Te denken is in dit verband aan de zinsnede in art. 40, waar de kerken elkaar beloven het Akkoord "naar vermogen" te onderhouden. Overigens hebben deputaten ook met deze woorden moeite.

Concretisering van dit punt van kritiek (die zich met name tegen de independistische trekken in het Akkoord richt) vindt in de volgende punten plaats

3. In art. 17 is sprake van het ondertekenen door de ambtsdragers van de Formulieren van Enigheid. Wanneer een ambtsdrager dit niet meent te kunnen doen (of het niet meer meent te kunnen handhaven) dan moet hij zich met zijn kerkeraad verstaan; zijn dienst wordt opgeschort tot het moment dat e.e.a. "ten genoegen van zijn kerkeraad is". Hier ontbreekt de lijn naar de meerdere vergaderingen. Omdat geen officieel, algemeen geldend ondertekeningensformulier is vastgesteld, is dat zwak. Een kerkeraad kan immers in meerderheid gaan dwalen... De bedding van de meerdere vergaderingen is dan noodzakelijk, ter bescherming van de gereformeerde leer, en ook van de door de Here God aan de raad toevertrouwde leden der gemeente. De vraag laat zich dan ook stellen waarom er geen algemeen geldend ondertekeningensformulier is. Nu hebben verschillende kerkeraden hun eigen formulier en eigen wijze van ondertekening ervan.
4. In art. 34 wordt de bekrachtiging en nakoming van de besluiten van kerkelijke vergaderingen geregeld. In een gereformeerde kerkorde is bekrachtiging feitelijk niet nodig, om niet te zeggen dat de ratificatie-gedachte een vreemd lichaam is in zo'n kerkorde: op de meerdere vergaderingen hebben de afgevaardigden 'last en macht' om te besluiten wat tot heil van de kerken dient. De kerken aanvaarden deze besluiten bij wijze van spreken 'automatisch', tenzij ze in strijd zouden zijn met

Schrift, belijdenis of kerkorde. Is ook hier niet weer een independentistische trek in het geheel in het geding?

Merkwaardig is ook de zin waarin staat dat de kerkeraad die een besluit niet kan uitvoeren (onder andere) "om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen", hiervan aan de zusterkerken rekenschap zal geven. Weliswaar kan hierdoor op de regionale vergaderingen een vruchtbaar gesprek ontstaan, maar het begrip welzijn is te ongrijpbaar dan dat het echt dienst kan doen. En het gevaar van independentisme is ook hier niet denkbeeldig. Als voorbeeld daarvan kan dienen de zaak van de kinderen aan het Avondmaal: alhoewel in art. 20 daartoe geen enkele ruimte wordt geboden, blijkt toch dat dit hier en daar in de praktijk van het kerkelijk leven gebeurt.

- 5 In dit verband moet ook genoemd worden het feit dat dit Akkoord geen "visitatieplicht" kent (art. 37.2) Wel is er de vrijheid van de regionale vergadering de visitatie in te stellen.
- 6 Ernstig is ook het feit dat de meerdere kerkelijke vergaderingen niet vergaderingen van kerken, vertegenwoordigd door **ambtsdragers** behoeven te zijn. In de regionale vergadering zal dit meestal nog wel het geval zijn (de plaatselijke kerken zullen zich wel door ambtsdragers laten vertegenwoordigen - men zou de vraag kunnen stellen wie anders een gemeente zou kunnen vertegenwoordigen?), maar op de landelijke vergadering komt het voor dat er leden van de kerken lid zijn van deze vergadering zonder ambtsdrager te zijn; het Akkoord zou in art. 36 en 38 dienen te worden aangevuld (vgl. onze eigen Kerkorde, artt. 47 en 50).
- 7 Wij vragen ons ook af, waarom in het Akkoord niet geregeld is, dat er voor de bediening van de Sacramenten e.d. sprake dient te zijn van daartoe vastgestelde formulieren. Ook hierin gaan de plaatselijke kerken eigen wegen. In de formuleringen in artt. 19 en 21 zit voorts nog enig verschil: bij de doop wordt gesproken over de "gebruikmaking van het desbetreffende formulier" (welk?), terwijl bij de avondmaalsbediening sprake is van "schriftuurlijke onderwijzing in de lijn van een daartoe bestemd formulier".
- 8 Artikel 18 spreekt over het **in de regel** tweemaal per zondag dienst houden (vgl. onze eigen Kerkorde, art. 64: "minstens...").

4. Enige bescheidenheid

Bij het overwegen van deze kritische kanttekeningen en in het voeren van een gemeenschappelijk gesprek daarover is het goed dat we van onze kant stellen dat het hebben en gebruiken van een goede kerkorde niet betekent dat daarmee alle dingen in de gemeente Gods goed en op ordelijke wijze geschieden. In de praktijk van de Christelijke Gereformeerde Kerken kunnen daarvan voorbeelden gegeven worden. Enige bescheidenheid past ons dus. Het hebben van een goede Kerkorde is niet voldoende, echter wel noodzakelijk voor een gezond gereformeerd kerkelijk leven.

12.5 BRIEF van de Landelijke Vergadering Ede 1991 aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Apeldoorn 1992)

Hooggeachte en geliefde broeders in onze Heer Jezus Christus,
Tijdens de zining van 8 juni j.l. heeft de Landelijke Vergadering 1991 zich diepgaand beraden over de samensprekingen, die in de afgelopen periode tussen onze beide kerken hebben plaatsgevonden. Na sluiting van de vorige Landelijke Vergadering (Dronen 1988) zijn op landelijk niveau de gesprekken voortgezet tussen uw deputaten voor de eenheid van

gereformeerde belijders in Nederland en onze commissie voor contact en samenspreking met andere kerken. Daarnaast kon melding gemaakt worden van diverse contacten tussen onze kerken op plaatselijk niveau, hetzij om een vorm van samenwerking tot stand te brengen, hetzij om een reeds bestaande samenwerking verder uit te bouwen.

De beraadslagingen tijdens de zitting van 8 juni j.l. vonden plaats in de gewaardeerde aanwezigheid van uw afgevaardigden ds. P. den Butter, br. G. van Malkenhorst en ds. B. Witzier. Wij betuigen U onze welgemeende dank voor de opbouwende woorden die br. G. van Malkenhorst tot onze Landelijke Vergadering heeft gericht. Hij vermeldde in zijn toespraak, dat de besprekingen op landelijk niveau in een goede en oprechtelijke sfeer zijn gevoerd, al moest ook hij met teleurstelling constateren, dat er weinig voortgang is gemaakt in het bereiken van de zichtbare eenheid tussen onze beide kerken.

Als bijlage bij deze brief treft u het besluit aan, dat onze Landelijke Vergadering genomen heeft ten aanzien van de contacten met uw kerken. Hieruit blijkt, dat onze Landelijke Vergadering van gevoelen is, dat de samensprekingen op landelijk niveau voortgezet moeten worden, dit ziende op onze roeping tot eenheid met allen, die onze Here Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhebben. Daar er bij de laatste gespreksronden tussen uw deputaten en onze commissie geen wezenlijk nieuwe gezichtspunten naar voren gekomen zijn, is onze Landelijke Vergadering wel van mening, dat de gesprekken ten aanzien van de toetieniging des heils op korte termijn afgerond dienen te worden. In dit verband willen wij uitdrukking geven aan onze hoop, dat uw synode zal uitspreken, dat de geconstateerde verschillen met betrekking tot dit punt vallen binnen het raam van de gereformeerde belijdenis, die door onze beide kerken van harte onderschreven wordt.

Uit de nieuw geformuleerde opdracht aan onze commissie blijkt voorts, dat wij van onze kant openstaan voor gesprekken over ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven (A.K.S.). Onze commissie is tevens nadrukkelijk gevraagd om de mogelijkheden te onderzoeken voor de vorming van een federatief verband met uw kerken, dit in aansluiting op hetgeen besloten is door de Landelijke Vergadering van Breukelen 1981/1982.

Bij onze Landelijke Vergadering leeft sterk het besef, dat de contacten tussen onze beide kerken meer omvatten dan alleen maar samensprekingen op landelijk niveau. Om deze reden is onze commissie gevraagd de plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het realiseren en uitbouwen van samenwerking op lokaal niveau met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Wij bidden u de leiding van Gods Geest toe bij uw overwegingen en beraadslagingen, opdat uw synode besluiten mag nemen, die beantwoorden aan de roeping tot eenheid tussen onze beide kerken. Onze brief willen wij daarom besluiten met een krachtig beroep op uw synode om de belemmeringen naar de groei van kerkelijke eenheid weg te nemen.

Namens de Landelijke Vergadering 1991 tekenen wij met broederlijke groeten en hoogachting.

P. Wassenaar - praeses

N. Sikkema - scriba

12.6 BRIEF van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Apeldoorn 1992)

Welverwaarde en eerwaarde broeders,

In verschillende zittingen heeft de synode zich diepgaand beziggehouden met de samensprekingen en contacten tussen uw en onze kerken in aanwezigheid van uw commissie voor contact en samenspreking met andere kerken. De voorzitter van uw

commissie, ds. J.C. Schaeffer, feliciteerde onze kerken met het honderdjarig voortbestaan en met enkele gebeurtenissen aan de Theologische Universiteit. We zijn daar dankbaar voor. Als bijlage bij deze brief treft u aan het besluit van de synode met betrekking tot de voortgang van de contacten tussen uw en onze kerken door middel van de samsprekingen tussen uw commissie en onze deputaten. Het lijkt er op dat de samsprekingen tussen uw en onze kerken in een impasse zijn gekomen. Toch menen we dat er niet van een impasse of laatste woord gesproken moet worden. Terzake van de vraag of de taxatie van de onze verschillen ten aanzien van de toelgening des heils en de functionering daarvan in prediking, pastoraat en gemeentebeschouwing accentsverschillen of wezenlijke verschillen zijn en of deze verschillen binnen of buiten het raam van de belijdenis liggen is onzes inziens het laatste woord nog niet gesproken. Gevoelens van teleurstelling, misschien zelfs van irritatie mogen begrijpelijk, maar niet bepalend zijn voor verdere samsprekingen. In het licht van onze geschiedenis is de toelgening des heils en de praktische functionering daarvan een wezenlijk en teer punt in ons kerk zijn naar Schrift en belijdenis. Het gaat bij het zoeken naar eenheid om een duurzame eenheid, niet een eenheid die de basis legt voor nieuwe scheuringen. Als handreiking voor het gesprek naar binnen en buiten toe aanvaardde de synode een bijlage bij het rapport van deputaten, getiteld 'de toelgening des heils in de belijdenisgeschriften; een overzicht'. In de synode werd verschillend over onze contacten gedacht en werd de relatie tot uw kerken, plaatselijk en landelijk, zowel positief als negatief ingeschat. Een interne spanning is daarmee gegeven over een zaak waarvan met het oog op de gemeenten en gemeenteliden in onze beide kerkverbanden zoveel afhangt.

Het was de overtuiging van de synode dat ook over het Akkoord van kerkelijk samenleven verder gesproken dient te worden tussen uw commissie en onze deputaten. Bij het geven van veel ruimte aan de plaatselijke kerken bestaat het gevaar dat er allerlei afwijkingen ontstaan, die bespreking vereisen. Verschillen in kerkregering behoren wanneer we het oog op eenheid gericht houden, onderwerp van indringend gesprek te zijn.

In de brief van de Landelijke Vergadering d.d. 15 oktober 1991 aan onze synode is te lezen dat aan de Nederlands Gereformeerde commissie nadrukkelijk is gevraagd om de mogelijkheden te onderzoeken voor de vorming van een federatief verband met de Nederlands Gereformeerde Kerken, dit in aansluiting aan hetgeen besloten is door de Landelijke Vergadering van Breukelen 1981/1982. Door deputaten kan hierop in de samsprekingen in de komende jaren worden ingegaan zonder dat zij daarvoor een afzonderlijke opdracht van de synode nodig hebben.

Sterk gevoelde de synode in onze relaties de noodzaak van het gebed om de wijsheid, de bijstand en de leiding van de Heilige Geest. Moge het ons gegeven worden bewaard te blijven bij de onderlinge eenheid en te staan naar meer eenheid in het ware geloof. We hopen en bidden dat de harten tot elkaar geneigd worden door de Koning van de kerk. We bidden u gezegende zittingen van uw Landelijke Vergadering toe.

12.7 BESLUIT van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk (Apeldoorn 1992)

De generale synode,
overwegende

- 1 dat de synode van 1989 uitsprak, dat de Nederlands Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;

- 2 dat synoden van onze kerken in het verleden herhaaldelijk hebben uitgesproken dat het zoeken naar eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken roeping van de kerk is;
- 3 dat op diverse plaatsen die eenheid is gezocht en in mindere of meerdere mate ook is gevonden;
- 4 dat verschillende kerkelijke vergaderingen bewilligd hebben in deze gevonden eenheid;
- 5 dat anderzijds in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken keer op keer ondervonden wordt, dat er verschillen zijn, met name met betrekking tot de toeëigening des heils en de kerkregering;
- 6 dat overigens slechts dan een volledig beeld kan ontstaan van de houding in onze kerken ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken als deputaten daarover contacten onderhouden met alle Christelijke Gereformeerde Kerken;

constaterende

- 1 dat er steeds weer spanningen ontstaan binnen onze kerken tussen wat plaatselijk hier en daar wel en landelijk niet bereikt kan worden in de relatie tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en dat dit binnen eigen kerkverband moeite geeft;
- 2 dat op het niveau van deputaten de verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils niet besproken konden worden in gezamenlijk beraad (zoals de synode van 1989 had gewild), aangezien de Nederlands Gereformeerde commissie na de vele besprekingen in vorige perioden er de voorkeur aan gaf om een schriftelijk stuk op tafel te leggen en dat dan ook als laatste woord in deze kwestie te beschouwen;
- 3 dat volgend op dit "laatste woord" er op schriftelijk gestelde vragen van de kant van deputaten een nadere schriftelijke verklaring volgde van de Nederlands Gereformeerde commissie, waarin een aantal onduidelijkheden verhelderd werd, al bleven er verschillen bestaan;
- 4 dat deputaten een begin hebben gemaakt met de uitvoering van de opdracht van de synode om de vragen met betrekking tot het Akkoord van Kerkelijk Samenleven te bespreken;
- 5 dat binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken de discussie over het Akkoord van Kerkelijk Samenleven weer op gang gekomen is;

van oordeel

- 1 dat het bij de toeëigening des heils om een wezenlijk deel van de gereformeerde belijdenis gaat;
- 2 dat het ontbreken van overeenstemming op dit punt een belemmering is op de weg naar kerkelijke eenheid;
- 3 dat in het licht van het voorgaande niet alleen voortgezette gesprekken op landelijk niveau van belang zijn, maar ook plaatselijke gesprekken, waarbij de verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils alsmede de vragen aangaande het functioneren daarvan een voorwerp van bezinning moeten zijn;
- 4 dat de bestaande verschillen ten aanzien van de kerkregering nog niet voldoende doorgesproken zijn;
- 5 dat nog steeds van belang is wat de synoden van 1983 en 1986 uitspraken, namelijk dat het zoeken naar eenheid tussen plaatselijke kerken het hele kerkverband raakt en dat het daarom belangrijk is de noodzaak van het bewaren en bevorderen van die eenheid in eigen kerkverband in het oog te houden;

sprekt uit

- 1 dat zolang er verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils alsmede vragen aangaande het functioneren daarvan blijven bestaan, deze een belemmering vormen voor kerkelijke eenheid;

- 2 dat deze verschillen en vragen dienen te worden besproken - waarbij de bezinning van deputaten op wat de confessie over de toelating des heils zegt goede diensten kan bewijzen - opdat op deze wijze de verschillen uit de weg geruimd worden;

en besluit

- 1 aan de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken onder betuiging van dank voor haar schrijven van 15 oktober 1991 te verzoeken haar commissie voor contact en samenspreking op te dragen het gesprek over de toelating des heils en de kerkregering voort te zetten;
 - 2 deputaten op te dragen:
 - a om te zien naar mogelijkheden om de verschillen met betrekking tot de toelating des heils alsmede de vragen naar het functioneren ervan grondig met de Commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken aan de hand van het resultaat van hun bezinning op wat de confessie in dit onderdeel zegt, opdat die verschillen zullen worden weggenomen;
 - b de gesprekken over het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en het functioneren ervan voort te zetten en daarbij mede aandacht te geven aan diverse landelijke en plaatselijke ontwikkelingen die een belemmering op de weg naar eenheid kunnen zijn;
 - 3 deputaten op te dragen de verschillen duidelijk te formuleren en zich te bezinnen op de vraag hoe ernstig die verschillen zijn teneinde de volgende synode te dienen met een gefundeerd antwoord op de vraag of en zo ja in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid belemmeren;
 - 4 de kerken dringend te adviseren bij het onderhouden van contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken de eenheid binnen eigen kerkverband te bewaren en alles in het werk te stellen om het onderlinge vertrouwen te bevorderen.
-

12.8 BRIEF van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (Zierikzee 1995)

Hooggeachte en geliefde broeders in onze Here Jezus Christus,

Namens de Landelijke Vergadering van onze kerken, gehouden te Apeldoorn in de jaren 1994/1995, danken wij u voor de brief (gedateerd 28 januari 1993) van uw vorige Generale Synode (Apeldoorn 1992). In twee zittingen, op 10 september 1994 en 14 januari 1995, heeft de Landelijke Vergadering zich over de samensprekingen tussen uw en onze kerken beraden. Op de zitting van 10 september 1994 heeft de voorzitter van uw deputaatschap, ds. J. Westerink, onze vergadering toegesproken. Hij maakte enerzijds melding van verbondenheid en waardering, anderzijds van stagnatie en zorg. Wij waarderen het zeer, dat op alle zittingen van de Landelijke Vergadering steeds één of meerdere leden van uw deputaatschap aanwezig waren.

Als bijlage bij deze brief treft u aan het besluit dat de Landelijke Vergadering, op de zitting van 14 januari 1995, over de contacten met uw kerken heeft genomen. Uit de besprekingen en dit besluit blijkt, dat de Landelijke Vergadering, ondanks de stagnatie en teleurstelling met name op landelijk niveau, van overtuiging blijft dat het zoeken naar meer eenheid met uw kerken een gebod van de Here is. De matheid, waarvan ter vergadering gesproken werd, mag dan ook niet worden uitgelegd als gebrek aan overtuiging. Eerder is ze een symptoom van vermoeidheid door langgerekt hopen.

Het belangrijkste knelpunt in de samensprekingen is de zaak van de toelating des heils. Met u zijn wij van mening, dat het bij de toelating des heils om een wezenlijk deel van de gereformeerde belijdenis gaat. Keer op keer is dat ook door onze Commissie voe

Contact en Samenspreking mondeling en schriftelijk onderstreept. Met u zijn wij ook van mening, dat er verschildpunten zijn gebleven. Maar naar onze stellige overtuiging zijn de overgebleven verschillen niet van dien aard dat ze kerkscheidend mogen zijn. In opdracht van de Landelijke Vergadering doen wij dan ook een klemmend appél op u, om uit te spreken, dat de overgebleven verschillen vallen binnen het raam van de gereformeerde belijdenis.

Evenals u willen wij als Nederlands Gereformeerde Kerken ons in alles stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis, ook op dit punt. Onze commissie heeft naar eer en geweten jaren lang geprobeerd uw vragen te beantwoorden, in nauwe aansluiting aan deze belijdenis, ook wat de formuleringen betreft. Van de door uw Synode van Apeldoorn aanvaarde en aan de kerken aanbevolen studie (getiteld "De Toeïegening des heils" in de Belijdenisgeschriften. Een overzicht") zeggen wij: hierin is op evenwichtige wijze samengevat wat de Belijdenisgeschriften zeggen, en wat wij belijden. Broeders, wat wilt u nog meer? Mág u nog meer vragen? Heeft in onze kerken niet altijd gegolden, dat kerkelijke eenheid geboden is bij overeenstemming over Schrift en belijdenis? Het doet ons zeer als, ondanks herhaaldelijke ontkennen en bestrijding van onze kant, tot op het laatst verdenkingen van Remonstrantisme geuit worden. Het zij verre van ons, dat het benadrukken van de menselijke verantwoordelijkheid iets af doet van ons geloof in Gods soevereiniteit. Met alle respect: wie zulke verdachtmakingen uit, heeft ons nog steeds niet begrepen. En omdat er in dezelfde lijn nog steeds wel meer misvattingen over onze kerken en onze prediking leven, onderstrepen we nog maar eens:

- Het is niet waar, dat wij geloven dat verbondskinderen "er al zijn". Er is wedergeboorte nodig. Wij erkennen, dat ook verbondskinderen van nature dood zijn door de zonde en slechts door de genade van de Heilige Geest kunnen delen in wat hen van Godswege in de doop is beloofd.

- Het is dus niet waar, dat wij de gemeente beschouwen als een "gemeenschap van gearriveerden". De gemeente is geen volkskerk, maar wel een verbondsgemeente met grote verscheidenheid, niet alleen van meer of minder trouw, maar ook van geloof en ongeloof. Er zijn inderdaad tweërlei kinderen des verbonds in de gemeente.

- We staan daarom nog steeds achter wat de Gemeenschappelijke Verklaring al schreef, ook met onze instemming: "onderscheidend preken is en blijft daarom nodig".

Broeders, we zeggen het daarom nogmaals: we menen terecht, dat het voor Gods aangezicht niet te verantwoorden is de op dit punt overgebleven verschildpunten aan te merken als kerkscheidend. Zeker, de zaken zijn van zo groot belang, dat het gesprek erover moet doorgaan. Maar naar onze stellige overtuiging, op grond van Schrift en belijdenis, kan dat gesprek plaatsvinden binnen de muren van een kerk. Ook nu al, nemen we aan, zal een dergelijk gesprek in uw kerken, met immers enige verscheidenheid ook op dit punt, gevoerd worden. En wat betreft de functionering van de toeïegening des heils: de gesprekken daarover kunnen onzes inziens het beste plaatsvinden zo dicht mogelijk bij de kansels, op plaatselijk niveau dus (zie ook oordeel 3 van de G.S. van Apeldoorn 1992).

Als kerkelijke eenheid op dit moment landelijk niet haalbaar is, vragen wij u, opnieuw in nadrukkelijke opdracht van de L.V., de mogelijkheid voor een federatief verband van onze kerken aandachtig te overwegen. Deze suggestie is al wel eerder gedaan, maar heeft tot nu toe onvoldoende aandacht gehad. Het was voor ons verblijdend en verrassend, dat het moderamen van uw vorige G.S. daarvoor ruimte bood. Toch is het er nog niet echt van gekomen. Echter juist omdat de plaatselijke situatie zo verschillend is, lijkt het ons nuttig nu te denken over de mogelijkheden van een federatief verband. Aan de ene kant zal recht gedaan moeten worden aan de terechte zorg voor de eenheid in eigen kerkverband. Aan de andere kant zal gerekend moeten worden met die kerken, die uitspreken, dat er sprake is van een volledige geestelijke eenwording van de plaatselijke samenwerkende kerken.

De Landelijke Vergadering heeft onze commissie opgedragen de relevante besluiten van de L.V. Apeldoorn 1994/1995 aan u en uw deputaten toe te lichten en desgewenst daarover door te spreken. Daarbij is met name te denken aan een drietal besluiten betreffende:

- a. de opening van het diakenambt voor de zusters der gemeente;
- b. de wijziging van het A.K.S. en de invoering van een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords;
- c. het instellen van een commissie opleiding predikanten.

Over elk van deze besluiten koest alvast iets.

De Landelijke Vergadering besloot, dat het in de vrijheid van een plaatselijke kerk is zusters te roepen tot het ambt van diaken. Wees ervan overtuigd, dat onze kerken langdurig en eerbiedig de Schrift hebben onderzocht. Ook publikaties uit andere kerken zijn daarbij betrokken. We zijn ervan overtuigd geraakt, dat het Woord van God deze roeping niet verbiedt. Nadrukkelijk vermelden we, dat voor dit besluit niet gebruik gemaakt is van een andere hermeneutiek dan die gebruikelijk is in de klassiek gereformeerde traditie. Ook is ervoor gewaakt, dat dit besluit er wel haast automatisch toe moet leiden, dat ook de weg naar het ouderlingambt voor de zusters der gemeente wordt geopend.

De Landelijke Vergadering besloot tot een verduidelijkende wijziging van art. 17 van het A.K.S., in die zin dat, wanneer een ambtsdrager ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, ook de regionale vergadering daarbij betrokken raakt. Als blijkt dat er sprake is van een onschriftuurlijke leer zal de schorsings- en afzettingsprocedure van art. 30 in werking treden. In het verlengde van deze wijziging van het A.K.S. heeft de Landelijke Vergadering een ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords vastgesteld en de kerken dringend het gebruik van dit formulier aanbevolen.

In de derde plaats besloot de Landelijke Vergadering tot het instellen van een commissie, die de wenselijkheid, c.q. de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke eigen opleiding moet onderzoeken. Onder een gedeeltelijke opleiding wordt verstaan een uitgebouwde Theologische Studiebegeleiding aanlopend tegen een bestaand opleidingsinstituut, waarbij in eerste instantie aan Apeldoorn wordt gedacht. Ook zal de commissie in gesprek gaan met het Nederlands Gereformeerd Seminarie. Achterliggende gedachte bij het instellen van deze commissie is, dat het wenselijk is te komen tot meer eenheid van opleiding.

Wij bidden u de leiding van de Heilige Geest toe bij uw overwegingen en beraadslagingen. Mogen de besluiten tot eer van de Koning der Kerk zijn.

Namens de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 tekenen wij met broederlijke groet en hoogachting,

P.W. Blokland - praeses

ds. P.J.H. Krol - scriba

12.9 BRIEF van de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 aan de Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996 van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Hooggeachte en geliefde broeders in de Here Jezus Christus,

Het is een grote vreugde en reden tot dankbaarheid, dat na meer dan 25 jaren er ook landelijk weer officieel contact is met uw kerken. Wij realiseren ons, dat het van uw kant ging om verkennende gesprekken. Maar de voorzitter van onze Commissie voor Contact en Samenspreking, ds. J.C. Schaeffer, spreekt op de zitting van 10 september 1994 toch van "verblijdende en spannende openingen". De Landelijke Vergadering heeft ons dan ook nadrukkelijk opgedragen "blijdschap uit te spreken over de verkennende gesprekken die op gang gekomen zijn". Daarbij heeft de Landelijke Vergadering de hoop uitgesproken, "dat

deze gesprekken een zodanig vervolg zullen krijgen, dat de herkenning en erkenning op plaatselijk vlak daarmee gediend zal zijn". Onze bede tot de Koning der Kerk is dan ook, dat uw vergadering zal besluiten tot voortzetting van de gesprekken, in welke vorm dan ook.

We herinneren aan wat onze kerken al in 1978 te Wexep uitspraken: "Het is haar diepe overtuiging, dat de in die jaren geslagen breuk voor God en mensen ongeoorloofd is, en daarom ook vandaag ongeoorloofd en onverantwoord is. Zij spreekt daarom uit, dat alles gedaan moet worden om te komen tot herstel van de geschonden eenheid, beschaamd erkennend, dat een begaanbare weg naar elkaar toe nog maar zo weinig zichtbaar is, en in de overtuiging, dat die eenheid slechts te vinden is in het wandelen op wegen van waarheid en recht". Bij die gelegenheid werd al de bede gedaan, dat God deuren zou openen. Zou de bede van toen nu toch verhoord mogen worden?

Wat ons drijft is de liefde tot Gods kerk en de noodzaak om in deze tijd samen front te maken tegen de wereld, maar ten diepste is het de schaamte en het verdriet over de smet op de naam van Christus door ons gescheiden kerk-zijn.

Wij begrijpen, dat uw vergadering voor een moeilijke beslissing staat. Wij bidden u de leiding van de Heilige Geest toe.

Namens de Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994/1995 van de Nederlands Gereformeerde Kerken tekenen wij met broederlijke groet en hoogachting.

P.W. Blokland - praeses

P.J.H. Krol - scriba

12.10 RAPPORT SECTIE BUITENLAND

1. De opdracht aan de sectie buitenland van de Commissie.

De Landelijke Vergadering van 1991 verzocht de Commissie m.b.t. het buitenland:

- Die activiteiten te ontplooiën die kunnen bijdragen tot het totstandkomen van correspondentie met de Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand.
- De contacten te onderhouden met de Christian Reformed Churches in North America, de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Sumba, Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika, de Sinode Middellande, de Reformed Church in Japan, en de Églises Réformées Évangéliques Indépendantes de France.
- Voort te gaan met het leggen en onderhouden van contacten met andere gereformeerde kerken in de wereld, waaronder de Orthodox Presbyterian Church in de U.S.A. en de Igreja Reformada no Brasil.
- Indien onze kerken een uitnodiging ontvangen voor een bijeenkomst van de I.C.R.C. daartoe waarnemers aan te wijzen.

2. Samenstelling en vergaderingen.

In de verslagperiode die loopt van september 1991 t/m mei 1993 was de sectie buitenland als volgt samengesteld: P. Wassenaar (wnd voorzitter), A.P.de Boer (secretaris), ds P.Buisstra, ds J.Horsman, drs P.J.van Kampen en ds H.J.v.d.Kwaast. De sectie heeft in de verslagperiode twee maal vergaderd. In de vergadering van maart 1992 werd afscheid genomen van Prof.dr.ir.E.Schuurman, die vele jaren voorzitter was en de activiteiten ze@ had gestimuleerd door zijn inzicht in de kerkelijke verhoudingen en zijn grote relatiekring.

3. Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika.

Behalve het studierapport over "Openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente" (zie onder paragraaf 11) hebben wij geen brieven aan de "Dopperkerk" gezonden en ook geen persoonlijke contacten gehad. Op de toezending van bg. studierapport hebben de Dopperkerken gereageerd. In die reactie kwam een interpretatie voor van de regels voor "Korrespondensie" die wij eerder nog niet van hen hadden vernomen, hoewel wij over die regels in hun brieven van 6-5-1985 en 1-11-1985 waren ingelicht. In die brieven waren richtlijnen genoemd die ons geen aanleiding gaven tot vragen. Nu echter werden wij geconfronteerd met een "Korrespondensie-overeenkomst" waarin werd vermeld onder punt 4 "Wedersydse raadpleging voordat enige korrespondensie met enige andere kerk gesluit word", en onder punt 5 "Wedersydse raadpleging voordat enige verandering of byvoegings aan die bestaande geloofsbelydenis of kerklike gebruike aan gebring word". Deze beide punten riepen bij onze commissie vragen op en de sectie buitenland zal bij de G.K.S.A. een toelichting vragen. Wij hopen ten tijde van de Landelijke Vergadering in staat te zijn aan de hand van ontvangen uitleg hierover nader te rapporteren.

4. Églises Réformées Évangéliques Indépendantes.

Van deze Franse zusterkerken ontvingen wij een brief met waardering over het totstandkomen van 'correspondentie' tussen ons en hen. Zij kennen dit begrip en de inhoud daarvan niet uit ervaring, maar zijn blij met de band die dat begrip inhoudt. Men vroeg ons of er bij onze kerken belangstelling was voor een zekere samenwerking met hen in Afrika, waarop onze sectie een contact tot stand bracht tussen hen en de commissie Bangui (p/a drs W.Janse) van de Stichting Evangelische Toerusting Afrika.

De Églises Réformées Évangéliques Indépendantes komen elke drie jaren in "Synode National et Général" bijeen, en elk tussenliggend jaar in "Synode National". Op de driejaarlijkse synode worden de belangrijkste, de principiële, de beleidsbeslissingen genomen, waarbij de discussies die over die onderwerpen op de tussenliggende "Synodes Nationaux" hebben plaatsgevonden, natuurlijk wel een rol spelen. Net vóór de verslagperiode was er juist een "Synode Général" geweest, waar de Chr.Geref. ds K.Boersma ook onze kerken had vertegenwoordigd. Een verslag van dat bezoek voegen wij hierbij, evenals een bekendmaking van hetgeen op de "Synode National" van 1993 aan de orde is geweest. Zoals daaruit blijkt heeft het missionair getuigenis een grote plaats in het kerkelijk leven, is er ook aandacht geweest voor de geestelijke gaven die in de kerk een plaats moeten hebben, en met name ook is er betrokkenheid bij de vraag of het predikambt voor vrouwen kan worden opengesteld en hoe eventueel zo'n besluit dan kan functioneren. In de kerken bleek op de laatstgehouden "Synode National" daarover tamelijk grote verdeeldheid te bestaan. Een definitief besluit hierover verwacht men te kunnen nemen o-D de "Synode National et Général" van 1994. De situatie van de "Églises Réformées Évangéliques Indépendantes" mag niet zonder meer vergeleken worden met die van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Niet alleen zijn de Franse plaatselijke gemeenten klein en zeer verspreid over dat veel grotere land, maar de samenstelling van het ledenbestand is anders dan bij ons. Naar verhouding zijn er veel meer vrouwen dan mannen, zo zelfs, dat bij volstrekt gebrek aan geschikte personen onder het geringe aantal mannen, alleen vrouwen kunnen voorzien in de behoefte aan leiding op allerlei gebied. Ook de kerkelijke jeugdvorming brengt grote problemen mee, doordat veel minder dan bij ons beide ouders een bijbelse opvoeding stimuleren, maar bovendien kan de jeugd van veel gemeenten geen secundair en zeker geen tertiair onderwijs in haar eigen woonplaats volgen en moet dus vroeg haar eigen familie- en kerkelijke contacten missen. Bovengetoonde problemen bepalen in hoge mate de agenda van onze Franse zusterkerken.

5. De Gereja 2 Bebas Sumba Timur: Vrijgemaakte Kerken van Oost Sumba.

In de verslagperiode waren er geen persoonlijke contacten maar we werden op de hoogte gehouden door berichten en Synodeverslagen via ds P.P. Goossens. Een der dertien plaatselijke kerken, die van Baing, ondervond problemen door onenigheid binnen de kerkeraad, die ook enige onrust veroorzaakte bij vertegenwoordigers ter synode van andere kerken. Hoewel de situatie is verbeterd is de rust nog niet geheel weergekeerd. De financiële problemen binnen de Sumbanese kerken lost men in toenemende mate zelf op, maar de opleiding van predikanten en evangelisten kan men niet zelf betalen. Het tekort, in 1992 f. 30.000.-, wordt door giften van particulieren en door de Vereniging Steun Oost Sumba bijgepast. Deze situatie vraagt de aandacht der kerken.

6. De Reformed Churches of Australia.

Onze kerken werden uitgenodigd om aanwezig te zijn op de synode van Brisbane 1991, maar moesten het bij groeten en heilwensen laten, vnl. om financiële redenen. Op die synode besloten de Australische Kerken op onze al eerder gedane uitnodiging in te gaan en met ons een "Ecclesiastical Fellowship" aan te gaan, hetgeen overeenkomt met ons begrip "correspondentie". Hierdoor is dus onze wens in vervulling gegaan.

In Australië is men volop in discussie over een mogelijkheid van vrouwelijke ambtsdragers. Ook de invloed van charismatische en "evangelische" stromingen op hun kerkelijk leven vraagt sinds enige tijd aandacht. Wij zonden het studierapport van de commissie "Openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente" ter kennisname toe, hetgeen zeer werd gewaardeerd, en werd beantwoord met enkele commentaren bestemd voor onze commissie, die met dat onderwerp bezig is.

Uit gesprekken en officiële stukken blijkt dat de Reformed Churches of Australia veel met onze kerken gemeen hebben, zowel wat de trouw aan de bijbelse en gereformeerde grondslag betreft als wat de soepele en geduldige omgang met elkaar aangaat, ook als men verschil van mening heeft. Er zijn in Australië ook Vrijgemaakte kerken, die zich tegen de Reformed Churches afzetten, hoewel de laatste jaren niet meer zo onverdeeld als tevoren.

7. De Reformed Churches of New Zealand.

De Synode van Bishopdale 1992, waarheen wij groeten en goede wensen verzonden in plaats van er als "observer" heen te gaan, heeft een besluit over een nauwere relatie met onze kerken uitgesteld. Wij hadden reeds jaren geleden om "correspondentie" verzocht, maar men is het over deze zaak daar nog niet eens. Er zijn er velen die zich eensgezind voelen met hun Australische zusterkerken met wie de Nieuwzeelandse kerken een gezamenlijke predikanten-opleiding in stand houden. Deze grote groep is in het algemeen onze kerken goed gezind. Er zijn ook predikanten en kerkleden die meer gecharmeerd zijn van de discipline en rechtlijnigheid die, althans voorheen, een kenmerk vormden van onze Vrijgemaakte broeders. Deze laatstgenoemde groep heeft, naar onze indruk, in de laatste jaren wat aan invloed gewonnen. Een van onze commissieleden heeft in 1991 bij een particulier bezoek aan Nieuw Zeeland een gesprek gehad met enkele leden van het "interchurch relations committee", en in Nederland met de voorzitter van dat Comité, die hier, in die functie, een gesprek had gehad met de deputaten van de Vrijgemaakte Kerken. Uit deze gesprekken bleek ook dat in Nieuw Zeeland, sinds hun synode van 1989, wat behoedzamer wordt gekeken naar de souplesse waarmee wij in onze kerken met elkaar omgaan, en naar de "ruimte" die ons A.K.S. biedt. Indien onze L.V. zou besluiten dat het diakenambt niet voor zusters behoort open te staan, dan zal en belangstelling hebben voor de wijze waarop al onze kerken zich aan dat besluit zullen houden. De Nieuwzeelandse kerken sturen een waarnemer naar de vergadering van de L.C.R.C. in Zwolle, en verzochten ons met die vertegenwoordiger een gesprek te arrangeren.

8. International Conference of Reformed Churches.

Van de I.C.R.C., waarin uit Nederland de Vrijgemaakte Kerken participeren en de Chr.Gereformeerde Kerken als waarnemer worden uitgenodigd, hebben wij (nog) geen uitnodiging ontvangen om een waarnemer te sturen naar hun bijeenkomst te Zwolle van 31 Augustus tot 10 September 1993.

Voor doel en samenstelling van de I.C.R.C. verwijzen wij naar ons rapport voor de L.V. van Ede 1991.

9. Reformed Church in Japan.

Wij ontvingen een brief van deze kerken met enkele hoofdzaken van wat er op de Algemene Vergadering van hun kerken, van 13 tot 16 Oktober 1992, aan de orde was geweest. Daaruit blijkt dat zij, behalve met onze kerken, correspondentie hebben met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Geref. Kerken (Vrijgemaakt) in Nederland, met de Christian Reformed Church in North America, de Orthodox Presbyterian Church en de Presbyterian Church in de U.S.A., met de G.K.S.A. en de B.G.K.S.A. in Zuid Afrika, met de Presbyterian Church (Koshin) in Zuid Korea en met de Philippine Christian Reformed Church. Voor zending binnen Japan bestaat er contact en tot op zekere hoogte samenwerking met de N.G.K.S.A.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan (in 1996) van de Reformed Church in Japan bereidt men twee geschriften voor: één over "Predestination", dat mede bedoeld is als voorstudie voor een paragraaf in een toekomstig belijdenisgeschrift, en één over "Evangelism" ter ondersteuning van de noodzakelijke verbreiding van het Evangelie onder de enorme massa der ongelovigen waartussen de christenen in Japan leven.

Deze kerken zijn nog lid van de REC (GOR), maar indien de Gereformeerde Kerken in Nederland hun standpunt over homoseksualiteit niet wijzigen, en deswege dan ook niet van het REC-lidmaatschap vervallen worden verklaard, zal de Japanse kerk de REC in 1996 verlaten. In dat geval willen zij zich op andere oecumenische relaties en verbanden oriënteren. Men zal in dit verband een waarnemer zenden naar de I.C.R.C.-bijeenkomst in Nederland. Wij hopen dat de gelegenheid zich zal voordoen om dan de Japanse broeders te ontmoeten.

10. Orthodox Presbyterian Church.

In het verleden rapporteerden wij al enkele malen over deze kerken uit de Verenigde Staten, die, ofschoon nog vrij wat kleiner in ledental dan wij, in verkondiging en zending grote activiteit ontwikkelen. Het zijn ongetwijfeld Gereformeerde kerken, al zijn binnen het kerkverband zeker ook nuances te onderkennen. De L.V. van Ede ging accoord met ons voorstel om de contacten met deze bijbelgetrouwe kerken verder uit te breiden, en wij hopen gebruik te maken van het verblijf in Nederland van hun waarnemers bij de I.C.R.C. om met hen daarover van gedachten te wisselen.

11. Christian Reformed Church in North America.

Deze kerken, met wie wij reeds lang in correspondentie staan, maken moeilijke tijden door. De synode van 1991 te Sioux Center, die door onze commissieleden ds J.C.Schaeffer en prof.dr.ir. E.Schuurman werd bijgewoond, moest besluiten nemen over de eventuele toelating van vrouwen tot de kerkelijke ambten, en over de verhouding tussen het bijbelse scheppingsverhaal en de wetenschap. Er bestond binnen de kerken grote spanning over geconstateerde tegenstellingen en de discussie was dan ook dikwijls zeer emotioneel, onder grote belangstelling van een afgeladen publieke tribune. Wat de vrouw in het ambt betreft had de synode van 1990 (synodes worden daar jaarlijks gehouden) gebroken met het tot dan ingenomen standpunt, en besloten deze zaak aan de discretie der kerken over te laten. Dat besluit zou pas door de synode van 1992 worden geratificeerd, want de K.O. zou

moeten worden veranderd. Aan de kerken werd dan ook gevraagd, tot dan nog geen uitvoering te geven aan het besluit. Meer dan veertig, bezwaarschriften over het besluit lagen in 1991 op de synodetafel, o.a. over het gebrek aan bijbelse argumenten, maar de synode besloot met 111 stemmen tegen 73 om de uitspraak van 1990 te handhaven. Wel werd een commissie ingesteld om te trachten het besluit alsnog schriftuurlijk te onderbouwen.

Met betrekking tot "schepping en wetenschap" was een commissie belast geweest met het onderzoeken van de verhouding tussen het scheppingsverhaal en de bevindingen van de (vnl. evolutionistische) wetenschap. Er kwam een studierapport over de verhouding tussen bijzondere en algemene openbaring zoals die in het oog zou moeten worden gehouden bij het beoordelen van scheppings- en evolutieverhalen.

De minderheid van de commissie wilde, behalve de conclusies van de meerderheid, tevens uitgesproken zien dat op grond van de Bijbel en de belijdenis de mens als beelddrager Gods geen voorouders had zoals die welke de evolutietheorie noemt. De meerderheid wiste deze uitspraak niet, omdat die de vrije discussie over deze zaken zou belemmeren. De synode besloot het studierapport te beschouwen als een nuttige handreiking voor de benadering van deze problematiek, en over het voestel van de minderheid werd apart gestemd, na vele uren van discussie. Dit laatste voorstel werd aangenomen, maar de volgende dag werd de vraag opgeworpen of deze uitspraak aan de openbare discussie over schepping of evolutie een eind zou maken. Voorgesteld en besloten werd om in een noot bij de uitspraak aan te geven dat onderzoek en discussie mogelijk moesten blijven. Prof. Schaafsma had, vóór het debat over "schepping en wetenschap", gewezen op de zalve redeneringen in het rapport, alsof de wetenschap een neutrale instantie zou zijn, ook in haar vooronderstellingen, en dat noch evolutionisme, noch fundamentalisme, maar alleen bijbels-confessioneel denken de juiste weg wijst.

Er is sinds die synode sprake van een breuk. Waarschijnlijk gaan enkele tientallen kerken hun eigen weg, hoewel de meeste daarvan nog niet met het kerkverband hebben gebroken. Intussen heeft zich nog een ander twistpunt ontwikkeld, n.l. over het monopolie van Calvinseminary als opleidingsinstituut voor predikanten. Verontruste C.R.C.-leden beschuldigen Calvinseminary van onvoldoende afwijzing van de moderne theologie, en hebben een ander seminarie opgericht, in Orange City, Iowa.

Wij proberen de ontwikkelingen binnen de C.R.C. te volgen. Voor een oordeel dat gevolgen zou moeten hebben voor onze correspondentie is het o.i. thans nog te vroeg. Het is ook lang niet alles conflict en spanning, daar in de C.R.C., want er gebeurt veel op bijbelse wijze, met grote inzet, voor zending en evangelisatie, en in het normale "dagelijkse" kerkelijk leven. Gebed om de Heilige Geest in die kerken is nodig, en dat kan ook van ons gevraagd worden.

12. Diversen

Contacten met de Igreja Reformada no Brasil zijn er in de verslagperiode niet geweest. Indien en wanneer wij een vertegenwoordiger van die kerken zouden kunnen ontmoeten hopen wij de mogelijkheden van een relatie beter te kunnen beoordelen.

Onze commissie zendt aan de kerken waar men (nog) in staat is Nederlands te lezen exemplaren van het studierapport van de commissie "Openstelling van het diakenambt voor de zusters der gemeente", om hen de gelegenheid te geven mee te leven met wat in onze kerken aan de orde is, en desgewaast daarover mee te denken. Uiteraard hebben ook de Chr.Geref. deputaten dit studierapport ontvangen. Bijna alle betrokken kerken (in de Ver. Staten, Zuid-Afrika, Surinaam, Australië en Nieuw Zeeland) hebben gereageerd. Hun Commentaar en evt. advies hebben wij doorgezonden naar de commissie die het rapport publiceerde. Wij hebben met genoegen gezien dat al die antwoorden begonnen met waardevolle woorden over onze bedoeling om hen zo bij ons kerkelijk leven te betrekken,

hetgeen men zag als een lofwaardig initiatief en een zinvolle inhoud van het begrip "correspondentie".

Ons A.K.S. is in het Engels vertaald en aan de Engels-sprekende kerken toegezonden.

12.11 AANVULLEND RAPPORT SECTIE BUITENLAND

De International Conference of Reformed Churches

a. Overeenkomstig het besluit van de L.V. te Ede heeft de sectie buitenland van onze commissie, nadat vernomen was dat de I.C.R.C. nooit eigener beweging Kerken die geen lid zijn uitnodigt voor haar bijeenkomsten, inlichtingen gevraagd bij de secretaris van de I.C.R.C., Rev. M. van Beveren te Edmonton. Uit het antwoord bleek dat onze Kerken, als waarnemers/bezoekers, welkom zouden zijn op de bijeenkomst van de I.C.R.C. te Zwolle, van 1 tot 9 september 1993. Het organiserend comité (Vrijgem.) registreerde ons vlot, en zo hebben de hrs. ds P. Basstra en P. Wassenaar onze Kerken vertegenwoordigd. De bijeenkomsten waren in de (Vrijgem.) Koningskerk te Zwolle-Zuid.

b. Aan de conferentie namen 34 denominaties deel, 11 als leden, 4 werden op 1 en 2 sept. bovendien als lid toegelaten, en de vertegenwoordigers van 19 denominaties waren er als waarnemers. Deelname aan de discussies stond voor allen gelijk open. De verzorging, de sfeer tijdens de bijeenkomsten en in de pauzes, en de mogelijkheid om een zaaltje voor een gesprek in kleine kring te krijgen, het ging alles vlot én prettig. Alle vergaderingen waren openbaar en dus ook voor ons toegankelijk. Tijdens de avond-zittingen werden referaten gehouden, en de daarop volgende ochtendvergaderingen waren voor de discussies bestemd. Enkele interessante punten uit de conferentie:

- Prof. Kamphuis verwees o.m. naar 1967, zonder namen te noemen, toen hij in zijn referaat over "inlerantie" voorbeelden gaf van noodzakelijke acties tegen afwijking van de belijdenis.

- De enige oppositie, tegen alle nieuwe leden, was afkomstig van de Free Reformed Church of Australia (oud-Vrijgem.), omdat die Kerken (ook) andere belijdenisgeschriften hadden dan de 3 Form. van Enigheid.

- Bij de vorige bijeenkomst, in 1989 was door de Vrijgem.Kerken een concept gepresenteerd voor Regels voor Zusterkerk-relaties, waarin sprake was van toezien op elkaars leer, liturgie, kerkregering en tuchttoefening. Onder invloed van Presbyteriaanse Kerken was dit nu gewijzigd in: elkaar bijstaan in de handhaving en bevordering van bijbelse regels t.a.v. leer, enz.

c. Onze vertegenwoordigers hadden interessante en informatieve gesprekken met representanten van verschillende Kerken - zoals de Free Ref. church of Australia, de Gereja 2 Reformasi di Indonesia, Die vrije Geref. Kerke in Zuid-Afrika (deze drie van Vrijgem. afkomst), de Dutch Ref. Church of Sri Lanka, Die Nederduits Geref.Kerk, de Ref. Presb. Church, de Assoc. Ref. Presb. Church en de Orthod. Ref. Churches (de laatste drie uit Canada en de U.S.A.). Verschillende van hen waren geïnteresseerd in ons A.K.S., waarvan we de juist gereed gekomen Engelse versie bij ons hadden. Oppervlakkiger contacten hadden we met verschillende andere Kerken.

d. Meer doelgerichte gesprekken hadden onze vertegenwoordigers met onze reeds bestaande contacten, n.l. de Orthodox Presbyterian Church, de G.K.S.A. (Dopper-), de Ref. Church in Japan, en de Ref. Churches of New Zealand. Met name bij het gesprek met de Japanse ds. Suzuki kwamen ook punten ter sprake die door Vrijgem. deputaten tijdens hun bezoek aan Japan als bezwaren tegen onze Kerken waren genoemd. Ds Suzuki is zo goed mogelijk gerustgesteld. De Nieuw-Zeelandse en de Orth. Presb. broeders waren geïnteresseerd in onze mening over allerlei punten. Wij hebben de indruk dat bijv. een openstelling van het

diakenambt voor zusters bij hen negatieve reacties zal oproepen. De Japanners zijn daar ook niet vóór: zij kennen vrouwelijke diakenen, maar die kunnen geen lid van de kerkeraad zijn.

e. Onze waarnemers hebben de indruk dat de I.C.R.C. voor onze Kerken een goede contact-organisatie zou kunnen zijn, goed Gereformeerd en niet bekrompen. Wij weten echter nog niet voldoende van hun activiteiten en plannen, om aan de Landelijke Vergadering te adviseren het lidmaatschap aan te vragen. Wellicht is het mogelijk nog eens een conferentie als waarnemers te bezoeken? Of we er zouden zijn is ook nog niet te zeggen.

12.12 BRIEF van de kerk van Wezep aan de Landelijke Vergadering

Geachte broeders,

De kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk van Wezep wil u verzoeken de verhouding tot de Christian Reformed Church in North America opnieuw kritisch in overweging te nemen.

Het heeft ons verwonderd dat op de Landelijke Vergadering van de Ned. Geref. Kerken te Ede de hevige interne spanningen binnen die kerken praktisch helemaal buiten de bespreking zijn gebleven. In de Akta van de vergadering wordt alleen vermeld dat de officiële vertegenwoordiger van de C.R.C., prof. Woudstra stil gestaan heeft bij "twee problematiek die de C.R. kerken bezig houden en die spanning en verdeeldheid veroorzaken" (pag. 10). Verder dat br. Schuurman iets heeft meegedeeld over de synode van de C.R.C. van juni 1991 wat verband houdt met deze problemen (Akta p. 17).

Het heeft de kerkeraad van Wezep bevreemd dat op deze Landelijke Vergadering in Ede niet gesproken is over de vraag welke houding wij als Ned. Geref. Kerken tegenover deze problemen dienen in te nemen. Het gaat immers niet om kleinigheden. Uit de pers kan blijken dat er zelfs sprake is van scheuring die praktisch betekent een afscheiding van meerdere kerken uit het kerkverband van de C.R.C. Het bevreemdt ons ook dat de Commissie voor Contacten met de Buitenlandse Kerken in haar rapport aan de L.V. van Ede over deze ernstige zaken geen oordeel veldt. Wij zijn van oordeel dat dit urgent is gezien de aard van onze kerkelijke relatie.

De kerkeraad heeft dit aan de kerken in de Regio voorgelegd en deze hebben ingestemd met het voorstel deze zaak in behandeling te nemen. Zij hebben aan de kerkeraad van Wezep verzocht dit aan u voor te leggen.

12.13 FINANCIËEL RAPPORT

Onze commissie heeft zich beraden over de nog te verwachten uitgaven ten laste van de begroting 1992/1994, en over hetgeen wij verwachten nodig te hebben in de periode 1995/1997. Voor het jaar 1994 verwachten wij voor reis- secretariats- en vergaderkosten met f. 5000,- te kunnen volstaan. Er bestaat een kans op dat er iemand naar de synode van de Ref.Churches of Australia zal. gaan, die in aug./sept. te Perth wordt gehouden. Deze Kerken hebben, op hun vorige synode in 1991 besloten de zusterkerk-relatie met ons aan te gaan. Onze Kerken zijn nog nooit op hun synodes vertegenwoordigd geweest, en de agenda voor de komende synode bevat onderwerpen die ook voor ons belangrijk lijken. Voor de periode 1995/1997 begroten wij de kosten als volgt:

Vergader- en secretariatskosten	f. 3000,-
Reiskosten naar U.S.A. en Frankrijk in 1995	f. 4000,-
idem naar Zuid-Afrika en Nieuw Zeeland in 1996	f. 8000,-

Onvoorzien

f 5000,-

Totaal

f. 20000,-

Er bestaat, ons inziens, geen bezwaar tegen om de voor 1992/1994 gevoteerde maar ongebruikte middelen ad f. 18.000,- door de L.V. te laten doorschuiven naar de volgende periode. De 'f. 2.000,- die daarboven extra toegewezen zouden kunnen worden geven dan uiteraard geen goed beeld van wat onze commissie per 3 jaren "kost". Om te voorkomen dat dit later aanleiding kan geven tot vragen zal een duidelijke toelichting gewenst zijn.

13 RAPPORT vertegenwoordigers in het Contact-Organisme voor de Gereformeerde Gezindte

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

D.d. 31 oktober 1991 ontvingen wij een brief van de scriba van de Landelijke Vergadering te Ede, die ons mededeelde dat de L.V. als wens had uitgesproken dat wij, di Van der Kwast en Van Oene, met onze deelname aan het COGG zouden voortgaan. Hij schreef verder o.a.:

'In de discussie werd opgemerkt, dat de kerken weinig horen van wat in het COGG gebeurt. Daarom besloot de Landelijke Vergadering tot U het verzoek te richten om frequenter en qua inhoud méér te publiceren van hetgeen er besproken is in de vergaderingen van het COGG.'

Aan uw verzoek willen we graag voldoen.

Naar onze ervaring is er in de kerken weinig belangstelling voor het werk van het COGG. Zou er sprake zijn van positieve ontwikkelingen in de verhoudingen tussen de verschillende kerken en groepen uit de gereformeerde gezindte, dan kwam er wellicht meer medeleven uit de kerken, maar het contactorgaan valt altijd terug op de kerken. Helaas is de toenadering b.v. tot de Chr.Geref.Kerken er de laatste jaren niet beter op geworden. Wel hebben we een enkele poging ondernomen om de belangstelling aan te wakkeren door artikelen in het Kerkblad voor Flevoland, Gelderland en Overijssel. In 1982 heeft ds.H.J.v.d.Kwast in Opbouw de aandacht op het COGG gevestigd met de bereidverklaring tot nadere bespreking en mededelingen wanneer er belangstelling voor was, maar van de zijde van de redactie en uit de lezerskring is niet gereageerd. Uiteraard is het niet mogelijk van elke samenkomst die gehouden wordt uitvoerige rapportage te geven in de pers of rechtstreeks aan de kerken. Dat zou ook het vertrouwelijke karakter van deze besprekingen schaden. Het is wel mogelijk U een overzicht te geven van de onderwerpen die besproken zijn.

DOELSTELLING EN MIDDELEN VAN HET COGG

In de statuten van het COGG, vastgesteld op 19 sept.1963, werd het doel als volgt geformuleerd: 'Het COGG wenst te bevorderen dat de deelnemende kerken of groeperingen met elkaar contact oefenen opdat ze elkaar beter leren verstaan, elkaar aanspreken op de basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid en op deze wijze dichter bij elkaar komen.

Als middelen om dit doel te bereiken zal het COGG:

1. besprekingen houden over onderwerpen die voor de gereformeerde gezindte als geheel van belang zijn;
2. conferenties organiseren;
3. ook verder alle middelen aanwenden die tot het gestelde doel dienstbaar kunnen zijn.'

SAMENSTELLING VAN HET COGG

Op dit moment is het COGG als volgt samengesteld:

Officiële afvaardiging is er van

1. de Geref. Kerken (syn.) in Nederland
2. de Chr.Geref.Kerken
3. de Ned.Geref.Kerken
4. de Geref.Bond in de Ned.Herv.Kerk.

5. Sinds 1991 is ook officieel vertegenwoordigd de Confessionele Vereniging in de Ned.Herv.Kerk.

6. Op persoonlijke titel werken al jaren mee een lid van een Geref.Gemeente en een lid van de Geref.Kerken (vrijg.) Helaas moest deze laatste persoon in 1993 afhaken en een vervanger is nog niet gevonden.

Sinds 15 mei 1986 fungeert ds Van Oene als voorzitter, terwijl reeds vele jaren ds J.H.Velema (Chr.Geref.) als secretaris de stuwende kracht in het COGG is.

WERKZAAMHEDEN gedurende de jaren 1991, 1992, 1993 (tot heden)

Om U enig inzicht te geven van wat er in het COGG gebeurt willen we U een kort overzicht geven van de vergaderingen en de onderwerpen die besproken zijn. De gang van zaken is deze: drie maal per jaar komen de afgevaardigden in Apeldoorn (in het gebouw van de Universiteit) bijeen en eens per jaar wordt een landelijke samenkomst gehouden die ook in de pers aangekondigd wordt, voor ieder toegankelijk is en waarvan in de landelijke christelijke pers verslag wordt gedaan.

1991

In de januari-vergadering refereerde ds H.J.v.d.Kwaast over het onderwerp: 'Verkiezing in prediking en pastoraat'. Hier past de opmerking dat uw beide afgevaardigden proberen naar de han gegeven krachten de winst die in Schriftonderzoek en prediking vanuit de dertiger jaren ons deel is geworden, onder de aandacht van de andere leden te brengen. In deze vergadering is tevens een bespreking gehouden over het functioneren van het COGG naar aanleiding van een brief van de Chr.Geref.deputaten. O.a. vroeg dit schrijven of de geref.gezindte van nu nog dezelfde is als die van de zestiger jaren!

2 mei 1991: Conferentie in Putten waar Prof.dr.C.Graafland gesproken heeft over 'Godsverduistering in het licht van de Gereformeerde spiritualiteit'. Tevens is daar een korte toespraak aangehoord van Prof.Yung Han Kim uit Seoel (Korea).

30 mei 1991: de heer Visser uit een Geref. Gemeente heeft een causerie gehouden over 'Wat is bevinding?' Met brede discussie.

24 okt. 1991: Brede bespreking vanwege een ontvangen brief van het hoofdbestuur van de Geref.Bond, waarin gevraagd werd om opstelling van een ecclesiologische consensus voor gereformeerde belijders.

De vergadering ging voort met de bespreking van het functioneren van het COGG. Met name over de hierboven genoemde vraag ontstond er brede discussie, met name tussen de chr.geref. en de geref.deputaten.

1992:

In de eerste samenkomst (febr.) is een kort rapport besproken over het functioneren van het contactorgaan. De bespreking werd gekenmerkt door de machteloosheid van vele samensprekingen om nader tot elkaar te komen als kerken van gereformeerde gezindte.

7 mei: Landelijke conferentie in Putten. Prof.dr.C.Trimp speak daar over: 'Hoe komt het dat in de geref.gezindte zo verschillend wordt gepreekt?'

De beschouwing van de gemeente en alles wat met de prediking samenhangt werd in een diepe discussie behandeld.

28 mei: Een concept-ecclesiologische consensus was door een drietal leden ingediend. Een eerste aanzet voor bespreking werd gehouden.

29 okt.: Voortzetting van de bespreking over die E.C. Achtergrond van de wil tot een Ecclesiologische consensus (vervolgens afgekort als E.C.) te komen is mede het verwijt dat uit de Samen-op-Weg-kerken komt, dat de kritiek en de afwijzing van het proces van SOW door de geref. gezindte moeilijk serieus genomen kan worden als niet een eenheid van belijden in die kleine geref. kerken tot stand komt. Vandaar de pogingen om althans in de kring van het COGG (uiteraard met volledige rapportage aan de kerken die afvaardigden) tot zulk een consensus te komen. Helaas moet gezegd worden dat ook in de (komende) laatste vergadering van 1993 nog over datzelfde onderwerp gesproken zal worden.

1993:

In de beide samenkomsten van het orgaan die op 18 febr. en op 15 mei gehouden zijn is over deze E.C. gesproken. Verbond en verkiezing, Israël en kerkverband, tucht en ambt, meerdere vergaderingen en afscheiding waren steeds discussiepunten.

15 mei werd de jaarlijkse conferentie gehouden, deze keer in Nunspeet. In de voorbesprekingen die in Apeldoorn gehouden zijn, kwam bij allen de zorg naar voren vanwege de onmogelijkheid om te komen tot kerkelijke eenheid en dat tegenover een secularisatie die allerwegen om zich heen grijpt. Uit eigen kring is een aantal korte inleidingen gehouden over het onderwerp: 'Gereformeerd en verdeeld in een tijd van secularisatie.' Ook een vrijgemaakt predikant werd bereid gevonden hieraan mee te werken. De conclusie van de deelnemers was, dat men niet veel verder gekomen is.

ONZE AFVAARDIGING

Zoals boven reeds gemeld is ds. van Oene reeds een zevental jaren voorzitter van het COGG. Dat beperkt enigszins zijn mogelijkheid veel aan de besprekingen deel te nemen. Ds. van der Kwast poogt dat steeds nadrukkelijk te doen in bondige en duidelijke bijdragen. Uit het bovenstaande is u wel gebleken dat ook in de kring van het COGG zelf onbehagen heerst over het functioneren van ons orgaan. Van het bereiken van de doelstelling komt zo weinig terecht! Deze zelfde gevoelens kennen trouwens allen die op enigerlei wijze te maken hebben met het streven naar kerkelijke eenheid. Velen vragen zich af wat het nut is, ook van ons contactorgaan. Enkel zijn wel eens geneigd de pogingen te beëindigen.

Desondanks menen uw beide afgevaardigden dat ons deelnemen aan het COGG nuttig en nodig blijft! Zeker ook vanwege onze vrijgemaakt-gereformeerde achtergrond. Het is tevens de enige plaats waar officiële afgevaardigden van kerken en groeperingen van elkaars standpunt kennis nemen en elkaar aanspreken en naar elkaar luisteren in persoonlijk contact. Wij zijn bereid met de ons gegeven krachten deze arbeid voet te zetten. Misschien zou het nuttig zijn als uw vergadering een secundus-afgevaardigde of een derde afgevaardigde aanwees.

14.1 BRIEF van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Zeer geachte broeders,

De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland bijeengeroepen door de kerk van Mijdrecht 1991 heeft uw antwoorden op de Verklaring van de synode van Almere (25 nov. 1988) in goede orde ontvangen en besproken op haar vergadering van 25 november 1992.

Omdat wij ons in die Verklaring tot alle broeders en zusters, die in de jaren 1944 en volgende in gewetensnood waren gebracht, zonder onderscheid hebben willen richten, nemen wij de vrijheid om uw beider reacties ook in gelijklopende brieven te beantwoorden. Wij willen dat ook nu doen in de geest van de toelichting indertijd ter synode gegeven: "Daarom is de commissie tot het voestel gekomen een Verklaring te doen uitgaan, waarin niet veroordeeld en niet verdedigd wordt. Wij belijden daarin schuld over ons aandeel in het conflict. Aan de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt daarin niets gevraagd" (acta G.S. Almere, pag. 298).

In dat licht zijn wij dankbaar voor de reactie van de Landelijke Vergadering die haar blijdschap over de Verklaring heeft uitgesproken. Ook respecteren wij ten volle haar overtuiging, "dat er in 1944 en volgende jaren voor ons in feite geen andere weg openstond..." Van de betuiging "dat in die tijd van kerkscheuring en vrijmaking ook bij ons, die ons verongelukkig en miskend achten, verkeerde woorden en daden zijn voorgelopen" nemen wij in stilte kennis. En de bede "De Here, die God van alle genade, moge ons allen de smaad Hem hierdoor aangedaan genadig vergeven" is ook ons uit het hart gegrepen. Wij vertrouwen, dat deze verzoenende woorden namens zeer velen uit het eerste uur van de Vrijmaking zijn gesproken en het maant ons tot inkeer en voortdurend zelfonderzoek om ervoor te waken, dat in al onze arbeid de Here geen smaad wordt aangedaan.

Gelet op de bovengenoemde houding van niet te willen veroordelen of verdedigen en van de ander niets te willen vragen, zet het antwoord van de Vrijgemaakt Gereformeerde Synode ons voor een aantal moeilijkheden. Hoewel de oprechtheid van de bedoeling van onze Verklaring wordt erkend, meent de synode ons toch een deelsal verwijzen te moeten maken, die ons inziens als volgt kunnen worden samengevat:

- Wij zouden niet verder gekomen zijn dan de besluiten van 1959 over de intrekking van de leerbeslissingen.

- Wij zouden wel de schuld aan broeders en zusters, maar niet de ongehoorzaamheid aan de Here hebben beleden.

- Wij zouden, vanuit ons huidige "tolerantie-denken" en "pluralisme", over tal van zaken die de belijdenis raken "thans kennelijk ook wel ruimte geven" aan indertijd met tuchtaantregelen vervolgde leringen over verbond en doop.

Over het eerste punt kunnen wij kort zijn. Aan het - in een bijzin genoemde - intrekkingbesluit van de synode van Utrecht 1959 wilden wij slechts de overbodigheid van de leerbeslissingen illustreren. Zij hadden niet als een 'leer' mogen worden opgelegd. Immers, aan een 'leer' die kan worden ingetrokken mag je niet binden. Noch de inleiding, noch de argumentatie van dat besluit namen wij voor onze rekening. Dan zouden wij immers toch weer oordelen en beschuldigen! Daarom moest er onvoorwaardelijk afstand worden genomen van de besluitvorming in de veertiger jaren, omdat "in die tijd" de zorg voor de zuiverheid van de leer uit de hand was gelopen. Vele broeders en zusters waren onnodig in gewetensnood gebracht. Dat wilden wij zeggen en dat kon in 1959 (nog) niet gezegd worden.

Dit brengt ons bij het tweede punt, namelijk een pijnlijk missen van schuldbelijden over "ongehoorzaamheid aan de Heer van de kerk". Het slot van onze Verklaring luidde: "... wij betreuren ten eerste dat onze kerken zelf de(!) aanleiding zijn dat broeders en zusters de last van de veroordeling wegens scheurmakerij hebben moeten dragen en nog steeds dragen". Ons besluit deze Verklaring af te leggen en toe te zenden werd op de slotzitting van de synode van Almere genomen, kort voor het gebed van de praeses, waarin ons werk voor het aangezicht van de Here werd neergelegd. Zó hebben wij ook de inhoud van onze verklaring ootmoedig onder het oordeel gebracht van "Hem die alle dingen eenmaal nieuw maken zal". (Gez. 287, vers 4). Men had in onze Verklaring een "normatieve taxatie van de handelingen en gebeurtenissen in de jaren veertig" verwacht en in de lijn daarvan een

betuiging, dat onzerzijds niet alleen gewetensnood werd veroorzaakt, maar vooral "het recht van de Here ... metterdaad werd gekrenkt". De gedachtenwisseling over die normatieve taxatie (van de schuldvraag?) wordt dan - via een citaat van prof. dr. K. Schilder - in verband gebracht met "de kerkrechtelijke theorieën, die achter de schorsingen liggen".

Wij vragen ons af, hoe een gesprek over de "kerkrechtelijke theorieën" uit de veertiger jaren de schuldvraag voor de Here tot normatieve helderheid zou moeten brengen. Er waren toen veel 'theorieën'. Het z.g. 'oude kerkrecht' tegenover het 'nieuwe kerkrecht', het geschil over de betekenis van de binding in art. 31 DKO en - daarmee samenhangend - het pleidooi van voor het 'ratificatierecht van de mindere vergaderingen'. En achter dit alles lag ook nog het conflict over de betekenis van het ware- en valse-kerk-zijn naar art. 27-29 NGB, een probleem waarover nog steeds - thans ook weer binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt) gediscussieerd wordt.

Kortom, hoe consistent zijn onze kerkelijke vergaderingen in de laatste halve eeuw met het kerkrecht omgegaan? Was er niet allerlei 'wisseling van de wacht'? Hoe liggen nú de accenten op synodaal gezag en plaatselijke souvereiniteit? Komen wij niet allen ons verleden tegen? Daarom wilden wij in onze Verklaring (althans vanuit het kerkrecht) geen 'normatieve taxatie' van het verleden geven. De schuldvraag over 'het recht van de Here' ligt voor zover wij het kunnen zien - meer op een ander veld.

Het beengt ons op het derde punt, namelijk het verwijt van tolerantie en pluralisme als het kader waarin de 'Verklaring' zou moeten worden gelezen. Zowel de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken als de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) wijzen op de afstand die in de loop der jaren tussen onze kerken is gegroeid. Alleen, de landelijke vergadering gaat daar nu niet verder op in en legt geen verband tussen de huidige stand van zaken in onze kerken en onze Verklaring van leedwezen over het gebeuren in de veertiger jaren. De vrijgemaakte synode doet dat wel en stelt de geloofwaardigheid van de Verklaring in feite afhankelijk van de wederkeer tot de normen zoals die door Gereformeerden in die tijd gehanteerd werden. Het zou ons buiten de bovengenoemde opzet van de Verklaring brengen als wij nu een verdediging gaven van onze huidige kerkelijke positie-keuze, zoals die bijvoorbeeld blijkt in het Samen op Weg-proces. Om echter niet geheel te zwijgen, stippen wij een drietal gedachten aan, die onze bede "om de Geest Die heel maakt" (zie het slot van de Verklaring), nader kunnen belichten: Wij hebben geleerd uit de veertiger jaren, dat de smaad die de Here door onze scheuringen werd aangedaan een bewijs was van het feit, dat wij kerkelijk op een verkeerde manier met het erfdeel van de Reformatie - en de daarin gegeven normen - waren omgegaan. In plaats van anderen te winnen hebben wij elkaar verloren. Elkaar! Bij alle afstand toch broeders en zusters die ook vandaag willen leven bij de genade naar de Schriften en bij de liederen en gebeden uit de schat van de kerk der eeuwen.

Wij hebben geleerd uit de veertiger jaren, dat zuiverheid in de leer, die verkregen moet worden in de weg van scheuring en scheiding in het reformatorisch erfdeel niet zo zuiver is als wij indertijd dachten. Wij zien het gevaar van een gemakkelijke tolerantie, maar ook de dreiging van een (door de zonde van het schisma) gedevalueerde zuiverheid en zoeken daartussen moeizaam een weg.

Wij hebben geleerd uit de veertiger jaren, dat het onze kerkelijke schuld was om elkaar geen tijd en ruimte voor die geneezing te gunnen die alleen de Heilige Geest kan schenken. In plaats van 'de Geest die wegen schrijft in de tijd' hebben wij aan de Geest de tijd voor Zijn wegen willen voorschrijven. Lig in het waken voor deze ruimte en tijd immers niet het geheim van de integriteit van de kudde van de Heer, waaraan het 'recht van de Here' verbonden is?

Broeders, wij hadden ons tot twee kerkelijke vergaderingen te richten en schreven daarom zodanig, dat wij als het ware 'gedrieën' in de spiegel konden zien. Als het nog eens tot de gedachtenwisseling kon komen waarop dr. Schilder zinspeelde, zou het dan niet over deze

spiegel moeten gaan, in de geest van 1 Cor. 13! Wij van onze kant zijn tot zo'n gedachtenwisseling gaarne bereid.

Met een hartelijke groet, namens de generale synode,
Ds. P. Boomma, praeses, C.P. Punt-Voorbij, scriba

14.2 BRIEF aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Zeer geachte broeders en zusters,

Wij zeggen u hartelijk dank voor uw brief van 8 december 1992. Hij is besproken op onze zitting van 10 september 1994. Dit antwoord is vastgesteld op de zitting van 14 januari 1995. Het grootste deel van uw brief is begrijpelijk gewijd aan de reactie van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Wij hebben daarvan kennis genomen, maar zullen ons in deze discussie niet mengen. De reactie van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de reactie van onze vorige Landelijke Vergadering (Ede 1991) verschillen daarvoor teveel. Wij beperken ons daarom tot het volgende.

Ter vergadering is met waardering en dankbaarheid over uw brief gesproken. Ons treft in het bijzonder opnieuw de ootmoedige toezetting. Inhoudelijk hebben wij op dit moment niets toe te voegen aan de brief van onze vorige Landelijke Vergadering. Het gedeelte van uw brief, dat meer speciaal aan ons adres is geschreven, geeft daartoe ook geen aanleiding. Het verheugt ons, dat u de bedoeling van onze reactie hebt begrepen.

Voor een nadere gedachtenwisseling op officieel landelijk niveau is onzes inziens meer nodig, dan wederzijds schuld belijden over het verleden. Geconstateerd moet worden, dat wat ons gescheiden houdt meer in het heden ligt. Niet voor niets schreef de vorige Landelijke Vergadering: "U weet immers hoe wij op onderscheiden gebieden fors uiteen zijn gegroeid". Uiteraard mag het bij deze constatering alleen niet blijven. Wij verplichten ons op zijn minst tot dringende en volhardende gebeden om de Geest van God voor u en voor ons, de Geest, Die én overtuigt van zonde én de weg wijst tot de volle waarheid.

Wat boven deze gebeden nog meer gedaan kan worden, ligt naar onze opvatting op dit moment vooral in de sfeer van de plaatselijke en informele landelijke contacten (bijvoorbeeld via het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte).

Met hartelijke groet en heilbede,

P.W. Blokland - praeses

P.J.H. Krol - scriba

15 RAPPORT van de Commissie voor Radio- en TV-aangelegenheden

Rapporterend over de afgelopen periode memoreren wij eerst het voor ons plotseling overlijden van ons kommissielid ds C. van Leeuwen. Tot op het laatst heeft hij zijn aandacht gegeven aan het werk van de Kommissie en zijn gewaardeerde inbreng gehad in de vergaderingen van ZVK. Daarnaast vermelden wij, dat ds C.C. Koolsbergen vanwege zijn uitgebreide werkzaamheden als legerpredikant helaas zijn deelname aan het werk van onze Kommissie moest beëindigen.

Het werk van de Kommissie bestond ook de afgelopen jaren uit het zoeken van vier kerken, die een radiodienst en één kerk die een televisiedienst wilden en konden verzorgen. De radio-uitzendingen hebben steeds plaats via Radio 5 van 17.00 uur tot 17.57 uur; de T.V.-diensten op Nederland 1 van 16.00 uur tot 17.00 uur. De Kommissie streeft ernaar, de

uit te nodigen kerken afwisselend in West-, Midden-, Oost- en Zuid-Nederland te kiezen. Bij de T.V.-diensten is ook van betekenis het kerkgebouw, vanwaaruit de uitzending plaats moet vinden. Dit mede in verband met de technische mogelijkheden van het NOB bij de opname.

Uit de reacties, die met name de predikanten ontvangen na afloop van de uitzending, zowel telefonisch als schriftelijk, blijkt dat een tamelijk vaste kern van luisteraars reageert op de uitgezonden dienst. Opvallend is, dat onder hen velen zijn, die hun dankbaarheid uiten over het luisteren naar een preek, 'zoals ze die vroeger hoorden' en wat ze nu in eigen kerk of gemeente missen. Voor de commissie is dit aanleiding er bij de kerken op aan te dringen een 'zo normaal mogelijke' dienst voor te bereiden, waarin de prediking centraal staat. Gezien de beperkte tijd is dit geen gemakkelijke opdracht. Wat de Televisie-uitzendingen betreft: ook deze duren slechts een uur. De laatste jaren ontstond de gewoonte bij andere ZVK-kerken, om de uitzending te beginnen met een korte introductie van de gemeente via een (korte) opname van het exterieur van het kerkgebouw, enige informatie over gemeente en gemeentelijk leven of over bijzondere activiteiten vanuit de gemeente (bijv. zendingswerk of Roemenië-actie). Het motief hierbij is, dat de kijker daardoor minder snel overschakelt naar andere programma's. Nadeel is dat een dergelijke introductie af gaat van de beschikbare tijd.

In voor- en najaar komen de deputaten van de in ZVK deelnemende kerken en gemeenten in Hilversum bijeen. Behalve voor de vaststelling van de data van uitzending komt regelmatig de ontwikkeling in het publiek bestel ter sprake. In ZVK-verband werken de Ned. Geref. Kerken samen met: Gereformeerd (vrijg.), Christelijk Gereformeerd, Baptistengemeenten en Vrij Evangelischen. De verdeling van de zendtijden voor ZVK-kerken is thans als volgt: Geref. (vrijg.) 10, Chr. Geref. 9, Bapt. 4, Ned.Geref. 4 en Vrij Ev. 3 radiodiensten. Wat de T.V.-diensten betreft: Geref. (vrijg.) 3, Chr. Geref. 2, Ned. Geref. 1, Bapt. en Vrij Ev. wisselend 1 dienst per twee jaar.

In de afgelopen jaren werden Ned.Geref.radiodiensten verzorgd door:

1991: Zaanstreek-Centrum, Steeuwijk en Dalfsen.

1992: R'dam-Overschie, Amersfoort, Breukelen en Wapenveld.

1993: Heemstede, Eindhoven, Neebe en Urk.

In 1994 zijn uitgenodigd: Barendrecht, Voorthuizen, Wezep en Zalk.

T.V.-diensten zijn verzorgd door de kerken van Apeldoorn (1991), Kampen (1992) en Langerak (1993), terwijl voor 1994 is uitgenodigd Enschede-Zuid.

Gezien de bestaande vacatures in de commissie verzoekt zij u enkele broeders te benoemen, zodat de commissie weer uit vijf leden bestaat. Daarbij moet aangetekend worden, dat des J. de Jonge te Hengelo te kennen gegeven heeft de werkzaamheden in de Commissie te willen beëindigen.

16 RAPPORT van de Commissie voor contact met de Hoge Overheid

1. De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde kerken, bijeen in 1991, heeft besloten de commissie voor Contact met de Hoge Overheid te herbenoemen met dien verstande dat de commissie conform haar voorstel zou worden uitgebreid met een tweetal jongere leden, die weten met de bps. Drs. J.M. Muddé en Mr. G. Rietkerk.

2. De taak van de commissie werd daarbij als volgt omschreven:

- a. Alles te doen, wat nodig is om de kerken zodanig bij de overheid te presenteren en te doen presenteren, dat de continuïteit van een goed contact tussen beide verzekerd is.
- b. Ter zake van haar bevindingen rapport uit te brengen op de eerstvolgende Landelijke Vergadering.
3. Sinds 22 maart 1986 heeft de Landelijke Vergadering te Enschede Mr. dr. J. Meulink te Enschede gemachtigd als vertegenwoordiger namens de Nederlands Gereformeerde kerken deel te nemen aan het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, het CIO. Als diens plaatsvervanger werd aangewezen Prof. mr. J.J. Oostenbrink te Utrecht. Beiden zijn lid van uw commissie.
4. Uw commissie heeft zich sinds 1991 vooral bezig gehouden met een aantal zaken, die in het kader van het CIO aan de orde kwamen. De commissie wil in dat verband hier primair verwijzen naar hetgeen in bijlage 1 (van dit rapport) is vermeld. Wel lijkt het nuttig hierbij nog op twee andere aspecten van meer algemene strekking te wijzen.
 - a. Allereerst op het feit, dat in het CIO een achttiental kerken participeren. Enkele kerken hebben daarbij het recht twee of drie leden aan te wijzen, die namens hun kerken aan de vergaderingen van de plenaire vergadering van het CIO deelnemen; de overige kerken, waaronder de Nederlands Gereformeerde kerken, hebben het recht één lid als zodanig aan te wijzen. Daarnaast zij hier vermeld, dat tal van adviezen van het CIO worden voorbereid door de zgn. kerncommissie van het CIO. De leden daarvan worden door het CIO zelf benoemd en wel op basis van deskundigheid. Sommige van de leden van de kerncommissie zijn ook lid van het CIO zelf. Dat geldt echter niet voor allen. Prof. mr. J.J. Oostenbrink maakt thans deel uit van de kerncommissie. Soms worden er ook ad-hoc commissies ingesteld.
 - b. Het CIO heeft primair ten doel de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende kerken van op het terrein van Kerk en Overheid gelegen zaken, die daartoe hetzij door een of meer kerken worden ingebracht, hetzij door het Contact eigener beweging ter hand worden genomen, hetzij door de Overheid bij het Contact aanhangig worden gemaakt en daar ter gemeenschappelijke behandeling worden aanvaard. Die opdracht wordt in het algemeen zo opgevat, dat het CIO zich concentreert op de juridisch/financiële positie van kerken in relatie tot de overheid, en verder overheidsoptreden bekijkt wanneer de vrijheid van godsdienst in het geding is. Het kiezen van deze uitgangspunten laat dus onverlet de mogelijkheid om in bepaalde gevallen als commissie voor Contact met de Hoge Overheid zich afzonderlijk over bepaalde onderwerpen/wetsontwerpen te buigen en te komen tot een eigen standpuntbepaling. In de voorafgaande periode heeft de commissie dat bij voorbeeld gedaan t.a.v. de Wet persoonsregistraties en de daaraan te verbinden gevolgen voor de kerken. De vraag is dus steeds in welke gevallen dat zinnig en wijs is.
5. Uw commissie is overigens van oordeel dat het gewenst is dat onze kerken (met een vertegenwoordiger uit uw commissie) blijven deelnemen aan het overleg over zaken die de overheid aan het CIO voorlegt dan wel die het CIO meent bij de overheid aanhangig te moeten maken.
6. Daarnaast vraagt de commissie zich af, of niet de tijd gekomen is te overwegen in bepaalde gevallen als kerken nog een ander signaal af te geven in de richting van de overheid. Vooral met het oog op soms toch wel zorgwekkende ontwikkelingen in de wetgeving. Daarbij zou het dan niet zózeer om een min of meer juridische presentatie van de kerken gaan als wel om een vanuit de Schrift gegeven appel of getuigenis.
7. Advies 1. De commissie stelt aan u voor om zijn taak, zoals die onder post 1 is vermeld te continueren en voorts om aan het CIO-overleg deel te blijven nemen. Aangezien br. Meulink de wens te kennen heeft gegeven niet meer voor een benoeming als afgevaardigde in het CIO in aanmerking te komen, stelt de commissie voor om, bij continuïtering van het lidmaatschap van het CIO, als primus-afgevaardigde te benoemen Prof. mr. J.J. Oostenbrink.

en als diens plaatsvervanger Mr. G. Rietkerk. Aan de commissie zou bovendien de vrijheid kunnen worden gegeven om te beslissen wie als primus of secundus naar het CIO zal worden afgevaardigd indien één van de twee genoemden onverhoopt niet (meer) beschikbaar zou zijn.

8. Advies 2. M.b.t. de samenstelling van de commissie zij hier opgemerkt, dat de volgende leden van de commissie bereid zijn -desgewenst- een herbenoeming te aanvaarden: Mr. E.J. Groenevelt, ir. A. Kadijk, Dr. J. Kamerbeek, Drs. J.M. Mudde, Mr. dr. J. Meulink, Prof. mr. J.J. Oostenbrink, Mr. G. Rietkerk. Zij stelt in geval van benoeming tevens voor om Prof. mr. J.J. Oostenbrink als voorzitter te benoemen en ir. A. Kadijk als secretaris van de commissie en als afgevaardigden naar het CIO Prof. mr. J.J. Oostenbrink als primus en Mr. G. Rietkerk als diens secundus.

BIJLAGE bij het rapport van de Commissie voor contact met de Hoge Overheid: Activiteiten van het CIO in de jaren 1991 - 1993.

1. Zondagswetgeving.

Op 13 december 1990 besloot het CIO op voorstel van het moderamen een ad hoc-commissie in te stellen, die tot taak kreeg een notitie voor te bereiden waarin met betrekking tot de zondagswetgeving/bescherming van de zondag een principiële overweging wordt gegeven, waarbij niet alleen religieuze maar ook maatschappelijke elementen aan de orde zouden moeten komen. De commissie werd als volgt samengesteld:

prof. dr. J.J. Oostenbrink (Ned. Geref. Kerken), voorzitter.

mr. J.J.M.E. Backbier (R.K. Kerkgenootschap in Nederland, secretaris).

drs. H. Noordegraaf (Ned. Herv. Kerk).

Drs. P.C. Meijer (Geref. Kerken in Nederland).

Dr. A.S. Rodrigues Pereira (Ned. Israëlitisch Kerkgenootschap).

Dr. M.W.H. Steemers-van Winkoop (Rooms Kathol. Kerkgenootschap).

Prof. dr. W.H. Velema (Christ. Geref. Kerken).

Het rapport werd afgesloten in de vergadering van 29 augustus 1991 en in zijn totaliteit door de plenaire vergadering van het CIO overgenomen. Het rapport "kerken, overheid en zondagsrust" werd o.a. aangeboden aan de fracties van de diverse politieke partijen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In het rapport werd een dringend beroep op de overheid gedaan ter bescherming van de zondag als rustdag. In 1992 werd door het CIO o.a. i.v.m. ontwikkelingen in de Europese wetgeving een engelse vertaling van het rapport gepubliceerd onder de titel "Churches, Government and the Sunday".

2. Het Eindrapport "Overheid, Godsdiens en levensovertuiging.

Bij brief van 4 juni 1991 heeft het CIO het kabinet, de meest betrokken bewindslieden en de voorzitter van de Tweede kamer zijn kanttekeningen doen toekomen n.a.v. de reactie van het kabinet op het standpunt van de vorige kabinet over het Eindrapport "Overheid, godsdiens en levensovertuiging". In die kanttekeningen is vooral aandacht gevraagd voor de uitgangspunten die voor de overheid t.a.v. geestelijke verzorging in instellingen dienen te gelden. Het CIO heeft voorts benadrukt, dat in de verhouding tot de staat de eigen verantwoordelijkheid van de kerken voorop dient te staan. Om die reden heeft het CIO ook een algemene financiële steunverlening door de overheid afgewezen. Naar het oordeel van het CIO dient overigens de geestelijke verzorging in instellingen van gezondheidszorg en ouderenzorg verzekerd te zijn. Dat geldt te meer omdat het nagestreefde stelsel van budgetfinanciering als zodanig de geestelijke verzorging als voorziening onder druk zet.

3. Het ontwerp Wet gelijke behandeling. M.b.t. de voorgenomen Wet gelijke behandeling is er door het CIO o.a. op gewezen, dat het christen-zijn zich uitstrekt tot het gehele leven,

waaronder het politieke, het gezins- en het maatschappelijk leven. Leer en leven dienen echter niet uit elkaar te worden gerukt. Soms wordt uit de stukken toch ook de indruk gewekt, dat het discriminatieverbod van art. 1 van de Grondwet een zwaarder gewicht zou moeten worden toegekend dan aan de andere grondrechten. Ten onrechte. Een en ander is door het CIO ook tijdens de hoorzitting van de op 27 mei 1991 voor de Bijzondere Commissie voor de Antidiscriminatiewetgeving van de Tweede Kamer nader uiteengezet.

4. Over wetgeving m.b.t. het huwelijk en andere "leefvormen".

Zoals bekend kan zijn bestaan er van de zijde van het kabinet voornemens om het strafrechtelijk verbod om een huwelijk kerkelijk te bevestigen, dat niet eerst voor de burgerlijke stand is gesloten, af te schaffen. Dat voornemen zal in het algemeen bij de bij het CIO aangesloten kerken geen al te grote bezwaren ontmoeten, omdat het in zekere zin de vrijheid van de kerken zou vergroten. Daarnaast is er door een commissie Kortmann een rapport voorbereid over de mogelijkheid/wenselijkheid tot invoering van een tweetal andere registratievormen naast het huwelijk. Overigens worden over die voorstellen nog nadere adviezen ingewonnen en zijn terzake nog geen (definitieve) wetsvoorstellen ingediend. (Het rapport van de commissie Kortmann is wel in de commissie voor contact met de Hoge Overheid uitvoerig aan de orde geweest ter voorbereiding op een latere standpuntbepaling in het CIO. Prof. mr. J.J. Oostenbrink heeft conform een in de commissie gedane suggestie over deze materie een artikel gepubliceerd in de nummers van Opbouw van 25 september en 9 oktober 1992.)

5. De euthanasiewetgeving.

In de afgelopen jaren kwam de ontwikkeling van de euthanasiewetgeving uiteraard ook een aantal malen aan de orde. Gesteld moet worden dat de reactie van het CIO in dat opzicht vrij restrictief van aard was. Die beperking was overigens mede ingegeven door de taakstelling van het CIO. (Dat laatste was overigens voor het R.K. kerkgenootschap in Nederland aanleiding voor het geven van een afzonderlijke reactie).

6. Diversen.

Daarnaast kwamen in het CIO nog tal van andere onderwerpen aan de orde zoals: gewetensbezwaren militaire bestemming belastinggelden; de geestelijke zorg bij de politie; het voorstel van Wet inzake medische experimenten; de medezeggenschap in de zorgsector; de evt. uitbreiding het besluit gevoelige gegevens ter uitvoering van de Wet persoonsregistraties ten gunste van de kerken; criteria, die dienen te worden aangelegd bij het aantrekken van gevangenispredikanten. (Gebleken is dat geleidelijk aan de neiging ontstond het met goed gevolg afgelegd hebben van een doctoraal examen als eis te stellen, hetgeen er toe zou leiden, dat alleen predikanten daarvoor in aanmerking zouden komen, die een universitaire opleiding hebben genoten. In het CIO is er toen op gewezen dat het uitgangspunt dient te zijn of de betrokkene als volwaardig predikant in zijn of haar eigen kerkgenootschap is toegelaten. Dat laatste standpunt is door het CIO overgenomen.)

